

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น : คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่ม
ด้วยวัฒนธรรมชุมชน

To Local Products Identity and Value Creation
With a Community Culture

โดย

พระครูวัชรสุวรรณาทธ, ดร. (ลูกชุบ เกตุเขียว)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

พ.ศ. ๒๕๖๒

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610762005

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น : คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่ม
ด้วยวัฒนธรรมชุมชน

โดย

พระครูวัชรสุวรรณาทธ, ดร. (ลูกชุบ เกตุเขียว)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

พ.ศ. ๒๕๖๒

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610762005
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

To Local Products Identity and Value Creation
With a Community Culture

By

Pharkuwatchasuwanathon, Dr. (Lokchub Ketkhieo)

Faculty of Social Sciences

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2562

Research Project Funded by MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity

MCU RS 610762005

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่องานวิจัย	การผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วย วัฒนธรรมชุมชน
ชื่อผู้วิจัย	พระครูวัชรสุวรรณาท, ดร. (ลูกซุบ เกตุเขียว) พระอาคม กุญแจนา นายอนุชา พลกุล
ปีงบประมาณ	๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) เพื่อศึกษาเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลของจังหวัดเพชรบุรี (๒) เพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลสร้างมูลค่าเพิ่มให้ท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ชุมชน (๓) เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการสืบสานวิถีวัฒนธรรมตามเมืองเพชร

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มจากการศึกษาแนวคิดเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลของจังหวัดเพชรบุรี โดยการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมตามเมืองเพชร จากนั้นได้ทำการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลของจังหวัดเพชรบุรี เพื่อพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์จากต้นตาลสร้างมูลค่าเพิ่มและการสืบสานวิถีวัฒนธรรมตามเมืองเพชร พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ แล้วทำการสรุปวิเคราะห์ผลที่ได้ ไปทำการประเมินความเหมาะสมเพื่อปรับปรุงนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

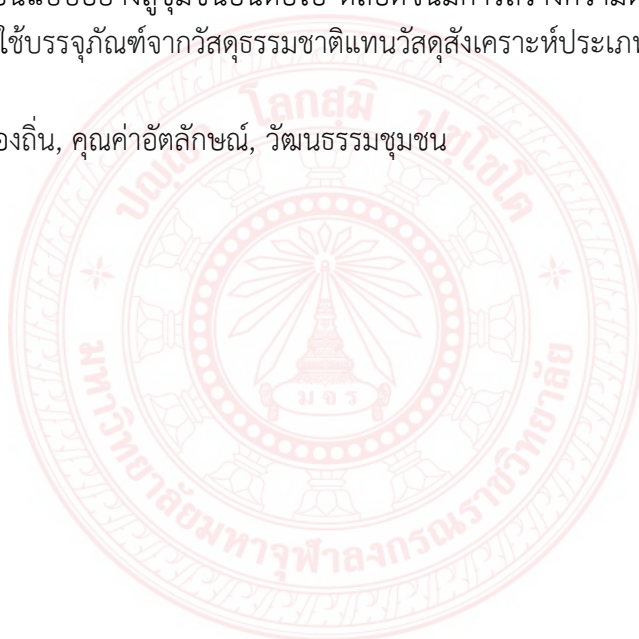
๑) เอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลของจังหวัดเพชรบุรี พบว่า มีการคงอยู่ที่ดีทั้งในลักษณะคุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชนและความเป็นกลุ่มชุมชนในหลายพื้นที่ เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในระแวก โดยเฉพาะในพื้นที่ทำการศึกษาค้นคว้าพบว่าชาวบ้านเห็นคุณค่าความสำคัญและมีความภาคภูมิใจต่อการรักษาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของตน สำหรับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของตนนอกจากจะเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นจังหวัดเพชรบุรี หรืออาจหมายถึงความเป็นไทยในระดับภาพกว้าง อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการเก็บรักษา โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น แต่ก็พบการเปลี่ยนแปลงของเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในการใช้วัสดุเหล่านี้ เพื่อตอบสนองกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไปด้วย

๒) การพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลสร้างมูลค่าเพิ่มให้ท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ชุมชน พบว่า ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนท้องถิ่นนั้น มีทั้งที่ยังคงรักษาไว้แต่อยู่อย่างกระจัดกระจายและที่ถูกทำให้ลดจำนวนลงอย่างมาก โดยเฉพาะการลดจำนวนลงของต้นตาลในท้องถิ่นต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการโยกย้ายเรือนออกไปอยู่ที่อื่น ๆ ส่วนบางส่วนถูกทิ้งร้าง และส่วนบางส่วนถูกปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการตามวิถีชีวิตที่ทันสมัยจนก่อให้เกิดปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เนื่องจากการพัฒนาการของวัสดุและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น ทำให้งานช่างไม้ตาลที่เป็นภูมิปัญญาสำคัญในการผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

ของไทยไม่ได้รับการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง และกำลังสูญหายไปในบางท้องถิ่น สามารถมีบทบาทในการสืบสานและพัฒนางานด้านนี้เพื่อเป็นส่วนในการพัฒนาและวัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้สืบเนื่องต่อไป

๓) ยกกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการสืบสานวิถีวัฒนธรรมतालเมืองเพชร พบว่า วัฒนธรรมतालเมืองเพชรนับเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นความซับซ้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นและช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงบ้านเรือนที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้เกิดการรักษาความสำคัญวัฒนธรรมतालเมืองเพชรนั้น ควรมาจากการรู้หรือการตระหนักในคุณค่าของที่อยู่อาศัยของประชาชนหรือเจ้าของสวนเอง การเปลี่ยนแปลงนี้จึงจะสามารถเกิดการสร้างสรรค์และรักษาวัฒนธรรมतालเมืองเพชรให้คงคุณค่ากับท้องถิ่นต่อไป จึงควรส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากतालให้คุ้มค่า เช่น งานหัตถกรรมจากताल เพื่อสร้างรายได้ และสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่ต่างจากชุมชนอื่น จนเป็นผลิตภัณฑ์ติดตลาด สามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจึงขยายเป็นแบบอย่างสู่ชุมชนอื่นต่อไป ตลอดจนมีการสร้างความตระหนักด้านการรักษาสภาพแวดล้อมด้วยการใช้บรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติแทนวัสดุสังเคราะห์ประเภทโฟมและพลาสติก

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น, คุณค่าอัตลักษณ์, วัฒนธรรมชุมชน

Project : Eco-town : Local Architecture Model Analysis : A Case Study of Thai House Petchaburi

Researcher : Phrakru Watcharasuwannathon, Dr. (Lokchub Dhammajoto)
: Phra Akhom Goon jae nark.
: Mr. Anucha Balakula

Financial year : 2562

ABSTRACT

The objectives of this study are for;

- 1) To study its identity and forms of products from toddy palms of Petchaburi Province
- 2) To develop toddy palm products in order to create their value added by the community identity
- 3) To raise the local products' level together with the creation of their value added and also to enhance carry on the culture of toddy palms of Petchaburi Province.

The studies are using qualitative research techniques. Starting with the study of product concepts, identities and forms from the toddy palm trees in Petchaburi Province as well as by taking up concerned papers, texts, researches to follow with the way of culture of toddy palm trees in Petchaburi . Then concerned persons were interviewed to pick up the product identities as well as product forms in order to develop and improvement. And the culture way of Mueang Petch toddy palms would be carried on.

This research has been included the receiving of listening and suggestions in various aspects to conclude in the analysis summary result in order to assess the suitability to improve and for further present proposal.

The result of the research revealed;

- 1) Identities and products form from Petchaburi toddy palm are well existed in both identity characters and the value added creation by the community's culture and in various group communities when compared with the nearby provinces. Especially in this study we found the villagers had seen the value and its importance. They are proud to conserve their local products as an ancestor's representative and as a part of their province identity. That is probably means the being Thai in a broad way picture. However, though the local products have been kept but there were still some changes in their

identities and forms in using these materials to respond to the way of live that had been changed to the environment conditions.

2) The local heritage products in each local community; though they have been kept but some were fragmentally existed and heavily reduced their numbers, especially the number of toddy palm trees which mostly are effected from people migration and some of them were abandoned and some were changed to cope with new modern way of live that effected to the forms and identities of the products. The materials development and modern technologies caused toddy palm wood craftsmen who have knowledge to produce toddy palm wood lack of continuity of skill development and they were gradually disappeared from some locality. These are unable to maintain the role to carry on the culture heritage of Petchaburi Province to develop the works on toddy palm wood which it will effects the continuation to the development and culture of Mueang Petch toddy palm.

3) To raise level of local products together with create economic value added and to carry on cultural way of toddy palm had found that the Mueang Petch toddy palm culture has reflected the complexity in social and culture of each community. People migration or changes of residential areas that effected local cultures who should realized the value of their residences which are able to maintain the creation and conservation to continue value of Mueang Petch toddy palm. Therefore, we should promote toddy palm trees worthwhile use such as handicrafts from toddy palm to make money as well as identity for that community which is different from the others thus become a popularize product, enable them to create community income in accordance with the sufficiency economy principles and they are ready to be extended model for another communities. As well as the creation to conserve environment by using natural materials for packaging to replace synthetic material such as foams and plastics

Keywords: Local products, Identity value, Community culture

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของอาจารย์ ผศ. ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จนกระทั่งงานวิจัยไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต, ผศ. ดร. (สุทิพย์ อากาศโร) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ขอขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระมหาชุตีภัก อภินนุโท ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและส่งเสริมการวิจัยที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่านที่ให้บริการอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัย ตลอดถึงท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนงานวิจัยเล่มนี้ประสบความสำเร็จด้วยดี

ขอน้อมจิตอุทิศผลงานวิจัยเล่มนี้เป็นวิทยาทาน แด่โยมบิดามารดา ผู้มอบอัฐภาพร่างกาย ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและวิชาการทั่วไป จนมีโอกาสได้ศึกษา ณ สถาบันที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของคณะสงฆ์ไทย

พระครูวัชรสุวรรณาทรร, ดร.

พระครูญาณเพชรรัตน์, ดร.

พระครูเกษมวัชรดิตถ์

พระครูสังฆรักษ์สวัสดิ์ ชันติธรรม

ตุลาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย.....	๕
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๖
๑.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๗
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน.....	๘
๒.๒ แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์.....	๑๔
๒.๓ แนวคิดอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	๒๓
๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy).....	๓๑
๒.๕ บริบทของจังหวัดเพชรบุรี.....	๔๗
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖๑
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย.....	๖๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๖๖
๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๖๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๖๗
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๖๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๖๘
๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๖๙
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๗๔
๔.๑ ผลการสัมภาษณ์ในประเด็นเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้น ตาล.....	๗๔
๔.๑.๒ ผลการสัมภาษณ์ในประเด็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาลในอดีต.....	๗๗

๔.๑.๓ ผลการสัมภาษณ์ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการยกระดับ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล.....	๗๙
๔.๒ วิธีการจัดการปัญหาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล.....	๘๕
๔.๓ ผลการสัมภาษณ์ในประเด็นแนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี.....	๘๘
๔.๔ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๙๘
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลการศึกษารวบรวม และข้อเสนอแนะ.....	๙๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๙๙
๕.๓ อภิปรายผล.....	๑๐๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ.....	๑๐๕
บรรณานุกรม.....	๑๐๙
ภาคผนวก.....	๑๑๓
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	๑๑๔
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูล.....	๑๑๘
ภาคผนวก ค การรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๓๔
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายการทำผลิตภัณฑ์แก้อั่วจากกาบตาล.....	๑๓๖
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลิตภัณฑ์ ผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)	๑๔๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗
ภาพที่ ๔.๑ น้ำตาลสูง	๗๕
ภาพที่ ๔.๒ การใช้ทางตาลทำร้าย	๗๖
ภาพที่ ๔.๓ ถ่านจากกะลาตาล	๗๖
ภาพที่ ๔.๔ ศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล	๙๑
ภาพที่ ๔.๕ การตากกาบตาลกับแดด	๙๒
ภาพที่ ๔.๖ การขึ้นโครงข้างเก้าอี้	๙๓
ภาพที่ ๔.๗ การขึ้นโครงข้างเก้าอี้	๙๓
ภาพที่ ๔.๘ การขึ้นโครงข้างเก้าอี้	๙๔
ภาพที่ ๔.๙ การประกอบเก้าอี้	๙๔
ภาพที่ ๔.๑๐ การทาสีเก้าอี้	๙๕
ภาพที่ ๔.๑๑ การทาสีเก้าอี้	๙๕
ภาพที่ ๔.๑๒ การทาสีเก้าอี้	๙๖
ภาพที่ ๔.๑๓ การทาสีเก้าอี้	๙๖
ภาพที่ ๔.๑๔ การทาสีเก้าอี้	๙๗
ภาพที่ ๔.๑๕ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นศูนย์รวมของเผ่าไทยมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและได้มีการหลอมรวมเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในภาพรวมของชาติอย่างกลมกลืนพร้อมๆ กับการยอมรับความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของแต่ละภูมิภาคทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้นอกจากนั้นในแต่ละภูมิภาคยังมีความแตกต่างหลากหลายและยังคงรักษาอัตลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคแต่ละท้องถิ่นไว้อย่างต่อเนื่อง

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการสั่งสม สืบทอด และพัฒนามาเป็นเวลายาวนานพร้อม ๆ กับการตั้งถิ่นฐานรกรากของเผ่าไทยซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในรูปของมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นจิตวิญญาณและผลงานที่สามารถมองเห็นได้และส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรมเหล่านั้น คือ ศิลปะและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์ทางศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและวิถีความเป็นอยู่ของคนในแต่ละท้องถิ่น ทั้งที่เป็นเครื่องนุ่งห่มที่เป็นสิ่งทอ เครื่องใช้ที่เป็นเครื่องปั้นดินเผา เครื่องใช้ที่เป็นโลหะทั้งเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องทองลงหิน เครื่องเงิน เครื่องใช้ที่เป็นไม้ เช่น เครื่องแกะสลักและเครื่องจักสานรวมทั้งผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของท้องถิ่นที่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ โดยที่ศิลปหัตถกรรมเหล่านั้นได้ส่งมอบคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ความเป็นท้องถิ่นและความเป็นชาติไทยไว้พร้อมที่จะได้รับการสืบทอดและปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป^๑

ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารส่งผลให้การสืบสานทางวัฒนธรรมในภาพรวมขาดความสมดุลระหว่างวัฒนธรรมสากลและวัฒนธรรมท้องถิ่นวัฒนธรรมที่อ่อนแอจะค่อยๆ ถูกกลืนด้วยวัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่าซึ่งวัฒนธรรมไทยถูกยอมรับว่ายังมีความเข้มแข็งไม่เพียงพอประกอบกับความเชื่อในการยอมรับความทันสมัยที่ยังไม่ถูกต้องของคนไทยส่วนใหญ่ส่งผลให้การพัฒนาประเทศของไทยขาดความต่อเนื่องในกระบวนการพัฒนา จะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาที่เปลี่ยนแปลงแนวคิดจากความทันสมัยที่เน้นเฉพาะทางเศรษฐกิจเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับสังคม การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาแบบองค์รวมสู่การพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาโดยลำดับ จุดอ่อนของการพัฒนาที่ผ่านมาที่สำคัญ คือไม่ได้รับการพัฒนาที่ตรงตามจุด

^๑ปฐม นิคมานนท์, การค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

ของประเทศหรือไม่ได้พัฒนาบนพื้นฐานทางวัฒนธรรมของประเทศและท้องถิ่นอย่างแท้จริง มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นทุนทางสังคมจึงยังไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนและนำมาใช้เป็นจุดแข็งในการพัฒนาอย่างแท้จริง ปัจจุบันการพัฒนาจึงมุ่งเน้นการพัฒนาโดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมมากขึ้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ มีดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑: การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ทุนมนุษย์ของประเทศไทยยังมีปัญหาในด้านคุณภาพคนในแต่ละช่วงวัย โดยผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน ในขณะที่คนไทยจำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิกฤตค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต การพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้คนไทยมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสุขภาวะที่ดีขึ้น คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้และความสามารถเพิ่มขึ้นรวมทั้งสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๒: การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยก้าวหน้าไปหลายด้าน แต่การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทยมีความคืบหน้าช้า ทั้งเรื่องความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มประชากร ความแตกต่างของคุณภาพการบริการภาครัฐ รวมทั้งข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและเทคโนโลยีของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ดังนั้น การพัฒนาในระยะต่อไป จึงจำเป็นต้องมุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน แก้ไขปัญหาความยากจน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ : การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน เศรษฐกิจไทยขยายตัวต่ำกว่าศักยภาพอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี ทั้งจากผลกระทบของเศรษฐกิจโลกซบเซา และข้อจำกัดภายในประเทศเองที่เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มผลิตภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งฐานเศรษฐกิจภายในประเทศขยายตัวช้า

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ : การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการรักษาฐานการผลิตและการให้บริการ รวมทั้งการดำรงชีวิตของคนไทย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ความเสี่ยงในการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในอนาคต ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น และข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทวีความเข้มข้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต

ยุทธศาสตร์ที่ ๕: การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคงและยั่งยืน กระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อความ

มั่นคงและเสถียรภาพของประเทศไทยในหลายมิติ ทั้งภัยคุกคามภายนอก ในเรื่องการขยายอิทธิพล และการเพิ่มบทบาทของประเทมหาอำนาจในภูมิภาคต่างๆ ของโลก อาชญากรรมข้ามชาติและการก่อการร้าย และภัยคุกคามภายในประเทศ ได้แก่ ความเห็นต่างทางความคิดและอุดมการณ์ของคนชาติ การสร้างสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการคุกคามทางเศรษฐกิจ โดยอาชญากรรมคอมพิวเตอร์^๒

ประเทศไทยเป็นศูนย์รวมของเผ่าไทยมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและได้มีการหลอมรวมเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในภาพรวมของชาติอย่างกลมกลืนพร้อมๆ กับการยอมรับความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของแต่ละภูมิภาคทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้นอกจากนั้นในแต่ละภูมิภาคยังมีความแตกต่างหลากหลายและยังคงรักษาอัตลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคแต่ละท้องถิ่นไว้อย่างต่อเนื่อง

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการสั่งสม สืบทอด และพัฒนามาเป็นเวลายาวนานพร้อม ๆ กับการตั้งถิ่นฐานรกรากของเผ่าไทยซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในรูปของมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นจิตวิญญาณและผลงานที่สามารถมองเห็นได้และส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรมเหล่านั้น คือ ศิลปะและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์ทางศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและวิถีความเป็นอยู่ของคนในแต่ละท้องถิ่น ทั้งที่เป็นเครื่องนุ่งห่มที่เป็นสิ่งทอ เครื่องใช้ที่เป็นเครื่องปั้นดินเผา เครื่องใช้ที่เป็นโลหะทั้งเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องทองลงหิน เครื่องเงิน เครื่องใช้ที่เป็นไม้ เช่น เครื่องแกะสลักและเครื่องจักสานรวมทั้งผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของท้องถิ่นที่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยที่ศิลปหัตถกรรมเหล่านั้นได้สั่งสมคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ความเป็นท้องถิ่นและความเป็นชาติไทยไว้พร้อมที่จะได้รับการสืบทอดและปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป^๓

จังหวัดเพชรบุรีมีชื่อเรียกขานกันต่าง ๆ นานา เช่น พรินพรี พลิบพลี หรือเพชรบุรี เนื่องจากเป็นเมืองหน้าด่านที่เก่าแก่ของประเทศ นักประวัติศาสตร์บางคนสันนิษฐานว่า “เพชรบุรี” อาจเป็นชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากอารยธรรมอินเดียซึ่งในสมัยนั้น ประเทศอินเดียมีอิทธิพลกับประเทศไทยมาก บ้างก็ว่าเพชรบุรีอาจได้รับการเรียกขานมาจากแม่น้ำเพชร ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของชาวเพชรบุรี ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเพชรบุรีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์มาช้านาน จากการสำรวจของนักโบราณคดีพบว่าเพชรบุรีมีประวัติความเป็นมามากกว่า ๒,๐๐๐ ปี นับตั้งแต่สมัยทวารวดี ในสมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา เพชรบุรีถือว่าเป็นเมืองหน้าด่านทางด้านตะวันตกของประเทศ ดังนั้น ผู้ที่จะเป็นเจ้าเมืองปกครองเพชรบุรีได้จะต้องเป็นผู้ที่สืบเชื้อพระวงศ์เท่านั้น จึงทำให้เพชรบุรียังคงไว้ซึ่งสิ่งก่อสร้างเก่าแก่เนื่องจากวิถีชีวิตและศิลปะแขนงต่าง ๆ ที่พบในจังหวัดเพชรบุรีมีความคล้ายคลึงกับอยุธยาทำ

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๐), หน้า ๙๒-๙๔.

^๓ วิจิต นันทสุวรรณ, **แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น**, วารสารมหาวิทยาลัยรัตนนคร ๔, ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม), ๒๕๓๙., หน้า ๓.

ให้บางครั้งเมืองเพชรก็ถูกเรียกขานว่าเป็นเมืองแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสามารถชมศิลปะสมัยอยุธยาได้จากวัดวาอารามที่เก่าแก่ในจังหวัดเพชรบุรีที่มีอยู่หลายแห่ง^๔

อาชีพหลักของคนพื้นเมืองเพชรบุรีมีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ทำน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากต้นตาล เลี้ยงสัตว์ และการประมง แม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดเพชรบุรีได้แก่ แม่น้ำเพชรบุรี มีความยาว ๒๒๗ กิโลเมตร แม่น้ำบางกลอยในเขตรวนอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน มีความยาว ๔๔ กิโลเมตร และแม่น้ำบางตะบูนในอำเภอบ้านแหลม มีความยาว ๑๘ กิโลเมตรวิถีชีวิตของชาวพื้นเมืองเป็นสิ่งที่น่าศึกษา ไม่เพียงแต่ความเก่าแก่ของเมือง และความงดงามของธรรมชาติเท่านั้นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ศิลปะอันวิจิตรก็มีชื่อเสียงด้วยเช่นกัน ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ ศิลปะภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ที่โดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์สามารถพบได้ที่วัดเก่าแก่ในเขตอำเภอมืองเพชรบุรี ซึ่งจังหวัดเพชรบุรีมีสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่มากมาย แต่ที่คนส่วนใหญ่รู้จักและเป็นอัตลักษณ์ของชาวเมืองเพชรมีด้วยกัน ๔ อย่าง ดังนี้

๑. เขาวัง ในสมัยโบราณนิยมเรียกกันว่า “เขาสมน” ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพระนครคีรีซึ่งเป็นพระราชวังบนเขาสูง นับเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรบุรีเช่นเดียวกับต้นตาลโตนด กล่าวได้ว่าหากมีโอกาสมาเมืองเพชรบุรีแล้วไม่ได้ขึ้นเขาวัง ก็ดูเหมือนยังไม่ถึงเมืองเพชรบุรี

๒. ต้นตาล จังหวัดเพชรบุรีมีต้นตาลมากที่สุดในประเทศไทย ดังปรากฏหลักฐานจาก “นิราศเมืองเพชรบุรี” ของสุนทรภู่ความตอนหนึ่งว่า “ทุกประเทศเขตแคว้นแดนพริบพรีเหมือนจะขึ้นไปไม่พ้นแต่ต้นตาล” ด้วยเหตุนี้ต้นตาลจึงกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรีคู่กับเขาวัง หรือพระนครคีรี ปรากฏเป็นตราและธงประจำจังหวัดเพชรบุรี สืบมาจนถึงทุกวันนี้ต้นตาลเมืองเพชรบุรีให้ผลผลิตน้ำตาลโตนดที่ดีที่สุดมาตั้งแต่สมัยโบราณตราจนถึงปัจจุบัน จึงมีชื่อเสียงติดปากคนทั่วไปว่า “น้ำตาลเพชรบุรี” เพราะมีรสหวาน หอมอร่อย รสชาติกลมกล่อมชวนรับประทาน จนเป็นที่มาของคำว่า “หวานเหมือนน้ำตาลเมืองเพชร”^๕

๓. ชมพู่เพชรสายรุ้ง^๖ เป็นผลไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งชาวเพชรบุรีมีความภาคภูมิใจโดยเฉพาะรสชาติที่หวานกรอบ อร่อย แตกต่างไปจากชมพู่พันธุ์อื่น ๆ หรือแม้แต่จะนำพันธุ์ของชมพู่เพชรไปปลูกที่อื่นคุณภาพก็จะไม่ดีเท่ากับปลูกที่เมืองเพชรบุรีดังนั้นการปลูกชมพู่เพชรจึงทำรายได้ให้แก่เกษตรกรจำนวนมาก

๔. แม่น้ำเพชรบุรีหรือที่นิยมเรียกกันทั่วไปว่า “น้ำเพชร” เป็นธรรมชาติมีต้นน้ำจากทิวเขาตะนาวศรีซึ่งแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับประเทศสหภาพพม่า ไหลผ่านพื้นที่ในเขตอำเภอยางอำเภอบ้านลาด วัดท่าไชย อำเภอมืองเพชรบุรีและลงสู่ทะเลอ่าวไทยที่อำเภอบ้านแหลมทางด้านทิศเหนือของจังหวัด น้ำเพชร มีความสำคัญในฐานะที่เป็นศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการพระราชพิธีสำคัญต่างๆ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ฯลฯ ความสำคัญอีกประการหนึ่ง

^๔พรพิศ ดาษคีน, “เพชรบุรี”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ), ๒๕๓๓, หน้า ๕๒-๕๔.

^๕พรธรรณีภา โสถพิพันธุ์ และคณะ, “วัฒนธรรมตาลโตนด : กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๔๗, หน้า ๑๖-๑๗.

^๖สำนักงานเลขาธิการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเพชรบุรี, รายงานข้อมูลวิสาหกิจชุมชน, (เพชรบุรี: สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๔), หน้า ๘.

คือ เป็นน้ำเสวยในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ สืบมา จนกระทั่งยกเลิกไปใน พ.ศ.๒๔๖๕ ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ในอดีตกล่าวกันว่า น้ำเพชรมีรสอร่อย ไสสะอาด และจืดสนิท จึงถือได้ว่าน้ำเพชรเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรบุรีอีก ประการที่หนึ่งที่ชาวเพชรบุรีภาคภูมิใจ

ในภาวะความจำเป็นที่ต้องพัฒนาประเทศบนพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น ดังกล่าววัฒนธรรมชุมชนในภูมิภาคต่าง ๆ บางส่วนกำลังสูญหายไปไม่ได้รับการฟื้นฟูและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับมนุษย์ในปัจจุบัน อัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัด เพชรบุรี ต้นตาลซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญยังไม่ได้รับการศึกษาการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นคุณค่า อัตลักษณ์ และชี้แนะแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นตาล และประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ด้วยวัฒนธรรมชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมที่เหมาะสมกับบริบท ทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างแท้จริง สำหรับผลิตผลจากตาลโตนดมีหลายอย่าง แต่ที่ทำ รายได้ให้ชาวบ้านจากนักท่องเที่ยวคือลูกตาลอ่อน ในสมัยก่อนน้ำตาลจากตาลโตนดเป็นสินค้าส่งออก จากเพชรบุรีไปทั่วประเทศหรือแม้ส่งออกไปต่างชาติ โดยมีหลักฐานเป็นหม้อตาลโบราณมากมาย หลงเหลือให้ศึกษาโดยดูได้ที่ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ตาลโตนดให้ประโยชน์หลายประการ เช่น การทำน้ำตาล ขนมตาล ไม้ตาลของที่ระลึก ตาลเชื่อม เป็นต้น นักท่องเที่ยวสามารถชมการทำน้ำตาล ได้ในบางหมู่บ้านแต่ต้องติดต่อล่วงหน้า หรือเยี่ยมชมเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ คณะผู้วิจัยจึง มีความเห็นว่าควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล และสร้างความรู้จัก โดยพัฒนารูปแบบ การตลาดจากอัตลักษณ์ของชุมชนจังหวัดเพชรบุรี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตเศรษฐกิจของชุมชน จากทุนทางสังคมวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในชุมชน โดย เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้ร่วมกันส่งเสริมและสืบสานอัตลักษณ์ของ ชุมชนให้คงอยู่สืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลของจังหวัดเพชรบุรี
- ๑.๒.๒ เพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลสร้างมูลค่าเพิ่มให้ท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ชุมชน
- ๑.๒.๓ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการสืบสานวิถี วัฒนธรรมตาลเมืองเพชร

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยออกเป็น ๔ ลักษณะคือ ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากร และขอบเขตด้านระยะเวลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยเน้นศึกษาเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาล คุณค่าอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ ต้นตาล และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญยังไม่ได้รับ การศึกษาการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นคุณค่าอัตลักษณ์และชี้แนะแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้น

ตาล และประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นตาล ให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยวัฒนธรรมชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ประกอบด้วย

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ชาวบ้าน นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล ช่างราชการหรือผู้เกี่ยวข้องกับ อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๑๕ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้าน พื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมเป็นระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “การผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น : คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน” ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หมายถึง สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทุกประเภทที่ผลิตขึ้นภายในชุมชนหรือท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเด่นของสังคมที่เห็นได้ชัด ซึ่งแตกต่างไปจากสังคมอื่น เพราะเกิดจากการสั่งสมของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งในที่นี้หมายถึงเอกลักษณ์ของชาวเพชรบุรี

วัฒนธรรมชุมชน หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว รวมถึงรูปแบบของพฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้ เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ

การสร้างมูลค่า หมายถึง การทำให้เกิดความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างของสถาบันในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการบริการ

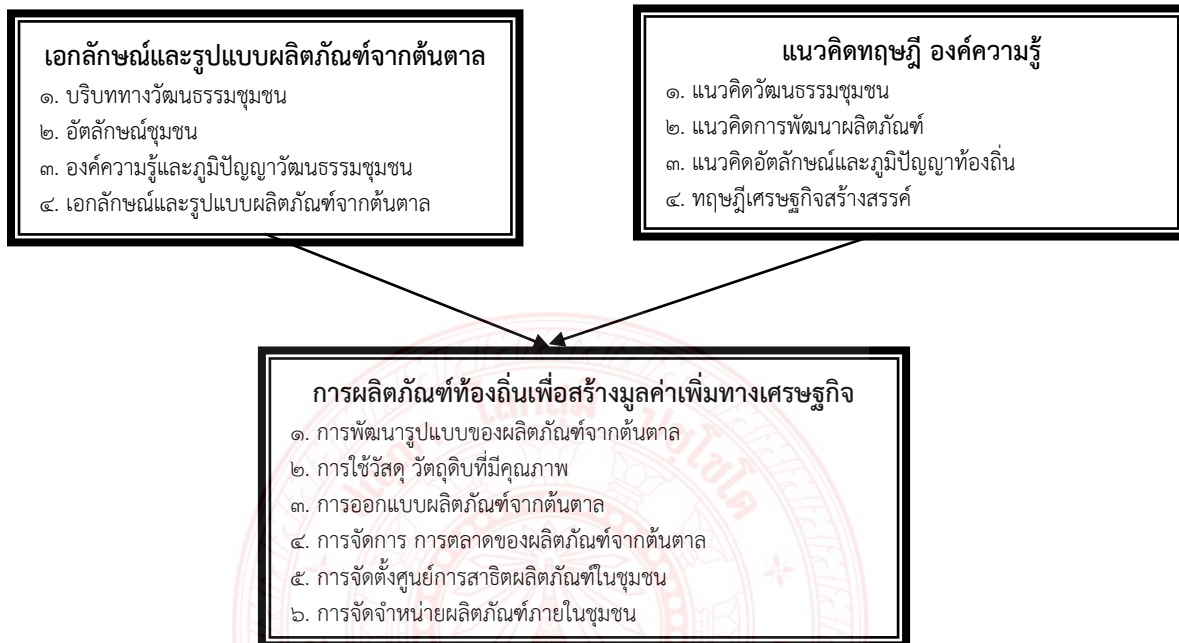
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงความรู้สึกของกลุ่มหรือความเจริญงอกงามที่แสดงออกมาในรูปแบบของภาษา คติ ความเชื่อ ขนบ ประเพณี ศิลปะที่มีการสืบทอดปฏิบัติและมีการยอมรับในระดับบุคคลและสังคม

การควบคุมผลิตภัณฑ์ หมายถึง การกำหนดมาตรฐานคุณภาพและการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานนั้น ๆ โดยมีการควบคุมที่เหมาะสม

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การพัฒนา การฟื้นฟูกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การบริการ ด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิตโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม

๑.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การผลิตภัณฑท์ท้องถิ่น : คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ผลการวิจัยทำให้ทราบคุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งแนวทางในการ ประยุกต์ใช้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคม

๑.๖.๒ ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิดการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของแต่ละท้องถิ่นแต่ละภูมิภาค

๑.๖.๓ กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ส่วนราชการและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องใช้ผลการวิจัยในการสนับสนุน ส่งเสริมการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาในแต่ละระดับ

๑.๖.๔ ผู้ประกอบการและผู้เกี่ยวข้องทั่วไปสามารถใช้ผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาให้สามารถใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาอย่างเหมาะสม

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การผลิตภัณฑท์ท้องถิ่น : คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมเอกสาร ตำรา วารสาร รายงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางการวิจัย ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๖ ส่วน คือ

๒.๑ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

๒.๒ แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์

๒.๓ แนวคิดอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

๒.๕ บริบทของจังหวัดเพชรบุรี

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญๆ ดังนี้

๒.๑.๑ ที่มาของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมหมายถึงแบบแผนของการประพฤติ ปฏิบัติของผู้คนในสังคมที่ได้รับการสั่งสมจากรุ่นต่อรุ่น ซึ่งแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความคิด สติปัญญา รวมทั้งระบบคุณธรรม ซึ่งสัญลักษณ์ที่แสดงออกอยู่ในรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ภาษา การแต่งกาย เทคโนโลยี ศิลปะและรูปแบบที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อย่างไรก็ตามสัญลักษณ์ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสิ่งที่จับต้องได้ มักมีความหมายหรือระบบคุณค่าอยู่เบื้องหลัง^๑

วัฒนธรรมปรากฏในรูปแบบที่สัมผัสได้ (tangible culture) ซึ่งมีลักษณะเป็นวัตถุที่จับต้องได้และวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (intangible culture) ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ สำหรับองค์การยูเนสโกได้จำแนกเป็น ๕ สาขา คือ สาขามนุษย์ศาสตร์ สาขาศิลปะ สาขาการช่างฝีมือ สาขาคหกรรมศิลป์ และสาขากีฬาและนันทนาการ ซึ่งทั้ง ๕ ประการมีทั้งที่เป็นวัตถุและจิตใจ ปัจจุบันกระทรวงวัฒนธรรมจำแนกวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุซึ่งสามารถจับต้องได้ วัฒนธรรมทางจิตใจที่ไม่สามารถจับต้องได้ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้วัฒนธรรมยังปรากฏในรูปแบบของวัฒนธรรมที่เป็นมรดก (heritage culture) วัฒนธรรมที่เป็นวิถี

^๑ชนิดา รักษ์พลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๙๑.

ชีวิต (living culture) และวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ (creative culture) ซึ่งในแต่ละประเภทสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้

การเกิดวัฒนธรรมมีสาเหตุมาจากความต้องการของมนุษย์ ๓ ประการ คือ ความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองทางชีววิทยา ความต้องการทางสังคม (social needs) และความต้องการทางจิตใจ (psychological needs) พัฒนาการของการเกิดวัฒนธรรมเริ่มต้นที่ความต้องการขั้นพื้นฐาน ไปสู่ความต้องการชีวิตที่ดีขึ้น จนกระทั่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุด คือ ความต้องการเสถียรภาพและความมั่นคง การตอบสนองความต้องการระดับแรกเป็นการตอบสนองในระดับปัจจัย ๔ เมื่อความต้องการสูงขึ้น การตอบสนองจะอยู่ในรูปของวัฒนธรรม และเมื่อความต้องการสูงไปจนถึงเสถียรภาพความมั่นคงจะพัฒนาการตอบสนองไปสู่สถาบันทางสังคม^๒

๒.๑.๒ ความหมายของวัฒนธรรมชุมชน

Feilden and Jokileht^๓ (๑๙๙๘ : ๑๑) ได้ให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมว่า มรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีหลายประเภท มิได้เป็นเพียงโบราณสถาน, อาคาร, พื้นที่ประวัติศาสตร์และสวนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งหมดรวมทั้งระบบนิเวศ เป็นเครื่องหมายแสดงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีต และเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ที่สำคัญของโลก

องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดว่า มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง แต่รวมทั้งนามธรรม (Intangible) เช่น ภาษา ศิลธรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ ตลอดจนอาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ^๔

วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ ตลอดจนความเชื่อ ความนิยมความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ^๕

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้นิยามความหมาย “วัฒนธรรม” ว่าเป็น สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ, วิถีชีวิตของหมู่คณะ, ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม

^๒กระทรวงวัฒนธรรม, “แผนแม่บทแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙”, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ก-ข.

^๓ Feilden and Jokilehto (๑๙๙๘), หน้า ๑๑, อ้างถึงใน วิวรรณ สีหนาท, “การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลอง กรณีศึกษา : คลองอ้อมนันทและคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

^๔ UNESCO, “Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage,” (Paris, ๒๕๑๕) อ้างถึงใน ผนวกรักษ์ สายเชื้อ, “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเมืองสงขลา”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๓.

^๕ สรรพ ผลิต, “ศิลปวัฒนธรรม” (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔), หน้า ๓.

พุทธศักราช ๒๕๖๕ หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน, ทางวิทยาการหมายถึง พฤติกรรม และสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวก ของตน^๖

สรุป วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ถือเป็นแบบแผนปฏิบัติใน สถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถดำเนินการร่วมกัน ดังนั้นวัฒนธรรมไทย หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยที่ได้สั่งสม เลือกรสรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในสังคมไทย และยัง สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการที่จะดำรงไว้ซึ่งสังคมอันดีงาม เจริญ สืบทอดกัน เป็นมรดกทางสังคมมา ตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน

๒.๑.๓ หลักการของวัฒนธรรมชุมชน

มนุษย์ไม่อาจจะอยู่เพียงลำพังคนเดียวได้ จำเป็นต้องอยู่รวมกลุ่มกันเพื่อที่จะพึ่งพาอาศัย และช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ครั้นเมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากแล้ว ก็ต้องมีข้อกำหนด กฎเกณฑ์ เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก และได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นกฎหมายในที่สุด ขณะที่ อีกด้านเป็น ระเบียบแบบแผนการปฏิบัติที่สังคมยอมรับว่าดี ว่าถูกต้อง โดยไม่ได้เป็นการบังคับ แต่ เป็นการสมัครใจ ทำและยอมรับปฏิบัติกันเรื่อยมา นั่นคือ สิ่งที่เราเรียกว่า วัฒนธรรม ซึ่งมนุษย์ได้สร้าง วัฒนธรรม ขึ้นเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม

ดังนั้น “วัฒนธรรม” จึงเป็นแบบแผนประเพณีปฏิบัติ และได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึก คิด ในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน โดยเมื่อกล่าวจำเพาะลง ไป ในเนื้อหาที่เป็นเฉพาะแต่วัฒนธรรมพื้นบ้าน ก็จะได้อิงกับความหมายของวัฒนธรรมในภาพรวม แม้ วัฒนธรรมพื้นบ้านจะเป็นเรื่องของกลุ่มชนหนึ่งๆ แต่ก็อาจได้รับการยอมรับและนิยมปฏิบัติ จากคน ทั่วไป ไม่เฉพาะกลุ่มก็ได้^๗

วัฒนธรรมพื้นบ้านในแต่ละแห่ง ย่อมมีทั้งการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ออกไป ในแต่ละท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน อาทิ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ทัศนคติ ความเชื่อ ลักษณะการประกอบอาชีพ เช่น เป็นชุมชนเกษตรกรรม เป็นชุมชนประมง เป็นต้น และยังขึ้นอยู่กับ การเปิดรับอารยธรรมและความเจริญของกลุ่มชนอื่น เข้ามาผสมผสาน ระหว่างวัฒนธรรม

แต่ถึงแม้การไหลบ่าของวัฒนธรรมภายนอกจะถาโถมเข้ามาอย่างรุนแรง จนทำให้ วัฒนธรรมพื้นบ้าน บางอย่างกลืนหายไปกับกระแสดังกล่าว แต่ก็ยังเหลืออีกมากที่ดำรงไว้ซึ่ง วัฒนธรรมที่ดีงาม ของกลุ่มตนได้ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทย ก็เป็นอีกตัวอย่างที่สะท้อนภาพการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าว^๘

จากความจริงที่ว่า วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขเวลา เมื่อมีการคิดค้น หรือพบ สิ่งใหม่ๆ ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ วัฒนธรรมบางอย่างอาจเลิกใช้

^๖ราชบัณฑิตยสถาน, “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒”, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวง วัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ก-ข.

^๗สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕) หน้า ๕๓.

^๘สาคร คันธโชติ, **การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๖๘), หน้า ๖๗.

ดังนั้นการจะรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาวัฒนธรรมนั้น ให้เหมาะสมมี ประสิทธิภาพตามยุคสมัย วัฒนธรรมพื้นบ้านอยู่ภายใต้ความจริงนี้ด้วย ดังนั้นจะเห็นความ เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งก็ต้องเปลี่ยนแปลงควบคู่กับการอนุรักษ์คุณค่าเดิมไว้ด้วย

ในด้านความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้าน คงมิใช่เพียงภาพสะท้อนความเจริญงอกงาม เท่านั้น แต่ยังเสมือนเป็นครูที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจสภาพชีวิตดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นกรงล้อมให้ชีวิต อยู่ใน ขอบเขตที่นิยมกันว่าดี และถูกต้อง เพราะวัฒนธรรมเกิดขึ้นสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติความเชื่อ ค่านิยม และระเบียบแบบแผนอื่นๆ

วัฒนธรรมจากสังคมข้างเคียงเป็นผลจากการที่วัฒนธรรมแพร่กระจายออกไป การ กระจายทางวัฒนธรรมมีการยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ผลก็คือปัจจุบันคน มักจะมีความรู้สึกที่วัฒนธรรมนั้นเป็นของตนเองสำหรับเมืองไทยวัฒนธรรมตะวันตกที่คนไทยรับมา จนแทบจะยึดถือว่าเป็นของตัวเองก็อยู่ในเรื่องการแต่งตัวในปัจจุบันการนุ่งกางเกงและนุ่งกระโปรงเป็นสิ่งที่ คนไทยไม่คิดและไม่มีความรู้สึกว่าเป็นวัฒนธรรมชาวตะวันตกที่เรารับมา^๙

ปัจจัยสำคัญในการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม สิ่งที่แพร่กระจายหรือวัฒนธรรมได้แก่ ความคิดและพฤติกรรมที่ติดตัวบุคคลซึ่งจะต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ คือ

๑. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ เกื้อกูลเป็นอุปสรรค
๒. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การทำการค้าหรือการกีดกันการค้าย่อมมีผลต่อการแพร่กระจาย ทางวัฒนธรรมเพราะนอกจากวัฒนธรรมจะติดสินค้าไปแล้วคนยังนำวัฒนธรรมติดตัวไปด้วย
๓. ปัจจัยทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมย่อมเป็นที่มาของการแพร่กระจายที่สำคัญ อย่างยิ่งทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ
๔. ปัจจัยการคมนาคมขนส่ง เป็นปัจจัยสำคัญที่อำนวยความสะดวกในเรื่องการ แพร่กระจาย^{๑๐}

๒.๑.๔ ประเภทของวัฒนธรรมชุมชน

โดยทั่วไปแล้วมักจะแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (Material Culture) ซึ่งได้แก่สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดค้นผลิตขึ้นมา เช่น สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน อาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non – material Culture) หมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยม แนวคิด ภาษา ความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิการเมือง กฎหมาย วิธีการกระทำ และแบบแผนในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) ที่มองเห็นไม่ได้^{๑๑}

^๙พงษ์ ภาจจิตร, **เปิดโลกธุรกิจให้เจ้าตัวน้อย**, (กรุงเทพมหานคร: เนชั่น, ๒๕๔๗), หน้า ๕๓.

^{๑๐}สกนธ์ ภู่งามดี, **จิตวิทยากับการออกแบบ**, (กรุงเทพมหานคร: มิตรสัมพันธ์กราฟฟิก จำกัด, ๒๕๔๕) หน้า ๘๗.

^{๑๑}ชนิดา รักษ์พลเมือง, **สังคมวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๕๒.

การแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภท ดังกล่าวข้างต้น นักสังคมวิทยาบางท่านเห็นว่า แนวคิดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุชิ้นคลุมเครือ จึงได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้ คือ

๑. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material) ได้แก่ วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในสังคม เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค

๒. วัฒนธรรมความคิด (Idea) หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ทักษะความคิด ความเชื่อต่าง ๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การเชื่อถือโอชากลาง ตลอดจนเรื่องลึกลับ นิยายปรัมปรา วรรณคดี สุภาษิต และอุดมการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

๓. วัฒนธรรมด้านบรรทัดฐาน (Norm) เป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดเอาไว้ไม่ว่าจะเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทย่อย ๆ ดังนี้^{๑๒}

- วัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความประพฤติ หรือ มารยาททางสังคม เช่น การไหว้ กางจับมือทักทาย การเข้าแถว การแต่งชุดดำไปงานศพ เป็นต้น

- วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย (Legal Culture) เป็นวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบและกฎเกณฑ์เพื่อใ้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

- วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับจิตใจและศีลธรรม (Moral Culture) วัฒนธรรมประเภทนี้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ ปีพุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้แบ่งประเภทวัฒนธรรมออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

๑. คติธรรม (Moral) คือวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำรงชีวิตส่วนใหญ่เป็นของจิตใจ และได้มาจากศาสนา ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของสังคม เช่น ความเสียสละ ความขยันหมั่นเพียร การประหยัดอดออม ความกตัญญู ความอดทน ทำดีได้ดี เป็นต้น

๒. เนติธรรม (Legal) คือวัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือกันว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๓. สหธรรม (Social) คือวัฒนธรรมทางสังคม รวมทั้งมารยาทต่าง ๆ ที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคม เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการติดต่อกับบุคคลต่าง ๆ ในสังคม

๔. วัตถุธรรม (Material) คือวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เคราองุ่นงุ่มง่าม ยารักษาโรค บ้านเรือน อาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ สะพาน ถนน รถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น^{๑๓}

^{๑๒}ปฐุม นิคมานนท์, การค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

^{๑๓}ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้านสู่ระบบอุตสาหกรรมสินค้าชุมชน: ศึกษากรณีกลุ่มแม่บ้านเพิ่มพูนทรัพย์ ตำบลนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม, (มหาสารคาม: ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๓.

ปัจจุบันเพื่อสะดวกแก่การศึกษาและส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แบ่งออกเป็น ๕ สาขา คือ

๑. สาขามนุษย์ศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย เป็นต้น

๒. สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ดนตรี นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น

๓. สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจัดสาน การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง การจัดดอกไม้ การประดิษฐ์ การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

๔. สาขาคหกรรมศิลป์ ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร การประกอบอาหาร ความรู้เรื่องการแต่งกาย การอบรมเลี้ยงดูเด็ก การดูแลบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ความรู้เรื่องบา การรู้จักใช้ยา ความรู้ในการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เป็นต้น

๕. สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบสอยมือ กระบี่กระบอง การเลี้ยงนกเขา ไม้ตัดต่าง ๆ เป็นต้น^{๑๔}

๒.๑.๕ กระบวนการของวัฒนธรรมชุมชน

(๑) วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดและไม่ใช้สิ่งที่อาจถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ย่อมแตกต่างกันไปจากรังของผึ้ง เพราะผึ้งสร้างรังขึ้นโดยสัญชาตญาณที่เป็นไปเองตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องมีการเรียนรู้หรือสั่งสอน แต่การสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคม

(๒) วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการถ่ายทอดและการเรียนรู้จากสมาชิกรุ่นหนึ่งไปสู่สมาชิกรุ่นต่อไป การถ่ายทอดนั้น ต้องใช้เวลา และมีภาษาเป็นสื่อกลางช่วยใช้มนุษย์ได้แสดงความรู้สึกและสามารถเข้าใจผู้อื่นได้ ช่วยให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมสืบต่อมาเป็นมรดกทางสังคม

(๓) วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต บุคคลที่เกิดในสังคมใดก็ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น ซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบได้ว่าของใครดีกว่ากัน เพราะแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีความเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม เช่น วัฒนธรรมไทยก็มีแบบแผนการดำเนินชีวิตในลักษณะหนึ่งไม่ว่าจะเป็นด้านการแต่งกาย อาหารการกิน ความเป็นอยู่ ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น ดังนั้น วิถีชีวิตของคนไทยคนญี่ปุ่นหรือชาติอื่นๆ จะมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตนเอง

(๔) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ จากการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

(๕) วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นการแสดงถึงรูปแบบของความคิด ในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นผลมาจากการช่วยกันกำหนดรูปแบบของความคิดในการแสดงพฤติกรรมของสมาชิก โดยที่สมาชิกรับรู้ร่วมกัน และประพฤติตามแนวความคิดนั้น

^{๑๔}นิคม มุสิกคามะ, วัฒนธรรมบทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑.

(๖) วัฒนธรรมมิใช่เป็นของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ วัฒนธรรมเป็นของส่วนรวม ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์อยู่ร่วมกัน และสร้างรูปแบบในการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกัน วัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่สมาชิกในสังคมคนใดคนหนึ่งยอมรับและปฏิบัติเท่านั้น

๒.๑.๖ การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมชุมชน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งได้สืบทอดต่อมายังชนรุ่นหลัง วัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนเครื่องหล่อหุ้มสังคม ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสังคม หรือที่ได้มีวัฒนธรรมที่นั่นก็มีสังคม ที่ได้มีสังคมที่นั่นก็มีวัฒนธรรม เท่ากับเป็นของสิ่งเดียวกันที่มีสองด้านแยกกันในทางปฏิบัติไม่ได้ หน้าที่ของวัฒนธรรมที่พึงมีต่อสังคมพอสรุปได้ ดังนี้

เป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น รูปแบบของครอบครัวว่า ชายจะมีภรรยาได้กี่คน หรือ หญิงจะมีสามีได้กี่คน เป็นต้น

เป็นตัวกำหนดบทบาท ความสัมพันธ์ของมนุษย์ เช่น ในสังคมไทยผู้ชายจะบวชเรียนเมื่อมีอายุครบ ๒๐ ปี หรือการที่เด็กต้องแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีอายุมากกว่า เป็นต้น^{๑๕}

ทำหน้าที่ควบคุมสังคม เช่น การมีประเพณีต่าง ๆ ให้ประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่ฝ่าฝืนจะได้รับการตำหนิจากสังคม เช่น การกระทำของหญิงที่หนีตามผู้ชาย โดยไม่มีการสู่ขอตามประเพณีนั้น เป็นการสมควรที่จะได้รับการตำหนิจากสังคม เพื่อนบ้าน อาจจะไม่คบค้าสมาคมด้วย ฯลฯ เป็นต้น

ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมาย สัญลักษณ์ ที่แสดงว่าสังคมหนึ่งแตกต่างไปจากอีกสังคมหนึ่ง เช่น สังคมไทยตกทวยด้วยการไหว้ สังคมอิเบตตกทวยด้วยการแลบลิ้น สังคมตะวันตกตกทวยด้วยการจับมือ เป็นต้น^{๑๖}

ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เกิดเป็นปีกแผ่นความจงรักภักดี และอุทิศตนให้แก่สังคม ทำให้สังคมอยู่รอด

วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและหล่อหลอมบุคลิกภาพของสังคมให้กับสมาชิก ทำให้สมาชิกแต่ละคนและแต่ละสังคมได้ตระหนักถึงความหมายและวัตถุประสงค์ ของการมีชีวิตของคน เช่น สังคมไทยพุทธเชื่อว่าเกิดมาแล้วต้องชดใช้กรรม ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับชีวิตของคน เขาก็เชื่อว่าเป็นเรื่องของกฎแห่งกรรม

สร้างหรือจัดรูปแบบความประพฤติและการปฏิบัติร่วมกัน โดยบุคคลไม่จำเป็นต้องคิดหาวิธีประพฤติปฏิบัติโดยไม่จำเป็น รูปแบบความประพฤติที่สังคมเคยกระทำอย่างไร หน้าที่ของสมาชิกในสังคมก็คือ การปฏิบัติตาม^{๑๗}

สรุป การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมพื้นบ้าน คือ วิถีปฏิบัติและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน หรือท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น โดยในความ

^{๑๕}ประเวศ วะสี, ปัญหาวิกฤตด้านชนบทสู่ทางรอด, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, ๒๕๓๓), หน้า ๗๕.

^{๑๖}สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเคียนส์โตร์, ๒๕๔๕) หน้า ๕๓.

^{๑๗}เอี่ยม ทองดี, ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา, ในวารสารสังคมพัฒนา, ฉบับที่ ๕ / ๒๕๒๘ เดือนกันยายน - ตุลาคม, ๒๕๒๘, หน้า ๒๒.

ต่างนั้นเราเรียกว่าความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้ยึดถือปฏิบัติและถ่ายทอด สืบต่อกันมา ทั้งนี้ การสืบทอดนั้นอาจคงไว้ซึ่งระเบียบแบบแผนเดิม หรืออาจจะมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้สอดคล้องกับ บริบทของชุมชนและสังคมในแต่ละยุคสมัย

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ หรือคนในชุมชนนั้น จะต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของตนเอง เพื่อให้เข้าใจถึงชีวิต รักษาคุณค่าความดีงามนั้นไว้ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเผยแพร่สู่สังคมอื่น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องพัฒนาให้เจริญงอกงาม ถ่ายทอดอย่างต่อเนื่องกันไปในอนาคต

๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

๒.๒.๑ แหล่งที่มาของแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์

๑. ลูกค้า (Customers) ลูกค้าในที่นี้หมายถึง ลูกค้าที่ยังติดต่อซื้อขายอยู่ในปัจจุบันหรือ ลูกค้าที่เคยให้การอุดหนุนมาก่อนก็ได้ ในเมื่อการค้าเนินงานด้านการตลาด ก็คือ การตอบสนองหรือ การบำบัดความจำเป็นและความต้องการของลูกค้า ลูกค้าจึงมักจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการเสาะแสวงหา ความคิดใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อนำไปวางตลาด ในอดีตที่ผ่านมา ปรากฏว่า สินค้าอุปโภคบริโภคหรือสินค้าอุตสาหกรรมหลายชนิดเกิดขึ้นจากข้อเสนอแนะของลูกค้า อาจโดยบังเอิญหรือโดยบังเอิญก็แล้วแต่ จึงควรเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องในกิจการนั้น จะต้องจัดวางระบบงานเพื่อได้มาซึ่งความรู้สึก ปัญหาหรือความต้องการของลูกค้า ซึ่งอาจได้มาด้วย วิธีการต่างๆ ดังนี้^{๑๔}

- การสำรวจหรือสอบถามลูกค้าโดยตรง (Direct Customer Survey)
- เทคนิคการถามเลียบเคียง (Projective Technique)
- การถกปัญหาแบบเจาะกลุ่ม (Focus Group Discussion)
- การรับข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น (Suggestion System)
- การเปรียบเทียบผลจากการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันที่ลูกค้าต้องการจริง (Perceptual and Preference Mapping) ในทางปฏิบัติจากการสอบถามลูกค้าเกี่ยวกับปัญหาที่มีอยู่กับผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันอาจทำให้กิจการได้ความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ มากกว่าในกรณีที่กิจการไปสอบถามเกี่ยวกับ ความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่โดยตรงไปตรงมา

๒. ผู้จัดจำหน่าย (Distributor) เนื่องจากร้านค้าเหล่านี้เป็นผู้ติดต่อซื้อขายกับลูกค้าโดยตรง มีโอกาสพบปะสนทนากับลูกค้าผู้ใช้จำนวนมาก และในหลายๆ กรณีเป็นที่รองรับการระบายความอัด อัดความรู้สึกที่ไม่ดี หรือปัญหาที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นกิจการหรือของคู่แข่งกัน ถ้า รู้จักป้อนคำถามหรือใช้เทคนิคการสัมภาษณ์อย่างถูกต้องกับจังหวะเวลา กิจการอาจจะได้ความคิด เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวนมากจากแหล่งนี้ไม่ยากนัก

๓. คู่แข่งขัน (Competitors) ผู้บริหารที่ชาญฉลาดควรจะคอยเฝ้ามองว่าคู่แข่งของกิจการ ว่าทำอะไรอยู่บ้างในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ไม่ว่าจะโดยการสนทนาสอบถามจากผู้ จัดจำหน่ายวัตถุดิบให้กับกิจการคู่แข่งกัน จากร้านค้าผู้จัดจำหน่าย หรือโดยมอบหมายให้ผู้แทนขายของ

^{๑๔}สาคร คันธโชติ, การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๖๗.

กิจการทำหน้าที่สืบความลับของคู่แข่งชั้น คอยเฝ้าติดตามตลาดผลิตภัณฑ์ใหม่ของคู่แข่งชั้น ใครเป็นผู้ซื้อในตลาดและซื้อไปเพื่อใช้ประโยชน์อะไร บางทีกลยุทธ์การตลาดในการนำเอาผลิตภัณฑ์ใหม่ของคู่แข่งชั้นมาดัดแปลงและปรับปรุงให้ดีขึ้น ก็อาจถือได้ว่าเป็นทางออกที่ดีทางหนึ่งสำหรับกิจการบางแห่งในการแสวงหาผลิตภัณฑ์ใหม่มาจำหน่าย ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจเลยว่า ผู้ผลิตและจำหน่ายคอมพิวเตอร์บางแห่งถึงกับซื้อคอมพิวเตอร์ของคู่แข่งชั้นแล้วมา ถอดแยกแยะเป็นส่วนๆ เพื่อการศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคอมพิวเตอร์ที่ดีกว่า มีสมรรถนะและประสิทธิภาพสูงกว่า

๔. พนักงานขายหรือผู้แทนขายของกิจการ (Salesman) บุคคลเหล่านี้ในฐานะที่เป็นพนักงานของกิจการที่ต้องออกไปติดต่อกับตลาด ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อขายสินค้ากับร้านค้าตามปกติหรือออกไปตรวจเยี่ยมตลาดในหลายๆ กรณี ก็มีโอกาสพูดคุยกับลูกค้าผู้ซื้อ ทำให้ได้ข้อมูลข่าวสารหรือข่าวกรองได้พอสมควรถ้ากิจการจัดให้มีการทำรายงานการออกตลาดให้รวมถึงข้อสังเกตหรือสิ่งที่ผู้แทนขายไปพบเห็นมา ก็อาจช่วยให้ได้ความคิดใหม่ๆ ได้ รวมตลอดถึงความเคลื่อนไหวของคู่แข่งชั้น แต่ทั้งนี้ก็เป็นหน้าที่ของฝ่ายจัดการที่จะต้องมึวิธีการกระตุ้นให้พนักงานขายทำงานทางด้าน การเสนอความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการของตลาดนอกเหนือไปจากงานทางด้าน การขายและงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง^{๑๙}

๕. ฝ่ายจัดการระดับสูง (Upper Management) ความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่อาจได้มาจากผู้บริหารหรือฝ่ายจัดการระดับสูงภายในกิจการนั่นเอง ถ้าไม่ถูกจำกัดในเรื่องเวลาและความสามารถเฉพาะด้านที่จำเป็นต่องานนี้ แต่ต้องเป็นที่ยอมรับว่าการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ผู้บริหารหรือฝ่ายจัดการระดับสูง อาจนำมาซึ่งความเสียหายแก่กิจการนั้นได้ถ้าผู้ผู้ได้บังคับบัญชาต้องคล้อยตาม ไม่กล้าคัดค้านความคิดนั้นๆ ทั้งๆ ที่ตนมีความเห็นว่า ถ้าวางตลาดอาจจะไปไม่รอด หรือกิจการนั้นได้นำความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่นั้นไปใช้ทันที โดยขาดข้อมูลหรือการวิจัยการตลาดที่เพียงพอ

๖. นักวิทยาศาสตร์ ที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญ สำหรับกิจการที่ขายสินค้าที่มีปัญหาเทคนิคเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมาก อาจต้องอาศัยนักวิทยาศาสตร์ทำการวิจัยภายในห้องทดลองอย่างเป็นทางการจะลักษณะโดยจัดทำเป็นโครงการเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ นอกจากนี้ที่ปรึกษาทางวิศวกรรมผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันต่างๆ รวมตลอดถึงจากสถาบันการศึกษาในระดับสูงก็อาจทำให้ความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ นอกจากนี้ ก็อาจอาศัยบริษัทหรือกิจการอิสระที่ขายบริการทางด้าน การวิจัยการตลาด หรือทำหน้าที่เป็นบริษัทตัวแทนโฆษณา เป็นต้น^{๒๐}

๒.๒.๒ ความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) ไว้ดังนี้

^{๑๙}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, *สภาวะตลาดปัจจุบันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๓.

^{๒๐}พงษ์ ภาจิตร, *เปิดโลกธุรกิจให้เจ้าน้อย*, (กรุงเทพมหานคร: เนชั่น, ๒๕๔๗), หน้า ๕๓.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ^{๒๑} การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่แบบริเริ่ม การปรับปรุงของธุรกิจให้มีคุณสมบัติดีขึ้น โดยผลิตภัณฑ์ใหม่ (New Product) มีลักษณะดังนี้

(๑) มีลักษณะริเริ่มหรือเป็นเอกลักษณ์ (Innovated Product) กล่าวคือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ โดยสามารถสนองความต้องการเดิม หรือความต้องการใหม่ของผู้ซื้อได้

(๒) ผลิตภัณฑ์ที่สามารถทดแทนผลิตภัณฑ์เดิม แต่มีลักษณะแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมอย่างเห็นได้ชัด หรือมีการปรับปรุงใหม่ (Modified Product)

(๓) ผลิตภัณฑ์เลียนแบบ (Me - too) เป็นผลิตภัณฑ์สำหรับบริษัท แต่เก่าสำหรับตลาดสินค้าอื่น

น้ำทิพย์ วิภาวิน^{๒๒} การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การทำให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะและปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งต้องคำนึงถึงการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น

พิบูล ทีปะपाल^{๒๓} การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การนำเสนอผลิตภัณฑ์ต่อตลาดที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และเพื่อผลิตสินค้าให้ได้คุณภาพสูง ราคาต่ำ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ประกอบด้วย การค้นหาและประเมินความคิด การเลือกแนวความคิดเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ประกอบด้วย การค้นหาและประเมินความคิด การเลือกแนวความคิดเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เชื่อว่าจะประสบผลสำเร็จมากที่สุด การกำหนดโปรแกรมการตลาด การนำผลิตภัณฑ์เพื่อทดสอบตลาดรวมทั้งการแนะนำผลิตภัณฑ์

พงษ์ ผาจิตร^{๒๔} การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการทำสิ่งใหม่และเป็นสิ่งใหม่ในตัวของมันเอง

ศุภชัยวิชัยไทยพาณิชย์^{๒๕} การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ดีขึ้น โดยการเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าไปในสายผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ การปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ และผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ในสายผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ โดยสามารถสนองความต้องการเดิม หรือความต้องการใหม่ของผู้ซื้อได้

^{๒๑}ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **หลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์**, (กรุงเทพมหานคร : สบายดี, ๒๕๔๓) หน้า ๗๒.

^{๒๒}น้ำทิพย์ วิภาวิน, **ทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^{๒๓}พิบูล ทีปะपाल, **การบริหารการตลาด=Marketing Management**, (กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๙.

^{๒๔}พงษ์ ผาจิตร, **เปิดโลกธุรกิจให้เจ้าน้อย**, (กรุงเทพมหานคร: เนชั่น, ๒๕๔๗), หน้า ๕๓.

^{๒๕}ศุภชัยวิชัยไทยพาณิชย์, **วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับองค์กร**, (มกราคม, ๒๕๔๘), หน้า ๙๓.

๒.๒.๓ หลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

ผลิตภัณฑ์ใหม่มีหลักการดังนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช^{๒๖}

๑. การทดแทนผลิตภัณฑ์เก่าของกิจการนั้นคือ ผลิตภัณฑ์เดิมที่วางตลาดไปแล้ว โดยปกติจะมีอายุขัย เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ตามแนวคิดและข้อเท็จจริงในเรื่อง “วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์” (Product Life Cycle) ดังนั้นเมื่อผลิตภัณฑ์ตัวเดิมเสื่อมความนิยมหรือกำลังจะตายไป กิจการก็จำเป็นต้องหาผลิตภัณฑ์ใหม่มาเสริมแทนที่ผลิตภัณฑ์เดิม

๒. ความอยู่รอดและการเจริญเติบโตของกิจการ ทั้งนี้เพราะผลิตภัณฑ์ใหม่มีความสำคัญอย่างมากต่อความอยู่รอดและการเจริญเติบโตของกิจการนั้นๆ กิจการใดก็ตามที่หวังพึ่งเฉพาะแต่ผลิตภัณฑ์เก่าๆ ที่เคยจำหน่ายอยู่เดิมก็จะต้องเลิกกิจการหรือเลิกการขายผลิตภัณฑ์นั้น

๓. ผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญตัวหนึ่งในการกำหนดความสามารถในการทำกำไรได้ของกิจการนั้น ไม่ว่าจะวัดออกมาในรูปของอัตราผลตอบแทนทางด้านกำไร หรือในรูปของอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน

๔. การตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภค ในปัจจุบันความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภคได้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ลักษณะของความต้อการนั้นวันแต่จะมีมากขึ้น และเปลี่ยนแปลงเพิ่มความซับซ้อนยิ่งขึ้นตลอดเวลา ผู้บริโภคจึงต้องการที่จะมีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เข้าในตลาด เพื่อเปิดโอกาสให้มีโอกาสได้ทำการเลือกสรรได้มากขึ้น

๕. ผลิตภัณฑ์ที่วางตลาดโดยทั่วๆ ไปมักจะมีอายุสั้นมาก ประกอบกับการหาแนวคิดสำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่งขึ้น โดยการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องทุ่มเงินเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการตัดสินใจทางด้านผลิตภัณฑ์ใหม่จึงเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น

๖. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการหรือเทคโนโลยีเป็นตัวเร่งที่ทำให้ผลิตภัณฑ์เดิมตายเร็วยิ่งขึ้นหากกิจการไม่อาจมองเห็นปัญหาได้ทันการณ์ และเตรียมรับมือด้วยผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีการศึกษาวิเคราะห์อย่างถ่องแท้แล้ว โอกาสที่จะอยู่รอดและเจริญเติบโตตามที่ต้องการก็จะเป็นไปได้อย่างยาก

๒.๒.๔ ประเภทของการพัฒนาผลิตภัณฑ์

เมื่อผลิตภัณฑ์ถูกนำออกสู่ตลาด แสดงถึงการเริ่มต้นของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ ระยะเวลาที่ผ่านไปจะมียอดขายเพิ่มขึ้นมากบ้าง น้อยบ้าง เป็นการแสดงถึงการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์นั้น หากผลิตภัณฑ์ได้รับการยอมรับจากตลาดเป็นอย่างดียอดขายจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อผู้ซื้อไม่ต้องการผลิตภัณฑ์นั้น ยอดขายจะตกต่ำลง ในที่สุดผลิตภัณฑ์นั้นก็จะหายไปจากตลาด แต่จะมีผลิตภัณฑ์ใหม่เข้ามาสู่ตลาดแทนผลิตภัณฑ์เก่าที่ล้าสมัยซึ่งผู้ต้องการซื้ออีกต่อไป ผลิตภัณฑ์ใหม่ส่วนหนึ่งอาจได้รับการต้อนรับจากตลาด แต่ผลิตภัณฑ์อีกหลายชนิดไม่สามารถเข้าสู่ตลาดจนลูกค้ายอมรับได้ ดังนั้นระยะเวลาที่ผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดจะอยู่ในตลาดจึงไม่เท่ากัน เป็นการแสดงให้เห็นวงจรชีวิตที่สั้นหรือยาวของผลิตภัณฑ์ซึ่งคล้ายกับวงจรชีวิตของคนเรา และจะเกิดวงจรชีวิตใหม่ เข้ามาแทนที่วงจรเดิม

^{๒๖}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สภาวะตลาดปัจจุบันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๘๓.

อย่างนี้ตลอดไปเรื่อย ๆ วงจรใหม่ที่เกิดขึ้นอาจจะมาจากผลิตภัณฑ์ใหม่มีเทคโนโลยีสูงกว่า มีประสิทธิภาพดีกว่า หรือตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป^{๒๗}

โดยสามารถแบ่งประเภทของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ

๑. ชั้นแนะนำผลิตภัณฑ์ (Product Introduction)

ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เริ่มนำออกสู่ตลาดในครั้งแรกยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้ซื้อหรือผู้บริโภค ดังนั้น ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องเสนอ รายละเอียดของสินค้า โดยอาศัยในการส่งเสริมการตลาด (Promotion) เพื่อติดต่อกับผู้บริโภคให้ทราบว่าสินค้าใหม่ออกสู่ตลาด ภาระค่าใช้จ่ายในการขายของชั้นแนะนำจะสูงผู้ผลิตที่เป็นผู้บุกเบิกตลาด (Pioneer) อีกทั้งอยู่ในภาวะที่มีการเสี่ยงภัยสูงมาก หากการตื่นตัวยอมรับผลิตภัณฑ์ใหม่น้อย ความต้องการสินค้าไม่แน่นอน ผู้บุกเบิกตลาดใหม่ต้องประสบกับการลงทุนสูงในการผลิต ค่าใช้จ่ายในการขาย ขณะที่รายได้อาจยังไม่มีหรือมีน้อยมาก ฉะนั้นกิจกรรมที่นำผลิตภัณฑ์เข้าสู่ชั้นแนะนำ ในช่วงแรกจะประสบภาวะการขาดทุน

ดังนั้น การจัดกลยุทธ์การตลาดในชั้นแนะนำผลิตภัณฑ์จะเน้นเรื่องการส่งเสริมการตลาด และการสื่อสารให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย การส่งเสริมการตลาดจะเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า ผ่านสื่อโฆษณาประเภทต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ รวมทั้งการใช้พนักงานขายในการกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัว และ เกิดการยอมรับในผลิตภัณฑ์ใหม่ เนื่องจากผู้ซื้อส่วนใหญ่จะซื้อผลิตภัณฑ์ที่ตนเองคุ้นเคย รู้จักสินค้าดีอยู่แล้ว ดังนั้นจะต้องใช้สื่อการส่งเสริมการขาย เช่น การแจกตัวอย่างหรือ การสาธิต ช่วยให้ผู้ซื้อได้มีโอกาสทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ จึงจะเกิดการยอมรับในตัวผลิตภัณฑ์ติดตามมาได้^{๒๘}

๒. ชั้นตลาดเจริญเติบโต (Market Growth)

การยอมรับในตัวผลิตภัณฑ์ จะส่งผลให้ยอดขายเพิ่มสูงขึ้นและเพิ่มในอัตราที่เร็ว ดังนั้น ในช่วงต้นของชั้นเติบโต ผู้บุกเบิกตลาดจะได้รับผลประโยชน์จากกำไรที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากไม่มีคู่แข่งในตลาด ถือเป็นรางวัลที่ผู้บุกเบิกจะได้รับ แต่มักจะมีโอกาสได้ไม่นานเพราะ คู่แข่งขันทั้งหลาย จะเริ่มได้กลิ่นกำไรและทยอยกันเข้ามาขอส่วนแบ่งตลาด จากหนึ่งเป็นสองและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ช่วงเวลาที่คู่แข่งเข้ามาสู่ตลาดจะเร็วหรือช้า ขึ้นอยู่กับอัตราการเจริญเติบโตของความต้องการในผลิตภัณฑ์นั้น ส่วนอัตรากำไรมากหรือน้อยจะเป็นสิ่งจูงใจให้คู่แข่งเข้ามามากหรือน้อยรายเช่นกัน อย่างไรก็ตามการแข่งขันในชั้นตลาดเจริญเติบโตจะยังเป็นลักษณะการแข่งขันน้อยราย อาจเพียง ๒ - ๓ ราย

เมื่อเริ่มมีคู่แข่งเกิดขึ้น ผู้บุกเบิกจะต้องเปลี่ยนวิธีการในการส่งเสริมการตลาดโดย ไม่จำเป็นต้องใช้ตัวอย่างหรือสาธิตอีกต่อไป แต่ต้องหันไปเน้นการสร้าง ความชอบตราสินค้าให้มากขึ้น (Brand preferences) การโฆษณาจะหันไปเน้นให้ลูกค้าเจาะจงเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของเรา แทนที่จะซื้อของคู่แข่ง

^{๒๗} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเคียนส์โตร์, ๒๕๔๕) หน้า ๕๓.

^{๒๘} กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๓.

การที่ยอดขายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการของผู้ซื้อแสดงอย่างชัดเจนว่า เป็นแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นทำให้มีการกระจายสินค้า การจัดจำหน่ายให้กว้างขวางมากขึ้น การสินค้าไปให้กับสมาชิกต่างๆ ในช่องทางการจำหน่าย ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่แสดงแนวโน้มของตลาดที่ดี โดยเฉพาะในกรณีสินค้าอุปโภค

๓. ชั้นตลาดอิ่มตัว (Market Maturity)

วงจรชั้นอิ่มตัวเกิดจากผู้ซื้อส่วนใหญ่ได้ซื้อผลิตภัณฑ์มาบริโภคกันทั่วหน้า ประกอบกับมีคู่แข่งเข้ามาเสนอขายผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นส่วนส่งเสริมให้ลูกค้าต่าง ๆ มีโอกาสซื้อผลิตภัณฑ์เร็วขึ้น คู่แข่งที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เกิดจากแรงจูงใจด้านกำไรที่ดี จะทำให้ส่วนแบ่งของตลาดที่ผู้ผลิตแต่ละรายได้รับลดน้อยลง ประกอบกับผู้ซื้อเริ่มให้ความสนใจน้อยลง ยอดขายจะไม่เพิ่มขึ้นมากเหมือนชั้นตลาดเจริญเติบโต และในที่สุดอัตราการเพิ่มจะหยุดนิ่ง หากไม่มีการแก้ไข ความต้องการ ในตลาดสินค้านี้จะตกต่ำลง อาจเพราะลูกค้ามีสินค้านี้แล้ว ลูกค้าเบื่อหน่ายแล้ว หรือต้องการแสวงหาสินค้าใหม่หรืออาจเพราะผู้ผลิตได้ แนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่

การที่มีคู่แข่งเข้ามาในตลาดมากทำให้ผู้ผลิตทุกรายต้องพยายามแย่งส่วนแบ่งตลาดให้มากที่สุด จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ให้แปลกใหม่ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับตัวผลิตภัณฑ์ (Product differentiation)^{๒๙}

๔. ชั้นยอดขายตกต่ำ (Sales Decline)

เมื่อผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้นถึงจุดอิ่มตัว หากไม่ได้รับการแก้ไข ผลิตภัณฑ์นั้นจะเริ่มมียอดขายลดลงเรื่อย ๆ อาจเนื่องมาจากผลิตภัณฑ์ใหม่กว่ามาแทนที่ในตลาด ลูกค้าจึงหันไปซื้อผลิตภัณฑ์ใหม่แทน การที่ยอดขายลดลง จะทำให้ส่วนแบ่งตลาดของผู้จำหน่ายแต่ละรายลดลงไปด้วย ดังนั้น การขาดทุนจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ผู้ผลิตที่มีฐานะการเงินมั่นคง มีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าอาจจะอยู่ในตลาดเพื่อเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ต่อไป แต่ผู้ผลิตรายเล็ก ๆ ที่มีทุนน้อยจะค่อย ๆ ถอนตัวออกจากตลาดเพราะไม่สามารถรับภาระการขาดทุนได้

๒.๒.๕ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์

โดยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์มี ๘ ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้ ศิริวรรณ เสรีรัตน์^{๓๐}

ขั้นที่ ๑ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ (Idea Generation) เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการค้นหาความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งเป็นความคิดที่มองเห็นช่องทางที่จะขายผลิตภัณฑ์นั้น ในขั้นนี้จึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการค้นหาแหล่งความคิดและวิธีการในการค้นหาความคิด

ขั้นที่ ๒ การกลั่นกรองและการประเมินความคิด (Screening and Evaluation of Idea) เป็นการพิจารณากรองความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นจากขั้นหนึ่งว่า ความคิดใดที่จะนำมาวิเคราะห์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ในขั้นต่อไป

ขั้นที่ ๓ การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด (Concept Development and Testing) เป็นงานที่จะต้องกระทำหลังจากผ่านกระบวนการกลั่นกรองความคิดจากขั้นที่ ๒ แล้ว

^{๒๙} ศุภนวิชัยไทยพาณิชย์, วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับองค์กร, มกราคม, ๒๕๔๘, หน้า ๑๔๓.

^{๓๐} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, หลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์, (กรุงเทพมหานคร: สบายดี, ๒๕๔๓) หน้า ๗๒.

ในขั้นที่ ๓ นี้เป็นการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผู้ผลิตได้สร้างขึ้นและการสร้างความคิดที่มีต่อผลิตภัณฑ์ให้เกิดกับผู้บริโภครวมทั้งภาพลักษณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคมองผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคมองผลิตภัณฑ์จริง ๆ ส่วนการทดสอบความคิด (Concept Testing) หมายถึง การนำความคิดไปทดสอบกับกลุ่มผู้บริโภคเพื่อดูความรู้สึกนึกคิดและการยอมรับความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ถ้าความคิดนั้นมีความเป็นไปได้ก็จะนำไปสู่ขั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ ๔ การพัฒนากลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy Development) เป็นการพัฒนาเครื่องมือการตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย ประกอบด้วย ๓ ส่วนคือ (๑) ขนาดโครงสร้างและพฤติกรรมของตลาดเป้าหมาย (Target Market's Size, Structure and Behavior) (๒) การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด (Marketing Strategy) (๓) ยอดขายและกำไรตามเป้าหมายในระยะยาว (Long - run Sales and Profit Goods) และกลยุทธ์ทางการตลาด (Marketing Mix Strategies)

ขั้นที่ ๕ การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (Business Analysis) เป็นการพิจารณาว่าความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่คัดเลือกไว้จะมีความเป็นไปได้เพียงใดในทางธุรกิจ งานในขั้นนี้ประกอบด้วย (๑) กำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ (๒) คาดคะเนความต้องการซื้อของตลาด (๓) คาดคะเนต้นทุนและกำไร (๔) กำหนดภาวะความรับผิดชอบเพื่อศึกษาความเป็นไปได้สำหรับผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ ๖ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เป็นการเปลี่ยนความคิดที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นรูปเป็นร่าง (Physical Product) ขึ้นมาประกอบด้วย การพัฒนาด้านรูปลักษณะผลิตภัณฑ์ (Product Prototype) และการพัฒนาหน้าที่การทำงานของผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ ๗ การทดสอบตลาด (Market Testing) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาแล้วไปทดสอบการยอมรับของลูกค้าเป้าหมายในอาณาเขตที่จำกัด โดยมีการใช้โปรแกรมการตลาดที่กำหนดให้ ในขั้นนี้จะทำให้ทราบข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงต่างๆ

ขั้นที่ ๘ การดำเนินธุรกิจ (Commercialization) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดจริงตามแผนการตลาดที่กำหนดไว้

๒.๒.๖ การประยุกต์ใช้

การประยุกต์ใช้การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ก็เพื่อที่จะ “ขายสินค้าในตลาดเดิม” ด้วยการนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำตลาดอยู่มาเป็นเวลานานแล้ว มาปรับปรุงพัฒนาเสียใหม่ ด้วยแนวทาง ดังนี้^{๓๑}

๑. สินค้าใหม่ที่ปรับปรุงจากสินค้าดั้งเดิม เป็นการนำสินค้าเดิมของเราที่มี มาปรับปรุงพัฒนารูปร่างหน้าตาเสียใหม่รสชาติใหม่ กลิ่นใหม่ แพคเกจจิ้งใหม่ หรือแม้กระทั่งรูปทรงใหม่ ฯลฯ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงและแตกต่างจากเดิมที่ลูกค้ารู้สึกจำเจและคุ้นเคยมาเป็นเวลานาน อันจะเป็นการเปิดช่องทางให้กลุ่มลูกค้า กลุ่มใหม่ๆ หันมาสนใจสินค้าของเราอีกทางหนึ่งด้วย

^{๓๑}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สภาวะตลาดปัจจุบันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๑.

๒. ใส่ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ลงไปในสินค้าเดิมนี้จึงเป็นเหตุผลว่า บริษัทใหญ่ๆ จึงต้องมีฝ่าย “Research and Development ” หรือ R & D ทำหน้าที่ในการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้ล้ำนำสมัยอยู่เสมอเพื่อสร้างความแตกต่าง

การสร้างความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ลงไปในสินค้าเดิมจึงต้องดูให้เหมาะสมและสอดคล้องกันกับสินค้าและบริการของเราด้วย อย่าให้โดดเด่นเกินไปจนลูกค้ารับไม่ได้เช่น ถ้าเป็นน้ำมันถั่วเหลืองเราพัฒนาจากรสดั้งเดิมให้มีรสจืด รสช็อคโกแลต รสใบเตย รสวานิลา ฯลฯ อันนี้ก็ถือว่าเป็นการพัฒนาไปในทางที่ลูกค้าพอรับได้ แต่อย่าถึงพัฒนาไปถึงนมถั่วเหลืองรสแกงเขียวหวาน รสต้มยำกุ้ง รสผัดไทย อันนี้ดูจะโดดเด่นไปกว่าลูกค้าจะรับความแตกต่างของสินค้าเราได้

๓. การจับมือเป็นพันธมิตรใหม่ๆ กับบริษัทอื่นเป็นการเปิดโอกาสให้ธุรกิจตัวเอง เปิดช่องทางการตลาดที่กว้างและเร็วออกไป แทนที่จะให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ของเราอยู่ในวงแคบๆ ด้วยการใช้หลัก WIN WIN ต่างคนต่างได้ สมประโยชน์ ซึ่งกันและกัน ด้วยการเปิดใจกว้างๆ ยอมรับซึ่งกันและกันว่า “เราจะมีส่วนที่เราได้และส่วนที่เราเสียไปบ้าง ” เพราะมันคือการแบ่งสรรปันส่วนกัน

๔. ปรับกลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ๆ อย่ายอมให้ธุรกิจเรานิ่งอยู่กับที่นานเกินไปเพราะการนิ่งนานเกินไปคือการไม่เติบโต เสมือนแข่งตัวเองดังนั้นจึงต้องมีการปรับกลยุทธ์ใหม่ๆ ในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมอยู่ตลอดเวลา เช่น

๔.๑ ปรับรูปร่างหน้าตาและแพ็คเกจใหม่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยน ลูกค้าก็เปลี่ยน เราจึงต้องปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป การออกแบบแพ็คเกจจิ้ง ใหม่ทำให้สะดุดตาลูกค้าใหม่และเพิ่มความตื่นตาตื่นใจให้กับลูกค้าเก่า และนั่นก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่จะทำให้เราดึงดูดความสนใจลูกค้าที่เคยคิดจะเปลี่ยนใจไปซื้อสินค้าของคู่แข่งก็ได้ เพราะรู้สึกจำเจกับสินค้าเรามาแล้ว

๔.๒ ปรับสูตรใหม่ ถือเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ทำให้ลูกค้าสนใจมากยิ่งขึ้นเพราะเมื่อความทันสมัยเปลี่ยน เทคโนโลยีเปลี่ยน วิทยาการมีการพัฒนา ฯลฯ ย่อมมีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นเพราะฉะนั้นสูตรใหม่ๆ จึงเป็นหนทางแห่งการดึงดูดความสนใจให้เกิดขึ้นกับลูกค้า และแข่งหน้าคู่แข่งไปอีกมิติหนึ่งถึงความก้าวหน้าของผลิตภัณฑ์ และสินค้าของเราและถึงแม้เราจะรักษาสูตรดั้งเดิมเอาไว้การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์จากสูตรดั้งเดิมขึ้นอีกตัวหนึ่งก็เป็นการเปิดช่องทางการขายใหม่ๆ ให้กับตลาดของเรามีใช้หรือ

๔.๓ ปรับให้มีสไตล์ใหม่ๆ ต้องพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของเราให้ดูดีมีสไตล์ ดูทันสมัยสอดคล้องกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดจนสอดคล้องกับเทรนด์ของคนรุ่นใหม่ในแต่ละยุคสมัย เพราะการที่เราพัฒนาไม่หยุดนิ่ง ยังเป็นการแสดงศักยภาพให้ลูกค้าและคู่แข่งได้เห็น ว่าองค์กรของเราก้าวหน้าคู่แข่งหนึ่งก้าวเสมอ^{๓๒}

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ต้องอาศัยข้อมูลเป็นสำคัญว่าสไตล์ของแต่ละยุคสมัย กำลังไปในทิศทางใด เช่น ถ้าในยุคหนึ่งผู้คนหันมาสนใจสุขภาพ สินค้าเราก็ต้องปรับสไตล์ให้ขนานรับกับเรื่องราวของสุขภาพ แต่ถ้ายุคสมัยนั้นหันมาสนใจสิ่งแวดล้อม สินค้าและผลิตภัณฑ์เรา ก็ต้องหันมาสนับสนุน

^{๓๒}วราภรณ์ สามโกเศศ. “รู้จักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy).” มติชนรายวัน ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๒ [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑. เข้าถึงได้จาก http://www.ssmwiki.org/index.php/Creative_Economy.

และตอบสนองการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกัน อาจจะเป็นสินค้าที่ได้มาจากธรรมชาติหรือเป็นสินค้าที่มีกระบวนการผลิตที่ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม หรือ เป็นสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ดูแลรักษาด้วยวิธีธรรมชาติ เป็นต้น

๔.๔ กระบวนการใหม่เป็นการปรับกระบวนการใหม่ เพื่อเปิดช่องทางการตลาดใหม่ๆ ที่สร้างความน่าสนใจให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์ ของเรา เช่น

- กระบวนการผลิตของสินค้าและผลิตภัณฑ์เราให้ลูกค้าได้ทราบถึงความทันสมัย ความสะอาดปลอดภัยช่วยรักษาคุณภาพของสินค้าและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

- กระบวนการเหล่านี้จะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าอันจะเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การตัดสินใจซื้อของลูกค้าได้ง่ายขึ้น

- กระบวนการตลาดและการขาย เป็นกระบวนการที่เราต้องปรับปรุงให้ทันสมัยสอดคล้องกับโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันอยู่ตลอดเวลาเพราะคู่แข่งเราน่ากลัวขึ้นทุกวันเราต้องปรับให้รวดเร็วเข้าถึง เข้าใจธรรมชาติของลูกค้าในแต่ละยุค แต่ละสมัย ด้วย เพราะพฤติกรรมของลูกค้าเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเสมอ^{๓๓}

๔.๕ บริการใหม่ๆ ธุรกิจเราต้องพุ่งไปสู่จุดสูงที่เป็นเป้าหมายคือ “ ความพึงพอใจของลูกค้าเป็นสำคัญ ” เพราะฉนั้นการแข่งขันในโลกปัจจุบันและอนาคต ต้องเอาลูกค้าเป็นศูนย์กลาง เพราะลูกค้าเป็นคนตัดสินใจและเป็นคนที่ซื้อซ้ำให้กับธุรกิจเรา เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเทคโนโลยีจะทันสมัยสักแค่ไหน ความพึงพอใจบริการที่ “ ดี...เร็ว...ถูก ” ก็ยังเป็นสิ่งที่ลูกค้าต้องการอยู่เสมอ เราจึงต้องคิดพัฒนาการให้บริการที่แตกต่าง จากคู่แข่ง ไปในทางที่ดีกว่า เหนือกว่า เร็วกว่า....คุ้มค่ากว่า จนลูกค้าไม่กล้าปฏิเสธ บริการที่ดี มีคุณภาพ ของเราไป

๔.๖ สีสิ้นและภาพลักษณ์ใหม่ “ ลูกค้าเปลี่ยนเรา หรือ เราเปลี่ยนลูกค้า ” นี้คือโจทย์ ที่เราต้องนำมาคิดว่า เราจะพัฒนา ภาพลักษณ์ของเราไปในทิศทางใด เพราะมันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ลูกค้ารู้สึกอย่างไรกับสินค้าและผลิตภัณฑ์ของเรา

ซึ่งเราอาจจะต้องใจกล้าที่ปรับเปลี่ยนสีสิ้นและภาพลักษณ์ของเราให้ดูทันสมัยขึ้นดูหวือหวามากขึ้นเพื่อตอบโจทย์กลุ่มลูกค้าคนรุ่นใหม่ ซึ่งสีสิ้นที่ดูหวือหวาและภาพลักษณ์ที่ดูทันสมัยวันนี้ อาจเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ลูกค้าดั้งเดิมรู้สึกดีขึ้น ที่อยากให้ตนเองดูมีภาพลักษณ์และรสนิยมที่ดูทันสมัยขึ้นก็เป็นได้^{๓๔}

สรุป ทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานี้ เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่ผู้ประกอบการทั้งหลายต้องหันกลับมาดูธุรกิจของตนเอง โดยเฉพาะด้านสินค้าและผลิตภัณฑ์ ว่ามีสิ่งใดบ้างที่เราสามารถพัฒนาได้ทันทีหรือสิ่งใดที่อาจจะค่อยๆพัฒนาไปที่ละขั้น นั่นหมายถึงว่าไม่ใช่การปรับปรุงพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของในเวลาเดียวกันทั้งหมด เพราะอาจเป็นการยากเกินไปที่จะทำเช่นนั้น เพราะฉะนั้นท่านจึงต้องพึงพิจารณาอย่างรอบคอบ ว่าสินค้าและผลิตภัณฑ์ของท่านจะเริ่มพัฒนาและปรับปรุง

^{๓๓}นิรัช สุดสังข์, การวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑.

^{๓๔}ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์, วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับองค์กร, มกราคม, ๒๕๔๘, หน้า ๑๖๐.

เปลี่ยนแปลงด้านไหนก่อนเป็นลำดับต้นๆ ก่อนที่คู่แข่งจะแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาดของท่านไปจน
 ภูมิภาคกลับ

๒.๓ แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๓.๑ ที่มาของแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (local wisdom) หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (popular wisdom) หรือ “ภูมิปัญญาไทย” (Thai wisdom) เป็นคำที่รู้จักกันในวงการศึกษามานานพอสมควรแล้ว แต่ความจริงในการกล่าวถึงได้เกิดขึ้นในบางระยะๆ และไม่ได้นำมาใช้ในการพัฒนา
 ด้านต่าง ๆ ของประเทศได้เต็มที่นัก ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ รวมทั้งจากแหล่งวิทยากรอื่นๆ เช่น ภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่น วัด ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อมวลชน เป็นต้น^{๓๕}

จากนั้นภูมิปัญญาก็ยังมิได้รับการหยิบยกให้เห็นความสำคัญมากนัก จนกระทั่ง
 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา ๖ ที่ว่าด้วยการจัด
 การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้
 และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี
 ความสุข รวมทั้งส่วนหนึ่งของมาตรา ๒๓ ที่ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง
 ในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬาภูมิปัญญาท้องถิ่น^{๓๖}

๒.๓.๒ ความหมายของอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” และ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น”
 ไว้มากมาย ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ ดังนี้

๑) ความหมายของอัตลักษณ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ คำว่า “อัตลักษณ์” ไม่มีบันทึกไว้ใน
 พจนานุกรม แต่มีตำราหลายเล่มให้ความหมายคำว่า “อัตลักษณ์” ไว้ว่า คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็น
 ตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของตัวบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศนั้นๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา
 วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปหรือสากลกับสังคม อื่นๆ กล่าวคือ
 ลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นๆ “อัตลักษณ์” มาจากภาษาบาลีว่า อตต + ลักษณะ โดยที่ “อัตตะ”
 มีความหมายว่า ตัวตน, ของตน ส่วน “ลักษณะ” หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว หากมองเพียงแค่ว่า
 “อัตลักษณ์” จึงเหมาะจะนำมาใช้หมายถึงลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่า ส่วนคำว่า
 “เอกลักษณ์” มีคำว่า “เอก” ซึ่งหมายถึง หนึ่งเดียว จึงน่าจะหมายความว่าลักษณะหนึ่งเดียว (ของ
 หลายๆ สิ่ง) หรือลักษณะที่ของหลายๆ สิ่งมีร่วมกัน ศิลปกรรมท้องถิ่น ความหมายโดยทั่วไป
 หมายถึง มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่เป็นรูปธรรมหรือสามารถจับต้องหรือมองเห็นด้วย

^{๓๕}วันเพ็ญ พวงพันธ์บุตร, **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**, (ลพบุรี: สถาบันราชเทพสตรี, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

^{๓๖}เอกวิทย์ ณ ถกลาง, **ภูมิปัญญาสู่ภาควิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย**,
 (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๕.

ประสาธน์สัมพันธ์ภายนอก อันได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ จิตรกรรม ทัศนกรรมต่างๆ รวมเรียกว่าวัฒนธรรมทางวัตถุ^{๓๗}

นิคม มูลิกะคามะ อรรถลักษณะคือความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า "ฉันคือใคร" ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตัวเองและคนอื่นมองเราในขณะนั้น และในขณะเดียวกันมโนทัศน์อรรถลักษณะ จะถูกกล่าวควบคู่ไปกับเรื่องของอำนาจ นิยามความหมายหรือการสร้างภาพแทนความจริง(representation) เมื่อ อรรถลักษณะไปสัมพันธ์กับแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ดูจะมีความหมายที่แตกต่างจากความหมายที่เข้าใจกันโดยสามัญสำนึกมาก^{๓๘}

สนธยา พลศรี อรรถลักษณะ (อ่านว่า อัด-ตะ-ลัก) ประกอบด้วยคำว่า อัด กับคำว่า ลักษณะ อัด มาจากคำว่า อุตต แปลว่า ตน ตัวเอง อรรถลักษณะ จึงแปลว่า ลักษณะของตนเอง ลักษณะของตัวเอง เป็นศัพท์ที่คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติให้ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า character เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งรวมสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม ความประพฤติที่แสดงออกเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้น แต่ปัจจุบัน มีการนำคำว่าอรรถลักษณะไปใช้แทนคำว่า ตน ตัว เช่น หนังสือเรื่องนี้ปรากฏอรรถลักษณะของนักเขียนแจ่มแจ้งทีเดียว ครูควรช่วยนักเรียนให้พัฒนาอรรถลักษณะของเขาได้อย่างเหมาะสม หรือใช้ อรรถลักษณะเพื่อแทนคำว่า เอกลักษณะ คำทั้งสองคำนี้อาจจะดูมีความหมายใกล้เคียงกันมาก แต่มีลักษณะเน้นต่างกัน อรรถลักษณะเน้นลักษณะทั้งหมดของบุคคลโดยไม่ได้เปรียบเทียบกับใคร ส่วนเอกลักษณะเน้นลักษณะที่เป็นหนึ่ง ลักษณะที่โดดเด่นซึ่งเป็นส่วนที่แยกบุคคลนั้นออกจากบุคคลอื่น^{๓๙}

ชนิตา รักษ์พลเมือง สิ่งที่ถูกเรียกว่าอรรถลักษณะนั้นเป็นเพียงคำที่ต้องการสื่อถึงคำพูดบางประการเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของบุคคล ซึ่งความเป็นตัวตนนั้นเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่แสดงการกระทำออกมาโดยแนวคิดหลักของอรรถลักษณะก็คือ แนวคิดหลังสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลทำให้อรรถลักษณะของบุคคลมีลักษณะเลื่อนไหลได้ตามกระแสวัฒนธรรมทั่วไปหรือกระแสวัฒนธรรมนิยม ที่เป็นบริบทหลักของสังคมที่บุคคลอยู่ ดังนั้นคำว่าอรรถลักษณะจึงอาจหมายรวมถึง “เอกลักษณะ” ในรูปความหมายดั้งเดิมที่เป็นมา เช่น เอกลักษณะของชาติ เอกลักษณะของนักเรียน เอกลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น โดยทั้งนี้คำว่า อรรถลักษณะนั้น หรือ identity จึงเป็นคำที่อยู่ในคาบเกี่ยวของสหวิชาการต่างๆ มากมาย ผู้เขียนจึงให้คำนิยามว่า อรรถลักษณะนั้นจึงเป็นอะไรที่ต้องขึ้นอยู่กับสถานที่ที่พูดนั้นอยู่ที่ไหน และใครเป็นผู้พูด และพูดถึงใคร และพูดเพื่ออะไร ในการพูดครั้งนั้นพูดอย่างไรนั่นเอง^{๔๐}

สรุปได้ว่า อรรถลักษณะเป็นเรื่องที่มีส่วนร่วมกันอยู่ หลายประการ เช่นอรรถลักษณะเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล อรรถลักษณะเป็นเรื่องของการสร้างจากบริบทเชิงพื้นที่และเวลา (วัฒนธรรมและ

^{๓๗}ราชบัณฑิตยสถาน, “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒”, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗๖.

^{๓๘}นิคม มูลิกะคามะ, วัฒนธรรม : บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓๐.

^{๓๙}สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕) หน้า ๔๖.

^{๔๐}ชนิตา รักษ์พลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๕๒.

ประวัติศาสตร์) อุตลักษณ์เป็นเรื่องของการให้คำนิยามและตีความ มีความหมายเชิงคุณค่า ซึ่งคุณค่าเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องได้รับความเป็นสากล แต่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือการสร้างตัวตนจากวัฒนธรรมย่อยก็ได้ ทำให้เกิดการยอมรับซึ่งพหุลักษณ์ทางสังคม ซึ่งไม่เหมือนกับเอกลักษณ์ในคำนิยามสมัยแรกที่จะต้องสร้างเพื่อความเป็นปึกแผ่นของสังคมเท่านั้น แต่อุตลักษณ์เป็นเรื่องของการยอมรับในการมีอยู่ของปัจเจกอย่างจริงจัง

๒) ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือที่เรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคำที่ใช้ในความหมายที่ตรงกับภาษาอังกฤษที่ว่า “Folk Wisdom” หรืออาจเรียกว่า “Indigenous Knowledge” ซึ่งมีหน่วยงานและนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ต่าง ๆ นานาสรรูปได้ว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่น^{๔๑} คือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษาสังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้อะไรหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาอาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา^{๔๒} ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชนและในตัวของผู้รู้เองหากมีการสืบค้นเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับการถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นทั้งองค์ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และประสบการณ์ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตตลอดจนถึงการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับกาลสมัยที่ได้รับการส่งเสริมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลานานเพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตจนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคมที่อยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากการกลั่นกรองประสบการณ์ของชาวบ้านซึ่งเกี่ยวกับความเป็นจริงทางสังคมในวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านมีมรดกทางวัฒนธรรมเป็นแนวทางพื้นฐานทำให้ชาวบ้านเข้าใจความเป็นจริงของชีวิต^{๔๓}

ประเวศ วะสี^{๔๔} ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการส่งสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาแบบเรียนที่เราเรียน แต่เป็นการเชื่อมโยงกันทุกรายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การศึกษาและวัฒนธรรม จะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน

^{๔๑}ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้านสู่ระบบอุตสาหกรรมสินค้าชุมชน: ศึกษากรณีกลุ่มแม่บ้านเพิ่มพูนทรัพย์ ตำบลนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม, (มหาสารคาม: ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๓.

^{๔๒}วิจิต นันทสุวรรณ, แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น, วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร ๔, ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม), ๒๕๓๙., หน้า ๓.

^{๔๓}เอี่ยม ทองดี, ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา, ในวารสารสังคมพัฒนา, ฉบับที่ ๕ / ๒๕๒๘ เดือน กันยายน - ตุลาคม, ๒๕๒๘, หน้า ๒๒.

^{๔๔}ประเวศ วะสี, “การศึกษาของชาติ กับภูมิปัญญาท้องถิ่น”. (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. ๒๕๓๖), หน้า ๑๗-๑๙.

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์^{๕๕} กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสั่งสมความรู้ ประสบการณ์ ที่ได้รับถ่ายทอดจากบุคคลและสถาบันต่างๆ โดยมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและ ศาสนา เกี่ยวข้องอยู่ด้วยและมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานภูมิปัญญา ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่มีความ นาน มีการปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนนั้น

รัตนะ บัวสนธิ^{๕๖} กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงกระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อ ตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวมีรากฐานจากคำสอนทาง ศาสนา คติ จารีตประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ปรับเข้ากับบริบท ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของส่วนที่เป็นชุมชน และ ปัจเจกบุคคล

รุ่ง แก้วแดง^{๕๗} ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถและ ทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้พัฒนาและ ถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและ เหมาะสมกับยุคสมัย

วันเพ็ญ พวงพันธุ์บุตร^{๕๘} ให้ทัศนะเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึงองค์ความรู้ ทั้งหลายที่มีการสั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาของชาติไทย โดยการคิดค้นปรับเปลี่ยนผสมผสานกับ ความรู้ใหม่ และพัฒนาให้เหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

สรูปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และ ประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมา ผ่าน กระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

๒.๓.๓ หลักการของอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

นโยบายทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศนั้นแม้จะมีการกล่าวถึงมานานแต่ยังไม่มี ความชัดเจนในทางปฏิบัติ นโยบายนี้เริ่มมีความชัดเจนและปฏิบัติได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมเมื่อมีนโยบายการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นเมื่อ มีนโยบาย “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” (OTOP) ซึ่งเป็นการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่น ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นการเสริมสร้างอาชีพและรายได้ของครอบครัวและชุมชนได้จนกระทั่ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔ ได้กล่าวถึงบริบทการ

^{๕๕}ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์, การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการศึกษานอกระบบโรงเรียนภาคตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑.

^{๕๖}รัตนะ บัวสนธิ, การศึกษาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ โรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ๗๓.

^{๕๗}รุ่ง แก้วแดง, ปฏิบัติการศึกษไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐๔.

^{๕๘}วันเพ็ญ พวงพันธุ์บุตร, พื้นฐานวัฒนธรรมไทย, (ลพบุรี: สถาบันราชเทเพสตรี, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

พัฒนาด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ต่างประเทศเริ่มเห็นสังคมผู้สูงอายุเป็นโอกาสของประเทศไทยที่จะได้ขยายสินค้าเพื่อสุขภาพและการให้บริการด้านอาหารสุขภาพ^{๔๙}

ภูมิปัญญาท้องถิ่น แพทย์พื้นบ้าน และสถานที่ท่องเที่ยว “นับเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยและนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มซึ่งจะเป็นสินทรัพย์ทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้” ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้จึงมุ่งเน้นการจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ

ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศไทย เน้นการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยังยืนยันมุ่งเน้นการเพิ่มผลิตภัณท์และคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในส่วนของกระทรวงวัฒนธรรมซึ่งรับผิดชอบงานวัฒนธรรม การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารงานวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้ทุนทางวัฒนธรรม ๒ ยุทธศาสตร์สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีและต่อยอดภูมิปัญญาสร้างค่านิยม จิตสำนึก และภูมิปัญญาคนไทยและยุทธศาสตร์การนำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมาสร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ^{๕๐}

อาจกล่าวได้ว่านโยบายการพัฒนาประเทศไทยปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาบนพื้นฐานทางวัฒนธรรมหรือการใช้ทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาและการใช้ทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดผลในทางปฏิบัติจำเป็นต้องมีการศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์และแนวทางการประยุกต์ใช้ศิลปกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพสังคมโดยการมีส่วนร่วมและการยอมรับของท้องถิ่น

๒.๓.๔ ประเภทของอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

หน่วยงานและนักวิชาการได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ต่าง ๆ นำมาสรุปได้ว่า

วิจิต นันทสุวรรณ^{๕๑} ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะ ๓ ประการ คือ

๑. การถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างวัย
๒. การเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
๓. การเรียนรู้เชิงประจักษ์

เอี่ยม ทองดี^{๕๒} ภูมิปัญญาเป็นนามธรรมประกอบด้วยความคิด ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ความเห็น ความสามารถ และความฉลาดไหวลัทธิลักษณะภูมิปัญญา มี ๒ ลักษณะ ได้แก่ ภูมิปัญญา

^{๔๙}รัตนะ บัวสนธ์, แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น, (พิษณุโลก: วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร ๔, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๗.

^{๕๐}ปฐม นิคมานนท์, การค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

^{๕๑}วิจิต นันทสุวรรณ, แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น, วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร ๔, ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม), ๒๕๓๙., หน้า ๓.

^{๕๒}เอี่ยม ทองดี, ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา, ในวารสารสังคมพัฒนา, ฉบับที่ ๕ / ๒๕๒๘ เดือน กันยายน - ตุลาคม, ๒๕๒๘, หน้า ๒๒.

ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวันและภูมิปัญญาที่มีลักษณะที่เป็นรูปธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่น ๆ^{๕๓} ซึ่งสะท้อนออกมาเป็น ๓ ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช และธรรมชาติ ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมหรือในชุมชน และความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างน้อย ๔ ประการ คือ

๑. ความรู้และระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์

๒. การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและกระจายความรู้ ซึ่งความรู้นั้นไม่ได้ลอยอยู่เฉย ๆ แต่ถูกนำมาบริการคนอื่น

๓. การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้แต่มีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน

๔. การสร้างสรรค์และปรับปรุง ระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่ถูกปรับเปลี่ยนมาตลอดโดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งได้ ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑. คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ถ่ายทอดกันมา

๒. ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

๓. การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย

๔. แนวคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี^{๕๔}

มณินภา ชูติบุตร^{๕๕} แบ่งประเภทภูมิปัญญาไว้เป็น ๓ ด้าน ประกอบด้วย

๑. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ หมายถึง การที่คนในชุมชนท้องถิ่นจัดวางอธิบายตนเองกับธรรมชาติและ สิ่งเหนือธรรมชาติ ในลักษณะการพึ่งพาพิธีกรรมต่าง ๆ

๒. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับงาน หมายถึง การที่คนประพฤติปฏิบัติตัวกันทั้งในระดับครอบครัวและชุมชนซึ่งแสดงให้เห็นได้ในรูปของคำสอนหรือวิถีประชาชนของชุมชน

^{๕๓} วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน, กรุงเทพมหานคร: ปาณยา, ๒๕๒๗, หน้า ๑.

^{๕๔} สุนทยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕) หน้า ๕๓.

^{๕๕} มณินภา ชูติบุตร, ภูมิปัญญาไทยจังหวัดนครปฐม, นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๕, หน้า ๓๙.

๓. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับการทำมาหากิน ได้แก่ การประกอบอาชีพ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพ อาทิเช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การรักษาโรค การใช้น้ำ การอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชน

รัตนะ บัสนธ์^{๕๖} แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์
๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับมนุษย์กับประสบการณ์

๒.๓.๕ กระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งหมายถึง การทำให้เกิดความเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างของสถาบันในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการบริการตลอดทั้งค่านิยม ทักษะคติ เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยมุ่งขจัดปัญหาความยากจนและความ เหลื่อมล้ำทางรายได้ เป็นการเพิ่มรายได้ต่อคนหรือผลผลิตซึ่งรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขั้นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ อีกด้วยลักษณะการพัฒนาเศรษฐกิจ มีลักษณะสำคัญ ๆ คือ

๑. เป็นการพัฒนาที่ต้องตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ทั้ง ความต้องการด้านวัตถุการ แสดงออก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเสมอภาคเท่าเทียม ความต้องการที่จะทำความเข้าใจและควบคุมชะตากรรมของชีวิตตนเอง

๒. เป็นการพัฒนาที่เกิดมาจากเนื้อในสังคมนั่นเอง (Endogenous) โดยก่อตัว มาจากระบบคุณค่าและจินตภาพของสังคม นั้นเนื่องจากการพัฒนาไม่ใช่สูตรสำเร็จ ดังนั้นการพัฒนาจึงไม่ใช่สินค้าส่งออกที่จะใช้การได้ในทุก ๆ แห่ง โลกเราต้องมีการพัฒนาหลายรูปแบบตามลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น^{๕๗}

๓. เป็นการพัฒนาที่มีลักษณะพึ่งตนเอง (Self-reliance) หมายถึง สังคมแต่ละสังคมต้องพึ่งพาความแข็งแกร่งและทรัพยากรของตนเองเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นด้านพลังของผู้คน ทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมก็ตาม การพึ่งตนเองนี้มิใช่เรื่องของปัจเจกบุคคลแต่เป็นเรื่องของส่วนรวม (Collective Self-reliance) มิใช่เรื่องของการแยกตัวโดดเดี่ยวด้วยการปิดหมู่บ้านหรือปิดประเทศแต่เป็นการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ที่เสมอภาคกับโลกภายนอก

๔. เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงผลกระทบและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถใช้ได้อย่างยั่งยืนยาวนาน ทั้งนี้โดยต้องตระหนักถึงขีดจำกัดที่ระบบนิเวศน์ (Ecosystem) จะสามารถรองรับได้รวมทั้งต้องเป็นการวางแผนพัฒนาที่เอื้อเพื่อต่อสิ่งมีชีวิตอย่างอื่น ๆ ในโลกด้วย

๕. เป็นการพัฒนาที่มุ่งด้านการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทั้งในด้านความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยต้องส่งเสริมเงื่อนไขเพื่อการจัดการด้วยตนเอง (Self

^{๕๖}รัตนะ บัสนธ์, แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น, (พิษณุโลก: วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร ๔, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๗.

^{๕๗}กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๓.

Management) และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเศรษฐกิจต้องเป็นการพัฒนาที่มีจุดหมายเพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องการรัฐบาลที่สามารถชี้แนะในเรื่องการพัฒนาและภาคเอกสารที่สามารถดำเนินงานตามแนวทางชี้แนะจากภาครัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพมีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่สลับซับซ้อน การพัฒนาเศรษฐกิจยังมีความสัมพันธ์กับส่วนอื่นๆ ภายในระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศซึ่งได้แก่ เศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และสถาบันต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ต่อกันยากที่จะแยกออกจากกันได้ การพัฒนาเศรษฐกิจต้องทำหน้าที่เป็นแกนนำในการพัฒนาประเทศเพื่อยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น มิเช่นนั้นแล้วการพัฒนาประเทศจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เพราะมีการเปลี่ยนแปลงแบบพลวัตซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาจากสภาพการณ์ที่ไม่พึงพอใจในปัจจุบันไปสู่สภาพการณ์ที่พึงประสงค์ในอนาคต^{๕๘}

การเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายด้านที่มีผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. การเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจและการเงินโลกที่มีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น
๒. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด
๓. การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมในเรื่องการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ
๔. การเคลื่อนย้ายคนและแรงงานอย่างเสรี

๕. การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโลกซึ่งการขาดแคลนและความเสื่อมโทรมมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น สังคม เศรษฐกิจและการเมือง มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งปัจจัยเกื้อหนุนและกีดกันก็ได้ เช่น หากสังคมใดประชาชนมีค่านิยมและทัศนคติที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาจะทำให้การวางแผนเศรษฐกิจ เป็นไปด้วยความราบรื่นยิ่งถ้าระบบการเมือง โครงสร้างการปกครองและการบริหารงานสอดคล้องต้องการเมืองมีความมั่นคงก็จะส่งผลต่อการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างไรก็ตามความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการพัฒนาเศรษฐกิจมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีก เช่น สภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ การเงิน การคลัง การบริหารหนี้สาธารณะการค้าระหว่างประเทศ ดุลการชำระเงิน เป็นต้น การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้ประชาชนมีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้น มีสินค้าและบริการให้อุปโภคบริโภคมากขึ้นเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับประชาชน ซึ่งจะทำให้มีโอกาสเลือกอุปโภคบริโภคได้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการมากขึ้นทำให้เกิดการฟื้นฟูบูรณาการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเหมาะสมในระยะยาวซึ่งหากไม่มีการวางแผนพัฒนาการใช้ที่เหมาะสมแล้ว นอกจากทรัพยากรและปัจจัยต่าง ๆ จะหมดสิ้นไปโดยไม่คุ้มค่าแล้วอาจส่งผล กระทบเชิงลบกลับคืนมาอีกด้วย ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ ผู้ประกอบการ ทุน และเทคโนโลยี

^{๕๘}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน จำกัดวี.เจ.พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๒.

๒.๓.๖ การประยุกต์ใช้ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติและสังคมให้สมบูรณ์และยั่งยืน

แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑. ทุมนมนุษย์ที่มีคุณภาพมีความรู้สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัยและความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงานและทำประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยครอบคลุมทั้งนักคิดผู้นำปราชญ์บุคคลและบุคคลทั่วไปที่ทำประโยชน์ต่อสังคม

๒. ทูทที่เป็นสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนา การเมืองการปกครอง รวมทั้งองค์กรที่ตั้งขึ้นมา เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน สมาคมวิชาชีพ

๓. ทูททางปัญญาและวัฒนธรรม ครอบคลุมถึงระบบคุณค่า เช่น คุณธรรม วินัย จิตสำนึก สาธารณะ ระบบเครือญาติ วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม ที่แสดงเอกลักษณ์ไทยจากขอบข่ายของการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าว การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ในภาพรวมจึงครอบคลุมการทำให้เกิดความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างของสถาบันในระบบเศรษฐกิจสังคม และการบริการตลอดทั้งค่านิยม ทัศนคติ เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยมุ่งขจัดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในระดับจุลภาคการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เป็นการเพิ่มรายได้ต่อผลผลิตที่ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มที่เกิดมาจากสังคมและท้องถิ่น โดยก่อตัวมาจากระบบคุณค่าและจินตภาพของชุมชนต้องพัฒนาหลายรูปแบบตามลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่โดยเน้นการพึ่งตนเองของชุมชนและท้องถิ่นเป็นสำคัญ^{๕๙}

๒.๓.๗ ภูมิปัญญาชุมชน “ตาลโตนด” ชุมชนบ้านถ้ำรงค์

ภูมิประเทศของจังหวัดเพชรบุรีส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเกษตรกรรม ซึ่งในอดีตจังหวัดเพชรบุรีได้ชื่อว่าอุดมสมบูรณ์ด้วยต้นตาลและนาข้าว โดยเฉพาะการผลิตน้ำตาลโตนดส่งเป็นสินค้าออกทำรายได้เป็นอันดับ ๑ ของจังหวัด และต่อมายังสามารถทำหม้อตาลสำหรับใส่น้ำตาลเป็นสินค้าออกควบคู่ไปอีกด้วย เป็นที่โจษจันกันมานานแล้วว่า ตาล(โตนด) เมืองเพชรนั้นให้รสหวานนัก อีกทั้งความอร่อยก็ไม่มีเป็นสองรองใคร แต่น่าเสียดายที่วันนี้ “ต้นตาล” ไม้คู่บ้านคู่เมืองเพชรบุรีกลับมีจำนวนลดน้อยถอยลงไปมาก เช่นเดียวกับวิถีการทำตาลของชาวเมืองเพชรที่นับวันยิ่งลดน้อยลงทุกที อย่างไรก็ตามเพชรบุรีวันนี้ยังคงไม่สิ้นไร้ซึ่งวิถีแห่งตาล เพราะที่ “ชุมชนถ้ำรงค์” (ตำบลถ้ำรงค์) อำเภอบ้านลาดยังคงมีการอนุรักษ์สวนตาลโตนดและภูมิปัญญาการทำตาลไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้กัน รวมถึงยังเป็นชุมชนที่โดดเด่นไปด้วยภูมิปัญญาและวิถีชนบทแบบคนเพชร จนถูกยกให้เป็นหนึ่งในชุมชนท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากแห่งหนึ่งของภาคกลาง^{๖๐}

ภูมิปัญญาชุมชน “ตาลโตนด” ชุมชนบ้านถ้ำรงค์ เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับตาลโตนด ซึ่งนับวันภูมิปัญญานี้จะหายจากชุมชน เนื่องจากขาดการสืบสาน

^{๕๙}สถาบันราชภัฏนครปฐม, ภูมิปัญญาไทยจังหวัดนครปฐม, (นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๕๙.

^{๖๐}วิไลรัตน์ ยั่งรอด, และ ศิริศักดิ์ คุ่มรักษา. “หลากหลายบทบาทของคนเพชร.” (กรุงเทพมหานคร: สารคดี), ๒๕๔๗, หน้า ๖๒.

จากคนรุ่นใหม่ จากการสำรวจคนที่ทำอาชีพเกี่ยวกับการทำตาลจะเป็นคนที่มีอายุมากและไม่นิยมให้ลูกหลานสืบสานงานต่อเนื่องจากเป็นงานที่ต้องมีความเสี่ยงได้ผลต่อแทนที่ไม่มากซึ่งแตกต่างจากอดีตที่เด็กผู้ชายจะต้องช่วยพ่อการทำนา ทำตาล ส่วนเด็กผู้หญิงก็ช่วยแม่เคี้ยวน้ำตาล เป็นการสืบสานภูมิปัญญาต่อเนื่อง แต่ปัจจุบัน ด้วยสภาวะสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน เด็กต้องเข้าเรียนตามระบบการศึกษาไม่ได้ช่วยพ่อแม่ทำงานเหมือนเดิม และนอกจากนั้นพ่อแม่ยังเห็นว่าการทำตาลเป็นงานที่ยากต้องอดทนและอันตราย คนทำตาลในแต่ละปีพบว่ามีการตกต้นตาลตกลงมาเสียชีวิตหรือเป็นไมรับบาดเจ็บอยู่เป็นประจำ ยังโชคดี ที่ชุมชน ถ้ายังคงมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้าน “ตาลโตนด” โดยเฉพาะนายถนอม ภูเงิน ประชาญ์ท้องถิ่นที่เล็งเห็นความสำคัญของต้นตาลโตนด มีการอนุรักษ์ต้นตาล พัฒนาการปลูกตาลโตนด โดยทำเป็นสวนตาล โดยมีทฤษฎีการเพาะต้นตาล การทำแปลงปลูกต้นตาล ทำให้การป็นต้นตาลง่ายโดยทำนั้งร้านเชื่อมต้นตาลแต่ละคน รวมทั้งคนในชุมชนต้องพร้อมใจกันอนุรักษ์ภูมิปัญญานี้ โดยผู้วิจัยได้สำรวจลงพื้นที่พบว่า ชุมชน ถ้ายังคง มีการใช้ประโยชน์จากต้นโตนด ดังนี้^{๒๑}

๑. น้ำตาลโตนด นายถนอม ภูเงิน เกษตรกรผู้ทำสวนตาลทำน้ำตาลและน้ำตาลปึกขาย ช่วงในการทำน้ำตาลอยู่ระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคม หรือประมาณ ๕ เดือน ทำได้ทั้งต้นตัวผู้และต้นตัวเมีย ปกติต้นตาลจะสามารถทำน้ำตาลได้ต้องอยู่ในวัยเจริญพันธุ์อายุตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป อยู่ในระยะแทงช่อดอกใหม่ๆ ซึ่งมีวิธีทำคล้ายๆ กันทั้งต้นตัวผู้ และต้นตัวเมีย แต่แตกต่างกันเฉพาะไม้ที่ใช้ขนาดจั่นที่เรียกว่า "ไม้คาบ" คือไม้คาบที่ใช้ขนาดช่อดอกตัวผู้ (จั่น) จะมีลักษณะแบน ส่วนไม้คาบที่ใช้ขนาดช่อดอกตัวเมีย จะมีลักษณะกลมและยาวกว่าไม้คาบที่ใช้กับต้นตัวผู้ การทำน้ำตาลจะต้องขึ้นต้นตาลไปปาดดอกตาลที่ปลายร่อนน้ำตาลด้วยกระบอกลไม้ไผ่ ซึ่งปัจจุบันมีการใช้ท่อพีวีซีแทนใส่ไม้พะยอมเพื่อป้องกันน้ำตาลเน่าเสีย จำนวนขึ้นอยู่กับขนาด อายุและความสมบูรณ์ของต้นตาล การปาดตาลนั้นต้องใช้ความอดทนและความขยันเป็นพิเศษเพราะจะต้องเริ่มตั้งแต่ดวงอาทิตย์ไม่โผล่ จะขึ้นต้นตาลนำกระบอกลไม้ไผ่ที่มีน้ำตาลสดออกและปาดตาลเหนือแผลเก่าเล็กน้อยใช้กระบอกลไม้ไผ่อันใหม่รองอีก ปัญหาของการขึ้นปาดตาลที่สำคัญคือลมแรงเพราะอาจทำให้ผลัดตกลงมาเสียชีวิตหรือพิการได้หลังจากที่ได้น้ำตาลสดมาแล้วก็นำกลับมาที่เตาเคี้ยวน้ำตาล เพื่อทำน้ำตาลปึกและน้ำตาลปิบ ในกระบวนการเคี้ยวน้ำตาล ก็จะมีตั้งเเม ที่เป็นขนมหวานสำหรับเด็ก

๒. น้ำตาลสดหรือน้ำตาลอ่อน เดิมอดีตใช้บริโภคกันเองแต่ปัจจุบันมีการต้มน้ำตาลสดบรรจุขวดแก้วขาย ซึ่งจะพบเห็นตามริมถนนเพชรเกษม กรรมวิธีการผลิตคือนำน้ำตาลสดที่เก็บได้มากรองแยกเอาไม้พะยอมและทิ้งสกปรกออก นำมาต้มในเตาเคี้ยวตาลให้เดือด ใส่ปูนใสเพื่อทำงานน้ำตาลสดใส บรรจุขวด จำหน่าย ซึ่งจะมีอายุการเก็บไม่นาน

๓. การแกะลูกตาลสด ซึ่งปัจจุบันมีการทำมากขึ้นเนื่องจาก คนขึ้นตาลชอบมากกว่าเพราะง่ายกว่าการทำน้ำตาล คนขึ้นต้นตาลจะค่าขึ้นต้นละ ๔๐ บาท

๔. เนื้อตาลสุกสำเร็จ ทำโดยการทำลูกตาลที่สุกหอมมาปอกเปลือกสีดาออกแล้วยีเอาเฉพาะเนื้อสีเหลือง กรองหยาบ เอาเศษกากเนื้อตาลออก จากนั้น นำมาใส่ผ้าขาวบาง ทับน้ำให้แห้งด้วยของหนัก ใส่เกลือ บรรจุถุง ส่งขาย

^{๒๑}พรพิศ ดาชดิน, “เพชรบุรี”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ), ๒๕๓๓, หน้า ๕๒-๕๔.

๕. ขนมหาล ขนมหาลเป็นขนมไทยดั้งเดิม เนื้อขนมมีลักษณะเป็นแป้งสีเหลืองเข้ม นุ่มฟู มีกลิ่นตาลหอมหวานขนมหาล ทำจากเนื้อตาลจากผลตาลที่สูงงอมมาหมักทิ้งไว้ ๑ คืน แป้งข้าวเจ้ากะทิ และน้ำตาล ผสมกัน ตามกรรมวิธี ใส่กระทงใบตอง โรยมะพร้าวขูด และนำไปนึ่งจนสุก

๖. แกงหัวตาล เป็นอาหารคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเพชรบุรีมาแต่โบราณกาล แกงหัวตาล ได้มาจากลูกตาลอ่อนหรือลอนตาลที่ยังอ่อนอยู่ โดยปลอกเปลือกและฝานเป็นชิ้นบางๆ ต้มกับน้ำเกลือ หรือแช่น้ำมะขามเปียก เสร็จแล้วล้างน้ำให้สะอาด นำไปแกงกับกะทิแบบแกงเผ็ดใส่กระชายให้มากหน่อย ใส่พริกแกงที่ผสมเนื้อปลาล่างลงไป ปูรสด้วยน้ำตาลเมืองเพชรพร้อมกับใส่น้ำปลาทุยย่าง / เนื้อย่าง/หมูย่าง โรยหน้าด้วยใบมะกรูด

๗. การเพาะจาวตาล เกิดจากผลแก่จัดของต้นตาลตัวเมีย เมื่อผลหล่นลงมาชาวบ้านจะเก็บรวบรวมกองไว้ ต่อมาเมล็ดตาล(จากผลตาล)จะแทงส่วนที่คล้ายรากงอกออกมางสู่พื้นดินเรียกว่า “งอกตาล” ส่วนปลายของงอกตาลมีลักษณะที่จะกลายเป็นต้นอ่อนของต้นตาลซึ่งจะเจริญเติบโตขึ้นและค่อยๆแทงยอดขึ้นตาม “งอกตาล”จนโผล่พื้นดินขึ้นมาและเจริญเติบโตเป็นต้นตาลต่อไป อนึ่ง “งอกตาล” นั้นไม่ใช่ราก มันทำหน้าที่ส่งคัพภะลงไปดินและต่อมาทำหน้าที่เป็นปลอกหุ้มยอดอ่อนแล้วก็เปื่อยสลายไปภายในเวลาไม่นานนัก ส่วนรากที่แท้จริงจะออกจากฐานต้นอ่อนที่เจริญมาจากส่วนปลายของ “งอกตาล” อีกต่อหนึ่ง ต้นอ่อนของตาลมีลักษณะและขนาดพอๆ กับ หอมแดงขนาดเชิง รากก็ออกมาแบบเดียวกับรากหัวหอม ต้นอ่อนของตาลเกิดอยู่ลึกลงไปดินหลายสิบเซนติเมตร จึงมักไม่มีใครเห็น การเพาะจะนำลูกตาลสุกแช่น้ำหมักทิ้งไว้ประมาณ ๒๐ วัน เพื่อให้เนื้อตาลสุกหลุดจากเมล็ดตาล เหลือแต่เส้นใย เตรียมพื้นที่กำจัดปลวก นำตาลที่หมักแล้วขึ้นมาผึ่งไว้กลางแจ้งประมาณ ๒๐ วันเลือกผลที่งอกรากแล้วออกมา คัดเลือกขนาดรากที่เท่ากัน ทิ้งไว้ให้รากงอกออกมาพัฒนาเนื้อจาวตาลให้มีขนาดใหญ่ขึ้น จากนั้นจึงตัดราก เรียกว่าการตอนทิ้งไว้อีก ๓๐ วันจาวจะเต็มกะลา นำมาแกะเปิดกะลาจะได้จาวตาลสีขาว นำมารับประทานได้เลย หรือแปรรูปได้หลายชนิด จาวตาลนิยมนำไปเชื่อมรับประทานเป็นของหวาน ในการนี้ จะต้องใช้ความชำนาญผ่าเอาเปลือกแข็งชั้นนอก ซึ่งเปรียบเสมือนกะลามะพร้าวออกก่อน จากนั้นจะต้องผ่าเอาเปลือกชั้นรอง คือส่วนที่เป็นน้ำเพื่อขัดผิวนอกด้วยใบไผ่หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ใบซอ เพื่อให้เมือกหรือโคลหมดไปจนขาวสะอาด เมื่อสะเด็ดน้ำแล้ว นำลงกระทะทองเหลืองเชื่อมกับน้ำตาลทราย ต่อไปก็ได้ “จาวตาลเชื่อม” หรือนิยมเรียกกันว่า “ลูกตาลเชื่อม” การเชื่อมจาวตาลนิยมทำเป็น ๒ แบบคือ เชื่อมเปียก จาวตาลจะฉ่ำน้ำตาล หรือเชื่อมแห้ง จาวตาลจะมีเกร็ดน้ำตาลจับแข็ง ซึ่งสะดวกต่อการบรรจุในภาชนะและเก็บได้นาน ถ้านำจาวตาลเชื่อมไปรับประทานพร้อมกับข้าวเหนียวมนน้ำกะทิ เดิมงาคั่วผสมน้ำตาลทรายเกลือป่น และมะพร้าวโย จะได้ขนมอร่อยอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่า ข้าวเหนียวโตนด หรือข้าวเหนียวหน้าโตนด หรือข้าวเหนียวลูกตาล^{๒๒}

๘. ขนมโตนดทอด เป็นของหวานที่ทำจากจาวตาลฝานเป็นชิ้นเล็กไม่บางมาก นำไปแช่ไว้ในน้ำตาลโตนดเคี้ยวให้หอม สักพักพอน้ำตาลซึมเข้าไปในเนื้อจาวตาลจนชุ่มและอมความหอมหวาน

^{๒๒}พรธรรณีภา โสทธิพันธ์ และคณะ, “วัฒนธรรมตาลโตนด : กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๔๗, หน้า ๑๖-๑๗.

ของน้ำตาลโตนดไว้แล้วนำไปซุบแบ่งผสมหั่วกะทิ จากนั้นนำไปทอดแบบกล้วยทอดในน้ำมันเดือดๆ ขนมโตนดทอดนี้เป็นขนมที่คนเพชรบุรีนิยมรับประทาน

๙. ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากตาล โดย ลุงผุด นามมัน ได้นำวัสดุจากส่วนประกอบของตาล เช่น ใบตาล ลูกตาลที่ไม่ใช้แล้ว นำมาประดิษฐ์เป็นของเล่นหรือเป็นของที่ระลึก โดยนำใบตาลมาสานทำ โมบายปลาตะเพียน โมบายทุเรียน สัตว์ต่าง เช่นปู นก กุ้ง ตะกร้อและคอมพิวเตอร์ ส่วนลูกตาลนำมาประดิษฐ์เป็นที่เสียบปากกา เต่า ลิง ฯลฯ จำหน่ายเป็นของที่ระลึกเมื่อมีคนมาดูงานและตามงานสินค้า OTOP

๑๐. ทางตาล กะลาตาลใช้ทำเชื้อเพลิงในการเคี่ยวน้ำตาลโตนดหรือทางตาลใช้ทำรั้ว^{๖๓}

๑๑. ไม้ตาล ต้นตาล ที่อายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป จัดว่าลำต้นแก่พอสมควร สามารถนำเปลือกนอก ซึ่งมีความแข็งและมีเสี้ยนตาล เป็นเส้นสีดำแทรกอยู่ในเนื้อไม้ ทำให้เกิดลายไม้ที่สวยงาม ชาวบ้านนำมาแปรรูปเป็นไม้กระดาน ขนาด ๔-๖ นิ้ว หรือนำมาประดิษฐ์เป็นเฟอร์นิเจอร์ได้หลายรูปแบบ

๑๒. ใบตาล หากตัดใบตาลเป็นท่อนสั้น ๆ สามารถใช้แทนช้อนชั่วคราว เพื่อตักขนมและอาหาร โดยเฉพาะข้าวกระหนกที่เคยขายดิชนรถไป นิยมใช้ช้อนใบตาลก่อนที่จะมาใช้ช้อนพลาสติก ดังเช่นปัจจุบัน ส่วนใบตาลขนาดใหญ่ นิยมนำมาผ่าซีกแล้วหักงอผูกกับส่วนที่เป็นก้าน เรียกว่า “หักค่อม้า” นำไปมุงหลังคา โรงเคี่ยวน้ำตาล ทำปะรำ มุงกระท่อม หรือโรงนา มีอายุใช้งานประมาณ ๒-๓ ปี ใบตาลอ่อนยังสามารถนำมาจักสานทำเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ สำหรับแขวนให้เด็กดูเล่นได้อีกหลายชนิด เช่น ปลาตะเพียน กุ้ง ตั๊กแตน ชฎา หรือทำเป็นรูปสัตว์ ใส่ขาล้อแบบล้อเกวียนให้เด็ก ๆ ลากเล่น หรือนำมาจักเป็นเส้นตอก ถ้าใช้เส้นใหญ่มักสานขึ้นเป็นรูปกระเช้า ถ้าใช้ตอกเส้นเล็กนิยมสานเป็นกระเป๋าสตางค์

๑๓. เต้าตาลที่เฉาะเอาลูกตาลออกแล้วใช้เป็นอาหารวัว

๑๔. ลูกตาลลอยแก้ว ลูกตาลออกมาเปลือก ต้มใส่น้ำตาลทรายใบเตย บรรจุแก้วแช่เย็น

๑๕. ของเล่นจากใบตาล ใช้สานเป็นรูปสัตว์หรืออื่น ๆ เช่นตะกร้อ ให้เด็กเล่น หรือ ประดิษฐ์เป็น ดอกไม้ ตะกร้าใส่ของ ของ นางศจี แสงทอง^{๖๔}

๑๖. ทางตาล เป็นส่วนของก้านของใบตาล สามารถลอกผิววนนอกส่วนที่อยู่ด้านบนเรียกว่า “หน้าตาล” มาพันเป็นเชือกสำหรับผูกวัว ล่ามวัว แม้จะใช้ได้ไม่ทนทานเท่าเชือกที่ทำจากต้นปอหรือต้นเส้ง แต่เหมาะกับการใช้งานที่ต้องตากแดดตากฝน เพราะมีความชุ่มน้ำ ซึ่งหากใช้เชือกที่ทำจากวัสดุอื่นก็จะเปื่อยผุพังเร็ว ส่วนทางตาลตอนโคน ซึ่งอยู่ติดกับต้นตาลนั้น มีจำนวน ๒ แฉก เมื่อทางตาลแก่จัดจนใบแห้งจะร่วงหล่นลงมาเอง ชาวบ้านเรียกส่วนโคนนี้ว่า “ขาทาล” มีลักษณะบางและแบน จึงเหมาะกับการนำมาตัดใช้เป็นคราด หากต่อด้ามหรือทำเป็นกาก็จะเรียกว่า “กาบตาล” สำหรับกอบสิ่งของที่เป็นกอง เช่น ใช้กอบมูลวัว กอบขี้เถ้า กอบเมล็ดข้าว เป็นต้น ส่วน ขาทาลขณะที่แก่จัดแต่ยังไม่ถึงกับแห้งกรอบ ให้ตัดเฉพาะส่วนที่เป็นขาทาลนำมาทุบด้วยของแข็งหรือสับขวาน จนเส้นใยฟุ้ง

^{๖๓}วิไลรัตน์ ยังรอด, และ ศิริศักดิ์ คุ่มรักษา. “หลากหลายบทบาทของคนเพชร.” (กรุงเทพมหานคร: สารคดี), ๒๕๔๗, หน้า ๖๒.

^{๖๔}พรพิศ ดาษดั้น, “เพชรบุรี”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ), ๒๕๓๓, หน้า ๕๒-๕๔.

กระจายดีแล้ว จึงนำแปร่งที่ทำจากตะปูแปร่งส่วนที่ไม่ต้องการออก จนเหลือแต่เส้นในเป็นเส้นฝอย เรียบวางเรียงเส้นขนานกัน จากนั้นนำไปมัดรวมกันคล้ายมัดวุ้นเส้น หรือเส้นหมี่ แล้วนำไปตากแดดให้แห้งสนิท แล้วมัดรวมเป็นมัดใหญ่เพื่อส่งจำหน่ายร้านรับซื้อสำหรับเป็นแปร่งหยากไย่ หรือทำไม้กวาดสานหมวก เป็นต้น

๑๗. การทำกะแช่หรือน้ำตาลเมา โดย ลุงสมพงษ์ กลิ่นสน วิธีการทำกะแช่ต้องใช้รากไม้ หรือ กิ่งไม้จำพวกไม้มะเกลือ นำมาฝานเป็นชิ้น ๆ แล้วย่างไฟจนหอม เรียกว่า "เชื้อ" เรียงเชื้อลงในภาชนะที่เตรียมไว้แล้วจึงเติมน้ำตาลใส่ให้ท่วมเชื้อ ทิ้งไว้ประมาณ ๑๒ ชั่วโมงจึงตีได้ เมื่อตีมน้ำตาลเมาหมดแล้ว ต้องเติมน้ำตาลใสลงไปแทนที่เดิมอีก ดังนั้นการตีกะแช่จึงอยู่ในช่วงเวลาระหว่างตอนเช้ากับตอนเย็น กรณีตีกะแช่ไม่หมดที่และปล่อยทิ้งไว้เกิน ๑๒ ชั่วโมง จะทำให้กะแช่เปลี่ยนรสกลายเป็นน้ำส้มสายชู ด้วยเหตุนี้ผู้นิยมตีมน้ำตาลเมาจะต้องคอยเปลี่ยนที่หรือเชื้อในเวลาอันควร โดยนำเอาเปลือกหรือรากมะเกลือของเก่าออกประมาณครึ่งหนึ่ง แล้วนำของส่วนใหม่เติมลงไปเท่าเดิม กรณีจะเปลี่ยนที่ใหม่อาจต้องใช้เวลาหมักกะแช่ให้นานกว่าเดิมขึ้นไปอีกหลายวัน ทั้งนี้ เพราะการทำปฏิกิริยาของน้ำตาลเมาจะยังไม่สมบูรณ์พอ^{๖๕}

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

๒.๔.๑ แหล่งที่มาของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๒.๔.๒ ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงนิยามของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ไว้ดังนี้

จอห์น ฮอกกิน (John Hawkins) ชาวอังกฤษ (เขียนหนังสือ The Creative Economy : How People Make Money From Ideas) อธิบายว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy or CE) หมายถึง แนวคิดที่จะสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งต่อภาคการผลิต บริการ ภาคการขาย อุตสาหกรรมบันเทิง เป็นแนวคิดที่อยู่บนการทำงานแบบใหม่ที่มีปัจจัยหลักมาจากความสามารถ และทักษะพิเศษของบุคคล เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นระบบเศรษฐกิจใหม่ที่มีกระบวนการนำเอาวัฒนธรรม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีมารวมเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ (Creative Industry) หรืออุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรม (Culture Industry)^{๖๖}

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยให้ความหมายว่า หมายถึง แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม (Culture) การสั่งสมความรู้ของสังคม (Wisdom) และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ (Technology and Innovation) ซึ่งสามารถสรุปสั้นๆ ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการสร้างและใช้

^{๖๕}พรณิภา โสทธิพันธ์ และคณะ, “วัฒนธรรมตาลโตนด : กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๔๗, หน้า ๑๖-๑๗.

^{๖๖}ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์, วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับองค์กร, มกราคม, ๒๕๔๘, หน้า ๑๔๓.

องค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การส่งเสริมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในการผลิตสินค้าและบริการใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

ทั้งนี้หน่วยงานและรัฐบาลของประเทศต่างๆ ได้ให้คำนิยามของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

สหราชอาณาจักรเป็นประเทศต้นแบบที่ได้รับการยอมรับให้เป็นศูนย์กลางความคิดสร้างสรรค์ของโลก (World Creative Hub) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่า เศรษฐกิจที่ประกอบด้วย อุตสาหกรรมที่มีรากฐานมาจากความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล ทักษะความชำนาญ และความสามารถพิเศษ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างความมั่งคั่งและสร้างงาน ให้เกิดขึ้นได้ โดยที่สามารถส่งผ่านและส่งผ่านจากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่ ด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา^{๖๗}

องค์การยูเนสโก (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization or UNESCO) เน้นบริบทของทรัพย์สินทางปัญญาว่าประกอบไปด้วยอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงผลิตภัณฑ์ ทางวัฒนธรรมและศิลปะทั้งหมด ทั้งในรูปแบบสินค้าและบริการที่ต้องอาศัยความพยายามในการสร้างสรรค์งาน ไม่ว่าจะเป็นการทำขึ้นมาโดยทันทีในขณะนั้นหรือผ่านกระบวนการผลิตมาก่อน

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization or WIPO) ได้ยึดนิยามที่นำเสนอโดยกระทรวงวัฒนธรรม สื่อและการกีฬาของสหราชอาณาจักรว่า คือ อุตสาหกรรมที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ความชำนาญและความสามารถที่มีศักยภาพในการสร้างงานและความมั่งคั่ง โดยการผลิตและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา

องค์การความร่วมมือเพื่อการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development or UNCTAD) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) คือ ระบบเศรษฐกิจที่สะท้อนถึงกระบวนการซึ่งรวมเอาวัฒนธรรม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีเข้าไว้ด้วยกัน และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

โดยสรุปเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีองค์ประกอบร่วมของแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งานและการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การส่งเสริมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมสมัยใหม่

นอกจากนี้ยังมีคำว่า อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries or CI) หมายถึง กลุ่มกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์เป็นวัตถุดิบสำคัญ^{๖๘} โดยรวมถึงกระบวนการสร้างสรรค์ การผลิต การจำหน่ายสินค้าและบริการที่ใช้ทุนทางปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตพื้นฐาน เป็น

^{๖๗} ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ, **Creative Thailand สร้างสรรค์สร้างไทย**, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓, หน้า ๘๖.

^{๖๘} วรากรณ์ สามโกเศศ. “รู้จักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy).” มติชนรายวัน ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๒ [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑. เข้าถึงได้จาก http://www.ssmwiki.org/index.php/Creative_Economy.

กิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้อันประกอบด้วย ศิลปะ การตลาดและลิขสิทธิ์อันเป็นทรัพย์สินทางปัญญา

สรุปได้ว่า อุตสาหกรรมสร้างสรรค์สามารถผลิตได้ทั้งสินค้าที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ อันมีเนื้อหาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ และมีเป้าหมายทางการตลาด นอกจากนี้สินค้าที่ความคิดสร้างสรรค์ยังสามารถเป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นเป็นพิเศษ หรือผลิตครั้งละจำนวนมาก ซึ่งเกิดจากการเชื่อมต่อกันระหว่างช่างฝีมือหรือหัตถกรรมกับภาคอุตสาหกรรมได้ กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความเชื่อมโยงระหว่างกันจะประกอบไปด้วยกลุ่มองค์ความรู้ดั้งเดิม เช่น ศิลปะหัตถกรรม กลุ่มการแสดงศิลปะ เช่น การละคร กลุ่มสิ่งพิมพ์และวรรณกรรม เช่น หนังสือ กลุ่มดนตรี เช่น คอนเสิร์ต และซีดี กลุ่ม Visual Arts เช่น ภาพเขียน, กลุ่ม Audio - Visuals เช่น ภาพยนตร์และโทรทัศน์ กลุ่มงานออกแบบ เช่น สถาปัตยกรรม และกลุ่มดิจิทัลและมัลติมีเดีย เช่น ซอฟต์แวร์ และเกม เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์นั้นเป็นเพียงสาขาการผลิตที่พัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงมีความหมายแคบกว่าคำว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์”

๒.๔.๓ หลักการของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยในปัจจุบันแม้ว่าจะยังอยู่ในระยะเริ่มต้นแต่ถือได้ว่าเป็นการดำเนินการพัฒนาที่ต่อเนื่องและต่อยอดจากแนวทางการพัฒนาด้วยการเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรมซึ่งได้ขับเคลื่อนการพัฒนาดังแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๘ จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ในปัจจุบันทั้งนี้ในระยะเริ่มต้นของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการขยายองค์ความรู้และสร้าง ความเข้าใจกับภาคีการพัฒนาทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนและขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างจริงจังและมีบูรณาการ เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติและสามารถปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเป็น รูปธรรม ทั้งนี้แนวทางและกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในปัจจุบัน มีดังนี้^{๒๙}

(๑) แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาภายใต้กรอบการพัฒนา ๓ ด้านหลัก ได้แก่ ๑) นโยบายรัฐบาล ๒) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและ ๓) แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ระบุไว้ในแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ ๒: SP๒ ทั้งนี้แนวทางการพัฒนามีสาระสำคัญ ดังนี้

(๑.๑) นโยบายรัฐบาล

(๑.๑.๑) นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของรัฐบาล ได้เริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ โดยมีการจัดตั้งองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่พัฒนาองค์ความรู้และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์หลายองค์กร เช่น สำนักงานพัฒนาองค์ความรู้ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ องค์กรพิพิธภัณฑศึกษาสตรีแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว และสำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรม

^{๒๙} ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ, Creative Thailand สร้างสรรค์สร้างไทย, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓, หน้า ๘๙.

สร้างสรรค์ของแต่ละกลุ่มในระยะยาว อย่างไรก็ตามนโยบายและการดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ในระยะที่ผ่านมายังขาดความต่อเนื่องและการบูรณาการ

(๑.๑.๒) นโยบายรัฐบาลของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้รัฐบาลปัจจุบันได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาตั้งแต่แรกเริ่มเข้าบริหารประเทศ โดยได้ระบุไว้ในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาในวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๑ ในหัวข้อ ๔.๒.๓.๑ ว่า “ขยายฐานบริการในโครงสร้างการผลิตของประเทศ และเชื่อมโยงธุรกิจภาคบริการ อุตสาหกรรม และเกษตรเข้าด้วยกันให้เป็นกลุ่มสินค้า เช่น ธุรกิจ สุขภาพ อาหารและการท่องเที่ยว รวมทั้งสินค้าบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่” ซึ่งการกำหนดนโยบายดังกล่าวส่งผลให้มีการใช้ศักยภาพและการพัฒนาต่อยอดของอุตสาหกรรมและบริการสร้างสรรค์ไทยได้มีการริเริ่มและต่อยอดจากการดำเนินงานที่มีอยู่บ้างแล้ว ให้เป็นไปอย่างมีทิศทางและจริงจังมากขึ้น

(๑.๒) แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ ๑๐) มีการดำเนินการผลักดันเรื่องการเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการ บนฐานความรู้และนวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าการผลิตสินค้าและบริการให้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ในปี ๒๕๕๐ ได้ทำการศึกษาและเริ่มขับเคลื่อนการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับจุดแข็งและข้อได้เปรียบทางวัฒนธรรมของประเทศแล้ว นำมาใช้ประโยชน์โดยหาแนวทางเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ในระดับภาคเศรษฐกิจจริงภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ได้มุ่งปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการและสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อทำให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น

(๑.๓) การขับเคลื่อนพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจ

(๑.๓.๑) รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะเร่งด่วนในช่วงระยะ ๖ - ๙ เดือนแรกของปี ๒๕๕๒ และต่อมาได้มีการจัดทำแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ ๒ เพื่อสร้างงานและสร้างรายได้โดยการลงทุนของภาครัฐในโครงการที่จะสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคต พร้อมกับสร้างโอกาสของภาคเอกชนในการลงทุน ทั้งนี้ ได้กำหนดให้มีการดำเนินการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแผนงานภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ ๒ (SP๒)

(๑.๓.๒) แผนงานพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ครอบคลุมสาขาการพัฒนา ๖ ด้านได้แก่ ๑) มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา และความหลากหลายทางชีวภาพ ๒) เอกลักษณ์ศิลปะและวัฒนธรรม ๓) งานช่างฝีมือและหัตถกรรม ๔) อุตสาหกรรมสื่อ บันเทิง และซอฟต์แวร์ ๕) การออกแบบและพัฒนาสินค้าเชิงสร้างสรรค์ และ ๖) การขับเคลื่อนและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งนี้ แผนงานพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้รับการอนุมัติกรอบวงเงินจากคณะรัฐมนตรี จำนวน ๔๕ โครงการ และต่อมามีการรวมกลุ่มโครงการเหลือ ๓๙ โครงการ กรอบวงเงิน ๒๐,๑๓๔.๑๐ ล้านบาท จากหน่วยงานรับผิดชอบ ๗ กระทรวง ได้แก่ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนัก

นายกรัฐมนตรี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

(๑.๓.๓) คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๒ อนุมัติโครงการประกอบด้วย ๑) โครงการประเภทที่ ๑ มีความพร้อมในการดำเนินงานสูงสามารถเริ่มดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างและเบิกจ่าย ได้ภายในปีงบประมาณ ๒๕๕๓ รวมทั้งโครงการที่สามารถเริ่มดำเนินการได้ในปี ๒๕๕๒ จำนวน ๒๐ โครงการ วงเงินที่อนุมัติ ๓,๘๑๗.๗๐ ล้านบาท และ ๒) โครงการประเภทที่ ๒ มีความพร้อมระดับรอง และไม่สามารถเริ่มดำเนินการได้ภายในปีงบประมาณ ๒๕๕๓ จำนวน ๑๔ โครงการ วงเงินอนุมัติ ๑๓,๗๖๗.๖๐ ล้านบาท ซึ่งโครงการประเภทที่ ๒ นี้หน่วยงานเจ้าของโครงการจะต้องดำเนินการปรับปรุงรายละเอียดและแนวทางการดำเนินงานของโครงการแล้วนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการกลั่นกรองโครงการภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ ๒ ต่อไป นอกจากนี้ หน่วยงานยังสามารถเสนอโครงการเพิ่มเติมเพื่อขอบรรจุเข้ารับการพิจารณาภายใต้ SP๒ ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้อีกด้วย

(๒) กลไกการขับเคลื่อนในปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐและองค์การมหาชนหลายแห่งที่เริ่มมีบทบาทหน้าที่และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการดำเนินงานทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ รวมทั้งการให้บริการด้านโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แต่หน่วยงานเหล่านี้ยังคงแยกส่วนกันทำงานเนื่องจากขาดการมองภาพรวมกัน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาในมิติต่างๆ ดังนี้

(๒.๑) หน่วยงานด้านนโยบาย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) หน้าที่สนับสนุนเชิงนโยบายและช่วยผลักดันแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีกระทรวงที่เกี่ยวข้องโดยตรงเป็นเจ้าของภาพหลักรับผิดชอบด้านการส่งเสริมให้มีการประสานงานกันระหว่างองค์กรภาครัฐ เช่น กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และกระทรวงวัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งนี้รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนภารกิจเร่งด่วนที่ไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพในการดำเนินการอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และได้มีการตั้งคณะกรรมการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขึ้นมาดูแล เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์และแผนที่นำทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยตลอดห่วงโซ่มูลค่า เนื่องจากเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นนโยบายสำคัญที่รัฐบาลผลักดันอย่างจริงจัง คณะกรรมการนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพาณิชย์ โดยมีนายอลงกรณ์ พลบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ เป็นประธาน มีหน้าที่จัดทำกลยุทธ์เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพาณิชย์ ส่งเสริมและสนับสนุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย รวมถึงสนับสนุนและบูรณาการกิจกรรมแผนงาน และโครงการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไทยไปสู่การสร้างรายได้ให้กับประเทศและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(๒.๒) หน่วยงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ซึ่งเป็นเลขานุการของคณะกรรมการนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติที่นายกรัฐมนตรี

เป็นประธาน และคณะอนุกรรมการเศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพาณิชย์ดังกล่าวข้างต้น กรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหน่วยประสานงานหลักในการจัดโครงการต่างๆ ร่วมกับภาคเอกชนเพื่อผลักดันนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เกิดผลรูปธรรม รวมถึงโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็งปี ๒๕๕๕ ที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของสำนักงบประมาณอยู่ เช่น โครงการสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาเชิงพาณิชย์ของกระทรวงพาณิชย์โครงการสร้างความรู้ความเข้าใจและใช้ประโยชน์โครงการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในการจัดหาซอฟต์แวร์ด้านการออกแบบที่ถูกกฎหมาย เป็นต้น

ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาของกรมทรัพย์สินทางปัญญามีภารกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างสรรค การใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์จากทรัพย์สินทางปัญญา สร้างวัฒนธรรมทรัพย์สินทางปัญญาด้วยการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึก และความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพย์สินทางปัญญาและการเคารพสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น นอกจากนี้กรมทรัพย์สินทางปัญญายังมีแนวคิดที่จะจัดตั้ง “สถาบันส่งเสริมการสร้างสรรค” เป็นศูนย์บ่มเพาะความรู้ ความคิดต่อยอด และทักษะต่างๆ รวมถึงให้คำแนะนำด้านบริหารจัดการ และ “ตลาดทุนทรัพย์สินทางปัญญา” เพื่อระดมเงินลงทุนซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานให้บริการครบวงจรธุรกิจแก่ภาคเอกชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนสืบไป

(๒.๓) หน่วยงานด้านการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ในการสนับสนุนการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ พร้อมทั้งปลูกฝังและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่สาธารณชนในรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสร้างแหล่งค้นคว้าและแหล่งเรียนรู้ครบวงจร การเผยแพร่ผลงานวิจัย การจัดนิทรรศการ การบรรยาย และการจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาองค์ความรู้ของประเทศ ได้แก่ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (OKMD) อุทยานการเรียนรู้ (TK PARK) สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (SIPA) รวมถึงสถาบันการศึกษาต่างๆ เป็นต้น

(๒.๔) หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านการเงิน เช่น สถาบันการเงินหรือธนาคารพาณิชย์กองทุนร่วมลงทุนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจไทย ที่บริหารโดยสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) กองทุนร่วมลงทุนของธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) เป็นต้น

(๒.๕) หน่วยงานด้านการวิจัยและพัฒนา เช่น สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เป็นต้น

(๒.๖) หน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมมาตรฐานต่างๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา สำนักงานมาตรฐานอาหารและเกษตรแห่งชาติ สำนักพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติสำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม และสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นต้น

(๒.๗) หน่วยงานด้านการตลาด เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าส่งออก กรมพัฒนาธุรกิจการค้า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้นดังนั้น การมุ่งหวังให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นพลังขับเคลื่อนที่ทรงประสิทธิภาพในระยะยาว จึง

ควรพิจารณาให้มีหน่วยงานหรือกลไกที่ทำหน้าที่ประสาน เชื่อมโยง บูรณาการทั้งในระดับ ยุทธศาสตร์/นโยบายและระดับปฏิบัติที่ชัดเจน

โดยสรุป แม้ว่าปัจจุบันรัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเริ่มตระหนักถึงความสำคัญและขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ในสาขาต่างๆ ตามหน้าที่แล้วก็ตาม หากแต่ยังขาดการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการ พัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศอย่างเป็นองค์รวมที่จะใช้เป็นแผนที่นำทางการพัฒนาสำหรับ การดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการกำหนด ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในทุกมิติ ซึ่งครอบคลุมไป ถึงสังคมและคนที่มีความสร้างสรรค์ด้วยแล้ว จะมีส่วนสำคัญในการทำให้ประเทศไทยก้าวสู่ประเทศที่ เน้นการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ที่สอดรับกันในทุกมิติอย่างจริงจัง

(๓) ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยที่มาจาก การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและข้อจำกัด เพื่อชี้ประเด็นความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์และโอกาส รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย รวมทั้งการสัมมนาเชิง ปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในหลายโอกาส มีข้อเสนอประเด็นยุทธศาสตร์และแนว ทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ ดังนี้

(๓.๑) ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาระดับมหภาค

(๓.๑.๑) พัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ฐานความรู้ เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์กว้างต้องอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้และ นวัตกรรม เพื่อนำไปเพิ่มคุณค่าให้กับทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ และให้มีการสร้างสรรค์ เกิดขึ้นในภาคการผลิตจริงในตลอดห่วงโซ่การผลิต ดังนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการสร้างองค์ ความรู้ การวิจัยและพัฒนา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบด้วย

(๓.๑.๒) กำหนดนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศและบูรณาการ การดำเนินงานของหน่วยงาน เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีกรอบการดำเนินงานที่ ค่อนข้างกว้างและเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจำนวนมาก การดำเนินงานขับเคลื่อนการ พัฒนาในระดับปฏิบัติจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักและมีกรอบนโยบายและกลไกการ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำ แผนงานโครงการเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทยอย่างมีบูรณาการ และเกิดผล ทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นควรมีแนวทางการดำเนินงานโดยการจัดทำแผนแม่บทการ พัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และจัดทำแผนที่นำทางการพัฒนาสำหรับการดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนา เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีบูรณาการในระยะต่อไป

(๓.๑.๓) ปรับโครงสร้างการผลิตและบริการของประเทศอย่างต่อเนื่อง โดย ผนวกเอาความคิดสร้างสรรค์ที่มีที่มาจากองค์ความรู้และนวัตกรรมนำเข้าสู่ทุกขั้นตอนของห่วงโซ่การ ผลิต โดยนำเอาปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาในวง กว้างให้ครอบคลุมภาคเศรษฐกิจจริงและเชื่อมโยงกันทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ อยู่บน พื้นฐานของวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผนวกเข้ากับการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ทั้งนี้การ

พัฒนาจะต้องมุ่งสู่การเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Creative and Green Economy) ซึ่งเป็นกระแสการพัฒนาของโลกในปัจจุบัน

(๓.๒) ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารและคมนาคม การส่งเสริมการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา การจัดหาแหล่งเงินทุน การพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบและครบวงจรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การพัฒนาการตลาดสมัยใหม่ให้ทันต่อคู่แข่งชั้นและการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยให้ความสำคัญในประเด็นต่อไปนี้

(๓.๒.๑) พัฒนาปัจจัยแวดล้อมที่กระตุ้นให้ภาคเอกชนลงทุนผลิตสินค้าเชิงสร้างสรรค์ โดยเพิ่มมาตรการกระตุ้นเพื่อดึงดูดบริษัทข้ามชาติให้ร่วมลงทุนกับภาคเอกชนและชุมชนไทยในการพัฒนาสินค้าเชิงสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมและองค์ความรู้สมัยใหม่ และเร่งพัฒนาสำนักงานสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความสามารถในการประเมินมูลค่าสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาเชิงสร้างสรรค์ และผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อพิทักษ์สิทธิทรัพย์สินทางปัญญาและป้องกันการละเมิด ตลอดจนส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนด้านการเงินสำหรับผู้ประกอบการและธุรกิจสร้างสรรค์ และพัฒนาระบบปล่อยสินเชื่อและบทบาทการประกันสินเชื่อของสถาบันการเงินให้รองรับธุรกิจสร้างสรรค์ที่ใช้สิทธิทรัพย์สินทางปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญ

(๓.๒.๒) พัฒนาระบบฐานข้อมูล สื่อสาร และคมนาคมที่มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับภาคการผลิตสร้างสรรค์ ตลอดจนส่งเสริมแหล่งเรียนรู้สาธารณะและพัฒนาพื้นที่สาธารณะรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างเวทีนักคิดและสร้างสรรค์ต่างๆ ตลอดจนการส่งเสริมการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น

(๓.๒.๓) ให้คุณค่าต่อทรัพย์สินทางปัญญาจากความคิดสร้างสรรค์ โดยมีกฎหมายและกฎระเบียบที่ช่วยในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และกระบวนการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและกระบวนการที่มีอยู่ นอกจากนี้ ควรคำนึงถึงการให้ทรัพย์สินทางปัญญาหรือความคิดเพื่อเข้าถึงแหล่งเงินทุน ตลอดจนศึกษาทบทวนประเด็นปัญหาและอุปสรรคด้านกฎหมายเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบและข้อบังคับให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาต่อไป

(๓.๒.๔) ศึกษาวิจัยและพัฒนาเชิงลึกในสาขาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และทุนวัฒนธรรม โดยทำการศึกษาใน ๕ ประเภท ได้แก่ ๑) มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา และความหลากหลายทางชีวภาพ ๒) เอกลักษณ์ศิลป์และวัฒนธรรม ๓) งานช่างฝีมือและหัตถกรรม ๔) อุตสาหกรรมสื่อ บันเทิงและซอฟต์แวร์ ๕) การออกแบบและพัฒนาสินค้าเชิงสร้างสรรค์ให้สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและนำผลิตภัณฑ์และบริการสู่ตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ในการศึกษาวิจัยในเชิงลึกนี้จำเป็นต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลและมีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการกำหนดมาตรฐาน ขอบเขตของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ให้ชัดเจน และวิธีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประเมิน ติดตามผล และกำหนดนโยบายการพัฒนาต่อไปด้วย

(๓.๒.๕) จัดและพัฒนาพื้นที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน พื้นที่สร้างสรรค์งาน รวมทั้งสร้างเมืองสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นการสร้างแรงบันดาลใจ เป็นเวทีแสดงออกและเป็นศูนย์รวมการแลกเปลี่ยนให้กับนักคิดอย่างสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

(๓.๓) ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการทางธุรกิจและบุคลากรด้านสร้างสรรค์

(๓.๓.๑) ขับเคลื่อนและสร้างโอกาสให้กับผู้ประกอบการ การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทยให้มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Entrepreneurs) เป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้ประกอบการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการรูปแบบใหม่ให้มีจุดเด่นและสามารถต่อยอดด้วยความคิดและนวัตกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และก้าวทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เช่น การปรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การปรับเปลี่ยนรสนิยมและพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีความต้องการสินค้าและบริการที่มีความสร้างสรรค์มากขึ้น เป็นต้น ในการนี้ผู้ประกอบการไทยต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสใหม่โดยการสร้างความได้เปรียบจากความหลากหลายและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมและความเป็นไทยเพื่อสร้างเศรษฐกิจและสังคมสร้างสรรค์ (Creative Economy and Creative Society) ให้สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ในเวทีระดับโลกได้ต่อไป

(๓.๓.๒) พัฒนาบุคลากรวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์ให้สามารถตอบสนองความต้องการภาคเศรษฐกิจจริงและประชาชนได้นั้น จำเป็นต้องมีการสร้างระบบประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคการผลิตเพื่อปรับทิศทางการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการบุคลากรในสาขาที่ขาดแคลน เช่น การให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรการเรียนการสอน เป็นต้น หากประเทศไทยขาดบุคลากรที่มีทักษะในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น และไม่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้แล้ว การผลักดันหรือขับเคลื่อนการผลิตทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ เชิงสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ยาก

(๓.๔) ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาด้านสถาบันและการติดตามประเมินผล

(๓.๔.๑) พัฒนาสถาบันและบูรณาการบทบาทของสถาบันที่เกี่ยวข้องให้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมสถาบันที่มีบทบาทสนับสนุนภาคเอกชนในการผลิตสินค้าสร้างสรรค์ให้เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ ควรจัดตั้งหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ ซึ่งรวมถึงการจัดทำนโยบายและกำหนดกลยุทธ์ระดับชาติ ประสานงานและบูรณาการกระทรวงและหน่วยงานสนับสนุนต่างๆ ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยตรง ตลอดจนติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยรวม

(๓.๔.๒) ให้มีกลไกในการดำเนินการติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการติดตามดัชนีชี้วัดศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรายสาขา รวมทั้งระบบฐานข้อมูลที่เป็นระบบ ทันสมัย และ

มีความต่อเนื่องของข้อมูลซึ่งจะนำไปสู่การปรับแผนงานและการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์อันจะนำไปสู่ผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม^{๗๐}

ส่วนในเมืองไทย หลังจากที่มีนโยบายและแผนการดำเนินงาน Creative Thailand กินระยะเวลา ๓ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ - ๒๕๕๕ แบ่งออกเป็นระยะต้นน้ำ ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการให้ความรู้ ให้คำปรึกษาด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับองค์กร ธุรกิจ และผู้นำสังคม ระดับกลางน้ำ เช่น การสนับสนุนการสร้างภาพยนตร์ การให้ทุนและปลายน้ำ เน้นการจัดเทศกาลต่างๆ เพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ เช่น เทศกาลภาพยนตร์ไทย โครงการอบรมนักคิดสร้างสรรค์ (Creator) เชิงธุรกิจ และธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business) เป็นอีกหนึ่งในโครงการระยะต้นน้ำ ที่เชื่อว่าการปลูกฝังความคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับกลุ่มผู้นำสังคม จะช่วยกระจายความคิดไปยังจุดเล็กๆในสังคม^{๗๑}

๒.๔.๔ ประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ครอบคลุมถึงอุตสาหกรรมกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับการจัดกลุ่มและแยกประเภทบนพื้นฐานของแนวคิดหลัก ๒ แนวคิดกว้างๆ คือ

- ๑) กลุ่มที่แยกประเภทตามชนิดสินค้าหรือบริการ
- ๒) กลุ่มที่แยกประเภทตามกิจกรรมการผลิตและห่วงโซ่การผลิต โดยมีตัวอย่างรูปแบบการแบ่งประเภทที่เป็นที่รู้จักในปัจจุบันทั้งหมด ๖ รูปแบบ ดังนี้^{๗๒}

(๑) การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของสหราชอาณาจักร (Department for Culture, Media and Sport United Kingdom or UK DCMS Model) แบ่งออกเป็น ๑๓ กลุ่มแยกตามสินค้าและบริการ คือ ๑) โฆษณา ๒) สถาปัตยกรรม ๓) งานศิลปะและวัตถุโบราณ ๔) งานฝีมือ ๕) แฟชั่น ๖) งานออกแบบ ๗) ภาพยนตร์และวิดีโอ ๘) ดนตรี ๙) ศิลปะการแสดง ๑๐) สื่อสิ่งพิมพ์ ๑๑) ซอฟต์แวร์ ๑๒) โทรทัศน์และวิทยุ ๑๓) วิดีโอและคอมพิวเตอร์เกมส์

(๒) การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้วัฒนธรรมเป็นหลัก (Symbolic Texts Model) แบ่งออกเป็น ๑๐ กลุ่ม ได้แก่ ๑) ภาพยนตร์ ๒) อินเทอร์เน็ต ๓) ดนตรี ๔) สื่อสิ่งพิมพ์ ๕) โทรทัศน์และวิดีโอ ๖) ศิลปะสร้างสรรค์ ๗) เครื่องใช้ไฟฟ้า ๘) แฟชั่น ๙) ซอฟต์แวร์ ๑๐) กีฬา

(๓) การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะเป็นหลัก (Concentric Circle Model) แบ่งออกเป็น ๑๔ กลุ่ม ๑) วรรณกรรม ๒) ดนตรี ๓) ศิลปะการแสดง ๔) งานศิลปะ ๕) ภาพยนตร์ ๖) พิพิธภัณฑสถานและห้องสมุด ๗) การดูแลศิลปวัตถุ/โบราณสถาน ๘) สื่อสิ่งพิมพ์ ๙) การบันทึกเสียง ๑๐) วิดีโอและคอมพิวเตอร์เกมส์ ๑๑) โฆษณา ๑๒) สถาปัตยกรรม ๑๓) งานออกแบบ ๑๔) แฟชั่น

^{๗๐}ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ, Creative Thailand สร้างสรรค์สร้างไทย, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓, หน้า ๙๑-๙๓.

^{๗๑}นิรัช สุดสังข์, การวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓-๒๘.

^{๗๒}ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ, Creative Thailand สร้างสรรค์สร้างไทย, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓, หน้า ๘๗.

(๔) การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ใช้ประเด็นด้านลิขสิทธิ์เป็นตัวกำหนด (WIPO Copyright Model) แบ่งออกเป็น ๒๐ กลุ่ม ได้แก่ ๑) โฆษณา ๒) งานสะสม ๓) ภาพยนตร์และวิดีโอ ๔) ดนตรี ๕) ศิลปะการแสดง ๖) สื่อสิ่งพิมพ์ ๗) โทรทัศน์และวิทยุ ๘) งานศิลปะ ๙) กราฟฟิก ๑๐) สื่อบันทึก ๑๑) เครื่องใช้ไฟฟ้า ๑๒) เครื่องดนตรี ๑๓) กระดาษ ๑๔) เครื่องถ่ายเอกสารและอุปกรณ์ถ่ายภาพ ๑๕) สถาปัตยกรรม ๑๖) เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า ๑๗) งานออกแบบ ๑๘) แฟชั่น ๑๙) สินค้าตกแต่งบ้าน ๒๐) ของเล่น

(๕) การจัดประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดย UNCTAD ได้แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ออกเป็น ๔ กลุ่มหลัก ดังนี้

(๕.๑) ประเภทมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและสภาพสังคม เป็นต้น แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Cultural Expression) เช่น ศิลปะและงานฝีมือ เทศกาลงานและงานฉลอง เป็นต้น และกลุ่มที่ตั้งทางวัฒนธรรม (Cultural Sites) เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

(๕.๒) ประเภทศิลปะ (Arts) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศิลปะ และวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ งานศิลปะ (Visual Arts) เช่น ภาพวาด รูปปั้น ภาพถ่าย และวัตถุโบราณ เป็นต้น รวมทั้งศิลปะการแสดง (Performing Arts) เช่น การแสดงดนตรี การแสดงละคร การเต้นรำ โอเปร่า ละครสัตว์ และการเชิดหุ่นกระบอก เป็นต้น

(๕.๓) ประเภทสื่อ (Media) เป็นกลุ่มสื่อผลิตงานสร้างสรรค์ที่สื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่ แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ งานสื่อสิ่งพิมพ์ (Publishing and Printed Media) เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ และสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ เป็นต้น และงานโสตทัศน์ (Audiovisual) เช่น ภาพยนตร์โทรทัศน์ วิทยุ และการออกอากาศอื่นๆ เป็นต้น

(๕.๔) ประเภท Functional Creation เป็นกลุ่มของสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มการออกแบบ (Design) เช่น การออกแบบภายใน กราฟิก แฟชั่น อัญมณี และของเด็กเล่น เป็นต้น ส่วนกลุ่ม New Media ได้แก่ ซอฟต์แวร์ วิดีโอเกมและเนื้อหาดิจิทัล เป็นต้น และกลุ่มบริการทางความคิดสร้างสรรค์ (Creative Services) ได้แก่ บริการทางสถาปัตยกรรม โฆษณา วัฒนธรรมและนันทนาการ งานวิจัยและพัฒนา และบริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัลและความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น^{๗๓}

(๖) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ใช้การจัดประเภทโดยยึดรูปแบบของ UNCTAD เป็นกรอบ โดยแบ่งเป็น ๔ กลุ่มหลัก และ ๕ กลุ่มย่อย ทั้งนี้การจัดประเภทนี้ เป็นเพียงข้อเสนอเบื้องต้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการวัดขนาดทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และสามารถใช้เป็นกรอบสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยได้

^{๗๓}วารสาร สามโกเศศ. “รู้จักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy).” มติชนรายวัน ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๒ [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑. เข้าถึงได้จาก http://www.ssmwiki.org/index.php/Creative_Economy.

โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดกลุ่มประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ตามลักษณะของบัญชีรายได้ประชาชาติ โดยแบ่งออกเป็น ๙ กลุ่ม ได้แก่ ๑) งานฝีมือและหัตถกรรม (Crafts) ๒) งานออกแบบ (Design) ๓) แฟชั่น (Fashion) ๔) ภาพยนตร์และวิดีโอ (Film & Video) ๕) การกระจายเสียง (Broadcasting) ๖) ศิลปะการแสดง (Performing Arts) ๗) ธุรกิจโฆษณา (Advertising) ๘) ธุรกิจการพิมพ์ (Publishing) ๙) สถาปัตยกรรม (Architecture)

สรุปได้ว่า หลักการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ องค์ประกอบของเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีพื้นฐานแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน โดยเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การส่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี นวัตกรรมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีพื้นฐานแนวคิดที่คล้ายคลึงกันแต่ก็มีความแตกต่างของการจัดประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

๒.๔.๕ กระบวนการเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การสร้างเศรษฐกิจด้วยความคิดสร้างสรรค์ให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งเสริมให้คนมีความคิดสร้างสรรค์ อาทิ เสถียรภาพการเมืองมั่นคง มีความเป็นประชาธิปไตย รวมทั้งการศึกษาและความเข้าใจของคนอย่างทั่วถึง และที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน คือความเป็นอิสระทางความคิดและการแสดงออก และนอกจากโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวแล้ว ยังต้องมีโครงสร้างพื้นฐานของการสร้างสรรค์ (Creative Infrastructure) เพื่อรองรับการขยายตัวและเติบโตของระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นภาพรวมของการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นรูปธรรม ทั้งนี้โครงสร้างพื้นฐานของการสร้างสรรค์ประกอบด้วย

(๑) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space) เป็นเวทีทางความคิดสร้างสรรค์ที่รวมนักสร้างสรรค์ (Creative Talent) ให้มาพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดที่หลากหลายมุมมองและแบ่งปันประสบการณ์กันอย่างเสรี เป็นพื้นที่เปิดกว้างทางความคิด ที่นอกจากจะทำให้ความคิดสร้างสรรค์ได้รับการปรองดองขัดเกลาจากความหลากหลาย และต่อยอดไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Product) และธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business) ร่วมกันได้อีกมากมาย ดังนั้นพื้นที่สร้างสรรค์จึงเป็นเสมือนกลไกตลาดของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ใช้ในการจัดสรรทรัพยากรในระบบนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นจึงต้องมีการวางแผนออกแบบบรรยากาศและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ซึ่งเพียงพอที่จะดึงดูดนักสร้างสรรค์จากทุกแวดวงให้เข้ามาร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอหนทางที่รัฐบาลมองเห็นคือการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ โดยรัฐบาลต้องลงทุนจัดสร้างขึ้นมา จะต้องทุ่มเทพฒนาอย่างจริงจัง และทำการออกแบบพื้นที่สร้างสรรค์อย่างเหมาะสมทั้ง ๑) ด้านสถานที่ที่ต้องออกแบบให้มีความสวยงามเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีเอื้อต่อการสร้างความคิดบังเกิดแรงบันดาลใจในการคิดสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ ๒) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งอุปกรณ์เทคโนโลยี และเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อนักสร้างสรรค์ Creative Space สามารถดึงดูดนักสร้างสรรค์ให้เข้ามาเยือน เข้ามาร่วมงานแล้ว ยังสามารถผลิตสร้างนักสร้างสรรค์ขึ้นมาได้อีกด้วย โดยหากผู้คนธรรมดาที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนในกิจกรรมของพื้นที่สร้างสรรค์ก็ย่อมได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองให้กลายเป็น นักสร้างสรรค์ได้ และหัวใจสำคัญของพื้นที่สร้างสรรค์คือการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะการบริหารคนนั้นก็คือนักสร้างสรรค์ทั้งหลาย ซึ่งมีความหลากหลายหากประเทศใดไม่สามารถผลิตนัก

สร้างสรรค์ได้เพียงพอกับการใช้งานก็มีความจำเป็นต้องทำสงครามเพื่อแย่งชิงตัวจากประเทศอื่น โดยใช้เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) หรือพื้นที่การสร้างสรรค (Creative Space) เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วงชิง

(๒) นักสร้างสรรค์ (Creative Talent) เป็นตัวจักรสำคัญและมีค่าที่สุดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นักสร้างสรรค์ในพื้นที่สร้างสรรค์แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

(๒.๑) ศิลปิน พื้น บ้าน (Artist Culture) ซึ่งเป็น ผู้ที่มีความ รู้ ประสบการณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

(๒.๒) บุคคลจากสถาบันการเรียนรู้ต่างๆ (Academic) ได้แก่ นักออกแบบ นักวิทยาศาสตร์ นักวิชาการ ครูอาจารย์ เป็นต้น เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ

(๒.๓) นักธุรกิจ (Entrepreneur) ได้แก่ นักธุรกิจ นักลงทุน ผู้ประกอบการ เป็นต้น ปัจจุบันนักธุรกิจไม่ได้ขาดแคลนเงินทุน แต่ขาดความคิดและบุคลากรสร้างสรรค์ที่จะมาช่วยสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ อีกทั้งมีวิสัยทัศน์และกำลังแสวงหาธุรกิจแห่งอนาคต ทั้งนี้กลุ่มนักธุรกิจจะเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น ถ่ายทอดประสบการณ์ทางธุรกิจให้แก่ นักสร้างสรรค์กลุ่มอื่นได้เรียนรู้ ร่วมเป็นผู้ประเมินความคิดสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และเป็นผู้นำความคิดของนักสร้างสรรค์ไปลงทุนผลิตเป็นสินค้าและบริการออกจำหน่ายหรือให้บริการแก่ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย ถือเป็นแหล่งทุนที่สำคัญของโครงสร้างพื้นฐานของการสร้างสรรค์

(๒.๔) ผู้จัดการสร้างสรรค์ (Creative Manager) ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานให้นักสร้างสรรค์ต่างสาขาวิชาชีพ ต่างความคิดให้มาทำงานร่วมกันได้ เป็นผู้ช่วยในการเชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์ของผู้คนที่หลากหลาย ผู้จัดการสร้างสรรค์ ได้แก่ นักบริหารจัดการ นักโฆษณา นักสื่อสารการตลาด เป็นต้น ทั้งนี้ผู้จัดการสร้างสรรค์จะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(๒.๔.๑) ต้องบริหารจัดการคนที่มาจากหลากหลายวิชาชีพอย่างเหมาะสม ให้ร่วมมือกันเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เติบโตอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ทั้งแรงจูงใจและแรงบันดาลใจ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จ

(๒.๔.๒) สามารถประสานความคิดที่แตกต่างทั้งในวงการวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ให้สามารถเรียนรู้และต่อยอดซึ่งกันและกันได้

(๒.๔.๓) ต้องทำให้ศิลปินรู้จักความต้องการของลูกค้า เข้าใจความสำคัญของการตรงต่อเวลา

(๒.๔.๔) ต้องทำให้นักวิทยาศาสตร์ วิศวกรทั้งหลายยอมรับว่า อารมณ์ความรู้สึกอันละเอียดอ่อนของมนุษย์ก็เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและประสิทธิภาพในแบบของตน เช่นเดียวกับเครื่องยนต์กลไก

(๒.๔.๕) สามารถดึงดูดนักสร้างสรรค์ให้เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนกันได้อย่างต่อเนื่อง

(๒.๔.๖) ต้องเป็นคนเปิดกว้างและรู้รอบ นักสร้างสรรค์จะใช้พื้นที่การสร้างสรรคในการผลิตความคิดสร้างสรรค์ (Creative Idea) ที่ผสมผสานความสุนทรีย์ (Aesthetics) และความเป็นไทย (Thai Originality) ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Product) ที่

สะท้อนถึงเอกลักษณ์ไทย และจากสินค้าหรือบริการที่ผลิตได้จะนำไปสู่ธุรกิจที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ (Creative Business) หรืออุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ (Creative Industry) ซึ่งหากประเทศไทยสามารถมีธุรกิจหรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์จำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ก็จะเป็นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจจากที่เน้นผลิตจำนวนมาก

๒.๔.๖ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์

แนวคิดระบบเศรษฐกิจบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์มีการนำไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจังในหลายประเทศของโลกในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศตัวอย่าง ได้แก่

(๑) สหราชอาณาจักร ถือว่าเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ โดยมีมูลค่าตลาดรวมกว่า ๑ ใน ๓ ของประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๗.๓ ของจีดีพีทั้งประเทศ อาศัยเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และมีอัตราการเติบโตคิดเป็นร้อยละ ๕ ต่อปี คิดเป็นสองเท่าของอุตสาหกรรมอื่นๆ และมีการจ้างงานในอุตสาหกรรมดังกล่าวถึง ๑.๘ ล้านคน และเป็นประเทศแรกที่ครองส่วนแบ่งตลาดโลกมากที่สุดในอุตสาหกรรมบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ คือร้อยละ ๑๘

โดยอุตสาหกรรมสินทรัพย์ทางปัญญาของอังกฤษมีมูลค่ากว่า ๓๖๐ ล้านเหรียญสหรัฐฯ ต่อปี (ศศิขวัญ ศรีกระจ่าง, ๒๕๕๐) และตั้งเป้าในอีก ๑๓ ปี ข้างหน้าจะกลายเป็นภาคที่สร้างรายได้หลักเข้าประเทศ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในอังกฤษเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ปี ๒๐๐๕ โดยรัฐบาลอังกฤษจัดให้มีโปรแกรมเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (The Creative Economy Program) มีการทำ แผนสร้างสรรค์ (Creative Mapping) โดยกำหนดให้ลอนดอนเป็นศูนย์กลาง (Hub) อย่างชัดเจน มีการจัดตั้งหน่วยงาน Department of Culture, Media and Sport (DCMS) เป็นหน่วยงานยุทธศาสตร์ กำกับดูแลอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ โดยมีการขับเคลื่อนธุรกิจที่อยู่ในเครือข่ายที่ได้จำแนกออกเป็น ๑๓ กลุ่มอุตสาหกรรม ได้แก่ ๑) ทีวี - วิทย์ ๒) โฆษณา ๓) สถาปนิก ๔) แฟชั่นดีไซน์เนอร์ ๕) คอมพิวเตอร์ และวิดีโอเกมส์ ๖) ภาพยนตร์และ วิดีโอ ๗) ออกแบบสร้างสรรค์ ๘) ศิลปะ งานฝีมือ ๙) ดนตรี ๑๐) ช่างศิลป์ ๑๑) ซอฟต์แวร์ ๑๒) สิ่งพิมพ์ ๑๓) ศิลปะร่วมสมัย โดยมุ่งให้ความสำคัญกับทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งจากภาคศิลปะพื้นบ้านและวัฒนธรรม รวมทั้งซอฟต์แวร์และคอมพิวเตอร์ วิดีโอเกมส์^{๗๔}

ความสำเร็จของอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ของอังกฤษเกิดขึ้นจากภาครัฐบาลที่มีการกำหนดนโยบายสนับสนุน และส่งเสริมอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์อย่างจริงจัง โดยอุตสาหกรรมขนาดเอสเอ็มอี NESTA ได้มีการพัฒนาโปรแกรมบริหารจัดการโดยเฉพาะ โดยเริ่มจาก ๖ อุตสาหกรรมแรก อาทิ ทีวี-วิทย์ โฆษณา สถาปนิก แฟชั่นดีไซน์เนอร์ คอมพิวเตอร์ และวิดีโอเกมส์ และ ภาพยนตร์ และวิดีโอ โดยโครงการนำร่อง ได้แก่ การจัดตั้งสภาภาพยนตร์อังกฤษ เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ภาพยนตร์อังกฤษ ทั้งยังมีการจัดเสริมทักษะ ฝึกอบรมสร้างสรรค์ และพัฒนาช่องทางใหม่แบบดิจิทัลให้กับผู้ประกอบการบริษัทที่ทำธุรกิจภาพยนตร์ที่มีศักยภาพเติบโตดี อีกทั้งยังมีการออกกฎหมายการสื่อสาร (Communications Act ๒๐๐๓) เพื่อสนับสนุนใช้สื่อรัฐสนับสนุนกิจกรรม อุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการอิสระอื่นเข้าร่วมสร้างสรรค์ได้อย่างกว้างขวาง ด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และ

^{๗๔} ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์, วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับองค์กร, มกราคม, ๒๕๔๘, หน้า ๑๖๐.

เทคโนโลยี เพื่อการค้นคว้าวิจัยได้มีการจัดทำเป็นแผนอย่างเป็นระบบ มีงบประมาณ แผนงาน
ดำเนินงานชัดเจน มีระบบภาษี ช่วยดูแลสิทธิประโยชน์แก่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์^{๗๕}

(๒) ญี่ปุ่น โดยนายเทตซึยูกิ อิราโน ประธาน บริษัท Hirano & Associates ประเทศ
ญี่ปุ่น อ่างบทรียนของญี่ปุ่นที่ต้องพึ่งพาแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในอดีตญี่ปุ่น ต้องเจอกับ ๒
ปัญหาใหญ่ คือ การย้ายฐานการผลิตของบริษัทอุตสาหกรรมไปยังประเทศจีน ซึ่งต้นทุนการผลิตต่ำ
กว่าญี่ปุ่น และทำให้เทคโนโลยีไหลออก ในขณะที่เดียวกันสินค้าในญี่ปุ่นก็ถูกแบรนด์ชั้นนำจากต่างประเทศ
ตี จนเงินไหลออก ปัญหาดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นต้องหันมามองพฤติกรรมผู้บริโภคเสียใหม่ ด้วยการสร้าง
เครื่องมือวิจัยที่ชื่อว่า KENSEI (เคนไซ) หรือ Sense of Value ซึ่งประกอบด้วย สไตล์ (Style)
ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ (๕ Senses) และศิลปะ (Art) ทำให้พบว่าคนญี่ปุ่นจะมองเรื่องของจิตใจมากกว่า
ฟังก์ชันผลิตภัณฑ์ “KANSEI” ช่วยให้สามารถนำเอาความรู้สึก และการรับรู้ต่างๆ เข้าไปผสมผสานกับ
การออกแบบสินค้าและบริการ ตลอดจนวิธีการดำเนินงานขององค์กร เพื่อเป็นการเพิ่มขีด
ความสามารถและสร้างความได้เปรียบให้กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๖} อีกทั้งยังครอบคลุมถึง
การสกัดการรับรู้ออกมาให้เป็นรูปธรรมและเป็นกลยุทธ์ให้ได้

(๒.๑) การออกแบบสไตล์ (Design in Style) เป็นการออกแบบสินค้าและอุปกรณ์
ต่างๆ เครื่องมือทางอุตสาหกรรม โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความทนทาน

(๒.๒) การออกแบบการใช้ชีวิต (Design in Life) เป็นการออกแบบพื้นที่ทั้งบ้าน
สำนักงานหรือสถานที่ต่างๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความปลอดภัยของผู้พักอาศัย

(๒.๓) การออกแบบการสื่อสาร (Communication Design) เป็นการออกแบบสื่อ
เนื้อหาหรือระบบที่จะช่วยให้เกิดการสื่อสาร เช่น ป้าย โฆษณา Interactive design

(๒.๔) การออกแบบความคิดของตัวเอง (Design in Thoughts) เป็นการออกแบบ
แผนงานหรือขั้นตอนที่จะสนับสนุนแผนงาน เช่น การให้บริการของภาครัฐ ที่ต้องมีการออกแบบ
แผนงานและขั้นตอนในการให้บริการให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน

(๓) เกาหลีใต้ เป็นตัวอย่างของประเทศที่รู้จักใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่
ตนเองโดยใน ๕ - ๖ ปีที่ผ่านมา เกาหลีใต้การส่งออกวัฒนธรรมเกาหลีไปทั่วโลกในหลากหลาย
รูปแบบเหมือนกับที่จีน อินเดีย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฯลฯ ได้ทำก่อนหน้านี้มาแล้วใน
ประวัติศาสตร์ โดยเกาหลีส่งวัฒนธรรมไปในรูปของภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ เพลง นักร้อง แฟชั่น
การท่องเที่ยว ศิลปะการแสดงอาหาร ฯลฯ ด้วยอาศัยความได้เปรียบด้านภาพยนตร์และวงดนตรี ใน
การครอบงำทางวัฒนธรรม สอดแทรกสินค้าเทคโนโลยี สถานที่ท่องเที่ยว และอาหารมากับสื่อ
ดังกล่าวเกาหลีใต้สามารถสร้างตำแหน่งครองตลาด (Positioning) ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความ
ได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของตนเอง (Comparative Advantage) จึงเห็นได้ว่าเกาหลีสามารถ
สร้างสรรค์ทุกอย่างที่มีทั้งศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมไปถึงเทคโนโลยี เพื่อเป็นสินค้าและบริการ
ออกจำหน่ายไปทั่วโลก

^{๗๕} ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์, วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับองค์กร, มกราคม, ๒๕๔๘, หน้า ๑๕๘.

^{๗๖} นิรัช สุตสังข์, การวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘),
หน้า ๑๑.

(๔) จีน จุดเริ่มต้นการพัฒนาอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ในจีน เริ่มต้นที่ฮ่องกงตั้งแต่ปี ๑๙๙๐ โดยได้รับแรงจูงใจจากอังกฤษ เนื่องจากในช่วงที่ฮ่องกงเผชิญภาวะวิกฤติการเงิน อสังหาริมทรัพย์ตกต่ำ รัฐบาลจึงมีการผลักดันแนวคิดระบบเศรษฐกิจแนวใหม่ โดยมีการนำเอาประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเข้ามาเป็นบทบาทผลักดันเศรษฐกิจอย่างจริงจัง ทำให้รัฐบาลจีนให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ โดยนิยามให้เป็นอุตสาหกรรมบนพื้นฐานวัฒนธรรม (Cultural Industry) และกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนามาตั้งแต่ ในปี ๒๐๐๐ ด้วยเล็งเห็นความสำคัญว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดวัฒนธรรมทางสังคมนิยมที่ช่วยสร้างความเจริญรุ่งเรือง ในตลาดทางเศรษฐกิจ อีกทั้งจะส่งเสริมในการตอบสนองให้วัฒนธรรมและจิตใจ ดังนั้นวัฒนธรรมทางสังคมนิยม จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีการปรับปรุงนโยบายต่างๆ เกี่ยวกับอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขัน^{๗๗}

จีนได้มีการพัฒนาแนวคิดเรื่องเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) อย่างลึกซึ้งจริงจัง โดยเฉพาะการปรับปรุงภูมิทัศน์ ภูมิสถาปัตยกรรมให้มี “เอกลักษณ์” ความเป็นจีนที่น่าหลงใหล ผสานกับความทันสมัยแบบตะวันตกที่แสนสะดวกสบาย แต่ในส่วนการสื่อสารยังมีจุดอ่อนในเรื่องความเป็นอิสระของสื่อสารมวลชน อันแตกต่างจากประเทศอื่นๆ ที่มักเติบโต เพราะมีอิสระในด้านความคิดสร้างสรรค์ ที่ผ่านมามีสินค้าจีนที่กำลังครองตลาดโลกด้วย “ราคาถูก คุณภาพต่ำ” และเน้นการผลิตในเชิงปริมาณ แต่ปัจจุบันจีนกำลังปรับสินค้าของตนให้มีคุณภาพและภาพลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับในตลาดระดับบนทั่วโลก ด้วยการเปลี่ยนมาพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์เพื่อผลิตสินค้าไลฟ์สไตล์และสินค้านวัตกรรมออกสู่ตลาดโลก^{๗๘}

^{๗๗} Space เป็นส่วนหนึ่งของโครงการจัดตั้งพื้นที่เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Industry Zone) ในเมืองปักกิ่ง รวมทั้งเมืองเซี่ยงไฮ้ เซินเจิ้น ชิงเต่า และเมืองอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่รัฐบาลกลางเป็นผู้ลงทุนทั้งหมด รัฐบาลลงทุนเงินมหาศาลเพื่อเปลี่ยนเมืองอุตสาหกรรมเหล่านี้ไปสู่เขตเศรษฐกิจบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ ด้วยเพราะตระหนักว่า แม้ประเทศจีนจะส่งออกรองเท้าได้ถึง ๖.๙ พันล้านคู่ให้กับ ๒๐๐ ประเทศทั่วโลก แต่ทว่ารองเท้าที่ตีตรา Made in China กลับไม่ได้มีมูลค่ามากนัก ช้ำยังถูกกล่าวถึงในฐานะสินค้าราคาถูกที่เข้าไปท่วมตลาดในประเทศต่างๆ จนถูกกีดกันจากประเทศผู้นำเข้าอีกด้วย^{๗๘}

(๕) สิงคโปร์ แม้จะเป็นชาติที่ไม่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง แต่ความพยายามของสิงคโปร์ในปัจจุบัน คือการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ ด้วยการผสมผสานความหลากหลายให้เป็นหนึ่งก่อนส่งออกภาพลักษณ์สู่โลกด้วยความเป็นเมืองแห่งนวัตกรรมด้านศิลปะและวัฒนธรรม

^{๗๗} ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์, *วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับองค์กร*, มกราคม, ๒๕๔๘, หน้า ๑๖๓.

^{๗๘} ศศิวิทย์ ศรีกระจำง. “Creative Economy จุดยืนใหม่ของท้องถิ่นไทย.” *Positioning Magazine*, กันยายน ๒๕๕๐ [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑. เข้าถึงได้จาก <http://www.positioningmag.com/Magazine/Details.aspx?id=๖๓๕๑๐>.

^{๗๙} ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ, *Creative Thailand สร้างสรรค์สร้างไทย*, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓, หน้า ๘๘.

ความสำเร็จของอังกฤษและเกาหลีใต้ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์สิ่งหนึ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Creative Infrastructure) ในการเติบโตของทั้งสองประเทศนี้ก็คือ หลักสูตร “วัฒนธรรมศึกษา” ที่มุ่งเน้นการศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมร่วมสมัยและวิถีชีวิตของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ซึ่งแม้ว่าในยุคเริ่มต้นจะเป็นเพียงการวิจัยในรั้วมหาวิทยาลัย แต่สุดท้าย “รากฐานความรู้” ที่บ่มเพาะมายาวนานนับสิบปีนี้เอง ได้ถูกนำมาใช้ต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Product) ของธุรกิจสร้างสรรค์ทั้งหลายให้มีความโดดเด่นหลากหลายและสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตัวของคนในชาตินั้นจากรากฐานการวิจัยค้นคว้าที่แข็งแกร่งเช่นนี้เอง จึงไม่น่าแปลกใจที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศเกาหลีใต้และอังกฤษจะเจริญรุดหน้าประเทศอื่นไปหลายช่วงตัว

๒.๕ บริบทของจังหวัดเพชรบุรี

ข้อมูลทั่วไปจังหวัดเพชรบุรี ประกอบไปด้วยข้อมูลพื้นฐาน เช่น

๒.๕.๑ ทำเลที่ตั้ง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ

ขนาด ที่ตั้งและอาณาเขต จังหวัดเพชรบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๖,๒๒๐.๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๓,๘๘๘,๐๐๐ ไร่ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคกลางมีอาณาเขตติดต่อจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี และอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ทิศใต้ ติดกับอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทิศตะวันออก ติดกับอำเภอวไทย

ทิศตะวันตก ติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพเมียนมาร์ (พม่า)

ลักษณะภูมิประเทศ^{๘๐}

ทางด้านทิศตะวันตกในเขตอำเภอแก่งกระจานและอำเภอหนองหญ้าปล้อง มีลักษณะเป็นที่ราบสูงและภูเขาสูงชัน แล้วค่อย ๆ ลาดต่ำมาทางทิศตะวันออกเกิดเป็นสันปันน้ำ แบ่งน้ำส่วนหนึ่งให้ไหลลงสู่ประเทศพม่าและอีกส่วนหนึ่งไหลมาทางทิศตะวันออกเป็นต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรีสภาพเช่นนี้ทำให้ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบุรีอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ และแร่ธาตุแต่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยเนื่องจากเป็นแดนกันดาร จะมีเพียงชาวกะเหรี่ยงและชาวกระเหรี่ยงที่อพยพข้ามแดนมาจากพม่าเข้ามาอาศัยเท่านั้น

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดเพชรบุรีอยู่ติดกับอำเภอวไทยจึงได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในฤดูฝน และอิทธิพล จากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงฤดูหนาว จึงทำให้มีอากาศหนาวเย็นในช่วงเวลาดังกล่าวสำหรับช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ช่วงเดือนธันวาคม – เมษายน แบ่งฤดูกาลออกเป็น ๓ ฤดูดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ – กลางเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนกุมภาพันธ์

^{๘๐}สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙), หน้า ๓๗.

ในปี ๒๕๕๙ อุณหภูมิอากาศสูงที่สุด ๓๘.๕ องศาเซลเซียส (วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๙) อุณหภูมิอากาศต่ำที่สุด ๑๙.๒ องศาเซลเซียส (วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๙) อุณหภูมิอากาศเฉลี่ยทั้งปี ๒๘.๘๑ องศาเซลเซียส ปริมาณฝนตกรวมทั้งปี ๑,๑๗๙.๑ มิลลิเมตร วันที่มีฝนตกมากที่สุดในรอบปี เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙ วัดได้ ๑๔๘.๑ มิลลิเมตร มีจำนวนวันฝนตกวัดได้ตั้งแต่ ๐.๑ มิลลิเมตร จำนวน ๑๐๓ วัน จากสถิติปริมาณน้ำฝนในรอบ ๑๐ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๔๔-๒๕๕๓ เฉลี่ยวันฝนตกประมาณปีละ ๑๐๓ วัน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบ ๑๐ ปี (ปี ๒๕๔๘ - ๒๕๕๙) = ๙๘๗.๒๒ มิลลิเมตรต่อปี มีฝนตกมากในช่วงเดือนกันยายน - ตุลาคม

๒.๕.๒ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑. ทรัพยากรดิน ลักษณะดินของจังหวัดเพชรบุรีสามารถแบ่งตามลักษณะได้ ๓ ส่วน คือ

๑) ดินเหนียวและดินเหนียวปนทราย พบในบริเวณที่ราบตอนกลางของจังหวัด

๒) ดินเหนียวถึงดินร่วนปนกรวดและเศษหิน พบในบริเวณที่ราบสูงทางด้าน

ตะวันตก

๓) ดินร่วนเหนียว พบในบริเวณพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันออก

๒. ทรัพยากรน้ำ มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชนประกอบด้วย

แม่น้ำเพชรบุรี ต้นน้ำจากเทือกเขาสูงชันทางด้านตะวันตกของจังหวัด ไหลผ่านอำเภอแก่งกระจาน อำเภอ ท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมืองฯ แล้วลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอบ้านแหลมมีความยาว ๒๑๐ กิโลเมตร เป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญของจังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

แม่น้ำบางกลอย ต้นน้ำจากเทือกเขาในเขตอำเภอหนองหญ้าปล้อง ไหลมาบรรจบแม่น้ำเพชรบุรีบริเวณอำเภอท่ายาง มีความยาว ๔๕ กิโลเมตร

ห้วยแม่ประโคน ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาบริเวณเขตติดต่อระหว่างอำเภอหนองหญ้าปล้องกับอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี และมีสาขาสำคัญ ได้แก่ ห้วยมะเร็ว ห้วยเสือกัดข้าง ห้วยสมุลแว้ง และไหลมาบรรจบแม่น้ำเพชรบุรีในบริเวณเขตอำเภอท่ายาง มีความยาว ๕๖ กิโลเมตร

ห้วยผาก ต้นน้ำจากภูเขาอ่างแก้วและภูเขาน้ำหอยในบริเวณเขตอำเภอแก่งกระจาน ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเพชรบุรีที่บริเวณใต้เขื่อนแก่งกระจานในเขตอำเภอแก่งกระจาน มีความยาว ๓๐ กิโลเมตร

ห้วยแม่ประจันต์ ต้นน้ำจากเทือกเขาในเขตจังหวัดราชบุรี ไหลผ่านอำเภอหนองหญ้าปล้อง และไหลมาบรรจบแม่น้ำเพชรบุรีบริเวณเขื่อนเพชรบุรีในเขตอำเภอท่ายาง

แม่น้ำบางตะบูน เป็นสาขาของแม่น้ำเพชรบุรีซึ่งไหลย้อนขึ้นไปทางเหนือผ่านอำเภอเขาย้อย อำเภอ บ้านแหลม ออกสู่อ่าวไทยที่ปากอ่าวบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม มีความยาวประมาณ ๑๓ กิโลเมตร

๓. ทรัพยากรป่าไม้^{๕๑} จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่ป่าไม้ ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ จำนวน ๒,๓๙๗,๖๐๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๖๒ ของพื้นที่ทั้งหมด (๓,๘๙๐,๗๑๑ ไร่)

^{๕๑}สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙), หน้า ๓๗.

๔. **ทรัพยากรแร่ธาตุ**^{๘๒} ณ เดือนมิถุนายน ๒๕๕๙ จังหวัดเพชรบุรีมีเหมืองแร่สัมปทานทั้งหมด ๑๔ แปลง และเปิดทำการ ๑๑ แปลง หยุดทำการ ๒ แปลง และยังไม่แจ้งเปิดทำการ ๑ แปลง ในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ มีรายได้จากค่าภาคหลวงแร่และค่าธรรมเนียม รวม ๒,๗๑๗,๖๕๓ บาท (ยกเว้นค่าธรรมเนียมตามประกาศกรมโรงงานตั้งแต่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๘ - ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙)

๒.๕.๓ การแบ่งเขตการปกครอง, ประชากร, วัฒนธรรม, ประกอบอาชีพของประชากร, ๑ การปกครอง จังหวัดเพชรบุรี มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน ๓ รูปแบบ คือ

๑. การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยหน่วยงานสังกัดส่วนกลางซึ่งมาตั้งหน่วยปฏิบัติงานในพื้นที่ จำนวน ๘๔ ส่วนราชการ

๒. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค จัดรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการเป็น ๒ ระดับ คือ

ระดับจังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการประจำจังหวัด จำนวน ๓๒ ส่วนราชการ

ระดับอำเภอ ประกอบด้วย ๘ อำเภอ (๙๓ ตำบล ๖๙๘ หมู่บ้าน)

สำหรับรายชื่ออำเภอทั้ง ๘ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอชะอำ อำเภอท่ายาง อำเภอเขาย้อยอำเภอบ้านแหลม อำเภอบ้านลาด อำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอแก่งกระจาน

๓. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี เทศบาล ๑๓ แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล ๗๑ แห่ง ประชากร ตามประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ จังหวัดเพชรบุรี มีประชากร จำนวน ๔๖๔,๐๓๓ คน เป็นชาย ๒๒๔,๘๖๐ คน หญิง ๒๓๙,๑๗๓ คน จำนวนบ้าน ๑๖๗,๖๔๓ หลังคาเรือน

๒.๕.๔ สาขาการผลิตที่สำคัญ

การเกษตรกรรม^{๘๓} ในปีการเพาะปลูก ๒๕๕๓ จังหวัดเพชรบุรีมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งสิ้น ๙๒๗,๗๘๒ ไร่ โดยมีพื้นที่ทำนามากที่สุด คือ ๔๐๗,๖๖๑ ไร่ ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งจังหวัด รองลงมาเป็นพื้นที่ทำไร่ ๒๑๑,๕๘๐ ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ๑๙๖,๐๘๐ ไร่ และพื้นที่ทำการเกษตรอื่น ๆ ๑๑๒,๔๖๑ ไร่

การประมง^{๘๔} จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกติดต่อกับอ่าวไทย ตั้งแต่อำเภอบ้านแหลมจนถึงอำเภอชะอำ รวมระยะทางประมาณ ๘๒ กิโลเมตร ทำให้อาชีพการประมงเป็นอาชีพที่มีความสำคัญและสร้างรายได้ให้กับจังหวัดสูงมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ชายฝั่งอำเภอบ้านแหลม เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงหอยแครงที่สำคัญของประเทศปริมาณสัตว์น้ำ ทั้งจากการทำ

^{๘๒}สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙), หน้า ๓๗.

^{๘๓}สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙), หน้า ๓๗.

^{๘๔}สำนักงานประมงจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙), หน้า ๓๘.

ประมงในทะเลและประมงน้ำจืด ในปี ๒๕๕๙ มีผลผลิตรวมทั้งสิ้น ๑๔๑,๙๐๕.๙๒ ตัน มีมูลค่า ๑,๔๕๙,๕๙๓,๑๓๐.๙๒ บาท

การปศุสัตว์^{๕๕} ผลผลิตทางด้านปศุสัตว์ของจังหวัดเพชรบุรี ปี ๒๕๕๙ มีมูลค่าประมาณ ๓,๓๐๐ ล้านบาท การเลี้ยงปศุสัตว์ที่เป็นรายได้สำคัญ คือ การเลี้ยงโคนม โคเนื้อ สุกร และสัตว์ปีก โดยเป็นการเลี้ยงทั้งในรูปแบบรายย่อยและในรูปแบบฟาร์มพื้นที่เลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่

๑) โคนม มีการเลี้ยงมากในพื้นที่ ๔ อำเภอ ได้แก่ อำเภอชะอำ แก่งกระจาน เมืองเพชรบุรีและ ท่ายาง

๒) โคเนื้อมีการเลี้ยงทั่วไปในทุกอำเภอประกอบด้วย การเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์ลูกผสมและโคพื้นเมือง

๓) สุกร มีเกษตรกรการเลี้ยงทั่วไปทุกอำเภอ

๔) สัตว์ปีก มีเกษตรกรเลี้ยงในทุกอำเภอ ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ไก่เนื้อ และไก่ไข่ ซึ่งมีฟาร์มไก่เนื้อมาตรฐานเพื่อการส่งออก จำนวน ๕๔ ฟาร์ม ส่งเนื้อไก่ไปจำหน่ายต่างประเทศประมาณปีละ ๓ ล้านตัวมูลค่าประมาณ ๒๒๕ ล้านบาท ส่งขายในประเทศปีละประมาณ ๑.๘ ล้านตัว มูลค่าประมาณ ๑๔๐ ล้านบาท

การอุตสาหกรรม^{๕๖} จังหวัดเพชรบุรีอยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุนเขตที่ ๓ เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพเหมาะที่จะเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาอุตสาหกรรมในด้านต่าง ๆ ในภูมิภาคตะวันตก เนื่องจากมีความพร้อมทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุดิบ แรงงาน และทำเลที่ตั้ง ซึ่งอยู่ใกล้กรุงเทพฯ โดยเฉพาะอำเภอเขาย้อย ซึ่งมีโรงงานอุตสาหกรรมสำคัญ ๆ มาก และอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ เพียง ๘๐ กิโลเมตร จังหวัดเพชรบุรีมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น ๖๘๘ แห่ง จำแนกตามจำพวกโรงงาน

การพาณิชย์กรรม^{๕๗} ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ มีนิติบุคคล รวม ๑,๖๔๒ ราย ทุนจดทะเบียน ๓๗,๙๙๒,๕๑๐,๐๘๕.๐๐ บาท

การสหกรณ์ ผลดำเนินงานด้านการสหกรณ์ (ข้อมูล ณ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๙) รหัสชื่อสหกรณ์ ๐๑๐๐ กลุ่มสหกรณ์ทั้งหมด ๑๔๓ แห่ง สมาชิก ๑๕๕,๑๖๙ คน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ในจังหวัดเพชรบุรี ๒๒ โครงการ

สถานการณ์ด้านแรงงาน^{๕๘}

^{๕๕}สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙), หน้า ๓๘.

^{๕๖}สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙), หน้า ๓๘.

^{๕๗}สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙), หน้า ๓๘.

^{๕๘}สำนักงานแรงงานจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙), หน้า ๓๙.

ข้อมูล ณ เดือนมกราคม ๒๕๕๙ จังหวัดเพชรบุรีมีสถานประกอบกิจการ จำนวน ๓,๒๓๕ แห่ง ลูกจ้าง ๔๐,๕๔๒ คน

ด้านวัฒนธรรม

หน่วยพิพิธภัณฑ

จำนวน ๒ แห่ง

แหล่งเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรม และพิพิธภัณฑพื้นบ้าน

จำนวน ๑๘ แห่ง

สภาวัฒนธรรม

จำนวน ๑๘ แห่ง

กลุ่มอาสาสมัครถิ่นในการดูแลรักษาทางศิลปวัฒนธรรม (อส.มศ)

จำนวน ๕ กลุ่ม

ศูนย์วัฒนธรรม

จำนวน ๓ แห่ง

เขตแหล่งโบราณคดี (โบราณสถาน - โบราณวัตถุ)

เขตอำเภอเมือง จำนวน ๕๔ แห่ง

เขตอำเภอเขาย้อย จำนวน ๑๒ แห่ง

เขตอำเภอชะอำ จำนวน ๑๒ แห่ง

เขตอำเภอท่ายาง จำนวน ๑๓ แห่ง

เขตอำเภอแก่งกระจาน จำนวน ๑๐ แห่ง

เขตอำเภอบ้านลาด จำนวน ๓๑ แห่ง

เขตอำเภอบ้านแหลม จำนวน ๘ แห่ง^{๔๔}

๒.๕.๕ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ท้องถิ่น

จังหวัดเพชรบุรี มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมปฏิบัติ สืบทอดกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเอกลักษณ์ท้องถิ่น ที่สำคัญ ดังนี้

ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และการละเล่นพื้นบ้าน

๑. งานพระนครคีรีเมืองเพชร จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันที่ ๑ - ๑๐ เมษายน รวม ๑๐ วัน ๑๐ คืน เพื่อรำลึกถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์เมืองเพชร ตลอดจนเพื่อเผยแพร่สิ่งที่ดงามใน ทุกด้านให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มีกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น การแสดงและสาธิตงาน ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านการแข่งขันวัวเทียมเกวียน เป็นต้น ในช่วงของจัดงานจะมีการประดับไฟบนเขา วัง สวยงามเป็นอย่างมาก

๒. ประเพณีวัวลานหรือวัวระดอ การเล่นวัวลานมีวิวัฒนาการมาจากการใช้วัวนวดข้าว เพราะลักษณะลานนวดข้าวเป็นวงกลม วิธีการนวดข้าว นั้น วัวที่อยู่ใกล้จุดศูนย์กลางไม่ต้องใช้กำลัง

^{๔๔}สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙), หน้า ๓๙.

และผีเท้ามากเพราะอยู่ในช่วงหม่นรอบสิ้น แต่วัวตัวที่อยู่นอกสุดอยู่ห่างจากจุดศูนย์กลางมากระยะทางที่ต้องหมุนจะยาวกว่าจึงต้องเลือกวัวตัวที่มีกำลังและผีเท้าดี ด้วยเหตุนี้เกษตรกรจึงคิดการเล่นวัวลานขึ้นมาเพื่อความสนุกสนานประกวดว่าวัวของใครจะมีผีเท้าและกำลังดีกว่ากันและยังมีผลต่อการค้าขายวัวใช้งานอีกด้วยเพราะวัวที่ขณะการเล่นวัวลานจะมีผู้สนใจซื้อในราคาสูง

๓. วัวเทียมเกวียน เมืองเพชรบุรีได้จัดให้มีการประกวดวัวเทียมเกวียนขึ้นทุก ๆ ปี ในช่วงของการจัดงานพระนครคีรี – เมืองเพชร เพื่ออนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านและสืบทอดประเพณีชาวบ้าน นิยมนำวัวมาประกวดเพราะมีความหมายว่า วัวที่มีความสมบูรณ์จะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงฐานะความเป็นอยู่ของผู้เป็นเจ้าของ ลักษณะการประกวดวัวเทียมเกวียนจะประกวดครั้งละ ๑ คู่ กล่าวคือ วัวจำนวน ๒ ตัวต่อเกวียน ๑ เล่ม หรืออาจจะประกวดทั้งสองคู่ก็มี ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม การเดินของวัวในระหว่างที่เดินประกวดจะมีเสาหลักปักไว้เป็นคู่ ๆ วัวเทียมเกวียนจะต้องเดินให้ครบ ๓ รอบ และห้ามวัวเดินชนเสาหลัก ในระหว่างที่เดินอาจจะมีคนตรีบรรเลงเพื่อความสนุกสนานด้วย

๔. ละครชาตรี เป็นละครที่เก่าแก่ที่สุด ได้รับวัฒนธรรมจากละครของอินเดีย เข้ามาสู่เมืองเพชรบุรี ตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน มีเพียงประวัติว่า หม่อมเมืองซึ่งเป็นหม่อมในรัชกาลที่ ๕ เป็นคนเพชรบุรี ด้วยเป็นผู้มีความสามารถในการเล่นละครชาตรี จึงมักเล่นถวายหน้าพระที่นั่งทุกครั้งที่เสด็จมาจนได้รับพระราชทานบริวณ “หน้าพระลาน” เพื่อเป็นที่แสดงละครเป็นประจำต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ มีผู้นำละครนอกมาประสมกับละครชาตรี เรียกว่า ละครเข้าเครื่อง หรือละครชาตรีเครื่องใหญ่ เป็นละครที่รวมศิลปะการร้อง และการรำเข้าด้วยกัน และได้แพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

๕. ไทยทรงดำ หรือไทยดำ หรือ ไทยโห่ง หรือ ลาวโห่ง เป็นชื่อกลุ่มชนเผ่าไทยกลุ่มหนึ่งในท้องถื่นจังหวัด เพชรบุรี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอเขาย้อย อาชีพหลักของชาวไทยทรงดำ คือทำนาทำไร่ หาของป่า และจับสัตว์ป่า นอกจากนี้ยังมีความสามารถเป็นพิเศษในการจับปลาตามห้วย หนอง ลำคลองส่วนอาชีพรอง คือ อาชีพจักสาน โดยเฉพาะการจักสานหลัก หรือแข่ง ภาษาของชาวไทยทรงดำ มีลักษณะคล้ายกับภาษาไทยอื่นๆ ทั่วไป แต่มีลักษณะเฉพาะในการออกเสียงและศัพท์เฉพาะบางคำและมีอักษรเขียนของตนเองซึ่งปัจจุบันมีผู้อ่านได้น้อยลง ทรงผมเป็นเอกลักษณ์ อีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจโดยเฉพาะทรงผมของผู้หญิงมีถึง ๘ แบบ แต่ละแบบจะบ่งบอกถึงสถานภาพของสตรีผู้นั้น

๖. การแข่งเรือยาว ประเพณีการแข่งขันเรือยาวของจังหวัดเพชรบุรี นิยมเล่นกันตามวัดต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี ตั้งแต่กลางเดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ ซึ่งในวันแข่งเรือยาวจะเป็นวันเดียวกับที่เจ้าภาพนำผ้ากฐินทอด ณ วัดนั้น การแข่งเรือจะมีขึ้นในเวลาประมาณเที่ยง แข่งขันเป็น คู่ ๆ เรือยาวไป เรือยาวล้าใดชนะก็จะได้รางวัล สมัยก่อนรางวัลไม่กำหนดแน่นอน ส่วนมากจะเป็นผ้าแถบ ผ้าแพรสีต่าง ๆ โดยจะใช้ผูกหัวเรือหรือมอบกับผีพายหญิงที่นั่งพายคู่อยู่ส่วนหัวเรือ ซึ่งจะมี ๔ คู่ ๕ คู่ หรือมากกว่านั้น หรืออาจเป็นผ้าขาวม้า ซึ่งนิยมมอบให้กับผีพายผู้ชาย ซึ่งอาจมี ๘ คู่ ๑๐ คู่ นั่งอยู่ส่วนท้ายเรือ^{๙๐}

๗. เหม่เรือบก เป็นการดัดแปลงจากการเหนื่อน้ำซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวเพชรบุรีการเหนื่อเริ่มมากกว่า ๒๐ ปี ต่อมาภายหลังจากสร้างเขื่อนเพชรปิดกั้นแม่น้ำเพชรบุรีที่อำเภอท่ามาย

^{๙๐} วิไลรัตน์ ยั่งรอด, และ ศิริศักดิ์ คุ่มรักษา. “หลากหลายบทบาทของคนเพชร.” (กรุงเทพมหานคร: สารคดี), ๒๕๔๗, หน้า ๖๒.

เป็นผลให้แม่น้ำเพชรบุรี แห่งขดลง และส่วนตอนกลางแม่น้ำก็ตื้นเขิน ไม่เหมาะแก่การเห่เรือน้ำเหมือนในอดีตผู้เคยเล่นเรือน้ำจึงคิดดัดแปลงลักษณะของการเห่เรือน้ำมาเล่นบนบก โดยเอาเนื้อร้องและทำนองมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับท่าทางของฝีพายขณะเดินเห่ ผู้เล่นมีทั้งหญิงและชายซึ่งเป็นทั้งฝีพายและลูกคู่ ส่วนเรือที่จำลองจะประดับประดาสวยงามมาก เนื้อความที่ใช้เห่เรือบกจะเริ่มด้วย บทไหว้ครูบทเกริ่น บทเกี่ยวพาราสืบทชมนกชมไม้ มีข้อสังเกตว่าไม่มีบทว่าโต้ตอบกัน ต้นเสียงจะเห่บทเพลงไปเรื่อยๆ เมื่อเห็นว่าสมควรแก่เวลา ก็จะเห่บทอาลาและอวยพรให้ผู้ชม

๘. การละเล่นหนังตะลุง ได้รับอิทธิพลจากภาคใต้แถบจังหวัดพัทลุง เมื่อประมาณ ๑๐๐ กว่าปีมาแล้ว การแสดงหนังตะลุงของจังหวัดเพชรบุรี ยังคงรักษาแบบแผนการแสดงหนังตะลุงเหมือนทุกคณะก่อนแสดงจะมีโหมโรงจับลิ้งหัวค้ำ (แสดงเรื่องสั้นก่อนไหว้ครู) ออกรูปฤาษี แล้วจึงแสดงเรื่องใหญ่ เรื่องที่ใช้แสดงส่วนมาก เป็นเรื่องรามเกียรติ์ มโนรา เป็นต้น เวลาที่ใช้แสดงเริ่มตั้งแต่เวลา ๓ ทุ่ม เดิมการแสดงหนังตะลุงมักนิยมแสดงในงานสมโภช งานที่ต้องการความสนุกสนานครึกครื้นเป็นพิเศษหรือจัดเป็นมหรหรรมาการแสดงหนังตะลุง แต่ปัจจุบันมักใช้แสดงในการแก้บนเป็นส่วนใหญ่

๙. ประเพณีสลากภัต เป็นประเพณีการถวายข้าวสาร อาหารแห้ง แต่พระภิกษุสงฆ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี ในพื้นที่ระหว่างอำเภอเมืองเพชรบุรี และอำเภอบ้านลาด การถวายสลากภัตมักจะจัดในระหว่างเดือน ๘ - เดือน ๑๐ ซึ่งเป็นฤดูฝนพระภิกษุสงฆ์จำพรรษาเป็นเวลา ๓ เดือนบางครั้งไม่สามารถออกไปบิณฑบาตได้ ประชาชนจึงนำของแห้ง เช่น ข้าวสาร น้ำปลา ขนมนมเนย ที่สามารถเก็บไว้ได้นาน จัดใส่หาบไปถวายแต่การถาวยนั้นเป็นไปตามศรัทธา บางคนจัดดีมีของมาก บางคนก็จัดน้อยไม่เสมอกัน จึงใช้วิธีให้พระสงฆ์จับสลาก (ฉลาก) เมื่อจับฉลากตรงกับหมายเลขใด เจ้าของหาบฉลากก็หาบไปถวายแต่พระภิกษุรูปนั้น ปัจจุบันวัดที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมนี้ไว้ได้แก่ วัดโพธิ์กรู วัดเขาน้อยวัดหนองกาทอง วัดหนองแก วัดบ่อบุญ วัดโพธิ์ลอย วัดโพธิ์เรียง วัดจันทาราม วัดดอนหว้า วัดดอนกอกวัดหัวนา วัดวังบัว วัดหนองจอก เป็นต้น

๑๐. ประเพณีเวียนศาลา เป็นประเพณีของชาวกระเหรี่ยงแถบอำเภอนองหญ้าปล้อง และแก่งกระเจานที่ปฏิบัติมานานในปีหนึ่งๆ จะเวียนศาลา ๒ ครั้ง คือ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ ของทุกๆ ปี โดยจะนำดอกไม้สดมาร้อยด้วยมือเป็นมาลัยซึ่งมีลักษณะคล้ายการเวียนเทียนของชาวไทยจะประกอบไปด้วย รูปเทียน ดอกไม้และนัตถ์กันมาเวียนศาลาในเวลากลางคืน จะทำกันที่ศาลาวัดเก่าครั้งโบราณประจำหมู่บ้าน เป็นความเชื่อว่าเมื่อเวียนศาลาแล้วจะมีความสุขความเจริญ เป็นการบูชาและทำความเคารพดวงวิญญาณของผู้ที่ตายไปแล้วที่มาสืบสถิตอยู่ ณ ศาลา (ในหมู่บ้านของชาวกระเหรี่ยงต้องมาศาลาทุกหมู่บ้าน)

๑๑. ประเพณีข้าวกระเหรี่ยง เป็นประเพณีที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกระเหรี่ยงอำเภอนองหญ้าปล้อง และอำเภอกำแพงกระเจาน เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ลูกหลาน ญาติๆ กลับมาอยู่พร้อมหน้ากันในครอบครัว โดยมีการผูกแขนเรียกขวัญ และกินข้าวห่อกระเหรี่ยง โดยกำหนดพิธีกรรมในวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๙ ของทุกปี การกำหนดวันประเพณีขึ้นอยู่แต่ละหมู่บ้านกำหนดกันเอง ช่วงเวลาที่ทำพิธีกรรมมี ๒ วัน

๑๒. ประเพณีการแห่เรือองค์ คือประเพณีการทอดกฐินหรือทอดผ้าป่าทางน้ำที่พุทธศาสนิกชนชาวเมืองเพชรได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาซึ่งจะจัดในช่วงเทศกาลกฐิน ประมาณเดือน ๑๑ และเดือน ๑๒ อันเป็นระยะเวลาที่น้ำหลาก และมักมีการแข่งเรือยาวประเพณีควบคู่กันไปด้วย

๑๓. ประเพณีงานปีผีมืด เป็นประเพณีพื้นบ้านของชาวเมืองเพชร เพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษผีบ้านผีเรือนและพระภูมิเจ้าที่ เป็นความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษซึ่งเชื่อกันว่า ถ้าผู้ใดประกอบพิธีแล้ว จะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น ครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุข ไม่เจ็บป่วยมีความเจริญก้าวหน้า ทำมาค้าขึ้น แต่ถ้าไม่ทำแล้วจะส่งผลให้คนในครอบครัวเจ็บป่วย หรือทำมาหากินไม่ขึ้น ประเพณีนี้กระทำกันในเดือน ๔-๗ ยกเว้นเดือน ๕ และในระหว่างเข้าพรรษา ระยะเวลาที่จะกระทำแต่ละครั้งนั้นต้องแล้วแต่เจ้าของงานปีผีมืดที่มารับการเซ่นไหว้ คือเจ้าพ่อโหราม และเจ้าพ่อหงส์ทอง จะกำหนดให้โดยผ่านคนทรง ว่าครอบครัวนั้นๆ ควรจะจัดงานเมื่อไหร่ เช่น ๓ ปี, ๕ ปี, ๗ ปี หรือ ๙ ปี ต่อครั้ง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพด้วย และในชีวิตเจ้าภาพคนหนึ่งจะจัดงานปีผีมืดเพียง ๓ ครั้งเท่านั้นเมื่อครบแล้วไม่ต้องจัดอีกตลอดชีวิต แต่จะให้ผู้สืบสานตารับช่วงปฏิบัติต่อไป โดยมีความเชื่อว่า ถ้าบุคคลได้รับช่วงงานปีผีมืดไปแล้วละเลยไม่ปฏิบัติจะทำให้เจ็บป่วยอย่างหนัก หรือถ้าบุคคลใดยังไม่พร้อมที่จะจัดงาน เมื่อถึงกำหนดก็จะต้องไปขอผิดผ่อนต่อเจ้าโหราม และเจ้าหงส์ทองโดยผ่านคนทรง

๑๔. การละเล่นเพลงปรบไก่ เป็นการละเล่นที่สืบทอดกันมาราว ๑๕๐ ปี โดยเริ่มแรกมีการเล่นในกรุงเก่า ครั้นเสียกรุงครั้งที่ ๒ แล้ว เมื่อว่างจากการทำนาทำไร่ ก็ยังคงมีการเล่นเพลงปรบไก่ และเพลงต่างๆ กันอยู่ ตามงานเทศกาลประเพณี เพลงปรบไก่อันนี้เป็นเพลงพื้นเมืองของเพชรบุรี ที่นับวันจะหาดูได้ยาก ปัจจุบันยังมีที่บ้านดอนข่อย ตำบลลาดโพธิ์ อำเภอบ้านลาด เล่นเป็นประจำทุกปี

๑๕. ประเพณีสารทลาวเวียง เป็นประเพณีของชาวไทยเชื้อสายลาวเวียง ตำบลสระพัง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี จัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ของทุกปี เพื่อให้พี่น้องลูกหลานที่ไปทำมาหากินต่างถิ่นกลับมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ในวันที่ ชาวลาวเวียงจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สวยงามแบบชาวลาวเวียง โดยเริ่มพิธีตั้งแต่เวลาประมาณ ๐๙.๐๐ น. จะนำสำหรับอาหารคาว หวานที่เรียกว่า “พาเวน” โดยจะมีอาหารคาว ๒-๓ อย่าง อาหารหวานจำพวกขนมหม้อแกง ทองหยิบ ทองหยอด และผลไม้ต่าง ๆ และที่ขาดไม่ได้ คือ ทรายสารท โดยนำอาหารมาถวายเพลที่วัด เจ้าของพาเวนจะต้องจุดเทียนไว้ที่พาเวนของตน เมื่อพระสงฆ์ ญาติ โยมทั้งหลายจะนำห่อข้าวน้อย เป็นห่อข้าวที่ทำเป็นคู่ ๆ ช่างในจะมีข้าวปลาอาหาร นำไปแขวนไว้ตามต้นไม้ โดยมีความเชื่อว่าเป็นการทำบุญให้กับผีที่ไม่มีญาติ

๑๖. ประเพณีไต้ดอกไม้ เป็นประเพณีของชาวไทยเชื้อสายลาวเวียง หมู่บ้านสระพังอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ได้สูญหายไปเกือบ ๓๐ ปี แล้วได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง โดยพระครูวิธานบุญญาวัฒน์ จิรบุญโญ เจ้าอาวาสวัดสระพัง คุณฉวี ใจภักดี ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลคนแรก และคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามตำนานทางพุทธศาสนากล่าวไว้ว่าในระหว่างฤดูเข้าพรรษาพระพุทธเจ้าได้เสด็จขึ้นไปบนสวรรค์เพื่อแสดงธรรมให้พระมารดาฟัง เมื่อเสร็จกิจแล้วได้เสด็จกลับสู่โลกมนุษย์และได้รับการต้อนรับจากพสกนิกรทั่วไป เพื่อเป็นการระลึกถึงวันนีในพุทธกาล ชาวลาวเวียงจึงได้จัดงานประเพณี “ไต้ดอกไม้” ในเวลากลางคืน มีกำหนด ๓ วัน คือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ และแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ในช่วงออกพรรษาเพื่อเฉลิมฉลองด้วยการบูชาด้วย รูป เทียน ดอกไม้ เครื่องสักการะต่าง ๆ และเป็น

งานรื่นเริง มีการฟ้อนรำของชาวลาวเวียงด้วย เพื่อให้ชาวลาวเวียงได้เห็นคุณค่าความสำคัญของ ประเพณีและสืบทอดต่อไป^{๙๑}

๒.๕.๖ อัตลักษณ์ของท้องถิ่น

๑. **เขาวัง** ในสมัยโบราณนิยมเรียกกันว่า “เขาสมน” ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพระนครคีรีซึ่งเป็น พระราชวังบนเขาสูง นับเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรบุรีเช่นเดียวกับต้นตาลโตนด กล่าวได้ว่าหากมี โอกาสมาเมืองเพชรบุรีแล้วไม่ได้ขึ้นเขาวัง ก็ดูเหมือนยังมาไม่ถึงเมืองเพชรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาที่เมืองเพชรบุรีและทรงพอพระราชหฤทัยกับ ธรรมชาติบนเขาแห่งนี้ จึงโปรดเกล้าฯให้สร้างพระราชวังขึ้นเพื่อเป็นที่สำหรับแปรพระราชฐานมา ประทับพักผ่อนในครั้งนั้นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นแม่กองในการก่อสร้าง และเมื่อ สำเร็จแล้วโปรดเกล้าฯพระราชทานนามว่า “ พระราชวังพระนครคีรี” ส่วนเขาลูกนี้ก็พระราชทานชื่อ ให้ใหม่ว่า “เขามหาสวรรค์”

๒. **ต้นตาล** จังหวัดเพชรบุรีมีต้นตาลมากที่สุดในประเทศไทย ดังปรากฏหลักฐานจาก “นิราศ เมืองเพชรบุรี” ของสุนทรภู่ ความตอนหนึ่งว่า “ทุกประเทศเขตแคว้นแดนพิริบพิรี เหมือนจะขึ้นไปไม่ พ้นแต่ต้นตาล” ด้วยเหตุนี้ ต้นตาลจึงกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี คู่กับเขาวัง หรือพระ นครคีรี ปรากฏเป็นตราและธงประจำจังหวัดเพชรบุรี สืบมาจนถึงทุกวันนี้ต้นตาลเมืองเพชรบุรีให้ ผลผลิตน้ำตาลโตนดที่ดีที่สุดมาตั้งแต่สมัยโบราณตราจนถึงปัจจุบัน จึงมีชื่อเสียงติดปากคนทั่วไปว่า “น้ำตาลเพชรบุรี” เพราะมีรสหวาน หอมอร่อย รสชาติกลมกล่อมชวนรับประทาน จนเป็นที่มาของ คำว่า

“หวานเหมือนน้ำตาลเมืองเพชร” โดยทั่วไปตามชนบทชาวนาจะปลูกข้าวและทำตาลควบคู่ กันไป ส่วนใหญ่จะนิยมปลูกต้นตาลไว้บริเวณคันนา บริเวณที่มีต้นตาลมากที่สุดของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ท้องทุ่งตำบลหนองไม้เหลือง ตำบลโตนดหลาย ตำบลไร่ส้ม ตำบลโรงเข้ เป็นต้น ในท้องที่ เหล่านี้เมื่อมองผ่านต้นตาลจะมองไม่เห็นท้องฟ้า อีกด้านหนึ่ง แต่ปัจจุบันเนื่องจากมีการทำนา ๒ ครั้ง เป็นผลให้ต้นตาลปรับสภาพไม่ทันเพราะพื้นที่มีน้ำมากเกินไปเนื่องจากกลายเป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขัง ต้นตาลไม่ได้พักตัวที่เรียกว่า “แตงตัว” ในที่สุดก็ต้องยืนตายภายในเวลาไม่นาน ปัจจุบันจำนวนต้นตาล จึงลดลงบ้าง จังหวัดเพชรบุรีได้ยื่นคำขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สำหรับน้ำตาลโตนดเมือง เพชร ตั้งแต่วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๑ ซึ่งจะได้รับการประกาศโฆษณาเพื่อรับขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ เร็ว ๆ นี้

นอกจากนี้ จังหวัดเพชรบุรีได้มีการส่งเสริมให้ปลูกตาลโตนดเป็นสวนหรือเข้าแถวเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การผลิตและเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้มีการแปรรูปน้ำตาลโตนดปึกเป็น น้ำตาลโตนดผงบรรจุซอง ซึ่งเป็นสินค้าที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ เป็นการ เพิ่มมูลค่าสินค้าตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสร้างสรรค์ (Creative Economy)

๓. **ชมพูเพชรสายรุ้ง** เป็นผลไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งชาวเพชรบุรีมีความภาคภูมิใจ โดยเฉพาะรสชาติที่หวานกรอบ อร่อย แตกต่างไปจากชมพูพันธุ์อื่น ๆ หรือแม้แต่จะนำพันธุ์ของชมพู

^{๙๑}วิไลรัตน์ ยั่งรอด, และ ศิริศักดิ์ คุ่มรักษา. “หลากหลายบทบาทของคนเพชร.” (กรุงเทพมหานคร: สารคดี), ๒๕๔๗, หน้า ๖๓-๖๔.

เพชรไปปลูกที่อื่นคุณภาพก็จะไม่ดีเท่ากับปลูกที่เมืองเพชรบุรี ดังนั้นการปลูกชมพู่เพชรจึงทำรายได้ให้แก่เกษตรกรจำนวนมากความเป็นมาของการปลูกชมพู่เพชรนั้น ปรากฏเรื่องเล่าต่อกันมาว่า นายหรั่งแซ่ไคว้ เกิดเมื่อปี พ.ศ.๒๓๕๘ ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำเมืองเพชรบุรี ฝั่งตรงข้ามวัดขุนตรา ซึ่งเดิมเรียกกันว่า“บ้านสะพานยายนม” นายหรั่ง มีอาชีพค้ำน้ำตาลทางเรือระหว่างจังหวัดเพชรบุรี – กรุงเทพฯ ต่อมานายหรั่งได้นำกิ่งตอนพันธุ์ชมพู่เพชรมา ๓ กิ่ง ไม่ปรากฏว่ามาจากสวนแห่งใด ชมพู่เพชรทั้ง ๓ กิ่งนี้ เป็นชมพู่เพชรรุ่นแรกที่น่ามาปลูกในบริเวณแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งริมน้ำมีดินดี มีความร่วนซุย น้ำท่วมถึง มีปุ๋ยและอินทรีย์วัตถุอุดมสมบูรณ์ที่เรียกว่า “น้ำไหลทรายมูล” มาทับถมอยู่ไม่ขาดเหตุนี้ชมพู่เพชรจึงเจริญเติบโตงอกงามให้ผลดี สีสวยและมีรสชาติอร่อย แตกต่างไปจากชมพู่เขียวที่มีอยู่เดิม ต่อมาเมื่อผู้ขอขยายพันธุ์ชมพู่-เพชรไปปลูกบ้างแต่เจ้าของไม่ประสงค์จะให้ขยายกิ่งพันธุ์ชมพู่เพชรไปปลูกแพร่หลายดังนั้นในระยะแรกชมพู่เพชรทั้งสามต้น จึงยังไม่ได้แพร่พันธุ์ไปปลูกในที่แห่งใด

อย่างไรก็ตาม ต่อมาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีการขยายตอนกิ่งชมพู่เพชรออกจำหน่ายให้กับคนที่ต้องการในราคาประมาณกิ่งละ ๒๐๐ - ๒๕๐ บาท ซึ่งนับว่าเป็นราคาที่แพงมากในสมัยนั้น และภายหลังจาก พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นต้นมา กิ่งชมพู่เพชรก็เป็นที่แพร่หลายไปอย่างกว้างขวางในทุกพื้นที่ของจังหวัดเพชรบุรี สำหรับการใช้อนุพันธุ์ชมพู่เพชร ต้องเป็นพันธุ์เพชรสายรุ้งเท่านั้น ไม่ใช้กับชมพู่สายพันธุ์อื่นตาม พ.ร.บ.คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.๒๕๔๖ เนื่องจากจังหวัดเพชรบุรีได้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้าชมพู่เพชรสายรุ้ง และกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ออกประกาศโฆษณาการรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ตั้งแต่วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๓ เพื่อป้องกันการแอบอ้างหลอกลวงผู้บริโภคให้สับสนหรือหลงผิดในสินค้า และรักษาชื่อเสียงสินค้าเพชรสายรุ้ง ของจังหวัดเพชรบุรีไว้ และจังหวัดเพชรบุรีได้ออกประกาศ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๓ เรื่อง การปิดป้ายชื่อสินค้าและราคาจำหน่ายชมพู่เพชรสายรุ้ง โดยขอความร่วมมือผู้ผลิต/ผู้จำหน่าย ปิดป้ายชื่อสินค้าและราคาจำหน่ายชมพู่เพชรให้ชัดเจนด้วย

๔. แม่น้ำเพชรบุรี หรือที่นิยมเรียกกันทั่วไปว่า “น้ำเพชร” เป็นธรรมชาติมีต้นน้ำจากทิวเขาตะนาวศรีซึ่งแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับประเทศสหภาพพม่า ไหลผ่านพื้นที่ในเขตอำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด วัดท่าไชย อำเภอเมืองเพชรบุรี และลงสู่ทะเลอ่าวไทยที่อำเภอ บ้านแหลมทางด้านทิศเหนือของจังหวัด น้ำเพชร มีความสำคัญในฐานะที่เป็นศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการพระราชพิธีสำคัญต่างๆ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ฯลฯ ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ เป็นน้ำเสวยในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ สืบมา จนกระทั่งยกเลิกไปใน พ.ศ.๒๔๖๕ ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ในอดีตกล่าวกันว่า น้ำเพชรมีรสอร่อย ไส้สะอาด และจืดสนิท จึงถือได้ว่าน้ำเพชรเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรบุรีอีกประการที่หนึ่งที่ชาวเพชรบุรีภาคภูมิใจ

๒.๕.๗ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตาลโตนดเมืองเพชรบุรี

๑. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตาลโตนด

ตาลโตนดมีถิ่นกำเนิดในเอเชียตอนใต้ แถบฝั่งตะวันออกของประเทศอินเดีย และกระจายขึ้นอยู่ทั่วภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ อินเดีย ศรีลังกา สหภาพเมียนมาร์ กัมพูชา มาเลเซีย อินโดนีเซียและไทย ที่พบตาลโตนดมากที่จังหวัดเพชรบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม ส่วนภาคใต้พบมากที่อำเภอสทิงพระ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา การแพร่กระจายของแหล่งปลูกตาลโตนดนั้น เชื่อกันว่า

สัตว์เป็นตัวนำพาไป ได้แก่ ช้าง และวัว ควาย ทั้งนี้ช้างจะกินกินเมล็ดตาลโตนดทั้งเมล็ด และช้างจะสามารถเดินทางไปได้ไกลเป็นระยะร้อยกิโลเมตร จึงทำให้เมล็ดตาลโตนดแพร่กระจายจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่งได้ในระยะไกล ๆ ในขณะที่วัวและควายจะชอบกินผลตาลสุก และจะดูกินความหวานส่วนของเส้นใยผลตาลสุกที่ห่อหุ้มรอบเมล็ด แต่ไม่กินเมล็ดตาล ซึ่งมีลักษณะแข็งมาก และจะทิ้งเมล็ดไว้บริเวณใกล้เคียงที่กิน จึงไม่แพร่กระจายไปไกลมาก

ตาลโตนดในประเทศไทยได้มีการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรมาตั้งแต่สมัยโบราณเช่น จารึกวัดแดนเมือง จารึกวัดศรีคุณเมือง จารึกวัดศรีเมือง และจารึกวัดถ้ำสุวรรณคูหา และจากหลักฐานเหล่านี้จึงเชื่อว่าตาลโตนดมีการปลูกมาตั้งแต่ก่อนสมัยทวารวดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ถึง ๑๖ เพราะได้พบตราประทับเป็นรูปคนปีนต้นตาล แสดงว่าในสมัยนั้นได้รู้จักวิธีใช้ประโยชน์จากต้นตาลกันแล้ว เช่นเดียวกับตราประจำจังหวัดเพชรบุรีที่เป็นภาพผืนนาผืนใหญ่ถูกขนาบด้วยต้นตาลโตนดและภาพพระราชวังบนเขาวิ้ง หรือ “พระนครคีรี” อันแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของเมืองเพชรบุรีและความสงบร่มเย็นภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย ภาพต้นตาลโตนดตามคันทนามากมายที่ขึ้นแซมแต่งแต้มทุ่งนาผืนใหญ่ในเมืองเพชรนั้น บอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนดินของจังหวัดเพชรบุรีได้อย่างดี และการทำนาก็เป็นอาชีพหลักของชาวเมืองเพชรมาแต่อดีต ซึ่งหลังฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นลงแล้ว การทำน้ำตาลโตนดอันเป็นผลผลิตจากต้นตาลโตนดตามคันทนาก็เป็นอาชีพที่สร้างรายได้และชื่อเสียงให้แก่เมืองเพชรไม่น้อย

สำหรับความเป็นมาของตาลโตนดในจังหวัดเพชรบุรี โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิงจากตำนานจังหวัดเพชรบุรีได้บันทึกไว้ว่า ในปี พ.ศ. ๒๑๓๔ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถได้เสด็จมาประทับแรม ณ พระตำหนักโตนดหลวง (อยู่ในเขตตำบลบางเก่า อำเภอชะอำ) เพื่อประพาสทางทะเล ซึ่งชื่อของพระตำหนักได้แสดงความเกี่ยวข้องกับตาลโตนด และจากบทสวดสุบินกุมารที่เก่าแก่มียุกว่าร้อยปี ได้กล่าวถึงการใช้ตาลโตนดเป็นส่วนผสมที่สำคัญในการทำขนมหวานเมืองเพชร ดังนี้

“โตนดเต้าแลจาวตาล เป็นเครื่องหวานเพชรบุรี
กินกับน้ำตาลปี ของมากมีมาช่วยกัน”

ที่สำคัญจากหลักฐาน “นิราศเมืองเพชร” ของท่านบรมครู สุนทรภู่ ความตอนหนึ่งว่า

“ทั่วประเทศเขตแคว้นแดนพริบพรี เห็นจะชี้ไปไม่พ้นแต่ต้นตาล
ที่พวกทำน้ำตาลประโยชน์ทรัพย์ มีดสำหรับเหน็บข้างอย่างทหาร
พะองยาวก้าวตืนปีนทะยาน กระบอกตาลแขวนกันคนละพง”

ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพความผูกพัน ระหว่างต้นตาลโตนดและอาชีพคนขึ้นตาล ในสังคมและวัฒนธรรมคนเมืองเพชรในอดีตกาลได้เป็นอย่างดี

วิถีชีวิตของเกษตรกรชาวเมืองเพชรมีความผูกพันกับต้นตาลโตนดมานาน ต้นตาลโตนดน้อยใหญ่อายุนับสิบปีนับร้อยปี ขึ้นเรียงรายแทบทุกคันทนในท้องทุ่งนาเมืองเพชรบุรี ตาลโตนดเหล่านี้ให้ผลผลิตทำรายได้ให้แก่ประชากรปีละไม่น้อย ต้นตาลโตนดเป็นพืชที่ไม่ต้องดูแลรักษามาก สามารถเติบโตได้เอง และนำมาใช้ประโยชน์ทุกส่วน ใบตาลใช้มุงหลังคาบ้าน ทำฝายบ้าน สานเป็นหมวก พัด เป็นต้นกาทาลใช้ทำรั้วบ้าน ทำเก้าอี้ ทำฟืน ลำต้นใช้ทำเสาเรือน เสาไฟฟ้า ทำกระดาน ทำเรือ และ

เฟอร์นิเจอร์ ลูกตาลใช้ทำอาหารทั้งคาวและหวาน น้ำตาลสดได้จากงวงตาลใช้น้ำตาลปีบและน้ำตาลปึก ซึ่งเป็นสินค้าที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี

น้ำตาลโตนดเมืองเพชรเป็นน้ำตาลที่มีรสชาติดหวานและอร่อยกว่าน้ำตาลเมืองอื่น ๆ น้ำตาลโตนดได้รับความนิยมในการทำขนมหวาน จนทำให้ขนมหวานเมืองเพชรเป็นที่เลื่องลือในความอร่อย จากน้ำตาลสดกว่าจะเป็นน้ำตาลโตนด ต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ที่ซับซ้อนและพิถีพิถันเป็นอย่างมาก ขั้นตอนเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมานานนับแต่บรรพบุรุษ จากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ทำให้ทราบว่าบทยอดตาลจะมีงวงตาลที่ให้น้ำตาลมาก แต่ไม่ให้ลูกตาลเป็นตาลตัวผู้ ส่วนงวงตาลที่ให้น้ำตาลน้อยแต่มีลูกเป็นตาลตัวเมีย การทำหึ่งงวงตาลคายน้ำออกมาต้องใช้ไม้คอบตาลมาวนวดประมาณ ๕ วัน จากนั้นนำกระบอกล้อมไฟใส่น้ำแช่งวงตาลที่นวดแล้วอีก ๒ วัน ๒ คืน จึงเริ่มปาดปลายของงวงตาลออกวันละน้อย ๆ จนกว่าจะมีน้ำไหล เมื่อน้ำตาลเริ่มหยุด คนทำตาลจะป็นขึ้นไปรองน้ำตาลในตอปลายและเก็บลงมาในเวลาประมาณ ๐๕.๐๐ น. ของวันถัดไป เรียกน้ำตาลที่เก็บมานี้ว่า “น้ำตาลสด” หลังจากนั้นถ้าจะทำเป็นน้ำตาลปึกก็ต้องนำมาเทรวมในกระทะใบบัวขนาดใหญ่ที่ตั้งบนเตาตาลและตีไฟเพื่อเคี่ยวตาล จนน้ำตาลเดือด รอให้ฟองน้ำตาลเริ่มงวดแห้งแล้วจึงยกกระทะลงมาวางบนพื้น กวนด้วยพายเล็ก ๆ ตักใส่ภาชนะบรรจุรอให้เย็น ก็จะได้น้ำตาลปึก ทุกขั้นตอนของการทำน้ำตาลปึกต้องอาศัยประสบการณ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น

กาลเวลาที่ผ่านไปจนถึงปัจจุบันต้นตาลโตนดเมืองเพชรประสบปัญหาโรคเน่ายืนต้นตายเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นเพราะการทำนาปรังในช่วงเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม เป็นช่วงที่ตาลออกรกอ่อน น้ำในนาจะท่วมรากอ่อนของตาลทำให้รากเน่าและตายในที่สุด นอกจากนี้ยังมีปัญหาคนรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะสืบทอดอาชีพการทำตาลโตนดและปัญหาจากไม้ไผ่ที่ใช้สำหรับป็นต้นตาลโตนดที่เรียกว่า “พะอง” หายาก ที่สำคัญเกิดปัญหาการโค่นต้นตาลโตนด เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นเช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงดงตาลโตนดมาเพื่อทำบ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์หรือตั้งโรงงาน แม้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ จะมีโครงการปลูกตาลล้านต้น แต่จะมั่นใจได้อย่างไรว่าในอีกประมาณ ๑๐ กว่าปีข้างหน้า เมื่อต้นตาลโตนดมีอายุเพียงพอที่จะให้ผลผลิตนั้นจะเหลือต้นตาลโตนดกี่ต้น ที่สำคัญจะหาคนขึ้นตาลที่เป็นเกษตรกรรุ่นหนุ่มสาวจากที่ใด ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสาเหตุให้การสืบทอดอาชีพมีแนวโน้มลดลงจนอาจกลายเป็นตำนานในอนาคตได้^{๑๒}

๒. หม้อตาลเมืองเพชร

ในอดีตประมาณช่วงระยะเวลาก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๐ สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) การค้าขายน้ำตาลโตนดมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจหรือรายได้ของจังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างมาก กล่าวคือจากรายงานของมณฑลราชบุรีเมื่อ ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๐) เรื่องการเรียกเก็บภาษีรายได้จากการค้าขายน้ำตาลโตนดของราษฎรในอัตราร้อยละ ๒ บาท ๓๒ อัฐ (สตางค์ในสมัยนี้) เมื่อมีการค้าขายส่งออกจากจังหวัดเพชรบุรีไปยังกรุงเทพฯ ปรากฏว่ารัฐบาลสมัยนั้นสามารถเรียกเก็บภาษีได้เป็นจำนวนเงิน รวม ๑๘๘,๗๑๗ บาท ๓๓ อัฐ นับได้ว่าเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่ง ซึ่งการเก็บภาษีจากการค้าขายข้าวเปลือกยังเป็นลำดับที่สองรองจากตาลโตนด ที่สำคัญรายได้ภาษีของจังหวัดเพชรบุรีจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับตาลโตนด อันได้แก่น้ำตาลโตนดและ

^{๑๒}พรพิศ ดาชรัตน์, “เพชรบุรี”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ), ๒๕๓๓, หน้า ๕๒-๕๔.

ผลิตภัณฑ์หม้อตาลในระดับครัวเรือนของชาวเมืองเพชร ในหลวง (รัชกาลที่ ๔) ท่านโปรดฯ ให้นำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างพระราชวังพระนครคีรี (เขาวัง) ซึ่งเป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมที่มากด้วยคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะและวัฒนธรรมและนับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบัน

ทั้งนี้ น้ำตาลโตนดที่ผ่านการเคี้ยวหรือหลอมให้เข้มข้นแล้วจะบรรจุในภาชนะที่เรียกว่า “หม้อตาล” เพื่อสะดวกต่อการขนส่งและการตกลงซื้อ-ขายกันในสมัยนั้นลักษณะของหม้อตาลเป็นภาชนะที่มีรูปทรงกลมรี ขนาดปากหม้อมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๔ เซนติเมตร มีขนาดความสูงประมาณ ๖ เซนติเมตร หม้อตาล ๑ ใบมีขนาดความจุน้ำตาลโตนด ๑ ลิตร หรือ ๑ กิโลกรัม ซึ่งรูปลักษณะของหม้อตาลมีส่วนคล้ายกับหมวกของข้าราชการพลเรือนและชาวบ้านมักจะเรียกหมวกนั้นว่า “หมวกทรงหม้อตาล” ในระยะหลังของการใช้ภาชนะบรรจุตาลโตนดได้มีการพัฒนาให้ขนส่งได้คราวละปริมาณมากขึ้นกว่าหม้อตาลแบบดั้งเดิม จึงใช้หม้อเทนน และปีปโลหะ ขนาดประมาณ ๑๐-๑๕ กิโลกรัมแทน จึงทำให้หม้อตาลแบบดั้งเดิมหมดความจำเป็นและสำคัญไป แหล่งผลิตหม้อตาลที่สำคัญในอดีตเรียกว่า “บ้านหม้อ” คือบริเวณตั้งแต่หน้าวัดยางขึ้นไปด้านทิศเหนือจรดกำแพงวัดมหาธาตุวรวิหารไปด้านทิศตะวันออกจรดแม่น้ำเพชรบุรี และเลือกริมฝั่งแม่น้ำเพชรลงไปทางทิศใต้จนถึงบริเวณวัดดอนไก่เตี้ย และตรอกโรงน้ำแข็ง ซึ่งก็คือบริเวณถนนดำเนินเกษม ช่วงตั้งแต่วัดมหาธาตุวรวิหารถึงบริเวณวัดดอนไก่เตี้ยในปัจจุบันนั่นเอง หม้อตาลเมืองเพชรในปัจจุบันมีเก็บรวบรวมไว้บ้างจำนวนไม่ถึง ๑๐ ใบ ที่ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น วัดคงคาราม และพิพิธภัณฑวัตถุวัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี

๓. ตาลโตนดพืชเอกลักษณ์ของเมืองเพชร

จังหวัดเพชรบุรี มีคำขวัญประจำจังหวัดว่า “เขาวังคู่บ้าน ขนมหวานเมืองพระเลิศล้ำศิลปะแดนธรรมะ ทะเลงาม” ทั้งนี้ตราและธงประจำจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย พระราชวังพระนครคีรี (เขาวัง) และต้นตาลโตนด ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนเมืองเพชร โดยเฉพาะภาพนาข้าวที่ขนาบข้างด้วยต้นตาลโตนด เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดินเมืองเพชร ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม คือ การทำนาเป็นอาชีพหลักและการทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพรอง

พื้นที่การเกษตรของเมืองเพชรโดยทั่วไป ชาวนาจะปลูกข้าวและทำตาลโตนดควบคู่กันไป ส่วนมากจะปลูกต้นตาลไว้บริเวณคันนาและพื้นที่ว่างเปล่าซึ่งไม่ได้ทำประโยชน์อย่างอื่น ต้นตาลเมืองเพชรให้ผลผลิตน้ำตาลโตนดที่ดีที่สุดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงมีชื่อเสียงติดปากคนทั่วไปว่า “น้ำตาลเพชรบุรี” หรือ “น้ำตาลเมืองเพชร” เพราะมีรสชาติหวานหอมอร่อย ชวนรับประทาน จนมีสมญานามของคำว่า “หวานเหมือนน้ำตาลเมืองเพชร” ดังนั้น ต้นตาลจึงนับเป็นพืชที่มีความสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมชนบท และวิถีชีวิต วัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี

“ต้นตาล” หรือ “ต้นตาลโตนด” หรือ “ตาลโตนด” จึงเป็นพืชที่ให้คุณประโยชน์มหาศาลและเป็นต้นไม้คู่บ้านคู่เมืองของคนเมืองเพชรมาตั้งแต่บรรพกาล^{๔๓}

๒.๕.๘ ยุทธศาสตร์วิสาหกิจชุมชนจังหวัดเพชรบุรี

^{๔๓}พรรรณิภา โสทธิพันธุ์ และคณะ, “วัฒนธรรมตาลโตนด : กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๔๗, หน้า ๑๖-๑๗.

๑) วิสัยทัศน์ : ชุมชนเข้มแข็งด้วยระบบเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเอง โดยกระบวนการวิสาหกิจชุมชน

๒) พันธกิจ

- ๒.๑ เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการทุนของชุมชน
- ๒.๒ ส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน
- ๒.๓ รับรองสถานภาพวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน
- ๒.๔ ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้เกิดการส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างมีเอกภาพ

๓) ยุทธศาสตร์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ซึ่งกำหนดโดยคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนระดับประเทศ มี ๓ ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเรียนรู้ การวิจัยและพัฒนา

- การสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- การเสริมสร้างปัจจัยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติ
- การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

- การบริหารจัดการทุนชุมชน
- การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน
- การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้
- การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

- การรับรองสถานภาพวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน
- การพัฒนาและสนับสนุนเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน
- การส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้
- การสนับสนุนการจัดการวิสาหกิจชุมชน
- ประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและชุมชน
- การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน
- การประชาสัมพันธ์เผยแพร่^{๔๔}

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

อังกูร หงส์คณานุเคราะห์ ได้ศึกษากลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน ชุมชนประดิษฐ์โทรการ ผลการศึกษาพบว่า ชาวชุมชนประดิษฐ์โทรการพื้นเพเดิมเป็นชาวนาในจังหวัดฉะเชิงเทราและ

^{๔๔}สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, (เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๙,) หน้า ๔๐.

ปราจีนบุรีหลังจากที่ได้เห็นญาติมิตรรุ่นก่อน ๆ ที่เข้ามาฝึกฝนเป็นช่างทองลงหินมีรายได้มากกว่าเมื่อครั้งที่ยังทำนาโดยอาชีพทำเครื่องทองลงหินในช่วง ๕๐ ปี ที่ผ่านมามีสามารถทำรายได้ให้แก่ช่างทองลงหินพอเลี้ยงดูครอบครัวได้ตามอัตภาพและเป็นวิถีการผลิตที่สืบทอดกันมาในครอบครัวโดยสมาชิกจะได้เรียนรู้งานทำเครื่องทองลงหินตั้งแต่อายุยังน้อยเพราะโรงงานอยู่ในบริเวณบ้านแต่ในช่วงเวลา ๑ - ๒ ปี ที่ผ่านมามีอุปสงค์ความต้องการเครื่องทองลงหินได้ลดลงทำให้ช่างกลุ่มหนึ่งเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นซึ่งได้แก่ งานรับจ้างทั่วไป นอกจากนี้ปัญหาเรื่องงานลดลงแล้วปัญหาสำคัญและเรื้อรังอีกประการหนึ่งก็คือการขาดอำนาจต่อรองราคากับตลาดทางชุมชนจึงเกิดการรวมกลุ่มกับช่างฝีมือจากชุมชนอื่นๆ ในกรุงเทพฯ จัดตั้งสหกรณ์ศูนย์ส่งเสริมศิลปหัตถกรรมชุมชนกรุงเทพฯ ขึ้นโดยกลุ่มช่างของชุมชนประดิษฐ์โทรการเป็นสมาชิกกลุ่มใหญ่ที่สุดมีเป้าหมาย คือ การทำให้อาชีพช่างสาขาต่างๆ ที่มารวมตัวกันมีความสืบเนื่องยั่งยืนโดยสหกรณ์ได้แสดงบทบาทเป็นผู้นำในการหาตลาดใหม่ ๆ และรับคำสั่งซื้อจ่ายงานให้แก่สมาชิกเกิดเป็นพลังต่อรองราคากับตลาดและแหล่งค้าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นปัจจุบันตลอดจนคนรุ่นใหม่เลือกประกอบอาชีพนี้ต่อไป แต่การดำเนินงานของสหกรณ์ก็ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้เนื่องจากบทบาทของผู้นำที่มีหลายบทบาทในตัวเองกันทั้งเป็นเจ้าแก้ว นักการเมือง และประธานสหกรณ์รวมทั้งเป็นการบริหารงานคนเดียวสมาชิกในสหกรณ์ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและสมาชิกไม่เกิดการปรับตัวเนื่องจากไม่มั่นใจในระบบสหกรณ์ ดังนั้นการนำเสนอสหกรณ์มาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชนจึงไม่บรรลุผลในขณะนี้^{๕๕}

ขจรเดช อภิชาติตรากุล ได้ศึกษา หัตถกรรมพื้นบ้านปลาตะเพียนโบราณ ชุมชนหัวแหลม ตำบลท่าวาสสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ชาวชุมชนบ้านหัวแหลมส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและยึดการสานปลาตะเพียนโบราณเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมมานานซึ่งงานปลาตะเพียนโบราณเป็นงานจักรสานพื้นบ้านชิ้นหนึ่งที่รู้จักกันมานานในสังคมไทย โดยได้แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานจากการพบเห็นสีสรรรูปร่างและความสวยงามตามธรรมชาติของปลาตะเพียน คนสมัยก่อนใช้ปลาตะเพียนโบราณ คือ ใช้แขวนเป็นเครื่องเล่นหรือเปลเด็กแต่เนื่องจากความต้องการของคนต่างถิ่นที่นิยมซื้อหาไปฝากคนรู้จักทำให้บทบาทหน้าที่ปลาตะเพียนโบราณเปลี่ยนแปลงไปเช่น กลายเป็นของชำร่วยของที่ระลึก เป็นต้น แต่เนื่องจากปลาตะเพียนโบราณมีประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายขึ้นจึงทำให้ปลาตะเพียนอยู่ในฐานะงาน หัตถกรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่าของสังคมไทยต่อไป^{๕๖}

วิชญ์ อันสงคราม ได้ศึกษา กลยุทธ์การตลาดของผู้ผลิตผ้าไหมแพรวา ศึกษากรณีบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากประชากร ๓ ประเภท คือ ผู้รู้ ผู้ผลิตผ้าไหมแพรวา และผู้บริโภค พบว่า

^{๕๕} อังกุล หงส์ศมนานุเคราะห์, รายงานผลการศึกษาคำโครงการวิจัยทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง กลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน ชุมชนประดิษฐ์โทรการ, กันยายน ๒๕๕๒ ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๕๐, หน้า ๑๓.

^{๕๖} ขจรเดช อภิชาติตรากุล, หัตถกรรมพื้นบ้าน: ปลาตะเพียนโบราณชุมชนหัวแหลม ตำบลท่าวาสสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยาจังหวัด พระนครศรีอยุธยา, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวัฒนธรรมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒, หน้า ๔๗.

๑. แหล่งผลิตบ้านโปงเป็นแหล่งที่มีการผลิตผ้าไหมแพรวามากที่สุดร้อยละ ๒๘.๑๒ ของผลผลิตรวมทั้งจังหวัดร้อยละ ๔๒.๐๖ ของผลผลิตรวมทั้งอำเภอคำม่วงการแข่งขันมีคู่แข่งชั้น ๒ ประเภทคือ คู่แข่งขันที่เป็นผู้ผลิตผ้าไหมแพรวาจากแหล่งผลิตอื่นและคู่แข่งประเภทสินค้าทดแทน ได้แก่ ผ้าพื้นเมืองชนิดต่าง ๆ เช่น ผ้าสามกษัตริย์ ผ้าลายน้ำไหล ผ้าไหมพื้น เป็นต้น

๒. การวิเคราะห์ SWOT พบว่าผ้าไหมแพรวาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคมีความภักดีต่อตัวผลิตภัณฑ์ค่อนข้างสูง ความมีเอกลักษณ์ ความประณีตสวยงามจึงเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่เจาะจงซื้อปัจจุบันการค้าผ้าไหมแพรวาประสบปัญหาเนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศผู้ผลิตส่วนใหญ่จึงพยายามรักษาส่วนแบ่งตลาดผ้าไหมแพรวาเอาไว้โดยการเพิ่มรูปแบบผลิตภัณฑ์ การใช้กลยุทธ์ทางการตลาดโดยเฉพาะกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดเพื่อจะทำให้ผ้าไหมแพรวาสามารถแข่งขันและรักษาส่วนครองตลาดเอาไว้ได้

๓. การกำหนดกลยุทธ์การตลาดโดยใช้ส่วนประสมการตลาดดังนี้ ในด้านผลิตภัณฑ์ผู้ผลิตควรพัฒนารูปแบบและคุณภาพให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคเพิ่มการวางตำแหน่งผ้าไหมแพรวาด้านราคาควรมีการรวมตัวจัดตั้งเป็นองค์กรขึ้นมาเพื่อการบริหารงานของกลุ่มกำหนดราคาและปริมาณการผลิตเป็น มาตรฐานเดียวกันจัดท้าวสคูมาบริการสมาชิกเพื่อลดต้นทุนการผลิต กลยุทธ์ด้านช่องทางการจำหน่ายลดช่องทางการตลาดให้สั้นลงโดยตัดพ่อค้าคนกลางออก ผู้ผลิตดำเนินการเองและด้านการส่งเสริมการตลาดจัดเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมแพรวาเพื่อนำไปเผยแพร่ในงานแสดงสินค้าที่ทางราชการและเอกชนได้จัดขึ้นโดยเสนอช่องทางการซื้อผ้าไหมแพรวาได้โดยตรงกับผู้ผลิตผ่านทางไปรษณีย์ นอกจากนี้ผู้ผลิตผ้าไหมแพรวาควรพัฒนากลุ่มสตรีทอผ้าแพรวาให้เป็นองค์กรที่มีรูปแบบดำเนินการที่เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกอย่างแท้จริง^{๙๗}

นพรัตน์ มหิพันธ์ ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์พื้นเมืองร้านเลิศไพบูลย์ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ จากประชากรที่เป็นเจ้าของกิจการ ๔ รายและลูกค้า ๑๙ รายโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นและสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

๑. ด้านการผลิต ปริมาณสินค้าไม่สอดคล้องกับปริมาณการขายแนวทางการพัฒนาควรวางแผนกำลังการผลิตด้วยการประเมินผลผลิตและการพยากรณ์ความต้องการของตลาดโดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลการขายในอดีตเพื่อนำมาปรับปรุงปริมาณการผลิตให้สอดคล้องกับเป้าหมายรวมทั้งควบคุมการผลิตให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนและสร้างผลกำไร มีการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ที่นอนพับและหมอนชนิดใหม่มีความแปลกใหม่อย่างต่อเนื่อง

๒. ด้านการเงินและทุน กิจการมีเงินทุนไม่เพียงพอสำหรับการสำรองสินค้าเพื่อจำหน่ายและการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อทำให้ต้นทุนสูง แนวทางพัฒนาควรมีการจัดทำงบประมาณการขายและงบประมาณการผลิตเพื่อประเมินรายรับและรายจ่ายไว้ล่วงหน้า เพิ่มทุนในการดำเนินงานโดยการกู้เงินจากสถาบันการเงินเพื่อใช้จ่ายในด้านการผลิตและการซื้อสินค้าเป็นเงินสดจะมีอำนาจในการต่อรองสูงและควรพัฒนาระบบบัญชีให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับกิจการ

^{๙๗}วิษณุ อ้นสงคราม, การศึกษากลยุทธ์การตลาดของผู้ผลิตผ้าไหมแพรวาศึกษากรณีบ้านโปง ตำบลโปง อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์, รายงานการศึกษาปัญหาพิเศษ, (บธ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒.

๓. ด้านการตลาด คู่แข่งขันมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากและมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงแนวทางพัฒนาควรนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่นอนพับและหมอนชนิดในลักษณะที่แปลกใหม่ควบคู่ไปกับผลิตภัณฑ์พื้นเมืองชนิดอื่น เพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์โดยเน้นประโยชน์ใช้สอยให้มากขึ้นพัฒนาช่องทางการจำหน่ายไปสู่กลุ่มผู้บริโภคระดับกลางถึงระดับสูงใช้วิธีดึงดูดลูกค้าด้วยการให้ส่วนลดเงินสดและส่วนลดปริมาณเพื่อหลีกเลี่ยงการทำสงครามราคา เน้นการใช้ประโยชน์จากพ่อค้าคนกลางซึ่งมีเครือข่ายลูกค้าที่กว้างจะทำให้สามารถกระจายสินค้าได้อย่างรวดเร็วเพิ่มช่องทางการจำหน่ายโดยตรง โดยการใช้พนักงานเร่ขายสินค้าไปตามหมู่บ้านเพื่อทำให้การหมุนเวียนสินค้าได้เร็วขึ้นรักษาความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้าเพื่อการทำธุรกิจร่วมกันในระยะยาว

๔. ด้านทรัพยากรมนุษย์ ในอนาคตคาดว่าจะประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานเนื่องจากแรงงานที่มีอยู่เดิมอายุมากขึ้นอาจเสื่อมสภาพการทำงาน แนวทางการพัฒนาควรวางแผนการใช้แรงงานในระยะยาวโดยการพัฒนาแรงงานให้มีความชำนาญและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเตรียมการสรรหาแรงงานจากแหล่งอื่นมาทดแทน มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวได้พัฒนาความรู้และทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจให้สามารถแข่งขันได้^{๔๘}

อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม และคณะ ได้ทำการศึกษาสถานการณ์การผลิตการตลาดโอกาสทางการตลาดของสินค้าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษาเครื่องจักสาน จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดอ่างทอง จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องจักสานในจังหวัดนครราชสีมาจำนวน ๘ กลุ่ม และจากจังหวัดอ่างทองจำนวน ๖ กลุ่ม และกลุ่มตัวอย่างจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องของผลการศึกษาพบว่า ผู้ผลิตเครื่องจักสานส่วนใหญ่ทำเครื่องจักสานเป็นอาชีพเสริมจากการทำการเกษตรโดยได้รับรายได้จากการทำเครื่องจักสานประมาณราย ละ ๒,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษวัตถุดิบที่ใช้ในการทำเครื่องจักสานส่วนใหญ่จะเป็นวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำเครื่องจักสานมักจะเป็นเครื่องมือที่เรียบง่าย ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานที่ผลิตได้จะมีคุณภาพไม่คงที่และปริมาณที่ผลิตได้ก็ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่ทำการผลิต นอกจากนี้ยังพบว่าผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิตเครื่องจักสานตัวอย่างการผลิตมีชนิด รูปแบบและขนาดของผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย การพัฒนาชนิดและรูปแบบของผลิตภัณฑ์เป็นไปอย่างช้า ๆ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้เน้นการใช้วัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่นและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ราคาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ค่อนข้างต่ำโดยส่วนใหญ่เป็นการขายผ่านพ่อค้าคนกลาง ปัญหาและอุปสรรคที่กลุ่มผู้ผลิตเครื่องจักสานประสบที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาความไม่เพียงพอของเงินทุน การขาดทักษะในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และการขาดตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ที่แน่นอน ผลการวิเคราะห์โอกาสทางการตลาด พบว่ากลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อม

^{๔๘} นพรัตน์ มหิพันธ์, การศึกษาแนวทางในการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ศึกษากรณีร้านเลิศไพบูลย์ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์, รายงานการศึกษาปัญหาพิเศษ, บธ.ม.มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕), หน้า ๘๗.

ภายในเข้มแข็งในระดับปานกลางและสภาพแวดล้อมภายนอกมีผลต่อกลุ่มผู้ผลิตในระดับปานกลาง ดังนั้นกลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้ผลิตจึงได้แก่ กลยุทธ์รักษาฐานะเดิม^{๙๙}

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

Saul R.L. ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าใน Mid – Hills ของประเทศเนปาลพบว่า การใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการด้านการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเป็นระบบซึ่งทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนแต่ยังมีความขัดแย้งในกิจกรรมดังกล่าวนี้ภายในชุมชน^{๑๐๐}

Jannanit Surasin ได้ทำการศึกษาการจัดการด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยทำการเก็บข้อมูลใน ๒ หมู่บ้านของประเทศไทยพบว่าประชาชนท้องถิ่นยังคงใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านบางอย่างสูญหายไปบางส่วนถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากรแบบยั่งยืนภูมิปัญญาพื้นบ้านบางส่วนไม่ได้มีการถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน ภูมิปัญญาบางส่วนถูกปฏิเสธจากบุคคลภายนอกชุมชนและที่สำคัญพบว่าองค์กรท้องถิ่นได้ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาชุมชนและขจัดความขัดแย้งจากการใช้ทรัพยากรร่วมกัน^{๑๐๑}

Cartledge D. โดยได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน DokoGamo ในประเทศเอธิโอเปีย พบว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านมีผลต่อการจัดการทรัพยากรแบบยั่งยืนและมีผลต่อความมั่นคงทางสังคมภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สำคัญ เช่น การมีบรรทัดฐานในการใช้ทรัพยากร (Social Norms) การให้ความเคารพต่อการใช้ทรัพยากร (Respect for the Resources) การให้ความเคารพต่อผู้นำชุมชน (Respect for Leadership) การให้ความตระหนักรู้ระบบนิเวศ (Ecological Awareness) นอกจากนี้ยังพบว่าสังคมมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน^{๑๐๒}

Hoare T. R. โดยได้ทำการศึกษาการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนดั้งเดิม (Aboriginal Communities) กบการวางแผนใช้ที่ดินของรัฐในประเทศแคนาดาที่มีข้อสรุปในทำนองเดียวกันว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านมีความสำคัญต่อระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชน นอกจากนี้ระบบภูมิปัญญาพื้นบ้านยังเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการวางนโยบายและการวางแผนการใช้ที่ดินของรัฐให้

^{๙๙} อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม และคณะ, สถานการณ์ด้านการผลิต การตลาด โอกาสทางการตลาดและกลยุทธ์ทางการตลาดของสินค้าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์: กรณีศึกษาเครื่องจักสาน จังหวัดนครราชสีมาและอ่างทอง, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

^{๑๐๐} Saul R.L. Om Prasad. Customary system of natural resource management among TaramiMagar of western Nepal. Ph.D. Dissertation. Cornell University, ๑๙๙๗. p ๙๕.

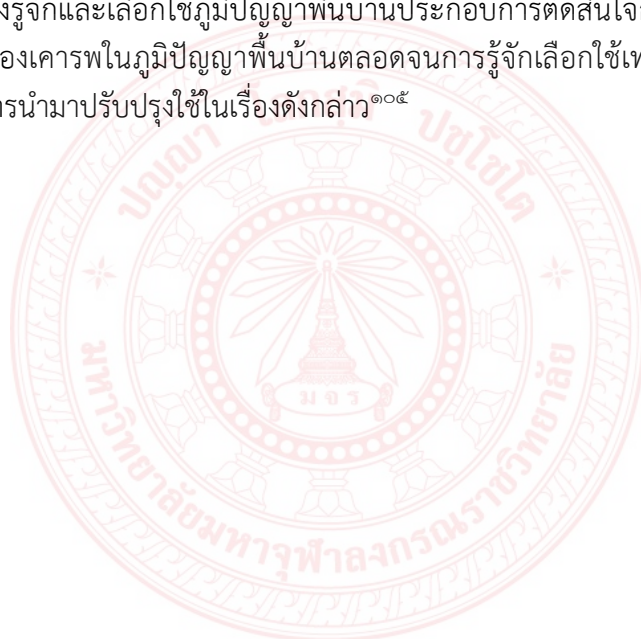
^{๑๐๑} Jannanit. Surasin. Indigenous knowledge in natural resource management : The case of twovillage in Thailand. Ph.D. Dissertation. The University of Wisconsin-Madison, p ๔๕.

^{๑๐๒} Cartledge. Daniel M. Taming the mountain: Human ecology, Indigenous knowledge, and sustainable resource management in the Doko Gamo society of Ethiopia Ph.D. Dissertation. University of Florida, (๑๙๙๖.), p ๑๒๑.

ดำเนินไปได้ด้วยดีสำหรับการพัฒนาการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักดั้งเดิมของชุมชนกับกระแสแห่งการพัฒนาประเทศ^{๑๐๓}

Cizek P. ได้ศึกษาการปลูกข้าว (Wild Rice) ของชุมชนดั้งเดิมที่ Mud Lake ในประเทศแคนาดาสรุปว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านมีความสำคัญต่อกิจกรรม การปลูกข้าว ป่า และ สนับสนุนให้รัฐออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนเหล่านั้น^{๑๐๔}

Perrot - Maitre D. ในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ลุ่ม (Lowland) ที่เกาะ Lcyte ของประเทศฟิลิปปินส์พบว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นสิ่งมีประโยชน์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเกษตรของรัฐได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับการศึกษาของ Rajasekaram B. (๑๙๙๓ : ๓๖) ได้ศึกษารูปแบบพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่แบบยั่งยืนพบว่า ในการพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่แบบยั่งยืนของ อินเดียนต้องอยู่บนพื้นฐานของการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านโดยต้องรู้จักและเลือกใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านโดยต้องต้องรู้จักและเลือกใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประกอบการตัดสินใจการขยายงานด้านการพัฒนาการเกษตรต้องเคารพในภูมิปัญญาพื้นบ้านตลอดจนการรู้จักเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านในการนำมาปรับปรุงใช้ในเรื่องดังกล่าว^{๑๐๕}

^{๑๐๓} Hoare. Toney Richard. **Whose knowledge Using participatory action research in land-useplanning: The Mowachaht case study** (British Columbia). MED. Dissertation University of Calgary (Canada), ๑๙๙๕.), p ๘๖.

^{๑๐๔} Cizek. Petr. **Gardians of Manomin : A case study of indigenous resource management of Wild rice (Ontario)** . MSC. Dissertation. University of Guelph (Canada), ๑๙๙๓. p ๒๗.

^{๑๐๕} Perrot - Maitre D. **Bureaucratic barriers and constraints to the utilizataion ofindigenous knowledge in sustainable agriculture in Sierra Leone.** Ph.D. Dissertation.The University of Wisconsin-Madison, ๑๙๙๓. p ๕๖.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การผลิตภัณฑท์ท้องถิ่น : คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน” ผู้วิจัยได้ศึกษาตามวิธีการดำเนินการวิจัย ตามกระบวนการศึกษาวิจัย และตามลำดับขั้นตอนการวิจัยเป็นต้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การผลิตภัณฑท์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน” เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

๑. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑท์จากต้นตาล ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล ช่างราชการและนักวิชาการด้านวัฒนธรรมชุมชน

๒. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑท์จากต้นตาล เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ชุมชนจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือบทความ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง

๓. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ด้วยการร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องผู้เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑท์จากต้นตาล ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล ช่างราชการและนักวิชาการด้านวัฒนธรรมชุมชน โดยผ่านกระบวนการการคิด ออกแบบ และได้ผลิตภัณฑท์ใหม่ (New Product) คือ แก้วอ้อพักผอนที่ทำจากไม้ตาล

๔. สรุปผลและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาทั้งการสัมภาษณ์และเชิงเอกสาร โดยนำมาอธิบายโดยแยกออกเป็นบทต่างๆ ในลักษณะของการพรรณนาตามเนื้อหาสาระที่สำคัญและสรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ

๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่การวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล ช่างการและนักวิชาการวัฒนธรรมชุมชน จำนวน ๑๕ คน ประกอบด้วย

๑. จ.อ. อ. อภิชาติ แก้วโกศล, นายกเทศมนตรีตำบลบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี
๒. นางศรีสมร เทพสุวรรณ, วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี
๓. พัฒนาชุมชนจังหวัดเพชรบุรี
๔. ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี
๖. ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเพชรบุรี
๗. ดร.โณมยง โต๊ะทอง, อดีตคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
๘. นายบุญช่วย แก้วโกศล, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๙. นายถนอม ภูเงิน, กำนันตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๑๐. ผู้ใหญ่บ้านตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๑๑. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๑๒. นายสัณฐาน ธิรมนัส, ประชาชนชาวบ้าน
๑๓. นายเกียรติศักดิ์ กล่อมสกุล, นักวิชาการท้องถิ่น
๑๔. นายเจือ จินเจริญ, นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล
๑๕. นางเชื้อ มีนุช, ผู้ชำนาญวิธีการเคียวตาล

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

เชิงคุณภาพ

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และแบบบันทึกจากการสังเกตการณ์ แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) ของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชนรวมทั้งศึกษาจากข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary sources) โดยศึกษาจากงานเขียนของนักวิชาการ ตลอดจนตำรา หนังสือ บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ และผลงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured

Interview) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล ช่างราชการและนักวิชาการวัฒนธรรมชุมชน จำนวน ๑๕ คน

ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ความจริงแนวคิดความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาความรู้พื้นฐานทั่วไปเอกสารแนวคิดทฤษฎีทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มสตรี โครงการตามพระราชประสงค์ดอนขุนห้วย ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอลำดวน จังหวัดเพชรบุรี

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๓. ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการศึกษากำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์ โดยขอคำปรึกษาจากสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร

๔. สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีวิจัยให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุม การผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นการผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ตำบลลำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

๕. นำเสนอเครื่องมือแบบสัมภาษณ์การวิจัยต่อสถาบันพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ และนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity)

๖. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของสถาบันพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

๗. จัดพิมพ์เครื่องมือการวิจัยให้เป็นฉบับที่สมบูรณ์สำหรับนำไปใช้จริง เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง

แบบสัมภาษณ์สำหรับ (แสดงในภาคผนวก)

- ๑) ผู้นำชุมชน
- ๒) ปราชญ์ชาวบ้าน
- ๓) ช่างราชการและนักวิชาด้านวัฒนธรรม
- ๔) นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล

แบบสัมภาษณ์หรือที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์จากต้นตาล แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยวัฒนธรรมชุมชน มีเนื้อหา ดังนี้

๑. เอกลักษณะและรูปแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
๒. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาลในอดีตมีการพัฒนาอย่างไร
๓. การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาลให้มีคุณภาพมากขึ้นและสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอย่างอื่นได้
๔. การจัดการปัญหาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาลควรมีวิธีการหรือขั้นตอนอย่างไร

๕. แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมतालเมืองเพชร ในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างไร

๖. ชุดกิจกรรมและปัญหาการวิจัย

ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ส่งแนวทางในการสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือและแก้ไขในการสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้มีหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อเก็บข้อมูลตามวันเวลาที่ท่านเหล่านั้นสะดวกในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

เชิงคุณภาพดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๑) คณะผู้วิจัยได้ทำหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๒) คณะผู้วิจัยดำเนินการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อกำหนด วัน เวลา สถานที่ ระยะเวลาและวิธีการในการให้สัมภาษณ์
- ๓) คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมด้วยตนเอง
- ๔) บันทึกข้อมูลผลการสัมภาษณ์แล้วจัดระบบข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบต่อไป

๕) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๔.๑ ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นตาล มีดังนี้

- ๑) ติดต่อนายช่างผู้ชำนาญการทำไม้ตาลโดยมีการร่วมกันออกแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาล
- ๒) เมื่อได้แบบผลิตภัณฑ์ จึงทำการจัดหาเครื่องมือการผลิต และดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์
- ๓) หลังจากได้แบบผลิตภัณฑ์แล้ว นายช่างผู้ชำนาญการทำไม้ตาลทำการผลิตภัณฑ์
- ๔) ทดสอบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบคุณภาพเพื่อตรวจสอบผลิตภัณฑ์มีความถูกต้องตามที่กำหนด พร้อมกับสัมภาษณ์
- ๕) รวบรวมคำแนะนำจากภายในและภายนอกมาปรับปรุง แก้ไขผลิตภัณฑ์ต้นแบบ หรือ เปลี่ยนวัตถุดิบที่ใช้กับผลิตภัณฑ์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากเอกสารพิจารณาในเชิงตรรกเป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงความสอดคล้องของเนื้อหาทั้งหมดกับแนวคิด ทฤษฎีและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามกลุ่มข้อมูล (Content Analysis) ทางการวิจัยที่ทำการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประเด็นสำคัญที่วิเคราะห์ คือ ศึกษาเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลของจังหวัดเพชรบุรี พัฒนา ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลสร้างมูลค่าเพิ่มให้ท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ชุมชน และ

ยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการสืบสานวิถีวัฒนธรรมतालเมืองเพชร โดยการนำเสนอเป็นความเรียง การนำเสนอข้อมูล โครงสร้าง แผนภาพ การบรรยายและภาพประกอบเอกสาร

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน” เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ซึ่ง

เชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) จากพระไตรปิฎก วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานวิจัย ตำราทางวิชาการ วารสารและหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยทั้งหมด แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ผล และสรุปผลการศึกษา

พื้นที่การวิจัย ไตแก ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยมีเป้าหมายคือ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล ช่างราชการและนักวิชาการวัฒนธรรมชุมชน โดยผู้วิจัยได้พยายามที่จะตั้งประเด็นคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาที่มุ่งศึกษาเกี่ยวของมากที่สุด เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ และเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการสืบสานวิถีวัฒนธรรมतालเมืองเพชรต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับผลิตผลจากตาลโตนดมีหลายอย่าง แต่ที่ทำรายได้ให้ชาวบ้านจากนักท่องเที่ยวคือลูกตาลอ่อน ในสมัยก่อนน้ำตาลจากตาลโตนดเป็นสินค้าส่งออกจากเพชรบุรีไปทั่วประเทศหรือแม่ส่งออกไปต่างชาติ โดยมีหลักฐานเป็นหม้อตาลโบราณมากมายหลงเหลือให้ศึกษาโดยดูได้ที่ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ตาลโตนดให้ประโยชน์หลายประการ เช่น การทำน้ำตาล ขนมตาล ไม้ตาลของที่ระลึก ตาลเชื่อม เป็นต้น ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งหมายถึง การทำให้เกิดความเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการบริการตลอดทั้งค่านิยม ทักษะคติ เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยมุ่งขจัดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ เป็นการเพิ่มรายได้ต่อคนหรือผลผลิตซึ่งรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขั้นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งจะได้นำเสนอในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๔.๑ ผลการสัมภาษณ์ในประเด็นเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

๔.๑.๑ ผลการสัมภาษณ์ในประเด็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาลในอดีต

๔.๑.๒ ผลการสัมภาษณ์ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาลให้มีคุณภาพมากขึ้นและสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอย่างอื่นได้

๔.๒ วิธีการจัดการปัญหาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาลควรมีวิธีการหรือขั้นตอนอย่างไร

๔.๓ แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

๔.๔ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ เอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แสดงทัศนะจากการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล ดังนี้

อาชีพการทำน้ำตาลโตนดในชุมชนบ้านลาดเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษน้ำตาลโตนดมีข้อดีคือหวานกว่าน้ำตาลมะพร้าวในอดีตมีการทำกันแทบทุกครัวเรือนสลับกับการทำนาและ

เลี้ยงวัว^๑ คนที่มีอาชีพทำตาลโตนดในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน โดยวัฒนธรรมการทำตาลโตนดโดยทั่วไปคือผู้ชายจะขึ้นตาลและผู้หญิงเกี่ยวตาลและมักจะเป็นสามีภรรยา^๒ สมัยก่อนผู้ชายที่ทำน้ำตาลโตนดจะศึกษาวิธีการขึ้นตาล นวดตาลจากพ่อในขณะที่ผู้หญิงจะได้รับการถ่ายทอดวิธีการเกี่ยวตาลจากแม่^๓ อันเป็นเอกลักษณ์ของคนเพชรบุรีซึ่งปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้ ผลผลิตจากต้นตาลโตนดถูกนำมาประกอบอาหารคาวหวาน^๔ เช่น แกงหัวตาลโตนดทอด ขนมหม้อแกง และขนมหวานต่าง ๆ ที่มีส่วนประกอบสำคัญ คือ น้ำตาล^๕ ชุมชนบ้านลาดมีภูมิปัญญาที่แตกต่างไปอย่างหนึ่ง คือ การทำ “น้ำตาลงุน” โดยทำเมื่อปลายฤดูจะมีการเกี่ยวตาลให้อ่อนกว่าปกติเล็กน้อย แล้วตัดใส่กระบอกสะอาดปิดปากกระบอกด้วยใบตองแห้ง^๖ แขนงไว้สักประมาณ ๑ เดือน น้ำตาลจะค่อย ๆ จับตัวเป็นก้อนเล็ก ๆ เรียกว่า “น้ำตาลงุน” ไว้กินแทนขนมหรือผสมกับข้าวสุกและมะพร้าวขูดคลุกให้เข้ากัน เรียกว่า “ขนมไข่จิ้งหรีด” กินเป็นของหวาน^๗ ดังภาพที่ ๔.๑

ภาพที่ ๔.๑ “น้ำตาลงุน” อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านลาด

นอกจากนี้ทุกส่วนของต้นตาลโตนดถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ใบตาลใช้มุงหลังคาบ้าน พัดใบตาล ตาลปัตร ก้านตาลนำมาทำเป็นเครื่องเล่นเด็ก^๘ ของใช้ประจำวันต่าง ๆ จากใบตาลอ่อน ลำต้นที่แก่มาก ๆ จะแข็งและเป็นเสี้ยนสีดำ ไม่สามารถให้ประโยชน์อย่างอื่นได้แล้ว จะถูกนำมาทำเป็นเครื่องใช้และเครื่องเรือนในบ้านได้อย่างสวยงาม จึงกล่าวได้ว่ามีการใช้ประโยชน์จากตาลทุกส่วนตั้งแต่ใบจนถึงราก^๙ ได้แก่ ๑) ใบ ใช้มุงหลังคา ประดิษฐ์เป็นของเล่นเด็ก กระทั่งใบตาลสำหรับใส่ขนมตาล

^๑สัมภาษณ์จ.อ.อ. อภิชาติ แก้วโกศล, นายกเทศมนตรีตำบลบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๒สัมภาษณ์นางศรีสมร เทพสุวรรณ, วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^๓สัมภาษณ์พัฒนาชุมชนจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๔สัมภาษณ์ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๕สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๖สัมภาษณ์นายภคพัศ สงวัฒนายุทธ, นายอำเภอบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๗สัมภาษณ์ดร.โหมยง โตะทอง, อดีตคณบดีคณิคมมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^๘สัมภาษณ์นายบุญช่วย แก้วโกศล, นายองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^๙สัมภาษณ์นายถนอม ภูเงิน, กำนันตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ทำซัณฑ์อาหาร ๒) ทางตาลใช้ทำรั้ว ทำฟืนสำหรับเคี้ยวน้ำตาล^{๑๐} ๓) ลำต้น แปรรูปเป็นไม้แผ่นทำบ้าน และเฟอร์นิเจอร์ ๔) ราก ใช้ทำยาสมุนไพร ๕) ลูกตาลอ่อน สำหรับเป็นอาหารหวาน ๖) เนื้อตาล ใช้ทำขนมตาล^{๑๑} ๗) จาวตาล ทำขนมตาลเชื่อม ข้าวเหนียวหน้าตาล ๘) กะลาตาล ใช้ทำถ่าน ๙) เศษลูกตาลอ่อนหลังจากการเฉาะ ทำเป็นอาหารของวัว การใช้ทางตาลทำรั้ว และถ่านจากกะลาตาล^{๑๒} แสดงดังภาพที่ ๔.๒ และ ๔.๓

ภาพที่ ๔.๒ การใช้ทางตาลทำรั้ว

ภาพที่ ๔.๓ ถ่านจากกะลาตาล

สรุปได้ว่า เพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในเรื่องของตาลโตนด เนื่องจากตาลโตนดเป็นพืชเก่าแก่ที่พบในจังหวัดเพชรบุรีนานนับเป็นพันปีมาแล้ว และมีมากจนเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี ก่อให้เกิดรายได้จากภาชนะน้ำตาลโตนดเป็นอย่างมากแก่ภาครัฐในอดีต^{๑๓} และเกิดภูมิปัญญาที่หลากหลายจากการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ปลายรากจนถึงปลายใบเกือบร้อยชนิด แต่จากการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อในด้านการลดจำนวนต้นตาลโตนดอย่างรวดเร็ว รวมทั้งขาดการสืบทอดภูมิปัญญาตาลโตนดที่บรรพบุรุษได้คิดค้นและสืบทอด

^{๑๐} สัมภาษณ์นายบรรเจ็ด ภูเต็ง, ผู้ใหญ่บ้านตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑} สัมภาษณ์นายเทียน วิชาเชิด, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒} สัมภาษณ์อาจารย์สัณฐาน ภิรมนัส, นักวิชาการท้องถิ่น, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓} สัมภาษณ์นายเกียรติศักดิ์ กลุ่มสกุล, นักวิชาการท้องถิ่น, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

กันต่อ ๆ มานับเป็นพัน ๆ ปีอีกด้วย^{๑๔} ซึ่งผลผลิตจากตาลโตนดส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดเพชรบุรีอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรีที่ยังมีต้นตาลโตนดมากพื้นที่หนึ่ง คือ พื้นที่อำเภอบ้านลาด ในแต่ละตำบลจะมีการสืบทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับตาลโตนดที่หลากหลาย อาทิ ตำบลถ้ำรงค์มีสวนตาลขนาดใหญ่มีต้นตาลโตนด ประมาณ ๔๕๐ ต้น พบในหมู่บ้านม่วงงาม และในพื้นที่ตำบลต่าง ๆ ในอำเภอบ้านลาดจะมีตาลขึ้นอยู่ตามหัวไร่ปลายนาจำนวนมาก^{๑๕}

ซึ่งในปัจจุบันตาลโตนดกำลังประสบปัญหาการร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติจากความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากที่ดินโดยเฉพาะการทำนา ๒-๓ ครั้งต่อปี และขยายพื้นที่การเพาะปลูกเป็นเหตุให้มีการตัดต้นตาลโตนดมากขึ้น เพื่อนำเนื้อไม้ไปใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องเรือนและของที่ระลึกเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดที่เริ่มขยายตัวมากขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา

๔.๑.๑ ผลผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาลในอดีต

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แสดงทัศนะจากการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล ดังนี้

การทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพ

วิถีชีวิตของชุมชนบ้านลาดผูกพันกับตาลโตนดมานาน เนื่องจากตาลโตนดมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนบ้านลาด ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยความรัก ความศรัทธา และความมุ่งมั่น^{๑๖} เพราะต้องเสี่ยงอันตรายปีนพะยอมขึ้นลงยอดสูงของต้นตาลโตนดต้นแล้วต้นเล่า เพื่อปาดวงตาลด้วยมีดปาดตาลโค้งกลมและคมกริบเพื่อรองน้ำตาลสดจากกระบอกตาลที่นำไปแขวนไว้บนแต่ละต้น^{๑๗} ในแต่ละกระบอกจะมีไม้พะยอมสับชิ้นเล็ก ๆ ตากแห้งใส่ไว้ป้องกันน้ำตาลบูด น้ำตาลสดที่ได้จะถูกนำมาเทรวมเคี้ยวจนกว่าจะงวดในกระทะเคี้ยวตาลบนเตาตาลเมื่อครบกระบวนการเคี้ยว จึงใช้เสียมและถ้วยตักน้ำตาลหยอดลงบนแท่น ลักษณะคล้ายเตาขนมครกเรียกว่า หยอดปึก ทิ้งไว้สักครู่ ลอกออก นำปึกมาประกบกันแล้วนำมาผึ่งลงบนฟางในช่องที่เตรียมไว้เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของน้ำตาลปึกของชุมชนบ้านลาด^{๑๘}

ชุมชนบ้านลาดนั้นหลังจากฤดูการทำนา จะมีการทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพเสริม โดยมีลักษณะการดำรงชีวิตแบบครัวขยาย^{๑๙} มีการสืบทอดการทำตาลโตนดจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายสู่ลูกหลาน เป็นอาชีพที่ใช้ต้นทุนต่ำ เนื่องจากวัสดุที่นำมาทำตาลโตนดหาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้พะยอม ไม้พะยอม พื้นที่ของชุมชนบ้านลาดในอดีตจะมีต้นตาลโตนดขึ้นตามคันนาทั่วไป เพราะในเวลานั้นชาวนา

^{๑๔}สัมภาษณ์นายเจือ จินเจริญ, นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕}สัมภาษณ์นางเชื้อ มีนุช, ผู้ชำนาญวิธีการเคี้ยวตาล, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖}สัมภาษณ์จ.อ.อ. อภิชาติ แก้วโกศล, นายกเทศมนตรีตำบลบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗}สัมภาษณ์นางศรีสมร เทพสุวรรณ, วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘}สัมภาษณ์พัฒนาชุมชนจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙}สัมภาษณ์ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

จะปลูกข้าวควบคู่ไปกับการทำตาล^{๒๐} คนทำตาลโตนดในชุมชนบ้านลาดจะทำน้ำตาลโตนดในฤดูแล้ง ประมาณ ๔-๕ เดือน คือ เดือนมกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน และพฤษภาคม และในฤดูฝน จะทำนาข้าวแบบนาปี จึงนิยมเรียกว่ามีอาชีพทำนาขึ้นตาล ครอบครัวเป็นแบบปฐมนุญ อยู่รวมกันเป็น ครอบครัวใหญ่ ๓ ชั่วอายุคนขึ้นไป คนหนุ่มสาวทำนา ทำตาลเต็มที คนสูงอายุทำงานบ้าน หุงข้าว ทำกับข้าว สีข้าว ซ้อมข้าว เลี้ยงเด็ก จะอยู่อย่างมัธยัสถ์ ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นจริง ๆ^{๒๑} นิยมปลูกผักสวนครัวกินกันเอง ถ้าเหลือก็แจกจ่ายให้เพื่อนบ้านไม่นิยมขาย อาชีพขึ้นตาลโตนดนี้จะเป็นอาชีพที่สืบต่อรุ่นต่อรุ่น เด็กชายเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ แล้วจะถูกฝึกหัดให้ขึ้นตาลกันทุก ๆ คน แต่ปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่ไม่นิยมทำอาชีพนี้อีกต่อไปแล้ว เนื่องจากค่านิยมของพ่อแม่ที่ไม่อยากให้ลูกทำงานที่เสี่ยงต้องการให้ลูกเรียนหนังสือเพื่อไปเป็นเจ้าของคนนายคน^{๒๒}

นอกจากนี้ การขายน้ำตาลโตนด นิยมทำเพื่อขายแล้วรวบรวมเงินไว้เป็นทุนในการใช้จ่ายของครอบครัวและเป็นทุนในการทำนาในฤดูฝน น้ำตาลโตนดส่วนหนึ่งจะใส่โองมั่งกรหรือปีปไว้เพื่อกินและทยอยขายตลอดปีจนกว่าจะถึงฤดูการทำตาลในปีต่อไป^{๒๓} การขายน้ำตาลโตนด เมื่อได้น้ำตาลโตนดพอสมควรหรือเรียกว่าพอหาบแล้ว ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะเป็นคนหาไปขายยังตลาดวัดมหาธาตุวรวิหาร ผู้หญิงจะหาบน้ำตาลโตนดเข้าเมืองทางเข้าน้ำโดอิฐ ส่วนคนทำน้ำตาลโตนดจากตำบลบ้านทาน ตำบลไรโคก จะหาบมาขายที่ตลาดหัวสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี^{๒๔} การขายน้ำตาลโตนดสมัยก่อนเจ้าของต้องหาไปขายเอง แม้ค้าคนกลางที่ไปซื้อจากเตามีน้อย เพราะไม่มีรถไปขนต้องจ้างคนหา แต่ปัจจุบันสภาพดังกล่าวมาทั้งหมดนี้หายไปแล้ว^{๒๕} คือมีแม่ค้าพ่อค้าคนกลางไปรับซื้อถึงเตาเลยทีเดียว น้ำตาลจะมีราคาแพงขึ้นและหายากขึ้นทุกที คนขึ้นตาลมีน้อยลง คนอายุต่ำกว่า ๕๐ ปี ไม่มีใครขึ้นตาลแล้ว เพราะเป็นอาชีพที่เสี่ยงมาก ทำยากและไม่คุ้มรายได้ไม่แน่นอน ไม่มีรายได้ประจำ จึงนิยมไปทำงานก่อสร้างและงานโรงงานมากกว่าการขึ้นตาล^{๒๖}

อาชีพใหม่ของคนรุ่นใหม่เกี่ยวกับต้นตาลโตนดในชุมชนบ้านลาด ปัจจุบันเมื่อตาลตัวเมียออกลูก เจ้าของจะปล่อยให้ลูกเติบโตพอจึงจ้างผู้ชำนาญไปโอบขึ้นไป (ไม่ใช่ใช้พะอง)^{๒๗} เพื่อตัดทะเลตาลลงมาเฉาะลูกตาลสด (คนบ้านลาดเรียกโตนดเต้า) ซึ่งก็โลขายตามริมทางหลวง^{๒๘} มีมากตั้งแต่หน้าเขาวังไปจนถึงบางเค็ม ส่วนเนื้อหัวลูกตาลอ่อน ๆ จะขอยเป็นชิ้นบาง ๆ ต้มให้สุกขายเพื่อนำไปแกงกับ

^{๒๐}สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑}สัมภาษณ์นายภคพัศ สงัดนายทุท, นายอำเภอบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒}สัมภาษณ์ดร.โณมยง โตะทอง, อดีตคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓}สัมภาษณ์นายบุญช่วย แก้วโกศล, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๔}สัมภาษณ์นายถนอม ภูเงิน, กำนันตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๕}สัมภาษณ์นายบรรเจิด ภูเต็ง, ผู้ใหญ่บ้านตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๖}สัมภาษณ์นายเทียน วิสาเชิด, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗}สัมภาษณ์อาจารย์สันฐาน ถิรมนัส, นักวิชาการท้องถิ่น, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๘}สัมภาษณ์นายเกียรติศักดิ์ กลุ่มสกุล, นักวิชาการท้องถิ่น, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เนื้ออย่างหรือกึ่งสด เรียกว่า แกงหัวตาลหรือแกงหัวโตนด^{๒๙} จะทำอย่างนี้ก็ต่อเมื่อต้นตาลนั้นยังไม่สูงเกินไป ส่วนตาลที่สูงเกินไปจะปล่อยให้ลูกตาลสุกหล่นลงมาเอง แล้วเก็บลูกตาลเอาเนื้อมาทำขนมตาลหรือเลี้ยงวัว เมล็ดเอาไปเพาะให้งอกเฉาะเอาเนื้อในออกมาเชื่อมขายเรียกว่า โตนดเชื่อม หรือเชื่อมด้วยน้ำตาลโตนด แล้วนำไปซุบแป้งทอด เรียกว่า โตนดทอด ปัจจุบันทั้งโตนดเชื่อมและโตนดทอดจะพบเห็นได้ทั้งในร้านขนมหวานและตามตลาดนัดทั่ว ๆ ไป^{๓๐}

สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านลาดจะเกี่ยวข้องกับอาชีพการทำนาและการทำน้ำตาลโตนด ดังจะเห็นได้จากคำขวัญของอำเภอบ้านลาดที่ว่า “ละมุดหวาน น้ำตาลรสเด็ด ชมพูเพชรเลิศล้ำ สายน้ำศักดิ์สิทธิ์ชีวิตนักรบราชนิเวศน์” ย่อมแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านลาดที่มีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นระหว่างคนกับตาลโตนด ในเกือบทุกคร้วเรือน ในอดีตจะทำนาและทำน้ำตาลโตนด จึงถือว่าอาชีพการทำน้ำตาลโตนดของคนในชุมชนบ้านลาดมีมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย แม้ว่ากาลเวลาผ่านไปจะถูกผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งความเป็นเมืองจนทำให้อาชีพนี้ลดน้อยลงแต่ยังคงอยู่ตราบนานทุกวันนี้ การลดน้อยลงของอาชีพอาจพิจารณาได้จากการลดลงของจำนวนต้นตาลโตนดนั่นเอง ซึ่งต้นตาลโตนดมีจำนวนลดลง เนื่องจากมีการทำนาหว่านน้ำตมถึง ๓ ครั้งต่อปี ทำให้มีน้ำแช่โคนตาลประมาณ ๓๐๐ วัน เหลือแห้งประมาณ ๖๐ วัน ซึ่งส่งผลให้ต้นตาลค่อย ๆ มีสภาพเป็นตาลแห้ง (ภาษาถิ่น หมายถึง ตาลที่กำลังจะตาย) และตายในที่สุด ส่วนตาลใหม่ที่จะขยายพันธุ์เป็นต้นมีน้อย เพราะทั้งตาลสุกและเมล็ดตาลกลายเป็นธุรกิจซื้อขายส่วนมากจึงไม่มีการขยายพันธุ์ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนต้นตาลโตนดในอำเภอบ้านลาดจากอดีตถึงปัจจุบันจะเห็นว่ามีแนวโน้มลดลง แต่ก็ได้มีการปลูกเพิ่มเติมจากโครงการปลูกตาลล้านต้นถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของจังหวัดเพชรบุรีและสมาคมชาวเพชรบุรีตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ ถึงปี ๒๕๕๑ รวมจำนวนต้นตาลโตนดที่ปลูกในจังหวัดเพชรบุรีทั้งสิ้น ๑,๑๗๗,๔๙๓ ต้น

๔.๑.๒ การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แสดงทัศนะจากการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล ดังนี้

(๑) การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพนิเวศ

๑) การทำนาทั้งปี

ต้นตาลเป็นพืชที่เจริญงอกงามได้ดีในสภาพภูมิอากาศแห้งแล้งและสามารถเติบโตได้ในดินหลายชนิด สำหรับที่ชุมชนบ้านลาดต้นตาลจะขึ้นอยู่ตามคันนาในลักษณะที่มีการทำนาควบคู่กับการทำตาลหรือที่เรียกว่า “ทุ่งนาป่าตาล” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของเมืองเพชรมาช้านาน ในอดีตการทำนานั้นชาวนาต้องรอน้ำฝนที่ตกตามฤดูกาลเพียงอย่างเดียว ทำให้ในช่วงหน้าแล้งมีระยะเวลาสำหรับการปักนาด้วยการทิ้งนาให้แห้ง โดยเริ่มตั้งแต่เดือนเมษายนเป็นต้นไป และมีช่วงเวลาประมาณ

^{๒๙}สัมภาษณ์นายเจือ จินเจริญ, นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๐}สัมภาษณ์นางเชื้อ มีนุช, ผู้ชำนาญวิธีการเคี้ยวตาล, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

๖-๗ เดือน^{๓๑} ในระหว่างนี้ชาวนาจึงหันมาขึ้นตาลเพื่อสร้างรายได้อีกทางหนึ่งทำให้สมัยก่อนต้นตาลมีจำนวนมาก ส่วนพื้นที่ทำนายน้อยอยู่ แต่เมื่อเริ่มมีระบบชลประทานอย่างทั่วถึงมากขึ้น ทำให้มีน้ำสำหรับการเพาะปลูกตลอดทั้งปีและน้ำมีปริมาณมากพอต่อการทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง และค่อย ๆ เพิ่มกลายเป็น ๔ หน เรียกว่า “การทำนาปรัง” หรือทำมากเท่าที่จะสามารถทำได้ หรือเรียกว่า “นาเปรอะ” การทำนาในลักษณะนี้ทำให้ตาลไม่ฟื้นตัว เนื่องจากต้นตาลถูกน้ำแช่โคนทั้งปี ทำให้ต้นตาลยืนต้นตาย และหากไม่ตายแต่การปาดน้ำตาลก็อาจจะไม่มีน้ำตาลไหลออกมาเลย เพราะต้นตาลไม่สามารถฟื้นตัวได้ ดังนั้นการทำนามากครั้งขึ้นจึงไม่เหมาะต่อการเจริญเติบโตของต้นตาล โดยผลที่ได้คือ ตาลไม่สมบูรณ์ เรียกว่า “ตาลแห้ง” คือมีใบเหี่ยว และในที่สุดตาลก็ยืนต้นตาย ซึ่งมีให้เห็นโดยทั่วไปในพื้นที่ชุมชนบ้านลาด^{๓๒}

การทำนาตลอดทั้งปีทำให้การเดินทางไปมาเพื่อเก็บน้ำตาลวันละหลายรอบจะทำให้ไปเหยียบย่ำข้าวจนเสียหายได้ และด้วยเหตุผลที่การทำนานั้นสร้างรายได้ที่มากกว่าและมีความเสี่ยงน้อยกว่าชุมชนจึงหันมาทำนามากขึ้น ส่วนที่ยังทำตาลอยู่จึงเหลือน้อยมาก แต่จำนวนต้นตาลก็ยังคงเหลืออยู่จากการขึ้นตามคันทามธรรมชาติ ฉะนั้นเมื่อเกษตรกรเปลี่ยนจากการทำนาสู่การทำตาลเป็นการทำนาเป็นหลัก ต้นตาลก็หายไปมาก เพราะปล่อยให้ตายไปเองบ้าง และเจ้าของตัดไปขายบ้าง โดยเฉพาะต้นตาลที่มีอายุ ๔๐-๕๐ ปีขึ้นไป^{๓๓} ด้วยความที่มีอายุมากจึงให้ผลผลิตต่ำและมีความสูงมากเมื่อขึ้นไม่ได้ชาวนาจึงตัด และเป็นการเพิ่มพื้นที่การทำนามากขึ้น ที่ยังเหลือต้นตาลอยู่ก็เป็นตาลรุ่นหลังที่ขึ้นตามหัวคันทามธรรมชาติ ส่วนใหญ่เป็นตาลที่ขึ้นเพื่อขายลูกตาลอ่อนไม่ได้มีการทำน้ำตาลแล้ว^{๓๔}

ต้นตาลในชุมชนบ้านลาดบางส่วนจะอยู่ในสวนและบางส่วนจะอยู่นา ในอดีตตาลในนาจะให้ผลผลิตดีเพราะไม่ได้ทำนาปรัง แต่ปัจจุบันรากตาลโดยแช่น้ำตลอดปี ต้นตาลที่ขึ้นอยู่ในที่ดอนจึงมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพดี คือ ให้ผลผลิตดีกว่าต้นตาลที่ขึ้นในนาที่มีน้ำท่วมขัง ดังนั้นในพื้นที่ซึ่งไม่มีชลประทาน เช่น หมู่บ้านโป่งสลอด ตำบลหนองกระปุ เกษตรกรทำนาสลับกับการทำตาลหรือมีการปลูกผักบ้าง เป็นปัจจัยที่ทำให้ได้ตาลที่มีคุณภาพเนื่องจากต้นตาลไม่ต้องแช่น้ำเป็นระยะเวลานาน ซึ่งในพื้นที่ดินดอนต้นตาลขึ้นในสวนเองตามธรรมชาติโดยไม่ได้ปลูก^{๓๕}

๒) ฤดูกาลและสภาพอากาศ

ฤดูกาลที่ดีที่สุดในการทำตาล คือ ช่วงเดือนตุลาคมซึ่งจะเป็นช่วงที่เริ่มเข้าสู่การทำน้ำตาลโตนดได้ โดยน้ำตาลที่ออกช่วงแรก ๆ จะเป็นน้ำตาลที่มีคุณภาพดีมาก ดังคำเปรียบเปรยความหวานของน้ำตาลช่วงแรกว่า “หวานดอกพะยอมและหวานหัวลม” ^{๓๖} โดยน้ำตาลหวานดอกพะยอมหมายถึง น้ำตาลโตนดที่มีกลิ่นหอมของไม้พะยอมที่นำไปใส่ไว้ในกระบอกร่อนน้ำตาล ส่วนน้ำตาล

^{๓๑} สัมภาษณ์จ.อ.อ. อภิชาติ แก้วโกศล, นายกเทศมนตรีตำบลบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๒} สัมภาษณ์นางศรีสมร เทพสุวรรณ, วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๓๓} สัมภาษณ์พัฒนาชุมชนจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๔} สัมภาษณ์ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๕} สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๖} สัมภาษณ์นายภคพัศ สงวัฒนายุทธ, นายอำเภอบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

หวานหัวลม หมายถึง น้ำตาลโตนดรอบแรก ๆ ที่ให้ผลผลิต ถือว่ามีความบริสุทธิ์ที่สุด และมีกลิ่นหอม น่ารับประทาน เพราะให้ผลผลิตในช่วงต้นฤดูหนาวที่อากาศเย็นสบาย ไม่ร้อนจนทำให้น้ำตาลเปลี่ยนสภาพจึงเป็นที่มาของการยกย่องให้เป็นน้ำตาลหวานหัวลม^{๓๗} เพราะเมื่อเข้าสู่ฤดูร้อน อากาศร้อนอาจทำให้น้ำตาลบูดหรือมีรสเปรี้ยวได้ ส่วนในฤดูฝนก็มีฝนเจือปน สังเกตได้จากการที่ฤดูฝนต้องใช้เวลาเคี่ยวนานเพราะต้องรอให้น้ำระเหยไป เปรียบกับน้ำตาลหัวลมที่ใช้เวลาเคี่ยวน้อย^{๓๘} ได้น้ำตาลสวย โดยมากการทำตาลจะทำกันในหน้าแล้ง นอกจากไม่ต้องกลัวฝนแล้วน้ำตาลยังมีมากกว่าในฤดูฝนด้วย และสภาพภูมิอากาศปัจจุบันที่เปลี่ยนไปโดยเฉพาะฤดูร้อนที่มีอุณหภูมิสูงมาก เช่น ในปี ๒๕๕๓ อุณหภูมิสูงสุดในรอบปีนี้ คือ ๓๘.๕ องศาเซลเซียส (ตัวเลขต้องรู้ของจังหวัด ๒๕๖๐-๒๕๖๕) หรือสภาพอากาศเปลี่ยนแปลง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ล้วนส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพน้ำตาลทั้งสิ้น^{๓๙}

๓) การรุกรานของเมือง

ต้นตาลมีปริมาณลดลงไปมากเนื่องจากการขยายตัวของหมู่บ้านจัดสรรและการต้องการใช้ที่ดินไปทำเป็นโรงงานอุตสาหกรรมหรือสิ่งปลูกสร้างอื่นแทนที่นาที่ให้ผลตอบแทนดีกว่าการทำนา ส่งผลให้ต้นตาลถูกโค่น และไม่มีกรปลูกเพิ่มเพราะขาดที่ดิน ซึ่งเป็นเรื่องสิทธิส่วนบุคคลของชาวบ้าน ดังนั้น วิธีการที่ช่วยได้คือการส่งเสริมให้มีการปลูกตาลที่สาธารณะของชุมชนให้มากขึ้น

๔) การวิเคราะห์ความคุ้มค่า

ขณะนี้มีเกษตรกรเริ่มมีการปลูกตาลเพิ่มขึ้น แต่มีข้อจำกัด เช่น บางรายปลูกไว้ในนาที่อยู่ห่างไกลจากบ้าน เมื่อต้นตาลให้ผลผลิตได้ก็ไม่สะดวกในการเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยตนเองจึงให้คนอื่นเช่า สำหรับในการกรณีปลูกเป็นสวนมีบางคนเห็นว่าไม่คุ้มแต่หากปลูกตามคันนาจะคุ้มกว่า เนื่องจากอัตราการคุ้มทุนต่อต้นต่อไร่อาจไม่มาก แต่หากมีเนื้อที่มาก ก็ปลูกไว้เก็บผลผลิตระยะยาวได้อย่างเช่นสวนของกำนันถนอม ภูเงินที่ตำบลถ้ำรงค์ ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางและมีทุนทรัพย์เพียงพอต่อการลงทุนระยะยาว ส่วนการส่งเสริมให้ปลูกตาลในพื้นที่ในบ้านทำได้ยาก เพราะต้นตาลมีขนาดใหญ่ใช้พื้นที่มาก และชาวบ้านยังกลัวฟ้าผ่าหรือโค่นล้มเมื่อมีพายุ ผู้คนส่วนใหญ่จึงไม่คิดปลูกในบ้าน แต่จะไปปลูกตามคันคลองชลประทานแทน

(๒) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม

๑) การขัดเกลาทางสังคมกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น

ปัจจุบันความสำนึกรักบ้านเกิดของเด็กในชุมชนบ้านลาดลดลงน้อยลงด้านหนึ่งสามารถพิจารณาได้จากการเลี้ยงดูเด็กสมัยใหม่ที่ไม่เหมือนกับเด็กสมัยก่อน การขัดเกลาเลี้ยงดูของผู้ปกครองที่เปลี่ยนไปจึงส่งผลต่อบุคลิกภาพของเด็กรุ่นใหม่ที่ไม่สู้งานหนักและเลือกศึกษาในสาขาวิชาที่ไม่ต้องทำงานหนักเช่น การบริหารจัดการ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แต่ปรากฏว่าส่วนหนึ่งหลังจากสำเร็จการศึกษาต้องพบกับภาวะการว่างงาน เมื่อกลับบ้านก็ไม่รู้จะทำอะไร จึงเสี่ยงต่อปัญหาสังคมอื่นตามมา และในอนาคตคาดว่าจะมีปัญหาเด็กที่ทิ้งถิ่นฐานจะเพิ่มมากขึ้น เพราะนอกจากการขาดความ

^{๓๗} สัมภาษณ์ ดร. โฉมยง โตะทอง, อดีตคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายบุญช่วย แก้วโกศล, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายถนอม ภูเงิน, กำนันตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

หวงแหวนในท้องถื่นแล้วยังมีปัจจัยทางสังคมเมืองเป็นปัจจัยดึงดูดอีกด้วย ดังนั้นในการทำอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนดเด็กจะคิดว่าเป็นงานหนัก และอับอายคนอื่น หากเรียนหนังสือแล้วกลับมาทำตาล ในขณะที่พ่อแม่ก็ไม่ต้องการให้ลูกขึ้นตาลเพราะเสี่ยง และเป็นงานที่หนัก และผู้ประกอบการมีค่านิยมที่ให้ลูกทำงานเป็นเจ้าของคน นายคน^{๔๐}

๒) ค่านิยมในการประกอบอาชีพ

การขึ้นตาลหรือการทำตาลเป็นอาชีพที่เสี่ยง ผู้ปกครองจึงไม่ถ่ายทอดให้ลูกหลานทำอาชีพนี้เหมือนตนเอง ประกอบเด็กยุคใหม่ต้องการทำงานที่สบาย ไม่ลำบากหรือทำงานหนักเหมือนพ่อแม่เด็กจึงไม่สนใจอาชีพพื้นบ้าน เพราะความทันสมัยเป็นสิ่งล่อให้เด็กห่างจากชุมชนประกอบเด็กมองเห็นว่าอาชีพทำตาลมีรายได้ไม่คุ้ม สู้อำนาจอาชีพอื่นดีกว่า เพราะมีรายได้มากกว่า จึงเลิกขึ้นตาล แม้ว่าน้ำตาลจะมีราคาสูงขึ้นแต่ก็ไม่ได้เป็นการดึงดูดให้คนรุ่นใหม่หันมาทำเพราะว่า เมื่อเรียนหนังสือมีความรู้สูงจึงมีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่ไม่ต้องเสี่ยง และนอกจากลูกหลานไม่ยอมสืบทอดอาชีพแล้ว ขณะเดียวกันยังพบลักษณะที่ลูกก็อยากให้พ่อแม่เลิกประกอบอาชีพที่ไม่ต้องเสี่ยง^{๔๑}

๓) ค่านิยมในการบริโภค

ผู้สูงอายุในชุมชนบ้านลาดที่มีอายุประมาณ ๕๐ ปีขึ้นไป ยังมีความรู้สึกหวงแหนเรื่องตาลโตนดอยู่มาก ขณะที่วัยรุ่นไม่มีความรู้สึกดังกล่าว ทั้งนี้เพราะคนสมัยก่อนต้องเก็บน้ำตาลไว้หลายปีเพื่อทำอาหารทั้งคาวและหวาน เนื่องจากไม่มีขนมขายทั่วไป จะกินขนมอะไรต้องทำกินเอง เช่นขนมตาล ขนมโตนดทอด เป็นต้น แตกต่างกับเด็กสมัยใหม่ที่นิยมการซื้อขนมจากโรงงานมากกว่า การนิยมรับประทานขนมที่ทำเองในครัวเรือน^{๔๒}

๔) วัฒนธรรมการทำงานแบบเข้ายามที่เริ่มหายไป

ในอดีตชาวบ้านมีการทำนาสลับกับการทำตาล ดังนั้นแทบทุกบ้านจึงทำตาลทั้งสิ้น เมื่อมีคนทำตาลมากจึงมีวัฒนธรรมหนึ่งเกิดขึ้น คือ วัฒนธรรมการเข้ายามโดยชาวบ้านจะรวมตัวกันในช่วงที่ตาลออกงวงซุก จะมีการรวมกลุ่มทำตาล โดยแบ่งผลประโยชน์กัน ปัจจุบันวัฒนธรรมเข้ายามยังมีปรากฏให้เห็นที่ตำบลบ้านทาน ซึ่งแต่ละคนต่างก็ขึ้นตาลของตนเองมาแล้วนำมารวมเคี้ยวที่เตาเดียวกัน มีการแบ่งผลประโยชน์ด้วยการคำนวณว่าของใครกี่วันและในปริมาณเท่าไร และแบ่งปันผลประโยชน์ตามปริมาณที่ได้น้ำตาล แต่โดยภาพรวมของพื้นที่นั้นพบว่าปัจจุบันวัฒนธรรมแบบนี้เหลือน้อยลง แม้ว่าชาวบ้านยังประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักก็ตาม สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะจำนวนคนขึ้นตาลไม่มากเหมือนอดีต และลักษณะครอบครัวขยายเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น^{๔๓}

(๓) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

เดิมการค้าขายน้ำตาลโตนดเป็นเศรษฐกิจเพื่อการบริโภคเป็นหลัก แต่หากเหลือหรือได้ผลผลิตมากขึ้นจึงมีการนำไปขาย สืบเนื่องมาจากการทำน้ำตาลโตนดในยามว่างเว้นจากการทำนาและ

^{๔๐} สัมภาษณ์นายบรรเจิด ภูเต็ง, ผู้ใหญ่บ้านตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๑} สัมภาษณ์นายเทียน วิสาเชิด, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๒} สัมภาษณ์อาจารย์สณัฐาน ถิรมนัส, นักวิชาการท้องถิ่น, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๓} สัมภาษณ์นายเกียรติศักดิ์ กลุ่มสกุล, นักวิชาการท้องถิ่น, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ในครัวเรือนของชาวบ้านเองก็ต้องมีการใช้น้ำตาลโตนดเพื่อประกอบอาหารเป็นจำนวนมากดังนั้น สมัยก่อนแม้ว่าน้ำตาลโตนดจะราคาไม่สูงมากนักแต่ชาวบ้านก็นิยมทำกัน โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพทำน้ำตาลโตนด จำแนกได้ดังนี้^{๔๔}

๑) อาชีพ

ในสมัยก่อนทางเลือกในการประกอบอาชีพของชาวบ้านมีไม่มากนัก คนในชุมชนบ้านลาดก็ทำอาชีพเดียวกันคือเน้นเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งปรากฏให้เห็นในสัญลักษณ์ประจำจังหวัดเพชรบุรี คือ ผีนาคและตาลโตนด ในขณะที่ปัจจุบันสังคมมีการพัฒนาและมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นจึงเกิดอาชีพที่หลากหลายเป็นทางเลือกให้ชาวบ้านได้มากขึ้นด้วย^{๔๕}

๒) รายได้

การทำน้ำตาลโตนดในสมัยก่อนถือเป็นรายได้เสริมจากการทำนา ดังนั้น แม้ว่าจะมีราคาไม่สูงมากนัก แต่ก็ยังนิยมทำกัน แต่ปัจจุบันชาวนาส่วนมากทำนาเป็นหลักด้วยราคาข้าวที่สูงขึ้น จึงทำให้คนเปลี่ยนไปทำนาปีละ ๒-๔ ครั้ง แล้วแต่สภาพพื้นที่ที่ได้รับน้ำจากชลประทาน ทำให้คนทำตาลโตนดน้อยลง และคนได้หันไปทำงานโรงงานเพิ่มมากขึ้น เพราะทำตาลโตนดไม่คุ้มค่า^{๔๖}

๓) ค่าครองชีพ

สมัยก่อนข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ ดังคำกล่าวที่ว่า ในน้ำมีปลา ในนามีข้าวเมื่อชาวบ้านได้ทำนาขายข้าวได้เงินมาก็เอาไปซื้อเครื่องใช้ในครัว ได้แก่ กะปิ น้ำปลา หรือมีรายจ่ายอื่น ๆ เล็กน้อยเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีรายจ่ายสูงมากขึ้น รายได้จากการเกษตรตามฤดูกาลจึงไม่เพียงพอ ชาวนาจึงต้องหันไปประกอบอาชีพอื่นที่ได้เงินมาใช้จ่ายเร็วกว่า^{๔๗}

๔) การเปลี่ยนแปลงความต้องการของลูกค้า

ในอดีตความต้องการน้ำตาลโตนดมีมาก และยังไม่มีการเปลี่ยนรูปแบบน้ำตาลโตนดเป็นน้ำตาลหลอมหรือน้ำตาลสด ชาวบ้านจึงทำเป็นน้ำตาลปึกและน้ำตาลปีบเป็นหลักรวมทั้งยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เช่นการแปรรูปเป็นน้ำตาลผงเพื่อชงกาแฟแล้วขยายสู่กลุ่มลูกค้าให้หลากหลายยิ่งขึ้นก็จะช่วยให้คนทำตาลโตนดได้ค่าตอบแทนที่คุ้มค่ามากขึ้น นอกจากนี้ลูกค้ายังมีความต้องการน้ำตาลที่มีราคาแตกต่างกัน โดยเฉพาะคนที่ประกอบอาชีพทำขนมและอาหารขาย ต้องการลดต้นทุนการผลิตจึงต้องการซื้อน้ำตาลหลอมซึ่งมีราคาถูกกว่าน้ำตาลโตนดแท้ คือ น้ำตาลโตนดแท้กิโลกรัมละ ๖๐ บาท ในขณะที่น้ำตาลหลอมราคากิโลกรัมละ ๓๕ บาท^{๔๘}

๕) ต้นทุนการผลิต

ในอดีตการทำน้ำตาลโตนดไม่ต้องลงทุนหรือมีการลงทุนน้อยมากเพราะว่าต้นตาลมีอยู่แล้ว ขึ้นอยู่ตามหัวไร่ปลายนา ไม่ต้องปลูก ไม่ต้องดูแลรักษา ไม้ไผ่ที่ทำพะองก็หาได้ตามป่า ฟืนก็สามารถเก็บเอาตามท้องนา แต่ปัจจุบันเปลี่ยนไปแล้วเพราะทุกอย่างต้องมีการลงทุนทั้งสิ้น แต่เหตุที่คนทำตาล

^{๔๔}สัมภาษณ์นายเจือ จินเจริญ, นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๕}สัมภาษณ์นางเชื้อ มีนุช, ผู้ชำนาญวิธีการเคี้ยวตาล, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๖}สัมภาษณ์จ.อ.อ. อภิชาติ แก้วโกศล, นายกเทศมนตรีตำบลบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๗}สัมภาษณ์นางศรีสมร เทพสุวรรณ, วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๔๘}สัมภาษณ์พัฒนาชุมชนจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ยังคงอยู่ได้เพราะปัจจุบันราคาน้ำตาลโตนดมีความเหมาะสมมากขึ้น ส่วนเรื่องตลาดการจำหน่ายผลตาลอ่อน ไม่มีปัญหา เพราะมีคนซื้อจำนวนมากอยู่แล้ว^{๔๙}

๖) ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อการค้าอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันการทำน้ำตาลโตนดเป็นลักษณะการทำกันในครัวเรือน แบบต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างขาย จึงไม่สามารถต่อรองราคาได้ ซึ่งเคยมีการรวบรวมกลุ่มกันแต่เป็นกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ และสมาชิกไม่ถาวร เนื่องจากเมื่อหมดฤดูการทำตาลต่างคนก็ต่างไปประกอบอาชีพอื่น เมื่อถึงฤดูทำตาลอีกปีก็รวมตัวกันใหม่ได้ยาก การรวมกลุ่มเพื่อการค้าอย่างต่อเนื่องจึงทำได้ยาก^{๕๐}

๗) ตลาดของน้ำตาลโตนด

ปัจจุบันน้ำตาลโตนดมีราคาสูง แต่ผลิตไม่ทันต่อความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากคนทำตาลโตนดรุ่นเก่าเริ่มหมดไป แต่คนรุ่นใหม่ไม่ได้รับการสืบทอดให้ทำตาลโตนดเนื่องจากได้รับการศึกษาสูงขึ้น พ่อแม่ไม่ส่งเสริมให้ลูกทำตาลโตนด^{๕๑}

(๔) การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา

คนสมัยก่อนเกิดมาก็เห็นพ่อแม่ทำตาลโตนด ลูกเกิดมาก็ไม่ได้เรียนหนังสือระดับสูงนัก โดยส่วนใหญ่จบเพียงชั้นประถมศึกษา เด็กอยู่กับบ้านไม่ต้องเดินทางไปเรียน เมื่อพ่อแม่ทำงานลูกก็ช่วยด้วย เด็กผู้ชายจึงเริ่มช่วยพ่อแม่หบน้ำตาลตั้งแต่เด็ก เริ่มขึ้นตาลกันตั้งแต่เด็ก เมื่อเข้าสู่วัยหนุ่มคือประมาณ ๑๕-๑๘ ปีก็จะขึ้นตาลจริงจังและหัดนวดตาล โดยพ่อเป็นคนสอนให้ เด็กก็ได้รับการซึมซับวิธีการทำตาลไปในที่สุดปัจจุบันผู้ปกครองนิยมส่งลูกเรียนหนังสือเพราะความกดดันในการประกอบอาชีพที่ไม่อยากให้ลูกลำบาก ประกอบกับผู้ปกครองเริ่มมีฐานะทางการเงินที่สามารถสนับสนุนให้ลูกได้เรียนหนังสือ ดังนั้นจึงส่งลูกเรียนให้สูงแล้ว จะได้เป็นเจ้าคนนายคน ทำงานราชการ หรือในปัจจุบันทำงานอะไรก็ได้ที่ได้เงินดีกว่า^{๕๒}

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการยกระดับของผลิตภัณฑ์ต้นตาลก็คือ (๑) การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพนิเวศ พบว่า เมื่อเริ่มมีระบบชลประทานอย่างทั่วถึงมากขึ้น ทำให้มีน้ำสำหรับการเพาะปลูกตลอดทั้งปีและน้ำมีปริมาณมากพอต่อการทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง และค่อย ๆ เพิ่มกลายเป็น ๔ หน เรียกว่า “การทำนาปรัง” หรือทำมากเท่าที่จะสามารถทำได้ หรือเรียกว่า “นาเปรอะ” การทำนาในลักษณะนี้ทำให้ตาลไม่ฟื้นตัว เนื่องจากต้นตาลถูกน้ำแช่โคนทั้งปี ทำให้ต้นตาลยืนต้นตาย (๒) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า เด็กรุ่นใหม่ที่ไม่สู้งานหนักและเลือกศึกษาในสาขาวิชาที่ไม่ต้องทำงานหนักเช่น การบริหารจัดการ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แต่ปรากฏว่าส่วนหนึ่งหลังจากสำเร็จการศึกษาต้องพบกับภาวะการว่างงาน เมื่อกลับบ้านก็ไม่รู้จะทำอะไร จึงเสี่ยงต่อปัญหาสังคมอื่นตามมา และในอนาคตคาดว่าจะมีปัญหาเด็กที่ทิ้งถิ่นฐานจะเพิ่มมากขึ้น (๓) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ พบว่า สืบเนื่องมาจากการทำน้ำตาลโตนดในยามว่างเว้นจากการทำนา และในครัวเรือนของชาวบ้านเองก็ต้องมีการใช้น้ำตาลโตนดเพื่อประกอบอาหารเป็นจำนวนมากดังนั้น

^{๔๙} สัมภาษณ์ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๐} สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๑} สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๒} สัมภาษณ์นายภคพัศ สงวัฒนายุทธ, นายอำเภอบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สมัยก่อนแม้ว่าน้ำตาลโตนดจะราคาไม่สูงมากนักแต่ชาวบ้านก็นิยมทำกัน และ(๔) การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา พบว่า ปัจจุบันผู้ปกครองนิยมส่งลูกเรียนหนังสือเพราะความกดดันในการประกอบอาชีพที่ไม่อยากให้ลูกลำบาก ประกอบกับผู้ปกครองเริ่มมีฐานะทางการเงินที่สามารถสนับสนุนให้ลูกได้เรียนหนังสือ ดังนั้นจึงส่งลูกเรียนให้สูงแล้ว จะได้เป็นเจ้าคนนายคน ทำงานราชการ หรือในปัจจุบันทำงานอะไรก็ได้ที่ได้เงินดีกว่า

๔.๒ วิธีการจัดการปัญหาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แสดงทัศนะจากการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาล ดังนี้

การจัดการปัญหาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากต้นตาลควรมีวิธีการจัดการ ดังนี้

(๑) ด้านการเติบโตของต้นตาลโตนด

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการสืบทอดอาชีพการทำน้ำตาลโตนด ปัจจัยแรกคือต้นตาลเป็นพืชที่ต้องใช้ระยะเวลาในการปลูก และต้องมีอายุกว่า ๑๐ ปี จึงจะสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้นอกจากนี้เรื่องของต้นตาลโตนดที่มีความแตกต่างในการให้ผลผลิตก็ส่งผลกระทบต่อความต้องการตาลตัวเมียมากกว่าตาลตัวผู้^{๕๓} เพราะสามารถเก็บได้ทั้งน้ำตาลและลูกตาล แต่ปัญหาคือต้องรองจนกว่าต้นตาลโตนดจะโตพอที่ให้ผลผลิตจึงจะทราบเพศของต้นตาลโตนดได้^{๕๔} ที่สำคัญต้นตาลเป็นพืชที่มีความสูงมาก ยิ่งมีอายุเพิ่มมากขึ้นก็ยิ่งสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ข้อจำกัดเหล่านี้จึงทำให้ชาวนาเลือกที่จะทำนาเป็นหลัก ซึ่งเป็นกรเก็บเกี่ยวพืชที่ใช้ระยะเวลาสั้นกว่าและความเสี่ยงในเรื่องความสูงที่น้อยกว่าการทำน้ำตาลโตนด^{๕๕}

(๒) ด้านการขาดแคลนคนทำตาลโตนดที่มีความรู้และการถ่ายทอด

ต้นตาลโตนดยังคงมีอยู่และเกิดต้นใหม่ขึ้นหมุนเวียนแทนต้นเก่าที่หมดอายุไป แต่ปัญหาสำคัญอยู่ที่คนทำตาลมากกว่าที่นับวันยิ่งลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ เพราะคนเก่าแก่ที่เคยทำมาก็มีอายุมากขึ้น ขณะที่เด็กรุ่นใหม่ไม่ได้รับการถ่ายทอดการทำตาล^{๕๖} แม้ว่าจะขึ้นตาลได้ และก็ไม่มีความสามารถในการทำตาล เนื่องจากการฝึกทักษะการทำตาลต้องฝึกตั้งแต่เด็กยังอายุไม่มาก หากเด็กเรียนหนังสือระดับปริญญาตรีแล้ว โอกาสที่จะขึ้นตาล และมีทักษะการทำตาลด้วยแทบไม่มี^{๕๗}

(๓) ด้านความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ

เนื่องจากการทำตาลโตนดเป็นอาชีพที่ต้องขึ้นไปที่สูง ต้องใช้ความแข็งแรงของร่างกาย ต้องใช้ความชำนาญและภูมิปัญญาประกอบกัน ดังนั้นการขึ้นต้นตาลโตนดทุกครั้งจึงหมายถึง ความพร้อมที่จะต้องเผชิญกับความสูงและความพลาดพลังที่อาจก่อให้เกิดความบาดเจ็บหรือแม้กระทั่ง

^{๕๓} สัมภาษณ์จ.อ.อ. อภิชาติ แก้วโกศล, นายกเทศมนตรีตำบลบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๔} สัมภาษณ์นางศรีสมร เทพสุวรรณ, วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๕๕} สัมภาษณ์พัฒนาชุมชนจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๖} สัมภาษณ์ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๗} สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เสียชีวิตได้ตลอดเวลา^{๕๘} ซึ่งมีข้อมูลจากโรงพยาบาลบ้านลาด พบว่ามีคนที่ตกจากต้นตาลโตนดหรือได้รับอุบัติเหตุจากการทำตาลเป็นจำนวนมาก บางครั้งแม้ว่าคนขึ้นตาลจะระวังแล้ว แต่ว่าก็มีปัจจัยอื่น เช่น พะองพุง ซึ่งปกติจะมีอายุการใช้งานประมาณ ๒ ปี ก็ต้องเปลี่ยน แต่เหตุที่เกษตรกรไม่ได้เปลี่ยนส่วนหนึ่งเพราะไม่ไผ่ราคาแพง จึงทำให้คิดว่าใช้ได้ จึงใช้ไปก่อน และเกิดอุบัติเหตุขึ้นในที่สุด^{๕๙}

(๔) ลักษณะงานหนักและต้องอาศัยความอดทนสูง

คนทำตาลโตนดเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะที่ถือว่าเป็นงานหนักและต้องอาศัยความอดทนในการทำงานสูง^{๖๐} เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการแต่งกายเพื่อเตรียมไปขึ้นตาลค้อยข้างมีรายละเอียดมาก คือ ต้องเอาผ้าขาวม้ามาทำผ้าคาดแล้วเอามัดปาดตาลเหน็บไว้ข้างตัว และเอาระบอกไม้ไผ่ที่ร้อยเชือกไว้แขวนไว้กับมิด ซึ่งคนขึ้นตาลต้องแข็งแรงมาก เพราะว่าการไปเอาระบอกมาไม่ใช่เพียง ๑ กระบอก^{๖๑} ก็จะทำให้เสียเวลาในการนำกระบอกไปแขวนให้ถูกต้องกับต้นตาลแต่ละต้นเพราะขนาดของกระบอกของตาลแต่ละต้นจะใช้ขนาดแตกต่างกันไปตามปริมาณของน้ำตาลสดของตาลแต่ละต้น ซึ่งจะไม่เท่ากันเลย นอกจากนี้ต้องมีพะองที่แข็งแรงและรับน้ำหนักได้มาก เพราะบางต้นที่น้ำตาลมากก็ต้องนำกระบอกตาลห้อยลงมาถึง ๕-๗ กระบอก^{๖๒} การทำตาลยังเป็นงานที่ต้องทุ่มเทเวลาตลอดทั้งวัน บางคนต้องตื่นตั้งแต่ตีสาม เพื่อไปเก็บน้ำตาล ตอนสายก็นำมาเคี้ยว ส่วนตอนเที่ยงหรือบ่ายก็ต้องขึ้นเอาระบอกตาลไปรองน้ำตาลสำหรับวันรุ่งขึ้นอีก กว่าจะเสร็จต้องทำงานทั้งวัน และบางคนก็ป่วยและไม่สามารถไปปาดตาลและเก็บน้ำตาลตามเวลาปกติ ก็ต้องยอมเสียน้ำตาลไป และเมื่อเริ่มปาดตาลใหม่ก็จะให้น้ำตาลน้อยกว่าที่เคยเป็น เนื่องจากขาดความต่อเนื่อง เพราะหน้าวงตาลที่เคยปาดไว้จะแข็งจึงให้น้ำน้อย แต่หากปาดตาลไปเรื่อย ๆ สักระยะหนึ่งคือประมาณ ๓-๕ วัน ก็จะกลับสู่สภาพเดิม^{๖๓}

ดังนั้นการทำงานแบบนี้จึงต้องเป็นคนตรงต่อเวลาและมีความรับผิดชอบสูงด้วย และเนื่องจากขั้นตอนกว่าจะได้น้ำตาลโตนดมานั้นมีมากมายจึงต้องอาศัยแรงงานหลายคน ส่วนมากแล้วก็จะช่วยกันทำทั้งครอบครัว เช่น สามีเป็นคนปาดตาลขึ้นตาล ลูกช่วยหาบน้ำตาล ส่วนภรรยาที่รับหน้าที่เคี้ยวตาลจึงเป็นการใช้แรงงานทั้งครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวที่ทำตาลจึงพบว่าไม่ยากให้ลูกสืบทอดอาชีพนี้ต่อไปเพราะเห็นว่า “ลูกฉันไม่ยากให้ลำบากเหมือนฉัน เพราะการทำตาลเป็นวิถีชีวิตที่เหนื่อยและลำบาก”^{๖๔}

(๕) ต้นทุนสูงและผลตอบแทนต่ำ

^{๕๘}สัมภาษณ์นายภคพัศ ส่วงวัฒนายุทธ, นายอำเภอบ้านลาด, จังหวัดเพชรบุรี, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๙}สัมภาษณ์ดร.โดมยง โต๊ะทอง, อดีตคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๖๐}สัมภาษณ์นายบุญช่วย แก้วโกศล, นายองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๖๑}สัมภาษณ์นายถนอม ภูเงิน, กำนันตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๖๒}สัมภาษณ์นายบรรเจิด ภูเต็ง, ผู้ใหญ่บ้านตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๖๓}สัมภาษณ์นายเทียน วิษาเชิด, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำบลถ้ำรงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๖๔}สัมภาษณ์อาจารย์สิณฐาน ถิรมนัส, นักวิชาการท้องถิ่น, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สาเหตุที่ทำให้การทำน้ำตาลโตนดมีต้นทุนสูงขึ้น เนื่องจากการขาดวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งแต่เดิมสามารถหาได้จากในชุมชนโดยไม่ต้องลงทุนซื้อหา แต่ปัจจุบันนั้นต้องแลกด้วยเงินแทบทั้งสิ้น ได้แก่

๑) การขาดแคลนไม้ไผ่ ทั้งไม้ไผ่ส่วนที่นำมาทำไม้พะองและกระบอกรองน้ำตาล เดิมที่ใช้ไม้ไผ่ ซึ่งในอดีตชาวบ้านตัดได้โดยไม่ผิดกฎหมาย แต่เมื่อการควบคุมเรื่องป่าไม้มีความเข้มข้นและเพื่อเป็นการอนุรักษ์ชาวบ้านจึงไม่สามารถตัดไม้ไผ่ได้ดังเดิม แต่ด้วยคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อการใช้เป็นพะองในการขึ้นตาล จะใช้วัสดุอื่นแทนก็ไม่ได้ เพราะจะทำให้คนขึ้นตาลเกิดความไม่มั่นใจเนื่องจากไม้คั้นเคย และหากเปลี่ยนเป็นใช้เหล็กการมัดไว้กับต้นตาลเหมือนอย่างไม้ไผ่ก็คงจะทำได้ยากเมื่อตัดไม้ไผ่เองไม่ได้ ก็ต้องมีการสั่งซื้อ สำหรับไม้ไผ่ที่ใช้ทำกระบอกน้ำตาลนั้นบางคนก็มีการปลูกไม้ไผ่ที่บ้านตนเอง ส่วนบางคนก็เปลี่ยนไปใช้กระบอกพลาสติกแทนกระบอกไม้ไผ่ แม้ว่าในอดีตที่ใช้ไม้ไผ่เพราะหลังจากล้างจะต้องมีการรมควัน น้ำตาลโตนดที่ได้จะมีกลิ่นหอม นอกจากนี้ในอนาคตอาจมีการใช้สารเคมีบางอย่างในการป้องกันการบูดของน้ำตาลแทนไม้พะยอมที่หายากขึ้นเรื่อย ๆ แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องคำนึงถึงความสะอาดเป็นปัจจัยสำคัญ^{๖๕}

๒) การขาดแคลนเชื้อเพลิง ในอดีตคนทำตาลสามารถหาเชื้อเพลิงได้ตามป่าตามนา ซึ่งมีมากมาย แต่ตอนนี้กรมป่าไม้ไม่อนุญาตให้ชาวบ้านไปบุกรุกเพื่อเก็บฟืนในป่า ส่วนพื้นที่ในชุมชนก็มักมีเจ้าของไม่สามารถเก็บมาใช้ประโยชน์ได้เหมือนเดิม จึงทำให้คนทำตาลโตนดประสบปัญหาการขาดแคลนเชื้อเพลิงในการเคี่ยวตาลจะเห็นได้ว่า ปัญหาดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้คนทำตาลโตนดต้องลงทุนเพิ่มขึ้น จึงทำให้ผลตอบแทนที่ได้รับไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ดังนั้นคนจึงเลือกประกอบอาชีพอื่นมากกว่า เพราะไม่เสี่ยง แต่หากราคาน้ำตาลโตนดในอนาคตแพงขึ้น อาจจะเป็นแรงจูงใจให้คนหันมาทำอาชีพนี้กันมากขึ้นแต่ก็จะทำได้เฉพาะคนที่ทำเป็นเท่านั้น^{๖๖}

สรุปได้ว่า สมัยก่อนความต้องการน้ำตาลโตนดมีมาก ผู้ผลิตจึงผลิตน้ำตาลโตนดออกมาเป็นจำนวนมาก และยังไม่มีความหลากหลายด้านความต้องการเหมือนอย่างในปัจจุบัน สิ่งสำคัญที่ทำให้คนทำตาลโตนดต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงตามยุคทำให้เกิดรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนดหลากหลายรูปแบบ ดังนี้

๑) ความต้องการต้นตาลเพื่อเป็นไม้ประดับไว้จัดสวนที่บ้านหรือรีสอร์ทต่าง ๆ ต้นตาลโตนดมีราคาตั้งแต่ ๑,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท ตามขนาดของต้นตาล

๒) การนิยมเก็บลูกตาลอ่อน คนนิยมเช่าตาลตัวเมียเพื่อเก็บลูกตาลอ่อนส่วนตาลตัวผู้ก็ตัดทำไม้ตาล มีราคาต้นละประมาณ ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐ บาท มักโค่นต้นที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปผลตาลอ่อนได้รับความนิยมนิยมจากผู้บริโภคมากขึ้น โดยผู้ซื้อผลตาลอ่อนจะมารับถึงที่และนำไปแปรรูปในโรงงานผลไม้กระป๋อง โดยจะมารับทุก ๆ ๗ วัน ครั้งละประมาณ ๓ ตัน

๓) ความต้องการจาวตาลมีเพิ่มขึ้น จึงมีการปล่อยให้ลูกตาลร่วงหล่นไปเพื่อนำผลแก่มาแกะเมล็ดและนำไปเพาะเพื่อให้เกิดจาวตาล แล้วนำไปขายให้กลุ่มคนทำขนมหวานเพื่อนำไปเชื่อม

^{๖๕}สัมภาษณ์นายเกียรติศักดิ์ กล่อมสกุล, นักวิชาการท้องถิ่น, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๖๖}สัมภาษณ์นายเจือ จินเจริญ, นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

๔) การแปรรูปเป็นน้ำตาลผง เพื่อให้น้ำตาลโตนดได้ขึ้นโต๊ะ เช่น การเป็นน้ำตาลชงกาแฟ^{๖๗}

๔.๓ แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ในพื้นที่ จังหวัดเพชรบุรี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แสดงทัศนะจากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมตาลเมืองเพชรในพื้นที่อำเภอบ้านลาด พบว่า มีข้อเสนอแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ในพื้นที่อำเภอบ้านลาด ดังนี้

๑. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากตาลให้คุ้มค่า เช่น งานหัตถกรรมจากตาล เพื่อสร้างรายได้ และสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่ต่างจากชุมชนอื่น จนเป็นผลิตภัณฑ์ติดตลาด สามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจึงขยายเป็นแบบอย่างสู่ชุมชนอื่นต่อไป ตลอดจนมีการสร้างความตระหนักด้านการรักษาสภาพแวดล้อมด้วยการใช้บรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติแทนวัสดุสังเคราะห์ประเภทโฟมและพลาสติก

๒. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อปลูกฝังค่านิยมการรักท้องถิ่นและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมให้ความรู้และเป็นสถานที่ศึกษาดูงานหรือแหล่งท่องเที่ยว

๔. ส่งเสริมการสร้างชุมชนต้นแบบวิถีชีวิตตาลเมืองเพชร โดยการส่งเสริมอาชีพการทำน้ำตาลโตนดแบบครบวงจร และมีการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตาล

๕. ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดให้มีความหลากหลาย

๖. ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือคนขึ้นตาล โดยการประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

๗. คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่นด้านตาลโตนดจากชุมชนที่มีการผลิตตาลโตนดมากที่สุด ในอำเภอบ้านลาด คือ ชุมชนบ้านถ้ำรงค์ ร่วมกับผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนเพื่อจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมของเมืองเพชร ได้ชุมชนเป้าหมายในการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร คือ ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี และดำเนินการจัดทำแผนสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดยมีผลการศึกษาดังนี้

ประวัติความเป็นมาของตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ถ้ำรงค์ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ในสมัยก่อนตำบลถ้ำรงค์ได้แบ่งออกมาจากตำบลตำหรุ ซึ่งตอนต้นนั้นตำบลตำหรุมีทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้าน พอแบ่งออกมาเป็น ๒ ตำบล จึงมีตำบลละ ๖ หมู่บ้าน ซึ่งแบ่งโดยแยกเป็น ๒ ฝั่งน้ำ คือ มีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นตัวแบ่งฝั่งระหว่างตำบลตำหรุกับตำบลถ้ำรงค์ออกจากกัน หมู่บ้าน ๖ หมู่บ้านในตำบลถ้ำรงค์ ได้แก่ ๑) บ้านท่ามะเฟือง ๒) บ้านม่วงงาม ๓) บ้านถ้ำรงค์ ๔) บ้านไร่สะท้อน ๕) บ้านดอนตะโก และ ๖) บ้านหนองช้างตาย จากการสัมภาษณ์ ปราชญ์ท้องถิ่นและทราบประวัติเกี่ยวกับตำบลถ้ำรงค์เป็นอย่างดี ได้ข้อมูลว่า ชุมชนถ้ำรงค์มีอายุหลายร้อยปีหรือเกือบพันปี โดยดูจากความเก่าแก่ของหลวงพ่อดำ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ชาวบ้านเคารพศรัทธามาช้านานและสมัยก่อนตำบลถ้ำรงค์มีสภาพเป็นป่า โดยถ้ำรงค์

^{๖๗}สัมภาษณ์นางเชื้อ มีนุช, ผู้ชำนาญวิธีการเคี้ยวตาล, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เป็นชื่อของเขาลูกหนึ่งตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เป็นเขาที่มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาถึงที่มาของชื่ออยู่หลายตำนาน ดังนี้

ตำนานแรก เป็นข้อมูลจากเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ ว่าพื้นที่บริเวณนี้ มีเจ้าเมืองไม่ปรากฏนามองค์หนึ่งได้เสด็จประพาสป่าและแม่น้ำบริเวณนี้ พระองค์ทรงประทับใจมากในเวลาที่พระองค์ประพาสชมวิทิวทัศน์ในช่วงเวลากลางวันนั้น ได้มีหญิงสาวชาวบ้านคนหนึ่งเห็นพระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยและพระวรกายชุ่มโชกไปด้วยพระเสโท จึงได้ประพาสน้ำให้ดื่มแก้กระหาย แต่ในภาชนะใส่น้ำนั้นนอกจากจะมีน้ำแล้วยังมีใบหญ้าประเภทหนึ่ง เรียกว่า หญ้าคาใส่ไปด้วย เจ้าเมืองเห็นเช่นนั้นพระองค์ทรงกริ้วมาก จึงได้เรียกหญิงสาวผู้นั้นเข้าเฝ้าฯ และได้ถามสาเหตุที่นางใส่น้ำให้พระองค์ดื่มว่าทำไม ได้รับคำตอบว่า เห็นพระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยและกระหายน้ำ จึงได้ใส่หญ้าคาไว้เพื่อกันไม่ให้พระองค์ทรงรีบเสวยน้ำนั้นเพราะจะทำให้พระองค์เกิดอาการจุกเสียดและอาจทรงประชวรได้ เจ้าเมืองได้รับฟังเช่นนั้นทรงปลื้มพระพริ้มพระพริ้วและรู้สึกขอบใจในความห่วงใยของหญิงสาวบ้าน จึงได้มอบแหวนซึ่งแต่ก่อนเรียกว่า “ธรรมรงค์” ให้แก่สาว ผู้นั้น ต่อมาชาวบ้านเลยขนานนามให้บริเวณนี้เรียกว่า “บ้านธรรมรงค์” ซึ่งต่อมาเพี้ยนเป็น “บ้านถ้ำรงค์” จนถึงปัจจุบัน

ตำนานที่สอง เป็นข้อมูลจาก กำนันถนอม ภูเงิน เล่าว่าสมัยก่อนเมืองเพชรบุรีมีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครอง วันหนึ่งเจ้าเมืองเสด็จไปหาตเจ้าสำราญโดยขึ้นคานหามไปค้างแรมที่นั่น เมื่อไปถึงเจ้าเมืองกระหายน้ำมากอยากจืดน้ำจึงไปขอน้ำกินจากหญิงสาวคนหนึ่ง หญิงสาวคนนั้นก็ตักน้ำใส่ขันให้กิน โดยเด็ดหางจาก ๓ หางใส่ในขันน้ำแล้วให้เจ้าเมืองกิน พอเจ้าเมืองจืดน้ำหางของใบจากก็ลอยตามน้ำขึ้นมาจนจะเข้าปากท่านก็หยุด พอท่านอ้มเจ้าเมืองจึงถามว่าเพราะเหตุใดจึงใส่หางจากลงในน้ำ หญิงคนนี้ตอบว่าท่านกำลังกระหายน้ำมาเดี๋ยวจะจืดมากไปจะเป็นอันตราย เจ้าเมืองเห็นว่าหญิงคนนี้มีปัญญาดี

หลังจากนั้นเจ้าเมืองออกจากหาตเจ้าสำราญเสด็จมาพักที่เขา อัมรงค์โดยมีหญิงคนนั้นตามมาด้วยและชอบพบกัน เมื่อเจ้าเมืองออกจากหาตเจ้าสำราญเวลาจะกลับเจ้าเมืองจึงถอดแหวนให้เป็นที่ระลึกกับหญิงผู้นั้น จึงตั้งชื่อว่า “อัมรงค์” และต่อมาเกิดการกร่อนเสียงเหลือว่า “เขาถ้ำรงค์” อีกตำนานหนึ่ง ว่าสมัยก่อนมีเจ้าชายองค์หนึ่งได้เสด็จมายังหมู่บ้านแห่งหนึ่งซึ่งเดิมเป็นป่า มีลำห้วยไหลผ่านกลางลำ ภายในลำห้วยมีหินงอกหินย้อยที่สวยงามพร้อมด้วยห้องหับตามชอกตามมุมของลำ เมื่อเจ้าชายเสด็จมาพบก็พอพระทัยและประทับภายในลำ มีชาวบ้านคนหนึ่งเอาน้ำใส่ขันมาถวาย และใส่หลอดหญ้าปล้องลงในขันด้วย เจ้าชายทรงตรัสถามว่าใส่ไว้ทำไม ชาวบ้านจึงตอบว่า พระองค์เสด็จมาเหนื่อย ๆ ถ้าจืดน้ำจากขันเลยด้วยความทิวกระหาย หรือรีบร้อนจะทำให้เกิดอาการจุกเสียดต้องค่อย ๆ ดูดจากหลอดหญ้าปล้อง พระองค์ทรงเห็นความเฉลียวฉลาดของชาวบ้านผู้นั้น จึงทรงพระราชทาน “อัมรงค์” พร้อมเงินทองให้ชาวบ้านผู้นั้น เป็นที่กล่าวขานกันทั่วทิศในเรื่องนี้จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านอัมรงค์” ต่อมานานเข้าภาษาอาจเพี้ยนไปจึงกลายเป็น “หมู่บ้านถ้ำรงค์” トラบจนปัจจุบันนี้

จากคำบอกเล่าของอดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ทำให้ทราบว่าตำบลถ้ำรงค์มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ชุมชนถ้ำรงค์ได้มีการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยว มีสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น หลวงพ่อดำ เป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติ เป็นรูปหล่อสีดำทั้งองค์ ปัจจุบันทรุดโทรมลงไปมาก กรมศิลปากร

ตรวจสอบแล้วคาดว่า หลวงพ่อดำมีอายุประมาณ ๑,๐๐๐ ปีแล้ว บริเวณหน้าถ้ำหลวงพ่อดำมีเจดีย์รูปทรงสี่เหลี่ยม ๒ ชั้น ฐานกว้าง ๑๖๐ เซนติเมตร สูง ๒๔๐ เซนติเมตร ชั้นที่ ๑ มีพระพุทธรูป ๔ ด้าน พระพุทธรูปด้านทิศตะวันออกและทิศเหนือ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย พระพุทธรูปด้านทิศตะวันตกและทิศใต้เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ทุกองค์มีความกว้างหน้าตัก ๖๙ เซนติเมตร ความสูงจากฐานเกศา ๘๒ เซนติเมตร ชั้นที่ ๒ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางห้ามญาติทั้ง ๔ ด้าน หน้าตัก ๓๐ เซนติเมตร ยอดเกศาถึงหัวเข่า ๔๑ เซนติเมตร ฐานพระเป็นกลีบบัว และเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมกว้างเหลี่ยมละ ๕๐ เซนติเมตร ความสูงจากยอดถึงฐาน ๒๑๐ เซนติเมตร เป็นเจดีย์ย่อมุม ๔ ด้าน ๓ ชั้นนอกจากหลวงพ่อดำแล้ว ชุมชนถ้ำรงค์จะมีต้นตาลโตนตให้เห็นมากมาย ดังคำกลอนของชุมชนนี้ที่ว่า

“ทุ่งนาเขียวไสวในแดดเช้า ตาลทอดร่มเงาห่มพุ่มอย่างชุ่มชื้น
งามถ้ำรงค์ดงโตนตโกชนผลชุม ดินน้ำคลุมปกเกล้าอารยธรรม”
และคำขวัญของตำบลถ้ำรงค์ที่ว่า

“เขาลำรงค์รูปช้าง ยางนาใหญ่ แม่น้ำเพชรใส หลวงพ่อเทพเลื่องลือไกล พระดำใหญ่คู่ตำบล”

นอกจากนี้ นายบรรพต กำไลแก้ว อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ ได้อธิบายถึงตำบลถ้ำรงค์ไว้ว่า

“ชุมชนเรามีภูเขาดังห้าลูก แม่น้ำเพชรแหล่งปลูกพืชพันธุ์สวยงาม
ป่าไม้ร่มลมชื่นพัชรินรวาย มีลำห้วยละหานตระการตา
เป็นแหล่งอารยธรรมอันล้ำเลิศ “ป่ายางแดง” อันประเสริฐสูงคุณค่า
อนุรักษ์ตามประสงค์องค์ราชา และมีถ้ำ...ตามฉายา...ว่า “ถ้ำรงค์”

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การส่งเสริมการทำหัตถกรรมจากตาล

เป้าประสงค์

๑. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล เป็นสถานศึกษาอบรมและศึกษาดูงาน
๒. การยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบหลากหลาย มีการใช้สีตกแต่งเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์

ตัวชี้วัด

๑. มีศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล จำนวน ๑ ศูนย์
๒. มีการยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบหลากหลาย มีการใช้สีเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ จำนวนอย่างน้อย ๑ ผลิตภัณฑ์

มาตรการ/โครงการ

๑. โครงการยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบหลากหลาย โดยศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาลชุมชนบ้านม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ผลการดำเนินการตามแนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ การส่งเสริมการทำหัตถกรรมจากตาล

๑. มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล ที่บ้านม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ดังภาพที่ ๔.๕

ภาพที่ ๔.๕ ศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล

๒. โครงสร้างการบริหารศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล ศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาลบ้านม่วงงาม มีสมาชิกจำนวน ๑๖ คน ดังนี้

๑) นางศจี แสงทอง	ประธานกลุ่ม
๒) นายผุด นามมัน	กรรมการ
๓) นางทองใบ นามมัน	กรรมการ
๔) นางสาวสุพัตรา ดนตรี	กรรมการ
๕) นางสาวอนัญญา แสงทอง	กรรมการ
๖) นางสาวลำพา ดนตรี	กรรมการ
๗) นางสาววรรณิษา ฉิมเพชร	กรรมการ
๘) นางสาวอภิษฎา ธรรมรงค์จตุพร	กรรมการ
๙) นายวินัย แสงทอง	กรรมการ
๑๐) นางเล็ก พวงดอกไม้	กรรมการ
๑๑) นางพร เปี่ยมสิน	กรรมการ
๑๒) นางสาวประคอง คนไฉ	กรรมการ
๑๓) นางสาวนันทิยา เปี่ยมสิน	กรรมการ
๑๔) นางสาววิลาสินี แสงทอง	กรรมการ
๑๕) นางสาวสุพิทา จรัสดี	กรรมการ
๑๖) นางสาวดวงกมล ดนตรี	กรรมการและเลขานุการ

๓. วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล

- ๑) เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์จากตาล
- ๒) เป็นสถานที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจากตาล

๔. ขั้นตอนในการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์

๑) เชิญผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ ประชาชนท้องถิ่นที่มีความรู้ด้านหัตถกรรมจากตาล ผู้มีความสามารถในการประดิษฐ์วัตถุเหลือใช้จากตาล โดยปรึกษาระดมความ

คิดเห็นในการจัดตั้งศูนย์จำนวน ๒๓ คน ที่สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

๒) จัดทำแผนการตั้งศูนย์การเรียนรู้การผลิตหัตถกรรมจากตาล โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน บรรจุแผนที่ทำไปไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของ อบต.ถ้ำรงค์ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๒

๓) ประสานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อจัดทำศูนย์การเรียนรู้การผลิตหัตถกรรมจากตาล ณ บ้านม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด ดำเนินงานตามโครงการ

๔) อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ชุมชน โดยใช้วิทยากรที่มีความรู้โดยมีการจัดอบรมให้ความรู้การประดิษฐ์จากตาล บ้านม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

๕) มีประเมินคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี นักการตลาด ผู้ใช้สินค้าเช่นอาจารย์ปราณี ชุ่มน้อย รองศาสตราจารย์สุนันท์ นิลพงษ์ นายวินัย บัวประดิษฐ์ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์ยังเป็นของดั้งเดิม อาจปรับสีของผลิตภัณฑ์ให้มีสีเพิ่มขึ้นเพื่อเพิ่มความหลากหลายในการใช้ผลิตภัณฑ์ การใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ยังไม่มีเช่น ทำตะกร้าใส่ของ การสานรูปสัตว์ การทำพัดใบตาล

๖. ขั้นตอนในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์แก้อี้จากกาบตาล

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีการทำและวัสดุอุปกรณ์การนำกาบตาลมาทำเป็นแก้อี้พักผ่อน เป็นต้น ดังภาพที่ ๔.๖ - ภาพที่ ๔.๑๕

ภาพที่ ๔.๕ การตากกาบตาลกับแดด

ภาพที่ ๔.๖ การขึ้นโครงข้างเก้าอี้

ภาพที่ ๔.๗ การขึ้นโครงข้างเก้าอี้

ภาพที่ ๔.๘ การขึ้นโครงข้างเก้าอี้

ภาพที่ ๔.๙ การประกอบเก้าอี้

ภาพที่ ๔.๑๐ การทาสีเก้าอี้

ภาพที่ ๔.๑๑ การลงแล็กเกอร์เพื่อความเงางาม

ภาพที่ ๔.๑๒ การนำเก้าอี้ฟุ้งแดดให้แห้ง

ภาพที่ ๔.๑๓ การนำเก้าอี้ฟุ้งแดดให้แห้ง

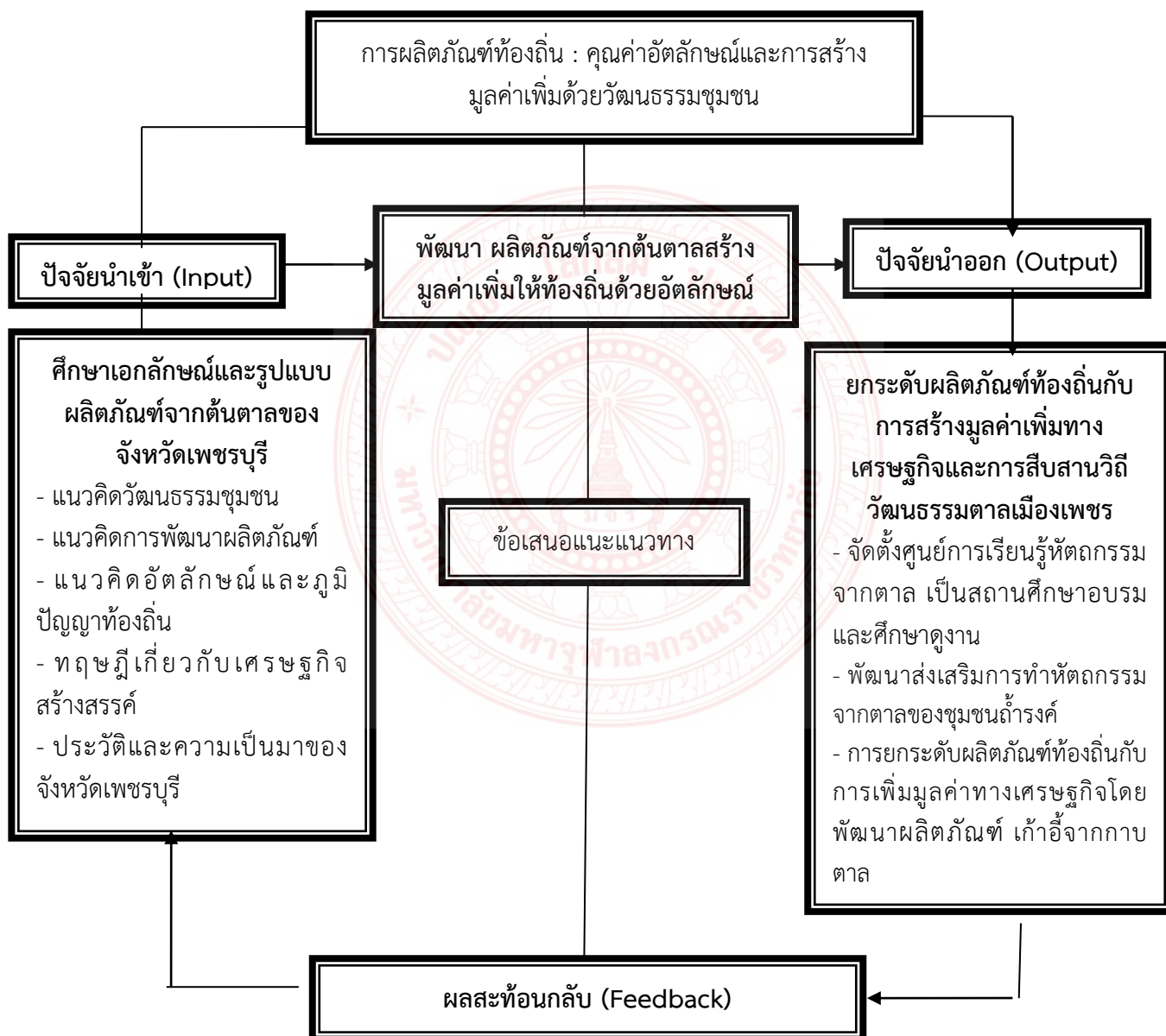

ภาพที่ ๔.๑๔ การนำเก้าอี้ดั้งเดิมให้แห้ง

สรุปได้ว่า ภูมิประเทศของจังหวัดเพชรบุรีส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเกษตรกรรม ซึ่งในอดีตจังหวัดเพชรบุรีได้ชื่อว่าอุดมสมบูรณ์ด้วยต้นตาลและนาข้าว โดยเฉพาะการผลิตน้ำตาล โตนดส่งเป็นสินค้าออกทำรายได้เป็นอันดับ ๑ ของจังหวัด และต่อมายังสามารถทำหม้อตาลสำหรับใส่น้ำตาลเป็นสินค้าออกควบคู่ไปอีกด้วย เป็นที่โจษจันกันมานานแล้วว่า ตาล(โตนด) เมืองเพชรนั้นให้รสหวานนักอีกทั้งความอร่อยก็ไม่เป็นสองรองใคร แต่น่าเสียดายที่วันนี้"ต้นตาล"ไม้คู่บ้านคู่เมืองเพชรบุรีกลับมีจำนวนลดน้อยถอยลงไปมาก เช่นเดียวกับวิธีการทำตาลของชาวเมืองเพชรที่นับวันยิ่งลดน้อยลงทุกทีอย่างไรก็ดีเพชรบุรีวันนี้ยังคงไม่สิ้นไร่ซึ่งวิถีแห่งตาล เพราะที่ "ชุมชนถ้ำรงค์" (ตำบลถ้ำรงค์) อำเภอบ้านลาดยังคงมีการอนุรักษ์สวนตาลโตนดและภูมิปัญญาการทำตาลไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้กัน รวมถึงยังเป็นชุมชนที่โดดเด่นไปด้วยภูมิปัญญาและวิถีชนบทแบบคนเพชร จนถูกยกให้เป็นหนึ่งในชุมชนท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากแห่งหนึ่งของภาคกลาง

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การผลิตภัณฑท์ท้องถิ่น : คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน” ผู้วิจัยได้ ศึกษาวิจัยหลักการที่เกี่ยวข้อง แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน ชาวบ้าน นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล ชำราชาการและนักวิชาการวัฒนธรรมชุมชน จำนวน ๑๕ คน จึงได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๑๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย : พระครูวัชรสุวรรณาท (ลูกซูป ธम्मโชโต), ดร.

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยเรื่อง “การผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชน” เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลของจังหวัดเพชรบุรี เพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลสร้างมูลค่าเพิ่มให้ท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ชุมชนและเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการสืบสานวิถีวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และข้าราชการหรือผู้เกี่ยวข้องจำนวน ๑๕ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ประเด็นการสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ จากที่ได้ทำการวิจัยมา ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑. ศึกษาเอกลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลของจังหวัดเพชรบุรี พบว่า

๑. เอกลักษณ์ของชุมชนอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

เกี่ยวกับเอกลักษณ์ตาลเมืองเพชร พบว่า มีเอกลักษณ์ตาลเมืองเพชร จำแนกเป็น ๔ ประเภท คือ ๑) การทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพอีสาน ๒) การนำประโยชน์จากตาลมาใช้ในวิถีชีวิต ๓) กระบวนการทางสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกัน ๔) การทำตาลสุรได้ ดังนี้

๑.๑ การทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพอีสาน พบว่า หลังจากฤดูการทำนา จะมีการทำน้ำตาลโตนดเป็นอาชีพอีสาน โดยมีลักษณะการดำรงชีวิตแบบครัวขยาย มีการสืบทอดการทำตาลโตนดจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย สู่ลูกหลาน เป็นอาชีพที่ใช้ต้นทุนต่ำ เนื่องจากวัสดุที่นำมาทำตาลโตนดหาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้พะยอม ไม้พะยอม

๑.๒ การนำประโยชน์จากตาลมาใช้ในวิถีชีวิต พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากตาลทุกส่วน ตั้งแต่ใบจนถึงราก ได้แก่ ๑) ใบ ใช้มุงหลังคา ประดิษฐ์เป็นของเล่นเด็ก กระถางใบตาลสำหรับใส่ขนมตาลทำซอ้นตักอาหาร ๒) ทางตาลใช้ทำรั้ว ทำฟืนสำหรับเคี้ยวน้ำตาล ๓) ลำต้น แปรรูปเป็นไม้แผ่นทำบ้านและเฟอร์นิเจอร์ ๔) ราก ใช้ทำยาสมุนไพร ๕) ลูกตาลอ่อน สำหรับเป็นอาหารหวาน ๖) เนื้อตาล ใช้ทำขนมตาล ๗) จาวตาล ทำขนมตาลเชื่อม ข้าวเหนียวหน้าตาล ๘) กะลาตาล ใช้ทำถ่าน ๙) เศษลูกตาลอ่อนหลังจากการเผา ทำเป็นอาหารของวัว

๑.๓ กระบวนการทางสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกัน พบว่า มีวัฒนธรรมการเข้ายาม เป็นการรวมกลุ่มกัน ๓-๔ คน เพื่อทำน้ำตาลโตนด และมีการแบ่งผลประโยชน์กันอย่างเป็นธรรม

๑.๔ การทำเตาตาล พบว่า มีการทำเตาตาลจากวัสดุในท้องถิ่น ประกอบด้วย แกลบ ดินเหนียว ฟาง เรียกเตาที่ทำว่า “เตาหาง” คือ เป็นเตาที่มีกระทะ จำนวน ๒-๔ กระทะ แล้วแต่จำนวนปริมาณน้ำตาล และพื้นที่ใช้จะเป็นทางตาล และกิ่งไม้ที่ทำได้ในท้องถิ่น

๒. รูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลของจังหวัดเพชรบุรี

จำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) รูปแบบการใช้ประโยชน์จากตาลในเชิงพาณิชย์ และ ๒) รูปแบบการนำประโยชน์จากตาลมาใช้ในวิถีชีวิต สรุปได้ดังนี้

๒.๑ รูปแบบการใช้ประโยชน์จากตาลในเชิงพาณิชย์ พบว่า มีการทำน้ำตาลโตนดลดลง มีผลิตภัณฑ์จากตาลเพิ่มมากขึ้นอย่างหลากหลาย เช่น น้ำตาลสด ลูกตาลอ่อน จาวตาลเชื่อม ขนมหตาล และผลิตภัณฑ์จากไม้ตาล สาเหตุการเปลี่ยนแปลงเกิดจาก ๑) ต้นทุนการทำน้ำตาลโตนดสูงที่สุด เพราะวัตถุดิบทุกอย่างต้องซื้อทั้งหมด ได้แก่ ไม้พะยอม และไม้พะยอม แพงและหายาก ไม้พินขาดแคลนไม่มีในท้องถิ่น คนขึ้นตาลมีความเสี่ยงสูง ประสบอุบัติเหตุบ่อยครั้ง ๒) คนทำน้ำตาลโตนดเป็นมีจำนวนน้อยลง ๓) การขายลูกตาลอ่อนไม่มีต้นทุนการผลิต ๔) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกี่ยวกับค่านิยมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ทำให้อาหารทางวัฒนธรรมได้รับความสนใจ ดังนั้นอาหารหวานจากตาลจึงได้รับความนิยมในการบริโภค ทำให้การใช้ประโยชน์จากตาลในเชิงพาณิชย์ขยายตัวมากขึ้น

๒.๒ รูปแบบการนำประโยชน์จากตาลมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวันลดลงแต่ใช้ในเชิงพาณิชย์มากขึ้นได้แก่ ๑) ใบ ไม่มีการใช้ใบตาลมุงหลังคาบ้าน จะมีเพียงใช้มุงหลังเตาตาล และมุงหลังคาคอกวัว สำหรับการประดิษฐ์ของเล่นเด็ก กระทงใบตาลสำหรับใส่ขนมตาลไม่ใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน แต่จะผลิตในเชิงพาณิชย์เพื่อจำหน่าย ๒) ทางตาลใช้ทำรั้วน้อยลง แต่จะใช้ในการตกแต่งสถานที่เพื่อความสวยงาม ส่วนที่ใช้ทำพินสำหรับเคี้ยวน้ำตาลยังคงมีใช้ในการเคี้ยวตาล ๓) ลำต้น แปรรูปเป็นไม้แผ่นทำบ้าน และใช้สร้างอาคารประกอบสำหรับเก็บของหรือใช้สอย ๔) ราก ใช้ทำยาสมุนไพร มีเพียง ๑ บ้านคือ บ้านลุงเชื้อ ม่วงทอง ตำบลถ้ำรงค์ ๕) ลูกตาลอ่อน เก็บเพื่อขายสด ๖) เนื้อตาล ใช้ทำขนมตาลขายและเนื้อตาลสุกมีการยี้เพื่อส่งขายตลาดไท ที่กรุงเทพมหานคร กิโลกรัมละ ๒๐ บาท ๗) จาวตาล ทำขนมตาลเชื่อม และมีปริมาณไม่เพียงพอ ต้องนำเข้ามาจากจังหวัดสงขลา ๘) กะลาตาล ใช้ทำถ่าน ๙) เศษลูกตาลอ่อนหลังจากการแกะ ทำเป็นอาหารของวัวเหมือนในอดีต

๒.๓ กระบวนการทางสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกัน พบว่า มีวัฒนธรรมการเข้ายามเหลื่อเพียง ๒ ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านทาน ตำบลไร่โคก ซึ่งเหลื่อเพียงบางกลุ่มในตำบลเท่านั้น

๒.๔ การทำเตาตาล พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุในการทำเตาตาลของบางบ้านโดยใช้การก่ออิฐถือปูน และใช้เชื้อเพลิงจากวัสดุต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เช่น กาบมะพร้าว แกลบ เศษไม้ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒. เพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลสร้างมูลค่าเพิ่มให้ท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ชุมชน พบว่า

สมัยก่อนความต้องการน้ำตาลโตนดมีมาก ผู้ผลิตจึงผลิตน้ำตาลโตนดออกมาเป็นจำนวนมาก และยังไม่มีความหลากหลายด้านความต้องการเหมือนอย่างในปัจจุบัน สิ่งสำคัญที่ทำให้คนทำตาลโตนดต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงตามยุคทำให้เกิดรูปแบบของการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนดหลากหลายรูปแบบ ดังนี้

๑) ความต้องการต้นตาลเพื่อเป็นไม้ประดับไว้จัดสวนที่บ้านหรือรีสอร์ทต่าง ๆ ต้นตาลโตนดมีราคาตั้งแต่ ๑,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท ตามขนาดของต้นตาล

๒) การนิยมเก็บลูกตาลอ่อน คนนิยมเช่าตาลตัวเมียเพื่อเก็บลูกตาลอ่อนส่วนตาลตัวผู้ก็ตัดทำไม้ตาล มีราคาต้นละประมาณ ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐ บาท มักโค่นต้นที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปผลตาลอ่อนได้รับความนิยมจากผู้บริโภคมากขึ้น โดยผู้ซื้อผลตาลอ่อนจะมารับถึงที่และนำไปแปรรูปในโรงงานผลไม้กระป๋อง โดยจะมารับทุก ๆ ๗ วัน ครั้งละประมาณ ๓ ตัน

๓) ความต้องการจาวตาลมีเพิ่มขึ้น จึงมีการปล่อยให้ลูกตาลร่วงหล่นไปเพื่อนำผลแก่มาแกะเมล็ดและนำไปเพาะเพื่อให้เกิดจาวตาล แล้วนำไปขายให้กลุ่มคนทำขนมหวานเพื่อนำไปเชื่อม

๔) การแปรรูปเป็นน้ำตาลผง เพื่อให้น้ำตาลโตนดได้ขึ้นโต๊ะ เช่น การเป็นน้ำตาลชงกาแฟ

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓. เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการสืบสานวิถีวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร พบว่า

ยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

๑. การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากตาลให้คุ้มค่า เช่น งานหัตถกรรมจากตาล เพื่อสร้างรายได้ และสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่ต่างจากชุมชนอื่น จนเป็นผลิตภัณฑ์ติดตลาด สามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจึงขยายเป็นแบบอย่างสู่ชุมชนอื่นต่อไป ตลอดจนมีการสร้างความตระหนักรู้ด้านการรักษาสภาพแวดล้อมด้วยการใช้บรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติแทนวัสดุสังเคราะห์ประเภทโฟมและพลาสติก

๒. การส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อปลูกฝังค่านิยมการรักท้องถิ่นและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. การส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมให้ความรู้และเป็นสถานที่ศึกษาดูงานหรือแหล่งท่องเที่ยว

๔. การส่งเสริมการสร้างชุมชนต้นแบบวิถีชีวิตตาลเมืองเพชร โดยการส่งเสริมอาชีพการทำน้ำตาลโตนดแบบครบวงจร และมีการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตาล

๕. การส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดให้มีความหลากหลาย

๖. การส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือคนขึ้นตาล โดยการประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร ชุมชนตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การส่งเสริมการทำหัตถกรรมจากตาล

เป้าประสงค์

๑. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล เป็นสถานศึกษาอบรมและศึกษาดูงาน

๒. การยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบหลากหลาย มีการใช้สีตกแต่งเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์

ตัวชี้วัด

๑. มีศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจากตาล จำนวน ๑ ศูนย์

๒. มีการยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบหลากหลาย มีการใช้สีเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ จำนวนอย่างน้อย ๑ ผลิตภัณฑ์

มาตรการ/โครงการ

๑. โครงการยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากตาลให้มีรูปแบบหลากหลาย โดยศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมจากตาลชุมชนบ้านม่วงงาม ตำบลลำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

๕.๒ อภิปรายผล

๑) เอกลักษณะและรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในเรื่องของตาลโตนด เนื่องจากตาลโตนดเป็นพืชเก่าแก่ที่พบในจังหวัดเพชรบุรีนานนับเป็นพันปีมาแล้ว และมีมากจนเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี ก่อให้เกิดรายได้จากภาชนะน้ำตาลโตนดเป็นอย่างมากแก่ภาครัฐในอดีต^๑ และเกิดภูมิปัญญาที่หลากหลายจากการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ปลายรากจนถึงปลายใบเกือบร้อยชนิด แต่จากการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อด้านการลดจำนวนต้นตาลโตนดอย่างรวดเร็ว รวมทั้งขาดการสืบทอดภูมิปัญญาดาลโตนดที่บรรพบุรุษได้คิดค้นและสืบทอดกันต่อ ๆ มานับเป็นพัน ๆ ปีอีกด้วย^๒ ซึ่งผลผลิตจากตาลโตนดส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดเพชรบุรีมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรีที่ยังมีต้นตาลโตนดมากพื้นที่หนึ่ง คือ พื้นที่อำเภอบ้านลาด ในแต่ละตำบลจะมีการสืบทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับตาลโตนดที่หลากหลาย อาทิ ตำบลลำรงค์มีสวนตาลขนาดใหญ่มีต้นตาลโตนด ประมาณ ๔๕๐ ต้น พบในหมู่บ้านม่วงงาม และในพื้นที่ตำบลต่าง ๆ ในอำเภอบ้านลาดจะมีตาลขึ้นอยู่ตามหัวไร่ปลายนาจำนวนมาก^๓

ซึ่งในปัจจุบันตาลโตนดกำลังประสบปัญหาการร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติจากความเสี่ยงโทรมของระบบนิเวศ และความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากที่ดินโดยเฉพาะการทำนา ๒-๓ ครั้งต่อปี และขยายพื้นที่การเพาะปลูกเป็นเหตุให้มีการตัดต้นตาลโตนดมากขึ้น เพื่อนำเนื้อไม้ไปใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องเรือนและของที่ระลึกเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดที่เริ่มขยายตัวมากขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นพรัตน์ มหิพันธ์** ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์พื้นเมืองร้านเลิศไพบูลย์ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ จากประชากรที่เป็นเจ้าของกิจการ ๔ รายและลูกค้า ๑๙ รายโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นและสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

๑. ด้านการผลิต ปริมาณสินค้าไม่สอดคล้องกับปริมาณการขายแนวทางการพัฒนาควรวางแผนกำลังการผลิตด้วยการประเมินผลผลิตและการพยากรณ์ความต้องการของตลาดโดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลการขายในอดีตเพื่อนำมาปรับปรุงปริมาณการผลิตให้สอดคล้องกับเป้าหมายรวมทั้งควบคุมการผลิตให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนและสร้างผลกำไร มีการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ที่นอนพับและหมอนชนิดใหม่มีความแปลกใหม่อย่างต่อเนื่อง

^๑สัมภาษณ์นายเกียรติศักดิ์ กล่อมสกุล, นักวิชาการท้องถิ่น, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๒สัมภาษณ์นายเจือ จินเจริญ, นายช่างผู้ชำนาญการแปรรูปไม้ตาล, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๓สัมภาษณ์นางเชื้อ มีนุช, ผู้ชำนาญวิธีการเคี้ยวตาล, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

๒. ด้านการเงินและทุน กิจกรรมมีเงินทุนไม่เพียงพอสำหรับการสำรองสินค้าเพื่อจำหน่ายและการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อทำให้ต้นทุนสูง แนวทางพัฒนาควรมีการจัดทำงบประมาณการขายและงบประมาณการผลิตเพื่อประเมินรายรับและรายจ่ายไว้ล่วงหน้า เพิ่มทุนในการดำเนินงานโดยการกู้เงินจากสถาบันการเงินเพื่อใช้จ่ายในด้านการผลิตและการซื้อสินค้าเป็นเงินสดจะมีอำนาจในการต่อรองสูงและควรพัฒนาระบบบัญชีให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับกิจการ

๓. ด้านการตลาด คู่แข่งขันมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากและมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงแนวทางพัฒนาควรนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่นอนพับและหมอนชนิดในลักษณะที่แปลกใหม่ควบคู่ไปกับผลิตภัณฑ์พื้นเมืองชนิดอื่น เพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์โดยเน้นประโยชน์ใช้สอยให้มากขึ้นพัฒนาช่องทางการจำหน่ายไปสู่กลุ่มผู้บริโภคระดับกลางถึงระดับสูงใช้วิธีดึงดูดลูกค้าด้วยการให้ส่วนลดเงินสดและส่วนลดปริมาณเพื่อหลีกเลี่ยงการทำสงครามราคา เน้นการใช้ประโยชน์จากพ่อค้าคนกลางซึ่งมีเครือข่ายลูกค้าที่กว้างจะทำให้สามารถกระจายสินค้าได้อย่างรวดเร็วเพิ่มช่องทางการจำหน่ายโดยตรง โดยการใช้พนักงานเร่ขายสินค้าไปตามหมู่บ้านเพื่อให้การหมุนเวียนสินค้าได้เร็วขึ้นรักษาความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้าเพื่อการทำธุรกิจร่วมกันในระยะยาว

๔. ด้านทรัพยากรมนุษย์ ในอนาคตคาดว่าจะประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานเนื่องจากแรงงานที่มีอยู่เดิมอายุมากขึ้นอาจเสื่อมสภาพการทำงาน แนวทางการพัฒนาควรวางแผนการใช้แรงงานในระยะยาวโดยการพัฒนาแรงงานให้มีความชำนาญและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เตรียมการสรรหาแรงงานจากแหล่งอื่นมาทดแทน มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวได้พัฒนาความรู้และทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจให้สามารถแข่งขันได้^๔

การพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลสร้างมูลค่าเพิ่มให้ท้องถิ่นด้วยอัตลักษณ์ ชุมชน ชุมชนบ้านลาดจะเกี่ยวข้องกับอาชีพการทำนาและการทำงานน้ำตาลโตนด ดังจะเห็นได้จากคำขวัญของอำเภอบ้านลาดที่ว่า “ละมุดหวาน น้ำตาลรสเด็ด ชมพูเพชรเลิศล้ำ สายน้ำศักดิ์สิทธิ์ ชีวิตนักรบราชนิเวศน์” ย่อมแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านลาดที่มีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นระหว่างคนกับตาลโตนด ในเกือบทุกครัวเรือน ในอดีตจะทำนาและทำงานน้ำตาลโตนด จึงถือว่าอาชีพการทำน้ำตาลโตนดของคนในชุมชนบ้านลาดมีมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย แม้ว่ากาลเวลาผ่านไปจะถูกผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งความเป็นเมืองจนทำให้อาชีพนี้ลดน้อยลงแต่ยังคงอยู่ตราบนานเท่านาน การลดน้อยลงของอาชีพอาจพิจารณาได้จากการลดลงของจำนวน

ต้นตาลโตนดนั่นเอง ซึ่งต้นตาลโตนดมีจำนวนลดลง เนื่องจากมีการทำน่าน้ำตมถึง ๓ ครั้งต่อปี ทำให้มีน้ำแช่โคนตาลประมาณ ๓๐๐ วัน เหลือแห้งประมาณ ๖๐ วัน ซึ่งส่งผลให้ต้นตาลค่อย ๆ มีสภาพเป็นตาลแห้ง (ภาษาถิ่น หมายถึง ตาลที่กำลังจะตาย) และตายในที่สุด ส่วนตาลใหม่ที่จะขยายพันธุ์เป็นต้นมีน้อย เพราะทั้งตาลสุกและเมล็ดตาลกลายเป็นธุรกิจซื้อขายส่วนมากจึงไม่มีการขยายพันธุ์ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนต้นตาลโตนดในอำเภอบ้านลาดจากอดีตถึงปัจจุบันจะเห็นว่าแนวโน้มลดลง แต่ก็ได้มีการปลูกเพิ่มเติมจากโครงการปลูกตาลล้านต้นถวายเป็นพระราชกุศลสมเด็จพระ

^๔ นพรัตน์ มหิพันธ์, การศึกษาแนวทางในการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ศึกษากรณีร้านเลิศไพบูลย์ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์, รายงานการศึกษาปัญหาพิเศษ, บธ.ม.มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕), หน้า ๘๗.

เจ้าอยู่หัว ของจังหวัดเพชรบุรีและสมาคมชาวเพชรบุรีตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ ถึงปี ๒๕๕๑ รวมจำนวนต้นตาลโตนดที่ปลูกในจังหวัดเพชรบุรีทั้งสิ้น ๑,๑๗๗,๔๙๓ ต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิชญ์ อ้นสงคราม** ได้ศึกษา กลยุทธ์การตลาดของผู้ผลิตผ้าไหมแพรวา ศึกษากรณีบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากประชากร ๓ ประเภท คือ ผู้รู้ ผู้ผลิตผ้าไหมแพรวา และผู้บริโภค พบว่า ๑. แหล่งผลิตบ้านโพนเป็นแหล่งที่มีการผลิตผ้าไหมแพรวามากที่สุดร้อยละ ๒๘.๑๒ ของผลผลิตรวมทั้งจังหวัดร้อยละ ๔๒.๐๖ ของผลผลิตรวมทั้งอำเภอคำม่วงการแข่งขันมีคู่แข่งชั้น ๒ ประเภทคือ คู่แข่งขันที่เป็นผู้ผลิตผ้าไหมแพรวาจากแหล่งผลิตอื่นและคู่แข่งประเภทสินค้าทดแทน ได้แก่ ผ้าพื้นเมืองชนิดต่าง ๆ เช่น ผ้าสามกษัตริย์ ผ้าลายน้ำไหล ผ้าไหมพื้น เป็นต้น

๒. การวิเคราะห์ SWOT พบว่าผ้าไหมแพรวาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคมีความภักดีต่อตัวผลิตภัณฑ์ค่อนข้างสูง ความมีเอกลักษณ์ ความประณีตสวยงามจึงเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่เจาะจงซื้อปัจจุบันการค้าผ้าไหมแพรวาประสบปัญหาเนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศผู้ผลิตส่วนใหญ่จึงพยายามรักษาส่วนแบ่งตลาดผ้าไหมแพรวาเอาไว้โดยการเพิ่มรูปแบบผลิตภัณฑ์ การใช้กลยุทธ์ทางการตลาดโดยเฉพาะกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดเพื่อจะทำให้ผ้าไหมแพรวาสามารถแข่งขันและรักษาส่วนครองตลาดเอาไว้ได้

๓. การกำหนดกลยุทธ์การตลาดโดยใช้ส่วนประสมการตลาดดังนี้ ในด้านผลิตภัณฑ์ผู้ผลิตควรพัฒนารูปแบบและคุณภาพให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคเพิ่มการวางตำแหน่งผ้าไหมแพรวาด้านราคาควรมีการรวมตัวจัดตั้งเป็นองค์กรขึ้นมาเพื่อการบริหารงานของกลุ่มกำหนดราคาและปริมาณการผลิตเป็น มาตรฐานเดียวกันจัดท้าวสดุมมาบริการสมาชิกเพื่อลดต้นทุนการผลิต กลยุทธ์ด้านช่องทางการจำหน่ายลดช่องทางการตลาดให้สั้นลงโดยตัดพ่อค้าคนกลางออก ผู้ผลิตดำเนินการเองและด้านการส่งเสริมการตลาดจัดเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมแพรวาเพื่อนำไปเผยแพร่ในงานแสดงสินค้าที่ทางราชการและเอกชนได้จัดขึ้นโดยเสนอช่องทางการซื้อผ้าไหมแพรวาได้โดยตรงกับผู้ผลิตผ่านทางไปรษณีย์ นอกจากนี้ผู้ผลิตผ้าไหมแพรวาควรพัฒนากลุ่มสตรีทอผ้าแพรวาให้เป็นองค์กรที่มีรูปแบบดำเนินการที่เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกอย่างแท้จริง^๕

ยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการสืบสานวิถีวัฒนธรรม ตาลเมืองเพชร การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการยกระดับของผลิตภัณฑ์ต้นตาลก็ คือ (๑) การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพนิเวศ พบว่า เมื่อเริ่มมีระบบชลประทานอย่างทั่วถึงมากขึ้น ทำให้มีน้ำสำหรับการเพาะปลูกตลอดทั้งปีและน้ำมีปริมาณมากพอต่อการทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง และค่อย ๆ เพิ่มกลายเป็น ๔ หน เรียกว่า “การทำนาปรัง” หรือทำมากเท่าที่จะสามารถทำได้ หรือเรียกว่า “นาเปราะ” การทำนาในลักษณะนี้ทำให้ตาลไม่ฟื้นตัว เนื่องจากต้นตาลถูกน้ำแช่โคนทั้งปี ทำให้ต้นตาลยืนต้นตาย (๒) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า เด็กรุ่นใหม่ที่ไม่สู้งานหนักและเลือกศึกษาในสาขาวิชาที่ไม่ต้องทำงานหนักเช่น การบริหารจัดการ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แต่ปรากฏว่าส่วนหนึ่งหลังจากสำเร็จการศึกษาต้องพบกับภาวะการว่างงาน เมื่อกลับบ้านก็ไม่รู้จะทำอะไร จึงเสี่ยงต่อ

^๕วิชญ์ อ้นสงคราม, การศึกษา กลยุทธ์การตลาดของผู้ผลิตผ้าไหมแพรวาศึกษากรณีบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์, รายงานการศึกษาปัญหาพิเศษ, (บธ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒.

ปัญหาสังคมอื่นตามมา และในอนาคตคาดว่าจะมีประเด็นที่ถึงถิ่นฐานจะเพิ่มมากขึ้น (๓) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ พบว่า สืบเนื่องมาจากการทำน้ำตาลโตนดในยามว่างเว้นจากการทำนา และในครัวเรือนของชาวบ้านเองก็ต้องมีการใช้น้ำตาลโตนดเพื่อประกอบอาหารเป็นจำนวนมากตั้งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อังกร หงส์ศณานุเคราะห์** ได้ศึกษากลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน ชุมชนประดิษฐ์โทรการ ผลการศึกษาพบว่า ชาวชุมชนประดิษฐ์โทรการพื้นเพเดิมเป็นชาวนาในจังหวัด ฉะเชิงเทราและปราจีนบุรีหลังจากที่ได้เห็นญาติมิตรรุ่นก่อน ๆ ที่เข้ามาฝึกฝนเป็นช่างทองลงหินมี รายได้มากกว่าเมื่อครั้งที่ยังทำนาโดยอาชีพทำเครื่องทองลงหินในช่วง ๕๐ ปี ที่ผ่านมาสามารถทำ รายได้ให้แก่ช่างทองลงหินพอเลี้ยงดูครอบครัวได้ตามอัตภาพและเป็นวิธีการผลิตที่สืบทอดกันมาใน ครอบครัวยุคต่อมาได้เรียนรู้งานทำเครื่องทองลงหินตั้งแต่อายุยังน้อยเพราะโรงงานอยู่ในบริเวณ บ้านแต่ในช่วงเวลา ๑ - ๒ ปี ที่ผ่านมาอุปสงค์ความต้องการเครื่องทองลงหินได้ลดลงทำให้ช่างกลุ่ม หนึ่งเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นซึ่งได้แก่ งานรับจ้างทั่วไป นอกจากนี้ปัญหาเรื่องงานลดลงแล้วปัญหาสำคัญ และเรื่องอีกประการหนึ่งก็คือการขาดอำนาจต่อรองราคากับตลาดทางชุมชนจึงเกิดการรวมกลุ่มกับ ช่างฝีมือจากชุมชนอื่นๆ ในกรุงเทพฯ จัดตั้งสหกรณ์ศูนย์ส่งเสริมศิลปหัตถกรรมชุมชนกรุงเทพฯ ขึ้น โดยกลุ่มช่างของชุมชนประดิษฐ์โทรการเป็นสมาชิกกลุ่มใหญ่ที่สุดมีเป้าหมาย คือ การทำให้อาชีพช่าง สาขาต่างๆ ที่มารวมตัวกันมีความสืบเนื่องยั่งยืนโดยสหกรณ์ได้แสดงบทบาทเป็นผู้นำในการหาตลาด ใหม่ ๆ และรับคำสั่งซื้อจ่ายงานให้แก่สมาชิกเกิดเป็นพลังต่อรองราคากับตลาดและแหล่งค้าวัตถุดิบที่ ใช้ในการผลิตเพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นปัจจุบันตลอดจนคนรุ่นใหม่เลือกประกอบอาชีพนี้ต่อไป แต่ การดำเนินงานของสหกรณ์ก็ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้เนื่องจากบทบาทของผู้นำที่มี หลายบทบาทในตัวคนเดียวกันทั้งเป็นเจ้าแก๊ว นักการเมือง และประธานสหกรณ์รวมทั้งเป็นการ บริหารงานคนเดียวสมาชิกในสหกรณ์ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและสมาชิกไม่เกิดการปรับตัว เนื่องจากไม่มั่นใจในระบบสหกรณ์ ดังนั้นการนำเสนอสหกรณ์มาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของ ชุมชนจึงไม่บรรลุผลในขณะนี้^๖

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๑) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑.๑ จากผลการวิจัย พบว่า น้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดยังไม่มีมีการรับรองมาตรฐาน สินค้าว่าเป็นน้ำตาลโตนดแท้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวกับการผลิตอาหารปลอดภัยควรมีการดำเนินการ ตรวจสอบและรับรองมาตรฐานของน้ำตาลโตนดแท้ เพื่อความมั่นใจของผู้บริโภคและทำให้ผู้ผลิต สามารถกำหนดราคาให้เหมาะสมกับคุณภาพได้

๑.๒ จากผลการวิจัย พบว่า บรรจุภัณฑ์ของน้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดใช้บรรจุ ถูพลาสติก ถูละ ๑ กิโลกรัม หรือบรรจุปี๊บ ๆ ละ ๑๕ กิโลกรัม ในขณะที่อดีตบรรจุน้ำตาลโตนดใน

^๖อังกุล หงส์ศณานุเคราะห์, รายงานผลการศึกษาโครงการวิจัยทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง กลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน ชุมชนประดิษฐ์โทรการ, กันยายน ๒๕๔๒ ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๐, หน้า ๑๓.

หม้อตาล และถ้ามีปริมาณมากบรรจุในหม้อทะนน ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีในฐานะที่เป็น มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นควรมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำตาลโตนดให้คงความเป็นเอกลักษณ์ ของวัฒนธรรมตาลเมืองเพชร โดยอาจทำเป็นหม้อตาลที่ลักษณะเหมือนหม้อตาลในอดีต หรือประยุกต์ ให้มีความเหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน

๑.๓ จากผลการวิจัย พบว่า คนขึ้นตาลและทำน้ำตาลโตนดได้เป็นผู้สูงอายุ และมีจำนวนลด น้อยลง ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนคนในท้องถิ่น ให้ถ่ายทอดการทำตาลโตนดสู่ลูกหลาน และมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการผู้ประกอบอาชีพทำน้ำตาล โตนด

๒) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรมีวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตเนื้อตาลสำเร็จรูปของชุมชนบ้านลาดโดยการ ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

๒.๒ ควรมีวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดโดยการ ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

๒.๓ ควรมีวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพน้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านลาดให้มีมาตรฐาน โดยการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

๓) ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรม ชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สำคัญในเชิงภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ในบริเวณลุ่มน้ำเพชรบุรี พบว่า มีการ คงอยู่ที่ดีทั้งในลักษณะคุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชนและความเป็น กลุ่มชุมชนในหลายพื้นที่ เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในลุ่มน้ำ โดยเฉพาะในพื้นที่ทำการศึกษาจะพบว่า ชาวบ้านเห็นคุณค่าความสำคัญและมีความภาคภูมิใจต่อการรักษาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของตน สำหรับ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของตนนอกจากจะเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งแสดงถึง เอกลักษณ์ของความเป็นจังหวัดเพชรบุรี หรืออาจหมายถึงความเป็นไทยในระดับภาพกว้าง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการเก็บรักษาโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น แต่ก็พบการเปลี่ยนแปลงของเอกลักษณ์ และรูปแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในการใช้วัสดุเหล่านี้ เพื่อตอบสนองกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และเงื่อนไข ของสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไปด้วย

ส่วนในภาพรวมเฉพาะบริเวณลุ่มน้ำเพชรบุรี จะพบว่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นมรดกทาง วัฒนธรรมในแต่ละชุมชนท้องถิ่นนั้น มีสิ่งที่ยังคงรักษาไว้แต่อยู่อย่างกระจัดกระจายและที่ถูกทำให้ลด จำนวนลงอย่างมาก โดยเฉพาะการลดจำนวนลงของต้นตาลในท้องถิ่นต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการโยกย้ายเรือนออกไปอยู่ที่อื่น ๆ ส่วนบางส่วนถูกทิ้งร้าง และส่วนบางส่วนถูกปรับปรุงและ เปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการตามวิถีชีวิตที่ทันสมัยจนก่อให้เกิดปัญหาด้านการ เปลี่ยนแปลงรูปแบบและเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถกล่าวสรุปถึงปัญหาของการลด จำนวนลงของต้นตาลในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ได้ดังนี้

๓.๑ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการอยู่อาศัยสู่ความทันสมัยหรือความเป็นสังคมเมือง ร่วมด้วยกับการขาดความตระหนักในคุณค่าของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของ ประชาชนในหลายท้องถิ่น

๓.๒ การขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเก็บรักษา เนื่องจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมักมีการใช้วัสดุหลักที่เป็นไม้ ซึ่งในปัจจุบันเป็นวัสดุที่หายากและมีราคาแพง

๓.๓ การขาดช่างฝีมือและการขาดการสืบทอดภูมิปัญญาช่างในการผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลจากการขาดความต่อเนื่องของการพัฒนาเทคโนโลยีการสร้างสรรค์ของงานช่างไทย

๓.๔ ในกรณีผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นเจ้าของสวนแต่อาจไร้ทายาทเสียชีวิตลง หรืออาจมีลูกหลานหรือทายาท แต่อาจไม่ได้พำนักอาศัยในท้องถิ่น หรือมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพและการโยกย้ายถิ่นฐานตามแหล่งงาน จึงมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นบางส่วนที่ถูกทิ้งร้างและชำรุดทรุดโทรมเนื่องจากไม่ได้รับการดูแล

๔) ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานท้องถิ่น

หน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชน จึงเป็นองค์กรที่มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อการผลักดันการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์สำหรับต้นตอที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและสร้างให้เกิดการดำรงอยู่ที่ยั่งยืนทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมและสังคมวัฒนธรรม โดยการศึกษาที่มีข้อคิดเห็นที่เป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

๔.๑ หน่วยงานของท้องถิ่นควรมีการทำการรวบรวมข้อมูลทั้งในเรื่องลักษณะผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านของชุมชน โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ หรือมีความสามารถเชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของตนและสร้างพื้นที่หรือเวทีให้ปราชญ์ชุมชนเหล่านี้ได้สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่องานในลักษณะนี้ให้แก่เยาวชนในท้องถิ่น โดยอาจสร้างความร่วมมือกับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาของท้องถิ่นที่อยู่ในความดูแลและรับผิดชอบ ซึ่งนอกจากจะสร้างโอกาสการถ่ายทอดความรู้แล้ว ยังทำให้เกิดการรู้จักบุคคลสำคัญในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างวัย และเกิดการแนะนำอาชีพภายในชุมชนอีกด้วย

๔.๒ ควรมีการส่งเสริมและประสานความร่วมมือกับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาของท้องถิ่นที่อยู่ในความรับผิดชอบ ให้เกิดรายวิชา บทเรียน หรือการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของสภาพแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นก็นับเป็นส่วนหนึ่งด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลของท้องถิ่น และอาจมีการจัดหาพื้นที่ในการจัดแสดงผลงานการรวบรวมข้อมูลโดยเยาวชนของท้องถิ่น การรวบรวมฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนี้ นอกจากเป็นการสร้างการรู้จักท้องถิ่นและการสร้างความตระหนักถึงคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้กับลูกหลานได้แล้ว ยังสามารถเป็นส่วนที่ให้ความรู้ต่อผู้ที่สนใจหรือนักท่องเที่ยวเพื่อเห็นถึงความสำคัญของชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย

๔.๓ การจัดหาช่างที่มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น หรือสนับสนุน ส่งเสริมให้นายช่างเขียนแบบของหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในรูปแบบประเพณี เพื่อการจัดทำแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีลักษณะไทยในการบริการให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ทั้งนี้อาจเป็นการประสานความร่วมมือกับปราชญ์หรือผู้รู้ของชุมชนในการให้คำปรึกษา และกระตุ้นให้ประชาชนของท้องถิ่นเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ตลาดเมืองเพชรในแต่ละท้องถิ่นไปด้วย

๔.๔ การสร้างแรงกระตุ้น (Incentive) ในการอนุรักษ์ โดยการจัดหาทุน แหล่งทุน หรือจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในแนวทางของการอนุรักษ์

๓) ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้เป็นข้อคิดเห็นต่อหลายหน่วยงานอันอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดหาทรัพยากรไม้เพื่อการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือน อาทิ รัฐบาล สำนักงานนโยบายและแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมป่าไม้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้และจังหวัด เป็นต้น เนื่องจากบ้านเรือนพื้นถิ่นส่วนใหญ่ปลูกสร้างจากไม้ แต่ในปัจจุบันไม้เป็นวัสดุที่หายากและราคาแพง บ้านเรือนในท้องถิ่นต่าง ๆ จึงมักเปลี่ยนมาใช้วัสดุอื่น ๆ โดยเฉพาะคอนกรีต ส่งผลโดยตรงต่ออัตลักษณ์ของท้องถิ่นในภาพรวม และเป็นผลทำให้องค์ความรู้ที่มีในบ้านเรือนไทยพื้นถิ่น โดยเฉพาะด้านโครงสร้างไม้ต่าง ๆ รวมถึงความประณีตในงานช่างฝีมือก็หายไปด้วย นอกจากนี้การใช้วัสดุคอนกรีตในการสร้างบ้านเรือนยังเป็นการสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของสิ่งแวดล้อมเนื่องจากโครงสร้างคอนกรีต มีต้นทุนของวัสดุที่เป็นเปลี่ยนแปลงหรือการทำลายภูมิศาสตร์สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะภูเขาหินปูน และทรายที่จำเป็นต้องมีการดูดทรายจากใต้ผืนดินมาเป็นส่วนผสม วัสดุต้นทุนเหล่านี้ต้องใช้ระยะเวลาในการกำเนิดนับเป็นพันปี แต่หากเทียบกับไม้ซึ่งใช้ระยะเวลาในการปลูกไม่นานนัก และทำให้เกิดการสูญเสียหรือการทำลายของสิ่งแวดล้อมที่น้อยกว่า ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้สังคมได้กลับมาใช้ไม้ ที่ส่วนหนึ่งอาจมาจากการใช้วัสดุไม้หมุนเวียน หรือการนำไม้เก่ากลับมาใช้ และอีกส่วนควรมาจากการปลูกเพื่อการอุตสาหกรรม ในพื้นที่ที่เป็นระบบนิเวศป่าหมุนเวียน แม้ว่าองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) จะมีการดำเนินการอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีปริมาณน้อยและไม่พอเพียง หากมีการผลักดันให้เกิดพื้นที่ป่าปลูกเพื่อการอุตสาหกรรมในประเทศให้มากขึ้นได้ จะเป็นการสร้างประโยชน์ในหลายด้าน ทั้งทางด้านความมั่นคงทางด้านฐานทรัพยากรสำหรับการสร้างอยู่อาศัยที่สำคัญให้กับประเทศอย่างยั่งยืน ด้านการลดการทำลายสิ่งแวดล้อม และด้านการสร้างงานและการสืบสานภูมิปัญญาของงานช่างของไทยต่อไปได้อีกด้วย

๕) การพัฒนาระบบการเก็บรวบรวมข้อมูล และการเผยแพร่ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบุรีให้มีความสืบเนื่อง

โครงการศึกษาวิจัยการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยวัฒนธรรมชุมชนที่ถูกดำเนินการนี้ นับเป็นโครงการที่ดีในการสร้างการจัดการข้อมูลสื่อสารสนเทศวัฒนธรรมศาลเมืองเพชรอย่างเป็นทางการ รวมถึงการสร้างให้เกิดความน่าสนใจต่อการเรียนรู้ผ่านการจัดทำสื่อ Multimedia อย่างไรก็ดีตามผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น จึงยังคงต้องขยายการรวบรวมการศึกษาและสร้างฐานข้อมูลให้กว้างขวางและครอบคลุมในหลากหลายท้องถิ่น นอกจากนี้ควรมีการเผยแพร่ข่าวสารให้เป็นที่รับรู้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ซึ่งสามารถกระทำได้ในหลายแนวทาง เช่น

๕.๑ การจัดทำเอกสารแนะนำโครงการวิจัยฯ ในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการใช้สื่อบริการบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อเผยแพร่สู่จังหวัดและชุมชนท้องถิ่นให้ทั่วถึง

๕.๒ การจัดตั้งพื้นที่เฉพาะสำหรับเป็นศูนย์กลางหรือแหล่งในการศึกษาค้นคว้าความรู้ด้านนี้อาจมีขึ้นที่วัดเองและที่สำนักงานในระดับจังหวัดหรือระดับท้องถิ่น

๕.๓ การส่งเสริมการสร้างรายการโทรทัศน์ (TV Program) ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เป็นมรดกภูมิปัญญาของท้องถิ่น ที่เป็นผลจากการศึกษาของโครงการฯ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในแต่ละพื้นที่ศึกษาเข้าร่วม การจัดทำรายการโทรทัศน์นอกจากจะเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ของโครงการฯได้กว้างขวางมากขึ้นแล้ว ยังจะเป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดความรักและความเข้าใจในความเป็นชุมชนของตนเองของผู้คนในท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันจะสามารถสร้างให้เกิดความเข้าใจในความแตกต่างวัฒนธรรมतालเมืองเพชรและวัฒนธรรมสำหรับผู้คนในสังคมภาพกว้างอีกด้วย

๖) การส่งเสริมและสร้างให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกรักและหวงแหนในคุณค่าของวัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง

วัฒนธรรมतालเมืองเพชรนับเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นความซับซ้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นและช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงบ้านเรือนที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้เกิดการรักษาความสำคัญวัฒนธรรมतालเมืองเพชรนั้น ควรมาจากการรู้หรือการตระหนักในคุณค่าของที่อยู่อาศัยของประชาชนหรือเจ้าของสวนเอง การเปลี่ยนแปลงนี้จึงจะสามารถเกิดการสร้างสรรค์และรักษาวัฒนธรรมतालเมืองเพชรให้คงคุณค่ากับท้องถิ่นต่อไป ทั้งนี้สามารถมีส่วนร่วมในการสร้างและส่งเสริมความตระหนักรู้ต่อคุณค่าของวัฒนธรรมतालเมืองเพชรให้กับประชาชนได้ในหลายแนวทางเช่น

๖.๑ การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นของประชาชนในระดับชุมชน หน่วยงานของท้องถิ่น จังหวัด และภูมิภาค

๖.๒ การจัดหาแหล่งทุนหรือจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนหน่วยงานท้องถิ่นในการปรับปรุงหรืออนุรักษ์วัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

๖.๓ การส่งเสริมให้มีกฎหมายเฉพาะต่อผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์ เนื่องจากกฎหมายจะมีส่วนช่วยป้องกันรักษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้ นอกจากนี้การจัดทำกฎหมายท้องถิ่นจะต้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งกระบวนการการจัดทำจะเป็นส่วนช่วยสร้างความตื่นตัวและการตระหนักถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: คุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้ดีมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาท้องถิ่นของตนเองอีกด้วย

๖.๔ สร้างแรงกระตุ้น (Incentive) ของการอนุรักษ์วัฒนธรรมतालเมืองเพชร โดยผลักดันให้เกิดการลดหย่อนภาษีสำหรับประชาชนที่เป็นเครือข่ายของวัฒนธรรมतालเมืองเพชรเหล่านี้

๖.๕ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายของวัฒนธรรมतालเมืองเพชร

๗) การสืบสานภูมิปัญญาและการพัฒนางานช่างไทย

เนื่องจากการพัฒนาการของวัสดุและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น ทำให้งานช่างไม้ตาลที่เป็นภูมิปัญญาสำคัญในการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของไทยไม่ได้รับการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง และกำลัง

สูญหายไปในบางท้องถิ่น สามารถมีบทบาทในการสืบสานและพัฒนางานด้านนี้เพื่อเป็นส่วนในการพัฒนาและวัฒนธรรมतालเมืองเพชรที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้สืบเนื่องต่อไป ดังนี้

๗.๑ การส่งเสริมให้มีการศึกษาและการรวบรวมความรู้ด้านเทคนิคงานช่างในการผลิตภัณฑท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้กว้างขวาง และจัดทำเป็นสื่อสารสนเทศและสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ

๗.๒ การส่งเสริมการประยุกต์การใช้เทคนิคงานช่างในการผลิตภัณฑท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น การประยุกต์ในแง่นี้นอกจากจะหมายถึง เทคนิคงานช่างต่าง ๆ โดยเฉพาะการเข้าไม้แล้ว ยังหมายถึงประยุกต์ใช้เทคนิคร่วมกับการใช้วัสดุอื่น ๆ เช่น วัสดุทดแทนไม้อื่น ๆ หรืองานเหล็ก เป็นต้น การส่งเสริมในลักษณะนี้อาจกระทำโดยการจัดการประกวด การให้รางวัล หรือทุนสนับสนุนการดำเนินการในด้านนี้ ทั้งนี้ควรเป็นเพียงผลงานที่เป็นงานสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่ควรครอบคลุมศิลปะในแขนงอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการกระตุ้นการงานช่างเทคนิคที่เป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่นต่าง ๆ มาสร้างนวัตกรรมในเรื่องนี้และเผยแพร่ออกสู่สังคมในวงกว้างต่อไป

๗.๓ การส่งเสริมการจัดตั้งหลักสูตร และโรงเรียน/สถาบันช่างไทยที่กระจายตัวออกไปสู่ระดับภูมิภาคและท้องถิ่นต่างๆ รวมถึงการจัดหาแหล่งงานให้กับผู้ที่เป็นผลผลิตของหน่วยงาน ทั้งนี้อาจใช้ตัวอย่างการบริหารจัดการ เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันการศึกษาอื่น ๆ และโรงเรียนต่าง ๆ

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมศิลปากร. คู่มือ : การปฏิบัติงานของภัณฑารักษ์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ลิซซิ่ง จำกัด, ๒๕๓๖.

กรมศิลปากร. โบราณคดีเพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร : กองโบราณคดีกรมศิลปากร, ๒๕๓๓.

จักรพร สุวรรณพร. การปรุงเรือนไทยเครื่องสับภาคกลาง : กรณีศึกษาเรือนไทยศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร เรือนของคุณอาริดา นุกาญจนกุล จังหวัดชลบุรี และเรือนของคุณชรินทร์ ธารพานิช จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย. (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. ๒๕๔๑.

ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ. การศึกษาวิหารที่สร้างในกระบวนการครุบาตรีวิชัย พ.ศ. ๒๔๔๗ - ๒๔๘๑. ใน การอนุรักษ์และจัดการมรดกวัฒนธรรม, รวบรวมโดย ผศ.ดร.วิฑูรย์ เหล็กวิรุ้งเรือง.

นภัส ขวัญเมือง. “แนวความคิดเพื่อการออกแบบสถาปัตยกรรมไทยจากกรณีศึกษา : รูปแบบสถาปัตยกรรม หอพระพุทธรูป”. รายงานการวิจัย. (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๗).

น. ณ. ปากน้ำ, แบบแผนบ้านเรือนไทยในสยาม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ), ๒๕๔๘.

นภัส ขวัญเมือง. “แนวความคิดเพื่อการออกแบบสถาปัตยกรรมไทย จากกรณีศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรม หอพระพุทธรูป”. รายงานการวิจัย. (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

บัณฑิต จุลาสัย, การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชนขั้นพื้นฐาน, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนจันฐิติ. การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ผุสดี ทิพทัส, บ้านในกรุงรัตนโกสินทร์ ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

พลุลวง. สร้างเรือนให้อยู่เย็นเป็นสุข. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ), ๒๕๕๖.

ภัทราวดี ศิริวรรณ, “แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยมุสลิม จังหวัด นนทบุรี”, บัณฑิตวิทยาลัย, (นนทบุรี : คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ), ๒๕๕๗.

- ยงยุทธ ฌ นคร. “ความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนการสอน ในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์”. ใน
สถาปัตยกรรม วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. ฉบับที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๓๐.
- เลอสม สถาปิตานนท์. **องค์ประกอบ : สถาปัตยกรรมพื้นฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี.
พริ้นต์ (๑๙๙๑) จำกัด, ๒๕๕๓.
- วงศกร อุดมโกชนัน. “เรือนไทยพื้นถิ่นพักอาศัยไทยพุทธ-ไทยมุสลิม”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
ศิลปากร), ๒๕๕๖.
- วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์. **ผลงานวิชาการสถาปัตยกรรมไทยล้านนา**. ในการอนุรักษ์และจัดการมรดก
วัฒนธรรม, รวบรวมโดย ผศ.ดร.วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง.
- วีไลรัตน์ ย้งรอด, และ ศิริศักดิ์ คุ่มรักษา. “หลากหลายบทบาทของคนเพชร.” (กรุงเทพมหานคร : สาร
คดี), ๒๕๔๗.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. **การจัดทำรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบงานสถาปัตยกรรม**.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- วิมล คำศรี. **มรดกทางศิลปวัฒนธรรมเมืองนครศรีธรรมราช ในเดือนสิบ**. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๔.
- ศิริชัย นฤมิตรเรขการ. **เอกสารการบรรยายประกอบวิชา ๑๐๔๓๐๐ การอนุรักษ์ศิลปกรรม**. ภาค
การศึกษาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๑. สาขาวิชาศิลปะไทย. คณะวิจิตรศิลป์.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโถม. **ชุมชนโบราณในสี่จังหวัด ภาคใต้ เมืองโบราณ**. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทฉลองรัตน์
จำกัด), ๒๕๒๒.
- สมภาพ ภิรมย์. “บ้านไทยภาคกลาง”. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๑๔.
- สมหวัง แสงไสย. **การศึกษาหอพระไตรปิฎกในจังหวัดเพชรบุรี. รายงานการวิจัย**. สำนักวิจัยและบริการ
วิชาการสถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๒.
- สว่าง เลิศฤทธิ. **โบราณคดีแนวคิดและทฤษฎี**. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. กรุงเทพมหานคร : โอ เอส
พริ้นต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๗.
- สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ฌ อยู่ธยา. **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ**. ในการ
อนุรักษ์และจัดการมรดกวัฒนธรรม, รวบรวมโดย ผศ.ดร.วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, มจ. **ศิลปะในประเทศไทย พิมพ์ครั้งที่ ๙**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พริ้นต์ติ้ง
กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๔.
- สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรมศิลปากร. **เอกลักษณ์ไทยในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น**. พิมพ์
ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : กราฟิคฟอร์แมท (ไทยแลนด์) จำกัด), ๒๕๔๐.
- เสถียรโกเศศ (นามแฝง). **ประเพณีเก่าของไทย : ว่าด้วยการเกิด การปลูกบ้านสร้างเรือน ว่าด้วยการ
ตาย**. พระนคร : แพร์พิทยา. ๒๕๐๐.
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. **วัฒนธรรมในสังคมไทย**. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

อภัย นาคคง. **ความรู้เบื้องต้นวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : ท.วัฒนาการพิมพ์, ๒๕๓๓.
 เอกพงษ์ สุวรรณเกษร์. **สารสนเทศทางภูมิศาสตร์กับโบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนในจังหวัดนครปฐม**.

รายงานการวิจัย. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๔๖.

อัครพันธ์ พันธุ์สัมฤทธิ์,, การศึกษาสถาปัตยกรรมในวัดราชาธิวาส (สมอราย), **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์
 มหาคณิศ**, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร,
 ๒๕๔๘.

ฤทัย ใจจรงค์. **เรือนไทยเดิม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรม
 ราชูปถัมภ์), ๒๕๓๙.

(๒) ภาษาอังกฤษ :

Hall, E. The hidden dimension. New York: Garden City. ๑๙๖๖.

Jumsai, S. Naga: Cultural origins in Siam and the West Pacific. New York: Oxford University
 Press. ๑๙๙๗.

Knapp, R. G. **China's Vernacular Architecture: House Form and Culture**. Honolulu:
 University of Hawaii Press. ๑๙๘๙.

Kirk, J. Stephen and Kent F. Spreckelmeyer, Creative Design Decisions: A Systematic
 Approach to Problem Solving in Architecture, New York: Van Nostrand Reinhold
 Company, ๑๙๘๘.

Noble, A. G. **Traditional Buildings: A Global Survey of Structural Forms and Cultural
 Functions**. London: I.B. Tauris. ๒๐๐๗.

Pallasmaa, J. The eyes of the skin: architecture and the sense. Cornwall: Wiley. ๒๐๑๒.

สัมภาษณ์:

**กลุ่มผู้นำชุมชน, เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน, ประชาชนชาวบ้านจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๑๕
 คน**

สัมภาษณ์จ.อ.อ. อภิชาติ แก้วโกศล, นายกเทศมนตรีตำบลบ้านลาด, อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๑ สิงหาคม
 ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์นายภคพัศ ส่วงวัฒนาบุตร, นายอำเภอบ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์นายบุญช่วย แก้วโกศล, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลถ้รงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๑๔
 สิงหาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์นายถนอม ภูเงิน, กำนันตำบลถ้รงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์นายบรรเจิด ภูเต็ง, ผู้ใหญ่บ้านตำบลถ้รงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์นายเทียน วิษาเขต, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำบลถ้รงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์นางศรีสมร เทพสุวรรณ, วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์พัฒนาชุมชนจังหวัดเพชรบุรี, จังหวัดเพชรบุรี, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ผู้อำนวยการผู้ว่าการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ภาคผนวก ก. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๑) ประวัติหัวหน้าโครงการ

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

พระครูวัชรสุวรรณนัทธ (ลูกชูป เกตุเขียว)

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Phrakruwatcharasuwannathon (Lokchub Dhammajoto)

๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน

-

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน

เจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี, เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร,
อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสนบบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชา
รัฐศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี เลขที่ ๖๕
หมู่ ๖ ตำบลช่อง สะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐

๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสารและไปรษณีย์

อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)

ที่อยู่ปัจจุบัน วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
๗๖๐๐๐

สถานที่ทำงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี เลขที่ ๖๕ หมู่ ๖
ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๘๙-๒๓๙-๙๙๙๗๓

E-mail tuptimthai@outlook.com

๕. ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๒๘ นักธรรมชั้นเอก

พ.ศ. ๒๕๕๒ พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๕ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (พธ.ม.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๗ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (พธ.ด.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชา การ
ทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัยหรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยระบุ
สถานภาพในการ

๓) ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

นายอนุชา พละกุล

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Mr. Anucha Palakul

๒. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน

-

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์

๔. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๙๖ ถนนดำเนินเกษม ตำบลคลองกระแซง

อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐

สถานที่ทำงาน : สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๖๕/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐

โทรศัพท์ : ๐๙๙-๙๖๙-๙๓๗๔

E-mail : mahaa_puen29@hotmail.com

๕. ประวัติการศึกษา

วุฒิการศึกษาทางศาสนา

: นักธรรมชั้นเอก

: เปรียญธรรม ๓ ประโยค

วุฒิการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ปริญญาตรี : ปี พ.ศ.๒๕๕๑ สำเร็จหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิชาเอกการเมืองการปกครอง

จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท : ปี พ.ศ.๒๕๕๗ สำเร็จหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม

วิชาเอกนโยบายและการวางแผนทางสังคม

จาก สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

: สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ผู้ร่วมวิจัยในผลงานวิจัย

: ศึกษาวิเคราะห์หลักความเชื่อเรื่องพุทธ ผี และพราหมณ์ในสังคมไทย (อยู่ในระหว่างสรุปโครงการ)

: สุธัญญา : แนวคิด การตีความ และการวิเคราะห์ เพื่อบูรณาการกับการสร้างความสมดุลของชีวิตและสังคม (อยู่ในระหว่างนำเสนอความคืบหน้า ๓ บท)

บทความวิชาการ

